

BELA

Predlozi za poboljšanje poslovnog okruženja u Srbiji

KNJIGA

2013

Foreign Investors Council

SAVET STRANIH INVESTITORA

BELA KNJIGA

Predlozi za poboljšanje
poslovnog okruženja u Srbiji

Redaktori:

Prof. dr Mihailo Crnobrnja
i Savet stranih investitora

2013

Obaveštenje o autorskom pravu

Autorsko pravo © 2013 Savet stranih investitora, Svetogorska 37, 11000 Beograd, Srbija. Sva prava zadržana.

Ovim se daje dozvola za korišćenje, kopiranje i distribuciju sadržaja ovog dokumenta na bilo kom medijumu i bez naknade, tantijeme i zvaničnog zahteva upućenog Upravnom odboru Saveta stranih investitora, pod uslovom da kopije nisu napravljene ili distribuirane u cilju ostvarivanja dobiti i da se autorska prava Saveta stranih investitora priznaju, uz navođenje datog izvora.

Savet stranih investitora ne jamči, ne garantuje, niti podnosi žalbu u vezi sa aktuelnošću, tačnošću, pouzdanošću ili bilo kojim drugim aspektom vezanim za ovaj dokument. Savet stranih investitora ni pod kakvim uslovima ne može biti odgovoran za bilo kakvu direktnu, indirektnu, posebnu, slučajnu ili posledičnu štetu, ili za bilo kakvu naknadu štete koja bi proistekla iz ili u vezi sa korišćenjem ovog dokumenta, po bilo kojoj teoriji odgovornosti, čak i ako je obavešten o mogućnostima takve naknade štete.

SADRŽAJ

Predgovor.....	1
Savet stranih investitora – pregled	2
Manifest društveno odgovornog poslovanja.....	4
Investiciona i poslovna klima.....	6

STUBOVI RAZVOJA

Uvod.....	9
Infrastruktura.....	11
Nekretnine i izgradnja	24
Radna snaga	31

PRAVNI OKVIR

Uvod.....	45
Zakon o privrednim društvima	46
Trendovi na tržištu kapitala	49
Sudski postupci	52
Zakon o stečaju.....	57
Intelektualna svojina.....	61
Zaštita konkurenkcije	63
Zaštita potrošača i zaštita korisnika finansijskih usluga	69
Javne nabavke.....	74
Javno-privatno partnerstvo	77
Trgovina	80
Inspeksijski nadzor	83
Carine.....	86
Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda	91
Propisi o elektronskoj trgovini.....	93
Zakon o platnom prometu	95
Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama ..	96
Devizno poslovanje.....	98
Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma	102
Zakon o zaštiti podataka o ličnosti.....	104
Porezi	107
Propisi u oblasti zaštite životne sredine	119

SPECIFIČNO ZA ODREĐENI SEKTOR

Hrana i poljoprivreda	124
Duvanska industrija.....	135
Sektor osiguranja	138
Lizing	143
Industrija nafte, derivati nafte i gasa	148
Lekovi	150
Industrija privatnog obezbeđenja	154
Sredstva za održavanje higijene u domaćinstvu i kozmetika	157
Članovi saveta	161
Zasluge	169
Impresum	171

PREDGOVOR

Od objavljivanja prošlogodišnje Bele knjige, Srbija je napravila krupan korak ka integraciji u Evropsku uniju, a pregovori o pridruživanju bi trebalo da počnu najkasnije do januara 2014. godine. Savet stranih investitora već duži period podržava ekonomsku integraciju Srbije u EU. Smatramo da, uprkos svim teškoćama kroz koje trenutno prolazi, EU ostaje gravitacioni centar Evrope, kao i da je proces integracije jedinstvena prilika da Srbija ubrza sprovođenje reformi i ostane posvećena prilagođavanju svog pravnog sistema potrebama konkurentne privrede.

U nastojanju da izdejstvuje pozitivnu odluku EU, Vlada je pokazala hrabrost i odlučnost. Vlada će morati da nastavi da ispoljava ove osobine kako bi sprovedla neophodne reforme koje će srpskoj privredi obezbediti čvrst i stabilan rast.

Zapravo, uprkos prvim znacima oporavka koji su u Evropi bili vidljivi tokom leta, privredno okruženje u zemlji će i dalje biti teško u mesecima koji dolaze i biće potreбно da Vlada bez odlaganja donosi odluke, ponekad i teške, kako bi podstakla privredni rast i time uticala na smanjenje nezaposlenosti.

Redefinisanje uloge države na tržištu svakako jeste jedan od osnovnih prioriteta kojim bi Vlada trebalo da se pozabavi. Država treba da se usresredi na očuvanje makroekonomske stabilnosti i na uspostavljanje stabilnog, predvidivog i konkurentnog okruženja. U tom smislu, potrebno je ubrzati proces usvajanja novog zakona o radu, kako bi se poboljšali uslovi za zapošljavanje, kao i novog zakona o planiranju i izgradnji, čime bi se olakšalo izdavanje građevinskih dozvola. Nastavak borbe protiv korupcije i jačanje vladavine prava doprineli bi boljem poslovnom okruženju što pogoduje novim investicijama. Potrebni su takođe odlučni zahvati i u restrukturiranju javnih preduzeća i efikasnijem korišćenju oskudnih javnih resursa. To bi ne samo poboljšalo konkurentnost, već bi i znatno doprinelo očekivanim naporima Vlade da smanji javni deficit, kako putem korenitih strukturnih reformi na strani potrošnje, tako i postojanim radom na poboljšanju naplate prihoda i suzbijanju sive ekonomije.

Tokom protekle godine, Vlada je prepoznala ove ključne probleme i pokazala spremnost da pokrene dijalog u procesu njihovog rešavanja. Sada je došlo vreme da se ubrzaju reforme i da se osigura da se novi zakoni pravilno primenjuju, putem bolje koordinacije i nadzora javne uprave.

Tokom predstojećeg, za Srbiju važnog i uzbudljivog perioda, koji će otpočeti otvaranjem pregovaračkog procesa, Savet stranih investitora će posvećeno delovati kao značajan partner Vlade i svih ostalih činioca: ozbiljan i pozoran partner koji će podržavati sve pozitivne promene u poslovnom okruženju. Uložićemo resurse i stručnost naših 130 članova, zaslužnih za 17.5% BDP, kako bismo pomogli poboljšanju poslovne klime u Srbiji i doprineli uspehu ovog procesa.

Frederik Kuen
Predsednik Saveta

SAVET STRANIH INVESTITORA – PREGLED

U svoju drugu deceniju funkcionisanja, Savet stranih investitora je ušao kao snažno udruženje koje okuplja najveće strane kompanije sa dugoročnim interesima na srpskom tržištu. Udruženje koje se oslanja na jednu, ključnu odrednicu – njegovo članstvo, koje pokriva širok spektar industrija i sjedinjuje investitore iz čitavog sveta, od Evropske Unije i Sjedinjenih Američkih Država, do Ruske federacije i Narodne Republike Kine. Udruženje koje čini 130 kompanija sa 17,5%¹ direktnog učešća u BDP Srbije u 2012. godini, koje su na ovom tržištu uložile preko €20 milijardi² i zapošljavaju više od 95.000 ljudi³, i čiji broj i dalje raste ... Udruženje koje ima jedan zadatak – da formulise zajedničke stavove članica i daje konkretnе predloge za unapređenje poslovne klime u Srbiji.

Na prvi pogled, može se učiniti kao ne tako težak poduhvat. Međutim, Savet stranih investitora je pionir javne debate u Srbiji, jer unutar udruženja ukršta interese različitih, ne uvek podudarnih industrija, a u okviru tih industrija, mišljenja pojedinačnih kompanija, često međusobnih konkurenata. Sučeljavajući stavove, članovi Saveta se trude da pronađu najbolja rešenja za prepoznate probleme, upoređujući njihova međusobna iskustva i prakse. Sve različitosti u međusobnim mišljenjima vode odbacivanju datih predloga, jer Savet nije poluga za zaštitu interesa manjine. Naprotiv, Savet isključivo promoviše stavove i predloge koji su zajednički imenitelj većine članova. Otud i dolazi snaga udruženja koje nije glas jedne ili grupe kompanija, već jedinstven glas 130 jedinki, čije poslovanje zavisi od razvoja i rasta čitavog srpskog tržišta.

Zato postojanje Saveta stranih investitora jeste jedan od važnih dodatnih doprinosa stranih kompanija ovom tržištu. Pored novih investicija, radnih mesta, novih tehnologija i dobre korporativne prakse, kompanije Saveta biraju da budu članice dobrovoljnog udruženja i da razmenom mišljenja i iskustava ne samo sa ovog, već i sa drugih tržišta, grade zajedničke predloge kako napraviti bolje uslove za poslovanje svih.

Glavni principi Saveta stranih investitora su transparentnost, jednakost i predvidljivost. Postojimo kako bi promovisali predvidljivo i jasno poslovno okruženje koje pruža jednake uslove svima. Ovim principima se vodimo i

u našem radu. Savet je jedna od retkih organizacija čiji su stavovi i predlozi javni i lako dostupni svima upravo kroz projekat Bela knjiga.

Svake godine, kroz višemesecni konsultativni proces, članstvo Saveta radi na pripremi sveobuhvatnog prikaza poslovne klime u Srbiji i formulisanju liste preporuka za njeno poboljšanje – Beloj knjizi. Kada je knjiga pripremljena, Savet organizuje godišnju javnu prezentaciju i otvorenu diskusiju između zvaničnika Vlade i Saveta, sa istaknutim predstavnicima javnog, poslovnog i civilnog sektora u publici.

Iako najpoznatiji, Bela knjiga je samo jedan u nizu projekata koje Savet sprovodi kako bi podstakao živu diskusiju između članica i plodan dijalog sa svim relevantnim činocima. S ciljem da podrži reformske procese, Savet organizuje konferenciju „Reality Check“ pola godine nakon promocije Bele knjige, kako bi ispratio sprovođenje datih preporuka i pomogao prevazilaženje postojećih problema predlaganjem konkretnih rešenja. Pored ovih, redovne aktivnosti Saveta mogu se podeliti u tri celine.

Prva je vezana za analizu sadašnjeg stanja - postojećih zakonskih rešenja i njihove primene. Kao primer možemo istaći rad Saveta na reformi radnog zakonodavstva u okviru kojeg je Savet dao preko 25 konkretnih predloga kako pojednostaviti postojeći sistem i olakšati zapošljavanje.

Druga je vezana za aktivno učešće u pripremi novih zakonskih rešenja davanjem komentara i predloga i učešćem u radnim grupama za pisanje zakona. Između dva izdania Bele knjige, Savet stranih investitora je izvršio analizu jedanaest nacrta propisa i učestvovao u pet radnih grupa.

Treća je vezana za interakciju sa okruženjem koja obuhvata sistematizovanu i redovnu komunikaciju sa svim bitnim činocima, organizovanje okruglih stolova i prezentacija, kao i učešće u relevantnim inicijativama i forumima. Vlada Republike Srbije i druge državne institucije, dakako, jesu naši glavni sagovornici. Međutim, Savet brižljivo i redovno komunicira sa svim ostalim akterima koji utiču na poslovnu klimu u Srbiji: međunarodnim organizacijama, diplomatskim korom, razvojnim agencijama, poslovnim udruženjima, organizacijama civilnog društva, univerzitetima, itd.

Savet stranih investitora prepoznaće značaj sinergije i sarađuje sa različitim organizacijama u cilju promocije boljeg poslovnog okruženja. Kao primere, navodimo dve

1 Podaci za 2012. godinu, izvor: arhiva Saveta, Narodna banka Srbije, Republički zavod za statistiku

2 Podaci za 2013. godinu, izvor: arhiva Saveta

3 Podaci za 2013. godinu, izvor: arhiva Saveta

aktivnosti: zajedničku konferenciju „Srbija se okreće ekonomiji – odgovorno zajedno do izlaska iz krize“ koju je Savet organizovao zajedno sa Delegacijom Evropske Unije u Republici Srbiji, poslovnim klubom „Privrednik“ i Američkom privrednom komorom u julu 2013. godine, kao i zajedničku inicijativu za reformu inspekcija sa više poslovnih udruženja (Američka privredna komora, Naled, Privredna komora Srbije, Srpska asocijacija menadžera, Unija poslodavaca Srbije) i Projektom za bolje uslove posovanja Američke agencije za međunarodni razvoj, započetu u junu 2013. godine.

Žila kucavica Saveta su njegovi odbori i radna tela koji okupljaju predstavnike kompanija članica s ciljem da analiziraju određene regulatorne oblasti i formulišu zajedničke zaključke i preloge. Savet trenutno ima osam ovakvih foruma, uključujući sedam odbora, kako međusektorske kao što su za ljudske resurse, pravna pitanja i poreze; tako i sektorske kao

što su za hranu i poljoprivodu, lizing i osiguranje, nekretnine i gradnju i za telekomunikacije i informacione tehnologije. Ove godine Savet je formirao i radno telo posvećeno zakonu o redovnosti plaćanja⁴, jer je pitanje likvidnosti jedno od gorućih pitanja na ovom tržištu. Savet stranih investitora formira svoje odbore kao odgovor na interes članstva, pa je njihov broj i obuhvat promenljiv i po pravilu oslikava stanje, potencijale i probleme na ovom tržištu.

Kako bi ostvario svoj cilj, Savet stranih investitora će nastaviti da osluškuje interes članstva, podstiče aktivnu debatu i predano radi na formulisanju preporuka za bolje uslove posovanja u Srbiji. Trudićemo se da i u budućnosti budemo pouzdan partner Vlastima i svim relevantnim akterima u procesu stvaranja održivog poslovnog okruženja u Srbiji.

⁴ Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama

- Savet stranih investitora je osnovan 2002. godine, od strane 14 stranih kompanija, uz podršku OECD-a, sa zajedničkom idejom da doprinese poboljšanju investicionog okruženja u Srbiji.
- Misija Saveta danas glasi: "Da aktivno promoviše održivo poslovno okruženje kroz otvoreni dijalog za Vlastima i drugim relevantnim činocima".

MANIFEST DRUŠTVENO ODGOVORNOG POSLOVANJA

U aktuelnim uslovima složenih ekonomskih, društvenih i ekoloških izazova, svi društveni akteri imaju svoju ulogu - civilni i javni sektor, kao i šira javnost. Možda najveću odgovornost snose upravo kompanije, ne samo kada je reč o korporativnoj filantropiji, već pre svega o načinu na koji poslujemo. Evidentna je činjenica da partnerstva koja uključuju više grupa stejkholdera, sa poslovnim sektorom na čelu, mogu značajno doprineti stvaranju efikasnih rešenja za pitanja održivosti.

Ohrabruje činjenica da se kompanije širom sveta sve više uključuju u rešavanje ovog problema i to na različite načine. Tako se tokom poslednjih nekoliko decenija, kao jedan od mogućih odgovora, društvena odgovornost preduzeća (DOP) razvila iz prvočitnog shvatanja ovog koncepta kao prolazne faze ili sredstva marketinga u uzbudljivu poslovnu realnost - realnost u kojoj zaposleni žele da učestvuju, i koja sve više pozitivno doprinosi i društvu i samim kompanijama.

Svesni izazova održivosti sistema u kome živimo, a sa ciljem da promovišemo dobre prakse poslovanja, ostajemo dosledni svom opredeljenju da doprinesemo sveobuhvatnijim promenama u načinu na koji poslujemo i ohrabrimo i druge aktere da usvoje iste poslovne vrednosti. Duboko smo uvereni da je DOP suštinski deo rešenja i jedini mogući pristup ukoliko želimo da ostvarimo dugoročan poslovni uspeh i napredak zajednica u kojima poslujemo. Korporativna društvena odgovornost podrazumeva stalno usavršavanje i treba je smatrati vitalnim elementom savremenog modela poslovne izvršnosti.

Poslednje globalno istraživanje Evropske komisije (Eurobarometar, 2013) pokazalo je da poslovni sektor u Evropi, kada je reč o DOP-u, nije dobro reagovao na finansijsku krizu, što je dovelo do gubitka poverenja građana u kompanije. U skladu sa širim naporima da se izgubljeno poverenje povrati, Evropska komisija je 2013. godine još jednom potvrdila svoju opredeljenost za DOP kada je objavila zakonski predlog, po kome će velike kompanije biti u obavezi da pored finansijskih, u izveštavanje uključe i ne-finansijske parametre, odnosno izveste i o svom uticaju na društvenu i prirodnu sredinu, što je značajan pomak ka uvođenju obaveze izveštavanja o održivosti. Istovremeno,

najveća svetska inicijativa za izveštavanje o održivosti, Global Reporting Initiative (GRI), priredila je novo izdanje smernica za izveštavanje, sa ciljem da poveća transparentnost i vrednost izveštavanja o održivosti za stejkholdera i da obezbedi pristupačniji okvir svim organizacijama koje nastoje da izveštavaju prema ovim parametrima. Obe inicijative bi mogle u budućnosti da dovedu do značajnog napretka u korporativnom izveštavanju – integrativnog izveštavanja i većeg broja izveštaja o održivosti i društvenoj odgovornosti. Ključni korak ka izgradnji sveobuhvatne slike kompanije i jedini način da se stejkholderima omogući da procene njene dugoročne vrednosti jeste upravo postavljanje korporativnih finansija, rizika i strategija u kontekst održivosti.

Slični trendovi zabeleženi su u prethodnom periodu i u Srbiji: pogodene negativnim efektima ekonomске krize koji su za rezultat imali značajna smanjenja budžeta, mnoge kompanije koje nisu ostale dosledne svojim DOP principima sada se suočavaju sa nepoverenjem građana, odnosno potrošača, i rastućim pritiscima da integrišu održive prakse u sve aspekte svog poslovanja. Sa druge strane, svedoci smo značajnog napretka u praksama izveštavanja i rastućeg broja kompanija koje objavljaju svoje DOP izveštaje u skladu sa međunarodnim standardima i metodologijama. Pored toga, prvi 5 priznanja za društvenu odgovornost dodeljeno je kompanijama koje su učestvovale u pilot fazi projekta nacionalne „CSR certifikacije“ koji je NALED (Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj) započeo 2011. godine: kompanijama Tigar, Sunce Marinković, Holcim, Coca Cola i Eurobank. Takođe, pored relevantnih DOP nagrada koje se u Srbiji već tradicionalno uručuju poslednjih nekoliko godina, Evropska nagrada za CSR partnerstvo po prvi put je 2013. godine dodeljena u Srbiji, kao i u još 27 evropskih zemalja. Konkurs za nagradu finansiran je od strane Evropske komisije, a u Srbiji su ga sproveli Smart kolektiv i Forum poslovnih lidera (FPL), sa ciljem da omoguće veću vidljivost i odaju zasluženo priznanje onima koji se uključuju u inovativna partnerstva, inspirišući istovremeno i druge kompanije da krenu istim putem.

Iskreno se zalažemo da DOP u budućnosti ne izgubi na značaju, uprkos teškim ekonomskim vremenima pred nama.

Vođeni željom da doprinesemo većoj implementaciji DOP principa u poslovne strategije,

OSTAJEMO POSVEĆENI:

- Zagovaranju usvajanja adekvatnog pravnog okvira, koji bi poboljšao i stimulisao društveno odgovorno ponašanje poslovnih subjekata;
- Pružanju dobrog primera korporativnog upravljanja i transparentnosti u svim aspektima poslovanja;
- Uspostavljanju i podsticanju dijaloga sa stejkholderima iz svih sektora prilikom suočavanja sa najaktuelnijim društvenim i ekološkim izazovima;
- Promovisanju CSR izveštavanja, zasnovanog na praćenju i merenju uticaja i rezultata;
- Pružanju podrške medijima u podizanju svesti javnosti o CSR-u;
- Zalaganju za uvođenje kurseva o društveno odgovornom poslovanju u univerzitske nastavne planove, sa ciljem edukacije budućih generacija poslovnih lidera.

INVESTICIONA I POSLOVNA KLIMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ubzati sprovođenje tranzicionih reformi sa dvostrukim ciljem stvaranja povoljnijeg privrednog ambijenta i približavanja Srbije Evropskoj Uniji.	2008		✓	
Smanjenje i pojednostavljenje birokratskih procedura i na nacionalnom i na lokalnom nivou.	2011		✓	
Stvaranje ambijenta konkurenčije u okviru dobro regulisanog tržišta, pružajući jednaka prava svim učesnicima, i dobrom anti-monopolskom politikom.	2008			✓
Pojačati borbu protiv korupcije pošto se ona doživljava kao jedna od najneprijatnijih stvari u poslovanju u Srbiji.	2011		✓	
Voditi dobro izbalansiranu ekonomsku politiku koja će biti podsticajna za privredu i koja će privući investitore.	2011			✓

Veći deo godine od prethodne Bele knjige obeležio je nastavak stagnacije u privredi, da bi do promene na bolje došlo u drugom kvartalu 2013.godine. Rezultat ovog poboljšanja je rast društvenog proizvoda od oko 2% na godišnjem nivou. Druga dobra vest je rast izvoza u proteklom periodu, a dva osnovna izvora tog rasta su Fijatova fabika automobila i poljoprivreda. Pa ipak, Srbija je i dalje suočena sa vrlo složenim makroekonomskim problemima:

- Najviše zabrinjava činjenica da Srbija i dalje ima jednu od najviših stopa nezaposlenosti u Evropi. Ta stopa trenutno iznosi oko 27%, ali i dalje raste. Posebno zabrinjava činjenica da je preko 30% nezaposленo među mlađima od 30 godina. Zbog toga je u Srbiji „odliv mozgova“ među najvišim u svetu.
- I dalje je visoka stopa inflacije, među najvišim u Evropi. U periodu od prošle Bele knjige, inflacija se postepeno smanjivala i momentalno iznosi oko 9%. Međutim, nedavni porast cene struje i najave da će neki proizvodi poskupeti ove jeseni ukazuju da će, najverovatnije, do kraja godine inflacija opet preći 10%.
- Javna potrošnja je i dalje veća od fiskalnih prihoda što vodi ka novim budžetskim deficitima i, posledično, rastu javnog duga. Budžetski deficit je prešao 7% društvenog proizvoda kada su uvedene nove mere za smanjenje javne potrošnje i povećanje budžetskih prihoda. Do sad, i smanjenje rashoda i povećanje prihoda idu u željenom pravcu, pa se očekuje da će deficit do kraja godine da se smanji na oko 4.5%. Javni dug je premašio zakonom propisanu granicu od 45% društvenog proizvoda, sada je oko 60%, i još uvek raste. Ministarstvo finansija je nedavno predložilo, a Vlada

usvojila, četiri konkretnе mere koje imaju za cilj povećanje prihodne i smanjenje rashodne strane budžeta. Očekuje se da će njihov pun efekat da se oseti u drugoj polovini 2014. godine. U istom „paketu“ Ministarstva finansija pomenute su i mere za privlačenje više stranih investicija, ali u ovom trenutku one nisu razrađene.

- Kurs dinara prema evru je tokom 2013.godine bio vrlo stabilan što je, svakako, vrlo dobra vest za uvoznike ali nije dobra za izvoznike, imajući u vidu rastuće troškove proizvodnje.
- Udeo investicija u društvenom proizvodu je i dalje prilično nizak, oko 20%, što nije dovoljno da osigura veću stopu rasta društvenog proizvoda, ili da preokrene negativni trend u nezaposlenosti.
- Prema tome, Srbija je suočena sa vrlo teškim i složenim zadatkom da istovremeno poveća proizvodnju, zaposlenost i izvoz a da, istovremeno, smanji javnu potrošnju.

Brzina oporavka od prethodne krize nije dovoljna da preokrene negativan trend na tržištu rada i da doprinese bitnjem povećanju javnih prihoda.

Struktura priliva kapitala, kojom se finansira deficit u bilansu plaćanja, nije povoljna. U prilivu najviše učestvuju najnestabilnije, portfolio investicije, koje iznose oko 7% društvenog proizvoda.

U odnosu na prošlu godinu, primećuje se porast stranih direktnih investicija. Srbija nastavlja da ostvaruje investiciono orijentisane kontakte sa Rusijom i Kinom. Najveći deo već započetih i planiranih investicija odnosi se na sektore

saobraćaja i energetike što će doprineti poboljšanju situacije u ova dva stuba razvoja. U poslednje vreme, intenzivni kontakti sa investitorima iz Emirata pokrenuli su nekoliko projekata, od upravo zaključenog strateškog partnerstva u nacionalnom avio prevozniku, do projekata u poljoprivredi, vojnoj industriji, visokim tehnologijama informatike, turizmu.

Kreditni rejting Srbije ostaje nepromjenjen što zaduživanje u inostranstvu čini skupim, a priliv stranih investicija manje atraktivnim.

Bankarski sektor je, uglavnom, održavao zadovoljavajuću likvidnost tokom cele godine. Dve banke su propale, ali je sektor u celini dobro poslovaо. Međutim, vrlo je rasprostranjena i izražena nelikvidnost u privredi i još se zaoštrava. Kriza u Grčkoj i Italiji se nije preliла u Srbiju preko grčkih i italijanskih banaka koje ovde posluju.

Srbija je učinila još jedan korak na putu ka Evropskoj Uniji dobivši (provizorni) datum za početak pregovora. Očekuje se da će pregovori početi najkasnije u januaru 2014.godine. Tačno je da datum nije definitivno određen i da će Evropski savet dati saglasnost na svom decembarskom sastanku, ali je ceo pripremni proces za početak pregovora pokrenut i u Srbiji i u Komisiji Evropske Unije. Normalizacija odnosa sa Prištinom i puna primena sporazuma koji su dve strane potpisale ostaje ključno pitanje za otpočinjanje pregovora.

Srbija i dalje uspešno koristi pogodnosti regionalnog trgovinskog sporazuma (CEFTA) i neto je izvoznik u sve zemlje

potpisnice, nakon što je Hrvatska istupila iz CEFTA i pristupila Evropskoj Uniji.

Tokom protekle godine poslovno okruženje se nije značajno poboljšalo. Cilj, da se poboljša srpska konkurentnost, još nije ostvaren. I dalje je potrebno mnogo vremena da se pokrene posao i pri tome se obilazi preveliki broj instanci. Vlada je više navrata do sada pokretala inicijative sa ciljem poboljšavanja poslovnog i investicionog okruženja, ali je malo toga privredno kraju. Sveobuhvatni pregled poslovnog zakonodavstva (tzv. „giljotina propisa“) je još uvek daleko od kraja. Treba, međutim, pomenuti nedavnu inicijativu smanjenja parafiskalnih nameta koja je realizovana.

Takođe, u trenutku kada ova Bela knjiga ide u štampu, iz Ministarstva privrede najavljen je paket mera čiji je osnovni cilj poboljšavanje privrednog ambijenta. Taj paket treba da sadrži četiri nova zakonska rešenja i to: Zakon o privatizaciji, Zakon o stečaju, Zakon o radu i Zakon o planiranju i izgradnjji.

Takođe treba pomenuti i novu inicijativu u borbi protiv korupcije i, uopšte, protiv nezakonitog poslovanja. Vlada je pokrenula tu inicijativu a tužilaštvo je nastavilo sa hapšenjima i optužnicama. Sada je na sudovima da zakone protumače i primene na takav način da svima postane jasno da nezakonito poslovanje ne može biti put da se lako zgrnu milioni i milijarde. Tek nakon pravosnažnih sudskeih presuda moći će da se kaže da je u borbi protiv korupcije izvojavana značajna pobeda.

PREPORUKE SAVETA

Na žalost, opet smo u situaciji da ponavljamo neke od preporuka koje su već iznete u prethodnim Belim knjigama, iz jednostavnog razloga što se tokom ovih godina nije primetio ozbiljniji i kvalitetniji pomak na bolje.

- Ubrzati ritam tranzicione reforme sa dvostrukim ciljem unapređenja poslovnih uslova i približavanja Srbije Evropskoj Uniji;
- Smanjiti i pojednostaviti administrativne procedure i na nacionalnom i na lokalnom nivou;
- Stvoriti uslove za tržišnu konkurentnost na dobro regulisanom tržištu tako što će svi konkurenti uživati jednak prava, uz odgovarajuće regulisanje monopolja;
- Sprovoditi dobro izbalansiranu ekonomsku politiku koja će podsticati preduzetništvo i privlačiti dodatne investicije;
- Podsticati izvoz kao ključan element ekonomskog rasta i razvoja.

STUBOVI RAZVOJA

Opšta ocena za promene u sektorima koji se vode kao „Stubovi razvoja“ glasi da su one i dalje manje od onog što je potrebno, čak manje i od onog što je moguće. Tačno je to da opšta teška ekonomska situacija ne može a da nema uticaja i na ove sektore privrede. S druge strane, ovi sektori zaslužuju veću pažnju zbog svog multiplikatorskog efekta na rast cele privrede. Pored toga, za neke od željenih promena, nisu potrebna značajnija finansijska sredstva.

Saobraćaj

Generalno gledano, ovaj se sektor suočava sa brojnim izazovima, od kojih je većina finansijske prirode. Nema dovoljno sredstava za bržu izgradnju puteva. Danas su sredstva oskudna i za preko potrebne investicije u održavanje postojećih puteva. I železnici je preko potrebna modernizacija, i infrastrukture i voznih sredstava. Nacionalna avio kompanija je upravo u trenutku ovog pisanja sklopila strateški ugovor sa inostranim partnerom, nakon višegodišnje proizvodnje gubitaka i smanjenja flote za pola. Rečni saobraćaj je nedovoljno iskorišćen i njemu je, takođe, neophodna modernizacija.

Dobra vest je da je Vlada donela Generalni plan razvoja saobraćaja u Srbiji kojim se do 2027. godine predviđaju investicije od preko 2 milijarde evra u puteve, železnicu, rečni i vazdušni saobraćaj.

Prošlogodišnja Bela knjiga je u ovom sektoru ponudila 6 preporuka. U tri slučaja registrovan je delimičan napredak, a u tri ga nije bilo uopšte.

Ovom prilikom nudimo 8 novih preporuka.

Energija

Prethodna godina je iskorišćena za amandmansku doradu Zakona o energetici i za pokretanje segmenta "zelene energije" usvajanjem Nacionalnog akcionog plana za obnovljivu energiju do 2020. godine. Pored toga, usvajanjem pravila i procedura za male, privatne hidro elektrane, postavljen je i osnov za dalji razvoj u hidro energetskom sektoru. Pažnju sada treba usmeriti na dovršavanje zakonskih okvira usvajanjem neophodnih podzakonskih akata, o čemu će biti

više reči kasnije u ovom poglavljju.

Savet je u prošlom izdanju Bele knjige ponudio ukupno 8 preporuka, a danas konstatujemo da je po jednom predlogu došlo do značajnog promena, da je izvestan napredak ostvaren po dva predloga, a da promene nema u slučaju pet predloga.

U ovom izdanju Bele knjige nudimo 8 novih preporuka.

Telekomunikacije i informaciona tehnologija

Najvažija stvar koja se desila u sektoru telekomunikacija jeste usvajanje dvogodišnjeg akcionog plana za primenu Strategije razvoja elektronskih komunikacija do 2020. godine. Ima i pozitivnih pomaka u pogledu plaćanja parafiskalnih nameta ali u vreme ovog pisanja relevantni zakoni još nisu usvojeni. Sa druge strane, moramo da istaknemo da je došlo do velikog kašnjenja u primeni prenosivosti brojeva u fiksnoj telefoniji.

Sektor informacionih tehnologija je u toku prošle godine doživeo nekoliko pozitivnih pomaka. Treba pomenuti dalji razvoj programa E-uprave, i na nacionalnom i na lokalnom nivou, zatim početak donošenja amandmana na Zakon o plaćanjima u stranoj valuti, kao i RATEL-ovo vrlo odgovorno nadgledanje primene i poštovanja zakona.

Prošlo izdanje Bele knjige sadržalo je 19 preporuka, osam za telekomunikacije i jedanaest za informacione tehnologije. Među osam koje su se odnosile na telekomunikacije, u dve je uočen značajan napredak, u dve izvestan napredak, dok u četiri nije registrovan nikakav napredak. U sektoru informacionih tehnologija, u tri preporuke je zabeležen značajan napredak, u pet izvestan napredak, a u tri nije zabeležen nikakav napredak.

Ova Bela knjiga nudi 20 novih preporuka, po deset za svaki sektor.

Nekretnine i izgradnja

U ovom periodu nije bilo značajnije zakonodavne aktivnosti. O važnijoj zakonodavnoj aktivnosti već smo pisali u Beloj

INFRASTRUKTURA

TRANSPORT

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povećati iznos sredstava za održavanje i popravku glavnih puteva kako bi se zaustavilo dugoročno propadanje putne mreže.	2009	✓		
Povećati napore na jačanju institucionalne reforme i izgradnje institucija u oblasti infrastrukture sa naglaskom na transportu.	2009	✓		
Uvesti kvalitet u republičku upravu za puteve kako bi se obezbedilo da pruži odgovarajući institucionalni okvir u ovoj oblasti.	2009		✓	
Povećati napore u razvoju privatnog sektora i povećati učešće privatnog sektora u izgradnji glavnih drumskih i železničkih saobraćajnica u Srbiji.	2009	✓		
Povećati napore da se javni troškovi reformi svedu na minimum putem tarifiranja korisnika kad god je to racionalno i kroz veće učešće privatnog sektora tamo gde postoji dovoljno prostora za konkurenciju.	2009			✓
Uspostaviti delotvoran sistem naplate putarine u Srbiji i smanjiti iznos putarine kako bi se na puteve u Srbiji vratio tranzitni saobraćaj (putnički i teretni).	2009			✓

STANJE

Osnovna transportna infrastruktura u Republici Srbiji obuhvata oko 43.838 km puteva, 3.809 km železničkih pruga, 1.680 km plovnih puteva, 2 međunarodna aerodroma, 12 luka i 3 delimično izgrađena terminala za intermodalni saobraćaj i predstavlja osnov za dalji razvoj, koji je neophodan, jer geografski položaj Srbije, kao raskrsnice puteva i tranzita za građane EU iz Mađarske, Bugarske, Rumunije i Grčke, zahteva modernizaciju svih njenih saobraćajnih koridora, koji će doneti dobrobit za građane i Srbije i EU.

Međutim, transportnu infrastrukturu u Republici Srbiji sve više ugrožava nedostatak sredstava za modernizaciju i održavanje putne mreže, što uz zastareo vozni park znacajno utiče na efikasnost i bezbednosti saobraćaja na putevima. Dok je u poslednjih pet godina godišnje iz budžeta Republike Srbije izdvajano od 150 do 170 milijardi dinara za održavanje puteva, za 2013. godinu planirano je tek 9,5 milijardi (približno 90 miliona evra). U javnom preduzeću Putevi Srbije ističu da prihodi od putarine i sredstva iz stranih kredita, nisu dovoljna ni za popravku oštećenja nastalih tokom zimskog perioda, te da je potrebno obezbediti dodatna finansijska sredstva za održavanje puteva u nadležnosti tog preduzeća, zbog čega često predlažu povećanje i ovako visokih troškova putarina.

Kada je u pitanju izgradnja novih puteva, u preduzeću Koridori Srbije najavljuju da će ove godine biti završena izgradnja minimum 40 kilometara autoputa. Prema istim najavama, za Koridor 10 obezbeđeno je finansiranje od 1,2 milijarde evra, a zajedno sa tim sredstvima i sa onim koja se ugovaraju za druge autoputeve u Srbiji, kao što su Pojate-Preljina, Novi Sad-Ruma i Koridor 11, ukupno je predviđeno 2,9 milijarde evra.

Od 330 kilometara autoputa Koridora 10, koji prolazi kroz Srbiju, završeno je 220 kilometara, a preostalih 110 treba da bude izgrađeno. Prema navodima predstavnika Vlade, tenderi za sve deonice su sprovedeni ili su u toku, a jedina deonica čija izgradnja još nije ugovorenata je obilaznica oko Beograda.

Koridor 10 je izgradjen od Šida do Beograda, od graničnog prelaza Horgoš do Beograda i od glavnog grada Srbije do Niša i Leskovca, te na jugu od Levosaja do graničnog prelaza kod Preševa. Ostalo je da se završi deonica od Niša do Dimitrovgrada, na jugu od Grabovnice kod Leskovca do Levosaja, obilaznica oko Subotice do graničnog prelaza Kelebjia, odnosno takozvani epsilon krak i obilaznica oko Beograda. Radovi na obilaznici oko Beograda su započeti još 1989. i za njen završetak je potrebno oko godinu i po dana. Pohvalno je istaći interesovanje kompanija iz Kine, kao i kompanija iz Azerbejdžana i Češke koje su pokazale ozbiljnu nameru da se uključe u nadmetanje za završetak radova na obilaznici oko Beograda.

Jedan od glavnih razloga usled koga dolazi do zastoja u izgradnji deonica Koridora 10 jeste nedovoljno efikasno sprovođenje procedure eksproprijacije zemljišta. Naime, prema zvaničnim podacima Vlade iz maja 2013. godine, više od milijardu evra kredita koje su odobrile EBRD, EIB i Svetska banka nije povučeno, a upravo jedan od glavnih razloga je nedovršena eksproprijacija zemljišta, koja koči radove i zbog čega su pod rizikom tri deonice - kod Vladičinog Hana, tunel Bancarevo na istočnom kraku od Niša ka bugarskoj granici i deonica Čiflik-Pirot, za čije finansiranje je EU izdvojila oko 4,8 milijardi evra.

Planirano je da se radovi na autoputu Koridor 10 okončaju najkasnije početkom 2016. godine. Kada se završi, novi autoput će imati pozitivan uticaj na komercijalne i trgovinske aktivnosti u regionu i doprineće regionalnom razvoju i koheziji šireg područja Balkana.

Plovni putevi i luke u Srbiji su nedovoljno iskorišćeni. Za njihovu modernizaciju i rekonstrukciju su neophodna značna finansijska sredstva. Procena je da je za rekonstrukciju i modernizaciju lučkog sistema neophodno 300 miliona evra plus 3 miliona evra godišnje za održavanje.

Vlada Srbije je izdvojila 1 milijardu dinara za remont železničkih voznih sredstava u toku 2013. godine, a ugovori su zaključeni sa šest remontnih preduzeća. Zahvaljujući ovim sredstvima biće remontovano 238 teretnih vagona, 19 putničkih vagona, 3 elektromotorne garniture, 10 lokomotiva (8 dizel, 1 električna i 1 parna), 55 kola pomoćnog i radnog voza i popravljeni osovinski sklopovi na 60 voznih sredstava.

Ovo je peta godina da Vlada Srbije ulaže dodatne napore za oporavak srpske železnice i domaće vagonogradnje, izdvajajući sredstva za remont voznih sredstava.

POBOLJŠANJA

Prvi Master plan transporta za Srbiju, procenjuje 22,2 milijarde evra potrebnih ulaganja u kompletну putnu, železničku, vodnu i vazdušnu infrastrukturu u periodu od 2010. do 2027. godine, i to za ukupno 33 projekta, koji će biti finansirani iz prepristupnih i pristupnih evropskih fondova, kredita investicionih banaka i sredstava iz budžeta Srbije. Od ove sume, 14,3 milijarde su planirana ulaganja, dok je osam milijardi evra neophodno za održavanje. Plan se može prilagođavati u zavisnosti od ekonomsko-političkih okolnosti i predviđa minimalni i razvojni scenario, koji predviđa 5,1 milijardi evra ulaganja u železnički saobraćaj.

Koridor 10 je fokus ovog master plana. Takođe, prvi put su jednim ovakvim dokumentom obuhvaćeni i lokalni putevi, pa je u planu predviđeno da se do 2027. godine izgradi ili obnovi ukupno 40.000 kilometara puteva.

Generalni cilj Master plana transporta za Srbiju je da pruži doprinos u pogledu ostvarivanja većih, boljih i bezbednijih transportnih mreža koje će privući nova ulaganja u sročasnije oblasti, poboljšati kvalitet života u tim oblastima i unaprediti trgovinu, kao i da pruži doprinos u pogledu poboljšanja odnosa sa susednim zemljama.

Takođe, poslednjim izmenama i dopunama Zakona o javnim putevima ukinuti su određeni nameti za upotrebu javnih puteva, jer neki, u praksi, nisu davali nikakav efekat, dok su drugi ukinuti jer su poskupljivali inicijalne troškove izgradnje komercijalnih objekata pored javnog puta i negativno uticali na tu vrstu investicije.

Kada je u pitanju rečni saobraćaj, nadležno Ministarstvo saobraćaja Srbije realizovalo je višemesecnu aktivnost usmerenu ka obezbeđivanju neophodnih sredstva za interventnu rehabilitaciju plovног puta na reci Savi u visini od milion evra. Za kompletну rehabilitaciju i sve planirane aktivnosti na ovoj reci koja povezuje sedam miliona ljudi neophodno je u narednim godinama obezbediti oko 15 miliona evra.

U pogledu železničkog transporta, 30. maja 2013. godine je stupio na snagu novi Zakon o železnicama. Osnovni ciljevi novog zakona su poboljšanje efikasnosti železničkog sistema u Srbiji, njegovo integriranje u tržište transportnih usluga i integracija srpske železnice u železnički sistem EU. Od novog zakona se очekuje da poboljša efikasnost železničkog sistema u Srbiji, liberalizuje tržište i omogući uvođenje više prevoznika, što bi stvorilo veću konkureniju.

Pored navedenog, Železnice Srbije i Ruska državna železnica su u maju 2013. godine potpisali krovni ugovor o modernizaciji srpskih železnica. Takođe, potpisani je ugovor o kreditu u iznosu od 800 miliona dolara za isporuku dizel motornih vozova Železnici Srbije i izgradnju domaće železničke infrastrukture u narednih pet godina. Pored kredita u iznosu od 800 miliona dolara, plan je da Republika Srbija obezbedi dodatnih 141 miliona dolara učešća u ovom poslu. Oko 141 miliona dolara biće namenjeno za kupovinu vozova, a ostatak za modernizaciju železničke infrastrukture. Ukupan posao modernizacije srpskih železnica se sastoji iz nekoliko delova – izgradnje drugog koloseka pruge Beograd Pančevo, šest deonica na Koridoru 10, deonice pruge Stara Pazova –

Novi Sad i modernizacije dela pruge Beograd – Bar. Radovi na modernizaciji pruge Pančevo - Beograd i deonice na Koridoru 10 trebalo bi da počnu u septembru 2013. godine, pa se očekuje raspisivanje tendera za izbor izvođača radova.

PREOSTALI PROBLEMI

Izazovi sa kojima se suočava transport karakterišu se većim očekivanjem korisnika za kvalitetnijom uslugom, vremenskim

gubicima na graničnim prelazima i naplatnim rampama, zastoja u centralnim gradskim područjima, visokim troškovima.

Takođe, u ovom sektoru je primetan značajan nedostatak privatnih investitora. Iako je Zakon o javno-privatnom partnerstvu, koji je donet 2011. godine, trebao da uredi ovu oblast i da pruži jasne smernice i postupak u skladu sa kojim bi privatna finansijska sredstva bila investirana u ovoj oblasti, značajnije privatne investicije su do sada izostajale.

PREPORUKE SAVETA

- Povećati iznos sredstava za održavanje i popravku glavnih puteva kako bi se zaustavilo dugoročno propadanje putne mreže;
- Povećati napore na jačanje institucionalne reforme i izgradnje institucija u oblasti infrastrukture sa naglaskom na transportu;
- Uvesti kvalitet u republičku upravu za puteve kako bi se obezbedilo da pruži odgovarajući institucionalni okvir u ovoj oblasti;
- Povećati napore u razvoju privatnog sektora i povećati učešće privatnog sektora u izgradnji glavnih drumskih i železničkih saobraćajnica u Srbiji;
- Povećati napore da se javni troškovi reformi svedu na minimum putem tarifiranja korisnika kad god je to racionalno i kroz veće učešće privatnog sektora tamo gde postoji dovoljno prostora za konkurenciju;
- Uspostaviti delotvoran sistem naplate putarine u Srbiji i smanjiti iznos putarine kako bi se na puteve u Srbiji vratio tranzitni saobraćaj (putnički i teretni);
- Stvaranje uslova za održivi razvoj transportnog sistema kroz stabilne izvore finansiranja;
- Povećati napore u pogledu efikasnijeg sprovođenja postupaka eksproprijacije.

ENERGETSKI SEKTOR

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvajanje podzakonskih propisa neophodnih za primenu Zakona o energetici, sa posebnom pažnjom na izbegavanje nepotrebnih grešaka zbog kratkih rokova;	2011	✓		
Priprema za banke prihvatljivog PPA modela;	2012			✓

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Angažovanje zainteresovanih strane, tj. investitora, finasnijera i savetnika u sektoru (pre svega OIE sektoru) u postupku donošenja podzakonskih propisa;	2011			✓
Pojednostavljivanje procedura za izdavanje dozvola i odobrenja neophodnih za razvoj energetskih projekata;	2011		✓	
Povećanje svesti javnosti o efikasnoj upotrebi električne energije;	2009			✓
Cene struje treba da budu promenjene, s obzirom da je potrebno obezbediti investicije u nove kapacitete i rehabilitaciju postojećih;	2012			✓
Obratiti pažnju prilikom imenovanja Javnog snabdevača, sa posebnim osrvtom na održivost njegovog budžeta;	2012			✓
Usvajanje nove Strategije razvoja energetike i Nacionalnog akcionog plana za OIE.	2012		✓	

STANJE

U toku 2012. godine usvojene su dve izmene i dopune Zakona o energetici iz 2011. godine. Prva izmena i dopuna je stupila na snagu 6. oktobra 2012. godine a najznačajnija promena uvedena ovim zakonom je ukidanje Agencije za energetsку efikasnost, u skladu sa najavama Vlade Republike Srbije o smanjenju broja državnih agencija. Prava, obaveze, predmete, opremu, sredstva za rad, arhivu, zaposlene i postavljena lica u Agenciji za energetsku efikasnost je preuzele Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine.

Krajem decembra 2012. godine je usvojena još jedna izmena i dopuna Zakona, kojom su ispunjene pravne praznine u postojećem Zakonu utvrđene u praksi i izvršene dopune nedovoljno jasnih odredbi Zakona. Kao najznačajnije novine izdvajamo:

- taksativno utvrđivanje kriterijuma na osnovu kojih može doći do oduzimanja energetske dozvole, kao što su preduzimanje pravnih i faktičkih radnji da se dozvola prenese na treće lice, pružanje netačnih ili neistinitih podataka prilikom pribavljanja energetske dozvole, ne-podnošenje zahteva za dobijanje lokacijske i/ili građevinske dozvole u roku od 6 meseci od izdavanja energetske dozvole i sl.
- privremen status povlašćenog proizvođača električne energije je skraćen sa 3 na 2 godine ukoliko se za proizvodnju energije koristi snaga veta i sa 3 na 1 godinu ukoliko se za proizvodnju energije koristi solar;
- Vlada bliže definiše kategorije povlašćenih proizvođača

električne energije, način očitavanja električne energije kod povlašćenog proizvođača, period trajanja podsticajnih mera (podsticajni period) i način određivanja podsticajnog perioda, utvrđuje prava i obaveze koje iz tih mera proizlaze za povlašćene proizvođače i druge energetske subjekte kao i način obračuna, način naplate, odnosno plaćanja i prikupljanja sredstava po osnovu naknade i način raspodele prikupljenih sredstava po osnovu naknade za podsticaj povlašćenih proizvođača električne energije.

Takođe, najavljeno je da će Model ugovora o otkupu električne energije iz obnovljivih izvora biti usvojen najkasnije do 10. jula 2013. godine, čime će se olakšati proces ulaganja u tu oblast i biće ispunjen jedan od najvažnijih zahteva investitora u izgradnju kapaciteta za proizvodnju „zelene“ struje, a iz Ministarstva najavljuju još detaljnije izmene i dopune zakona na kojima se trenutno radi, koje se najavljuju za jesen 2013. godine. Iako je ovaj datum prošao, Model ugovora još uvek nije usvojen.

Krajem decembra je usvojen Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije do 2020. godine, kojim je planirano da u skladu sa obavezama Republike Srbije, proisteklih iz Ugovora o energetskoj zajednici, ideo obnovljivih izvora energije u bruto finalnoj potrošnji energije 2020. godine bude 27%. Taj plan predviđa malo smanjenje feed-in tarifa za solarnu energiju, a razlog za smanjenje je pad cena opreme za solarne elektrane za više od 40% od 2008. do sada. Nacrtom nove podsticajne regulative, za elektrane na vetar je predviđena nova nešto niža tarifa, a povećane su podsticajne tarife za male hidroelektrane (HE) do 1 MW, a blago smanjene za veće HE i za HE na postojećoj

infrastrukturni, te uvedeni podsticaji za HE od 10 do 30 MW. Feed-in tarifa za elektrane na biomasu do 5 MW su blago smanjene, a od 5 do 10 MW značajnije, s tim što su uvedeni podsticaji za elektrane na biomasu snage veće od 10 MW. Cene za elektrane na biogas su blago smanjene za postrojenja do 0,2 MW i blago povećane za elektrane veće od 1 MW, a uvedeni su i podsticaji za elektrane na biogas životinjskog porekla. Podsticajne cene se utvrđuju na svake tri godine i mogu se godišnje preispitivati.

Ukupna instalisana snaga solarnih elektrana koja će biti podsticana tarifama iznosiće ukupno 10 MW i to 2 MW u elektranama na objektima pojedinačne snage do 30 kW, 2 MW u elektranama na objektima pojedinačne snage od 30 kW do 500 kW i 6 MW u elektranama na zemlji. Pored toga, povećana je ukupna instalisana snaga za energiju veta za koju je moguće dobiti status povlašćenog proizvođača 300 MW do kraja 2015. godine, odnosno na 500 MW do kraja 2020. godine.

Početkom oktobra 2013. godine je održana završna javna rasprava o novoj strategiji energetike, kojoj su prisustvovali predstavnici diplomatskog kora, međunarodnih finansijskih institucija, civilnog sektora, i Energetske zajednice. Nacrt strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine, sa projekcijom do 2030. godine bi trebalo da bude usvojen do kraja ove godine, zajedno sa programom ostvarivanja strategije i akcionim planovima za pojedine oblasti. Među prioritetima predviđenim strategijom su povećanje energetske efikasnosti za devet odsto do 2020. godine i korišćenje svih potencijala i resursa kojima Srbija raspolaže. Takođe, najavljeno je da bi nacrt izmena Zakona o energetici trebalo da bude završen do polovine decembra 2013. godine, kako bi u Skupštini mogao da bude usvojen do kraja godine. Tim izmenama domaće zakonodavstvo bi trebalo da bude uskladeno sa trećim paketom energetske regulative EU. Izmene ovog zakona značajne su, između ostalog, i zbog stvaranja uslova za otvaranje tržišta električne energije koje će uslediti od 1. januara 2014. na srednjem naponu, a potom i za ostale kupce od 1. januara 2015. godine.

Cene struje koja se isporučuje krajnjim potrošačima su i dalje ispod tržišnog nivoa, i trenutno ne postoji naznaka kada bi moglo da dođe do usaglašavanja.

POBOLJŠANJA

U drugoj polovini 2012. godine i tokom 2013. godine je učinjen značajan pomak u zakonodavnoj aktivnosti, naročito u pogledu usvajanja podzakonskih propisa veza-

nih za „zelenu“ energiju, kao što su Uredba o uslovima i postupku sticanja statusa povlašćenog proizvođača električne energije, Uredba o merama podsticaja za povlašćene proizvođače električne energije, Uredba o načinu obračuna i načinu raspodele prikupljenih sredstava po osnovu naknade za podsticaj povlašćenih proizvođača električne energije i sl.

Krajem maja 2013. godine, u Beočinu je položen kamen temeljac za izgradnju prve solarne elektrane u Vojvodini, u koju će biti uloženo 1,5 miliona evra. Kapacitet solarne elektrane biće 1 MW, planirano je da bude izgrađena za tri meseca i da počne da radi od septembra. Investitor je slovačka kompanija "Prima energy", a elektrana je smeštena na lokaciji Tancoš, površine 2,5 hektara.

PREOSTALI PROBLEMI

Usvajanje izmena i dopuna Zakona o energetici je unapredilo zakonsku uređenost energetskog sektora Republike Srbije, ali zakonodavna aktivnost ne bi trebala da se završi na tome. Još uvek postoji mnogo oblasti u kojima je regulativa nedovoljno određena i za koje još uvek važe podzakonski akti doneti u skladu sa starim zakonom o energetici na čijem usklađivanju treba raditi, naročito imajući u vidu da energetika i zaštita životne sredine zauzimaju značajno mesto ne samo u planovima i projekcijama Vlade Srbije, nego i lokalnih samouprava. Ovo je posebno važno za oblasti koje nisu bile regulisane u ranijim zakonima o energetici, i iz tog razloga njihova primena još uvek nije otpočela, kao što je slučaj sa recimo o garancijama o poreklu struje.

Takođe, od posebnog je značaja problematika efikasnosti i vremenskog trajanja samih procedura po kojima se sprovodi zakon i odgovarajući podzakonski akti, kako na lokalnom tako i na republičkom nivou. Ovo je više pitanje za praksu, odnosno zlaganja države i lokalnih samouprava za postizanje što bolje saradnje sa investitorima.

Nova Uredba o merama podsticaja za povlašćene proizvođače električne energije i Uredba o uslovima i postupku sticanja statusa povlašćenog proizvođača električne energije su donele dosta kontraverzi u smislu zadržavanja postojećih limita „slobodnih kapaciteta“, tj. ograničenja u vezi sa ukupnim kapacitetima vetro i solarnih elektrana koje će imati pravo na feed-in tarifu. U skladu sa prošlogodишnjom preporukom, trendovi na međunarodnom energetskom tržištu su bili uzeti u razmatranje, posebno u vezi sa cenom struje predviđenom tzv. „feed-in tarifom“.

Konačno, Javni snabdevač – lice odgovorno za snabdevanje struje tarifnim kupcima (a takođe i za obavezu otkupa OIE struje od kvalifikovanih proizvođača) – ni ove godine

nije imenovano. Stoga, i dalje postoji potreba da se prilikom odlučivanja o Javnom snabdevaču, uzmu u obzir kako pozitivna tako i negativna iskustva iz zemalja u regionu.

PREPORUKE SAVETA

- Nastavak sa postojećim tempom usvajanja podzakonskih propisa neophodnih za primenu Zakona o energetici, sa posebnom pažnjom na izbegavanje nepotrebnih grešaka zbog kratkih rokova;
- Angažovanje zainteresovanih strana, tj. investitora, finansijera i saveznika u sektoru (pre svega OIE sektoru) u postupku donošenja podzakonskih propisa;
- Pojednostavljivanje procedura za izdavanje dozvola i odobrenja neophodnih za razvoj energetskih projekata;
- Intenzivnija saradnja između države i potencijalnih investitora i aktivnije promovisanje mogućnosti za ulaganje u sektor obnovljive energije;
- Javni snabdevač bi trebalo da bude posebna, novoformirana kompanija, nezavisna od vladinih tela i deo postojeće javne kompanije (kao što je Elektroprivreda Srbije – EPS); poželjno je da ima održivi budžet dovoljan da ispunи sve obaveze koje Javni snabdevač ima po Zakonu o energetici;
- Povećanje svesti javnosti o efikasnoj upotrebi električne energije;
- Usklađivanje trenutnih cena struje sa onima u regionu, s obzirom da je potrebno obezbediti investicije u nove kapacitete i rehabilitaciju postojećih;
- Obratiti pažnju prilikom imenovanja Javnog snabdevača, sa posebnim osvrtom na održivost njegovog budžeta.

TELEKOMUNIKACIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Stimulisanje širokopojasnog interneta od strane države investicionim podsticajima/subvencionisanjem krajnjih korisnika.	2008			✓
Blagovremeno uvođenje prenosivosti brojeva u fiksnoj telefoniji od 1. decembra 2012; svako dalje odlaganje bi još više naškodilo konkurenciji u ovoj oblasti.	2011			✓
Podsticanje razvoja nove telekomunikacione infrastrukture i omogućavanje korišćenja postojeće alternativne infrastrukture za sve vrste elektronskih usluga.	2007		✓	
Usvajanje novog Plana raspodele radio-frekvencija zasnovanog na načelu tehnološke neutralnosti.	2010	✓		

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Blagovremeno stavljanje na raspolaganje frekvencija koje se u Evropi koriste za usluge javne mobilne telekomunikacione mreže – odluka o raspodeli digitalne dividende na 800 MHz i ekstenzije na 900, 1800 i 2600 MHz.	2010			✓
Jačanje kapaciteta administracije i nezavisnog regulatornog tela u cilju ostvarivanja rasta, te naglašavanje uloge tržišta elektronskih komunikacija;	2011			✓
Učešće ove grane u donošenju strateških odluka;	2012		✓	
Izrada plana akcije za Strategiju razvoja elektronskih komunikacija do 2020.	2012	✓		

STANJE

U skladu sa zvaničnim izveštajem Republičke agencije za elektronske komunikacije za 2012. godinu, sektor telekomunikacija doprineo je sa 5,52% BDP u Srbiji 2012. godine. Obzirom da sektori telekomunikacija daje tako značajan doprinos privredi Srbije, Vlada Republike Srbije bi trebalo da podstiče njegov dalji razvoj. Prihodi od telekomunikacijskih usluga u iznosu od 1,54 milijarde evra beleže blag plad u poređenju sa 2012. godinom, kada je sektor elektronskih komunikacija zaradio 1,6 milijarde evra. Takođe je došlo i do pada investicija, sa 56,75 miliona evra u 2011. godini na 51,55 u 2012. godini.

Početkom 2012. godine, RATEL je organizovao javne konsultacije o Nacrtu plana raspodele radio frekvencija. Očekivalo se da novi Plan raspodele radio frekvencija, kojim se uvodi otvaranje tehnološke neutralnosti i novih opsega frekvencija za mobilne usluge, bude usvojen u prvoj polovini 2012. godine. Usvajanje Plana odloženo je za oktobar 2012. godine zbog izbora, što je dovelo i do odlaganja uvođenja Planova dodela frekvencija. Raspoloživost opsega potrebnog za uvođenje nove opreme biće poznato tek nakon usvajanja Planova dodela frekvencija i izrade nove strategije na kojoj radi Država. Implementacija tehnološke neutralnosti predviđene Planom dodela frekvencija zнатно kasni, obzirom da je plan usvojen još u oktobru 2012. godine, a u junu 2013. godine još nije otpočela njegova realizacija. Ovo dovodi do kašnjenja investicija operatera i onemogućava im da koriste trenutne frekvencije za nove tehnologije od kojih će koristi imati krajnji korisnici (npr. 4G o kome se mnogo govori).

Prvi krug analiza tržišta, koji je imao za cilj stvaranje jednakanih uslova za sve, završen je u novembru 2011. godine, kada

je RATEL objavio Odluku kojom definiše operatere sa značajnom tržišnom snagom (SMP) i njihove pravne lekove na relevantnim tržištima. Nakon analize tržišta, svi operateri bi, pod istim uslovima, mogli da koriste usluge na veliko SMP operatera. Drugi krug analiza tržišta završen je u oktobru 2012. godine. U periodu između dva kruga analiza nije bilo značajnijih promena. Najslabija konkurenčija prisutna je na relevantnim tržištima koja pokrivaju usluge operatera fiksne mreže usled odsustva regulative za (pred) izbor nosioca i usled previsokih cena pristupa elemenata fiksne mreže (lokalne petlje, vodovi..) i usluge na veliko (veleprodajni širokopojasni pristup, (pred) izbor nosioca).

Došlo je i do značajnog kašnjenja u realizaciji Prenosivosti fiksнog broja (FPN) u Srbiji. Prema Pravilniku usvojenom u junu 2011. godine, FNP je trebalo da počne 1. decembra 2012. godine. Međutim, došlo je do odlaganja. Planirala se fazna implementacija FNPa počev od 1. oktobra 2013. godine sa punom implementacijom do aprila 2014. godine. Prema najnovijim izjavama, FNP neće početi u fazama ni od 1. oktobra 2013. godine, jer je ta aktivnost pomerena na april 2014. godine, što dalje povećava neizvesnost i nestabilnost zakonodavnog okvira.

Nakon što je Srbiji odobren status kandidata za članstvo u EU, RATEL je dobio status posmatrača u Agenciji evropskih zakonodavaca u oblasti elektronskih komunikacija (BEREC). To bi moglo doprineti razmeni znanja i jačanju kapaciteta RATEL-a.

POBOLJŠANJA

U skladu sa Strategijom razvoja elektronskih komunikacija do 2020. godine koja je usvojena 2010. godine, Vlada je krajem 2012. godine usvojila dvogodišnji Akcioni plan 2013-2014, kao integralni deo Strategije kojim detaljno definiše

implementaciju nekih aktivnosti za sprovođenje Strategije Republike Srbije za razvoj elektronskih komunikacija.

Najvažnije aktivnosti definisane ovim planom odnose se na ohrabrivanje razvoja širokopojasnih mreža i usluga, usklađivanje Planova dodele frekvencija sa Planom raspodele frekvencija, projekat prelaska na digitalno TV emitovanje, oslobođanje opsega i dodelu digitalnih dividendi, kao i jačanje inspekcije elektronskih komunikacija i dalji razvoj konkurentnog tržišta elektronskih komunikacija.

Pozitivan korak predstavlja i novi nacrt Zakona o naknadama za korišćenje javne imovine koji predviđa ukidanje parafiskalnih nameta poput onog uvedenog Zakonom o kinematografiji prema kome RATEL treba da izdvoji 10% godišnjih prihoda za Fond za kinematografiju. Međutim, ovaj zakon je još uvek u fazi izrade i nije ni ušao u skupštinsku proceduru.

PREOSTALI PROBLEMI

Parlamentarni i predsednički izbori u maju 2012. godine doveli su do privremene obustave većine aktivnosti resornog ministarstva. Telekomunikacije su sada deo resora Ministarstva za spoljnu i unutrašnju trgovinu i telekomunikacije u čijoj su nadležnosti sva gore navedena pitanja.

Plan raspodele frekvencija, kojim se obezbeđuje tehnološka neutralnost već dodeljenih frekvencija opsega i koji predviđa oslobođanje novih frekvencija koje će doprineti daljem razvoju IKT u Srbiji usvojen je u oktobru 2012. godine. Sektor ga je ocenio kao pozitivan korak, u skladu sa evropskim standardima i praksom. Međutim, implementacija tehnolo-

ške neutralnosti koja je trebalo da bude definisana Planom dodele frekvencija kasni. Postoji bojazan da će ovaj Plan i implementacija tehnološke neutralnosti opsega trajati duže i da neće biti na listi prioriteta zakonodavnog organa i Vlade.

U oblasti fiksne telefonije i interneta, postojeći nivo cena pristupa fiksnoj mreži u državnom vlasništvu (lokalne petlje, vodovi..) i veleprodajne usluge ne dozvoljavaju alternativnim operaterima da pružaju usluge profitabilno preko ove infrastrukture.

Uprkos tome što je početak sprovođenja Propisa o prenosivosti broja u javnim fiksnim mrežama bio predviđen za 1. decembar 2012. godine, došlo je do značajnog kašnjenja. RATEL je objavio da će proces implementacija prenosivosti brojeva u fiksnoj telefoniji biti okončan do aprila 2014. godine. To predstavlja negativan korak u procesu liberalizacije i unosi pravnu neizvesnost za domaće i strane investitore.

I dalje postoji potreba za unapređenjem saradnje i koordinacije aktivnosti između resornog ministarstva i drugih državnih institucija relevantnih za oblast telekomunikacija. Pozitivni koraci u smislu bolje saradnje nacionalnih organa su beznačajni. Da bi se ovo pitanje rešilo potrebno je zauzeti organizovan i planiran pristup. Ovo je posebno evidentno kod uvođenja novih telekomunikacijskih usluga kada se zahtevaju pojašnjenja i pravna mišljenja nekoliko različitih ministarstava (o porezima i valutnom kursu u nadležnosti poreskih organa i Ministarstva finansija). Najbolja ilustracija ove tvrdnje su porezi na digitalni sadržaj i valutni režim kada operateri nameravaju da omoguće svojim potrošačima korišćenje različitih aplikacija.

PREPORUKE SAVETA

Neke preporuke ostaju iste:

- Podsticanje širokopojasnih usluga sa investicionim podsticajima od strane države;
- Uvođenje prenosivosti broja u fiksnoj telefoniji trebalo bi da bude omogućeno što pre, zato što će se sva dalje odlaganja dodatno, negativno odraziti na konkurentnost u ovoj oblasti; April 2014.godine kao datum završetka implementacije unosi pravnu neizvesnost, obzirom da je po Pravilniku o FNP to trebalo da se dogodi 1. decembra 2012.godine;
- Obezbeđenje pristupa fiksnoj mreži u državnom vlasništvu (lokalna petlja, vodovi..) i veleprodajnim uslugama (veleprodajni širokopojasni pristup, (pred) izbor nosioca..) pod razumnim uslovima za obezbeđenje usluga fiksne telefonije i širokopojasnih usluga;

- Ohrabriranje razvoja nove telekomunikacijske infrastrukture i omogućavanje korišćenja postojeće alternativne infrastrukture za sve vrste elektronskih usluga;
- Usvajanje novih Planova raspodele frekvencija za javne mobilne usluge zasnovanih na principu tehnološke neutralnosti;
- Pravovremeno oslobođanje frekvencija koje se koriste za javne mobilne usluge u Evropi – odluka o dodeli digitalne dividende na 800 MHz i proširenje na 900, 1800, 2100 i 2600 MHz.

Poseban naglasak na:

- Jačanje kapaciteta uprave i nezavisnog regulatornog tela u cilju rasta i naglašavanja uloge tržišta elektronskih komunikacija;
- Učešće sektora u procesu strateškog odlučivanja;
- RATEL bi trebalo da izgradi reputaciju nezavisnog i kompetentnog zakonodavnog organa, pojednostavi procese podizanjem stepena efikasnosti i pružanjem podrške operaterima da pružaju usluge od kojih će koristi imati i oni i potrošači, uz potpunu transparentnost i nediskriminatorne aktivnosti, te uspostavljanje jednakih standarda za sve aktere na srpskom tržištu telekomunikacija;
- Obezbeđenje predvidljivosti zakonodavnih promena u cilju stvaranja predvidivih operativnih uslova i poslovнog okruženja sektora.

IT INDUSTRIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Vlada bi trebalo da bude posvećena daljem razvoju regulatornog okvira za IT, koji bi za uzvrat povećao atraktivnost države za strane investicije na duge staze. Šta više, efekte već uvedenih zakonodavnih promena treba pažljivo pratiti i efikasno sprovoditi.	2012	✓		
Vlada bi trebalo da se potruđi da se regulišu složena poreska pitanja, koja nastaju naročito u okviru softver/licence preprodaje, donošenjem odgovarajućih zakonskih akata, umesto što resorno ministarstvo izdaje brojna mišljenja na te teme.	2012			✓
Brze pobede i opipljive rezultate već postignute u oblasti e-Uprave treba nastaviti posebno u sledećim oblastima: administrativne takse, prijave za različite dokumente, poreske prijave.	2012	✓		

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uvođenje IT sistema i racionalizacija javnih nabavki je bilo jedno od najviše obećavanih stvari u kampanji. Elektronske javne nabavke bi trebalo da smanje korupciju i da proces učine transparentnijim, konkurentnijim i isplatljivijim. Međutim, trebalo bi da postoji oprez u vezi sa potencijalnim „nameštenim ponudama“.	2012		✓	
Vlada bi trebalo da se uzdrži od uvođenja bilo kakvih mera cenzurisanja interneta i ostane pri otvorenom internetu, koji najviše pogoduje inovacijama, društvenom razvoju i komercijalnim interesima. Vlada bi trebalo da zadrži otvoren i redovan kontakt sa e-zajednicom i inicijativom koja dolazi iz ovog sektora.	2012	✓		
Da bi sektor nastavio da raste u kriznim vremenima, Vlada bi trebalo da se uzdrži od nametanja bilo kakvih opterećujućih poreza, i da podstiče razvoj novoosnovanih i visoko tehnoloških kompanija.	2012	✓		
Nova Vlada bi trebalo da obrati posebnu pažnju na oblast e-zdravstva kao jedne od glavnih oblasti u kojoj su potreba poboljšanja, posebno u pogledu elektronskih evidencija. Edukacija građana i zdravstvenih radnika o implementaciji i korišćenju ovih sistema će biti podjednako važna.	2012			✓
Potrebno je dalje umrežavanje administrativnih organa, agencija i ministarstava, na primer Ministarstva unutrašnjih poslova, Poreske uprave, Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, Ministarstva pravde i državne uprave, itd.	2012		✓	
Pažnju treba posvetiti daljem razvoju e-školskih programa kroz dijalog relevantnih aktera: Ministarstva prosvete, ministarstva (ili agencije) nadležnog za IKT i IT zajednice.	2012			✓
Završetak regulatornog okvira neophodnog za omogućavanje usluga plaćanja u Srbiji kao što je „Pay Pall“, što bi povećalo elektronsku trgovinu i imalo efekte na razvoj domaćeg IT tržišta.	2012	✓		
Što se tiče članstva Srbije u Otvorenom partnerstvu Vlada, poseban akcenat treba staviti na transparentnost funkcionisanja organa uprave i korišćenje novih tehnologija od strane ovih organa.	2012		✓	

STANJE

Uprkos činjenici da srpsko IT tržište na godišnjem nivou nastavlja da se razvija i da trenutno vredi oko 650 miliona dolara, ono još uvek nije iscrpljeno i ima mnogo mogućnosti za razvoj. Sa struktukom koju čini hardver (HW) 70.1%, servisi 17.1% i softver (SW) 12.8%, ono predstavlja jedan od najvitalnijih tržišta Srbije. Velike domaće IT kompanije su počele da uvode raznovrsniji spektar ponuda u svojim poslovnim portfolijima, a takođe izgleda da počinju da se javljaju male, uspešne kompanije. Distribucija hardvera je i dalje glavni izvor prihoda za domaće kompanije, ali delatnost IT usluga (naročito

izvoz softvera), dobija na značaju i stvara nove prihode za kompanije, sa velikim potencijalom za unapređenje srpskog izvoza.

POBOLJŠANJA

U proteklih nekoliko godina bilo je nekoliko pozitivnih pomaka u srpskom IT sektoru. Primeri vredni pomena su usvajanje Strategije za razvoj informatičkog društva u Srbiji do 2020. godine, zatim uvođenje programa e-Uprave u različite državne institucije kao što su sudovi, opštine i policija, uvođenje mogućnosti prijave i plaćanja PDV-a preko interneta i članstvo Srbije u

Otvorenom partnerstvu Vlada (što podrazumeva ispunjenost više uslova, kao sto su poboljšanje transparentnosti javnih finansija, adekvatne zaštite podataka, kao i slobodan pristup informacijama, itd.). IT regulativa je dobila značajne nove propise sa ciljem liberalizacije i konkurentnosti u ovom sektoru. Propisi usvojeni od strane Republičke agencije za elektronske komunikacije (RATEL) uveli su devet unapred regulisanih telekomunikacionih tržišta u Srbiji, kao i određivanje odgovarajućih SMP operatera. Kompanije koje su osnovane kao Operateri sa značajnim tržišnim učešćem (SMP) su se susreli sa povećanim regulatornim nadzorom, uključujući strožu kontrolu, kontrolu cena, standardizovani minimum kvaliteta usluga, javne i transparentne ponude za određene usluge, univerzalne zahteve u pogledu usluga, itd. S druge strane, regulatorni režim je prilično relaksiran, sa „generalnim ovlašćenjima”, koja su zamenila stari sistem dozvola, a i hardverske licence su zamenjene proverom usaglašenosti. Ovaj deo tržišta se susreo sa pojačanim nadzorom organa za zaštitu konkurenčije, u okviru koga je vođeno nekoliko istraga (uključujući i ekskluzivnost sadržine medija i „margin squeeze“ praksu). U ekonomskom i socijalnom pogledu IT i digitalne tehnologije su doatile na značaju, i sa društvenim mrežama sve više postaju sastavni deo poslovnog i političkog života. Vidljivi uticaj IT-a na društvo odražava se i u aktivnostima građana kao što su protesti protiv Trgovinskog sporazuma protiv falsifikovanja, inicijativa „Otvoreni parlament“ i protesti „digitalne zajednice“ zbog nametanja dodatnih taksi na autorska prava za hardver, itd.

Program e-Uprave u Srbiji znatno je napredovao tokom proteklih 4 godine, iako su dalja poboljšanja neophodna. Mada je došlo do razvoja u ovoj oblasti, realnost je da je dostupnost formulara i informacija putem interneta ograničena, dok je pisменa komunikacija još uvek često neophodna.

Ipak, portal e-Uprave sada sadrži niz usluga, a izgleda da je i Poreska uprava učinila odlučujuće korake u sprovođenju i širenju svoje IT infrastrukture, tako da postoje mnogobrojna poboljšanja. e-Uprava je ključ za reformu srpske državne administracije. Ona će učiniti administraciju efikasnijom što će zauzvrat privući više stranih investicija. Napor učinjeni tokom prošle godine doneli su Srbiji bolji plasman u godišnjoj anketi Ujedinjenih nacija u oblasti e-Uprave, napredujući za 30 mesta, dostižući 51. mesto u konkurenciji 190 država sveta.

Iako su u Srbiji preduzimani uspešni projekti koji se odnose na digitalizaciju obrazovnog sistema Srbije, ukupan efekat prilično je ograničen. Bez sistematskog pristupa koji bi obuhvatio razvoj odgovarajućih obrazovnih aplikacija i bez adekvatne obuke nastavnog kadra, takvi programi imaće samo mali uticaj na razvoj IT veština srpskih mlađih generacija. Raspoloživost osnovnom IT infrastrukturom hardvera u srpskim školama je daleko od toga da studenti mogu da održe korak za njihovim vršnjacima iz EU.

Nakon brojnih najavljivanja dolaska PayPal-a u Srbiju, u noći između 9. i 10. aprila 2013. godine, Srbija je konačno postavljena na listu podržanih zemalja.

Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija je, čini se, prepoznalo mogućnost elektronskog poslovanja i trgovine preko interneta kao šansu za građane Srbije da na lakši, brži, sigurniji i jeftiniji način obavljaju svoje transakcije. Ministarstvo je u ovome takođe prepoznalo šansu za unapređenje privrede usled većih mogućnosti rezidenata, posebno preduzetnika i malih privrednih društava, da plasiraju svoje proizvode i usluge stranim kupcima putem elektronske ponude i prodaje, koja po pravilu podrazumeva i naplatu preko institucije elektronskog novca.

Kao rezultat navedenog, 17. decembra 2012. godine donet je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o deviznom poslovanju, kojim je bilo predviđeno uklanjanje svih prepreka za ovaj vid poslovanja propisivanjem da se „platni promet sa inostranstvom može obavljati i preko strane institucije elektronskog novca radi plaćanja i naplate po osnovu elektronske kupoprodaje roba i usluga“ (član 32 stav 2 Zakona o deviznom poslovanju), čime je omogućen dolazak kompanija kao što je PayPal na srpsko tržište.

Međutim, sasvim je očigledno da je gore citirana odredba daleko od dovoljne za adekvatno regulisanje kompleksne oblasti izdavanja elektronskog novca i obavljanja transakcija elektronskim novcem. Niz podzakonskih akata koji bi se podrobnije bavili pitanjem elektronskog poslovanja i trgovine na osnovu Zakona o deviznom poslovanju tek treba da budu doneti. Takođe, unapređivanje regulatornog okvira kada je u pitanju onlajn poslovanje u Srbiji podrazumeva i usvajanje ili izmenu niza zakona kao što su Zakon o platnim uslugama i Zakon o računovodstvu. Budući da je PayPal u Evropi dostupan još od 2004. godine, a da se njegovo poslovanje u Srbiji najavljivalo u više navrata još od 2010.

godine, ovaj događaj za Srbiju predstavlja jedan od značajnih i dugo očekivanih koraka na putu Srbije ka njenom usaglašavanju sa evropskim standardima. Na unutrašnjem planu, ovaj događaj predstavlja značajan prvi korak ka smislenoj liberalizaciji i unapređenju elektronskog poslovanja.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Niska IT potrošnja po glavi stanovnika (samo 11,6% od EU proseka) je kritičan znak da Vlada obrati više pažnje na IT potrošnju, što može značajno promeniti strukturu srpske privrede.
2. Javno-privatna partnerstva (u IT oblasti) su još u fazi razvoja, iako mogu da ponude značajan uspeh u oblasti unapređenja troškova, posebno na opštinskom nivou. Pored tih prednosti, takođe mogu pružiti nove izvore prihoda za državne institucije na različitim nivoima.
3. Zaštita podataka ostaje bitan problem u IT sektoru, o čemu svedoči nekoliko visoko rangiranih i obelodanjenih slučajeva koji se odnose na neprimereno zadržavanje ili korišćenje podataka. Iako kancelarija Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti postupa krajnje profesionalno i aktivna je na terenu, izgleda da sudski i administrativni organi ne podržavaju njihove napore u potpunosti. Tu je i uznemiravajući trend za poslovanje i slobodu izražavanja u pogledu ponašanja Uprave za igre na sreću koja je pokušala da izvrši pritisak na pružaoce internet usluga („ISP“) kako bi se blokirali inostrani sajtovi za kockanje (npr. Bwin), a sve da ne bi bio ugrožen njen monopol. Ovo, kao i nekoliko drugih postupaka Vlade (npr. zahtev nadležnog ministra za zatvaranje „Twitter“ naloga), mogu ukazivati na korake ka cenzuri interneta.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada bi trebalo da bude posvećena daljem razvoju regulatornog okvira za IT, koji bi za uzvrat povećao atraktivnost države za strane investicije na duge staze. Šta više, efekte već uvedenih zakonodavnih promena treba pažljivo pratiti i efikasno sprovoditi;
- Brze pobjede i oipljive rezultate već postignute u oblasti e-Uprave treba nastaviti, posebno u sledećim oblastima: administrativne takse, prijave za različite dokumente, poreske prijave;
- Vlada bi trebalo da se uzdrži od uvođenja bilo kakvih mera cenzurisanja interneta i da ostane pri otvorenom internetu, koji najviše pogoduje inovacijama, društvenom razvoju i komercijalnim interesima. Vlada bi trebalo da zadrži otvoren i redovan kontakt sa e-zajednicom i inicijativom koja dolazi iz ovog sektora;
- Da bi sektor nastavio da raste u kriznim vremenima, Vlada bi trebalo da se uzdrži od nametanja bilo kakvih opterećujućih poreza, i da podstiče razvoj novoosnovanih i visoko tehnoloških kompanija;
- Vlada bi trebalo da obrati posebnu pažnju na oblast e-zdravstva kao jedne od glavnih oblasti u kojoj je potrebno poboljšanje, posebno u pogledu elektronskih evidencija. Edukacija građana i zdravstvenih radnika o implementaciji i korišćenju ovih sistema će biti podjednako važna;
- Potrebno je dalje umrežavanje administrativnih organa, agencija i ministarstava, na primer Ministarstva unutrašnjih poslova, Poreske uprave, Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, Ministarstva pravde i državne uprave, itd;
- Pažnju treba posvetiti daljem razvoju e-školskih programa kroz dijalog relevantnih aktera: Ministarstva prosvete, ministarstva (ili agencije) nadležnog za IKT i IT zajednice;
- Što se tiče članstva Srbije u Otvorenom partnerstvu Vlada, poseban akcenat treba staviti na transparentnost funkcionisanja organa uprave i korišćenje novih tehnologija od strane ovih organa;

- Objedinjavanje pojedinačnih planova IT razvoja i investicija Ministarstava, Uprava i Agencija u celinu kako bi se velikim nabavkama hardvera i softvera uštedelo na višestrukom dupliranju kapaciteta i samim tim dodatnog trošenja novca građana Srbije, a istovremeno i efikasno koristio rad državnih i javnih službi i ustanova;
- Rešavanje pitanja u vezi sa jasnom primenom pravila za plaćanje poreza po odbitku (Withholding Tax - WHT). Naš je predlog da velike svetske IT kompanije koje su prisutne ili dolaze u Srbiju uz pomoć Saveta stranih investitora treba da jasno u dogovoru sa Vladom reše ovaj problem. Trenutna situacija na tržištu je da su zbog nejasnoća ko, kada i kako plaća ovaj porez domaće kompanije koje ovaj porez uredno izmiruju dovedene u neravnopravan položaj pri učestvovanju u nabavkama od svetskih proizvođača softvera jer razlika u ukupnim ulaznim cenama sa uključenim troškovima može biti i do 20% u odnosu na ponuđače - konkurente koji ovu obavezu ne izmiruju. Neke kompanije su ovaj problem rešile dok u drugim slučajevima ova stavka predstavlja ozbiljan problem i uzrok nekonkurentnosti na tržištu. Obzirom da su državne ustanove uključene u javne nabavke, trebalo bi da bude u svačijem interesu da se postigne jednakost na tržištu i da se pomogne IT kompanijama koje su registrovane u Srbiji da budu konkurentne. Shodno tome, poželjno je da međunarodna poreska pravila sa drugim državama bolje definisu softver, na način kako je to regulisano između Srbije i Češke republike.

NEKRETNINE I IZGRADNJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Novi Zakon o planiranju i izgradnji vrši uticaj na pet važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju, građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju. Sve ove oblasti moraju posebno da se regulišu, što je moguće pre kroz sistematska podzakonska akta u saradnji sa nevladinim sektorom.	2009			✓
Idalje postoji problem konverzije uz naknadu i problem registracije prava svojine nad građevinskim zemljištem zbog restrikтивnog tumačenja Zakona o planiranju i izgradnji od strane zemljišnih katastara. Podzakonska akta bi trebalo da omoguće jasnije tumačenje odredaba Zakona o planiranju i izgradnji ili barem uspostavljanje usaglašene prakse.	2010			✓
Državna tela moraju da omoguće transparentnost i doslednost u svom radu, na svim nivoima, kao i da obezbede visoki nivo praćenja rada svih relevantnih institucija.	2009		✓	
Neophodno je da se još više uprosti proces izdavanja dozvola, a potrebno je i da se razmotri mogućnost smanjenja naknade za uređenje građevinskog zemljišta i svih drugih početnih troškova, vezanih za izgradnju, kao i kasniji operativni troškovi sa ciljem daljeg razvijanja tržišta i ubrzavanja procesa koji će omogućiti veći priliv investicija na ovo tržište.	2009			✓
Potrebne su izmene i u kaznenoj politici u okviru Zakona o planiranju i izgradnji tako da kazne budu adekvatnije i strože jer su trenutno limitirane na samo novčane kazne.	2009			✓
Kazne za javna preduzeća i javne službe treba da budu promenjene od nenovčanih u novčane naročito u slučajevima kada investitori plaćaju naknadu za usluge koje im nisu pružene u određenom roku. U tim slučajevima naknada za plaćanje usluga pruženih sa neopravdanim zakašnjanjem treba da bude smanjena.	2012			✓
Zakonski okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova treba poboljšati izmenom Zakona o obligacionim odnosima i pojedinih pravilnika koji definisu postupak izgradnje tako da odražava međunarodno priznatu najbolju praksu.	2010			✓
Nacrt novog Zakona o upravljanju i održavanju stambenih zgrada bi trebalo da bude donet i usvojen nakon javne rasprave. Neophodno je obezbititi kompletan zakonsku regulativu i propise kojima će se definisati vlasnička prava stanara i njihove obaveze vezano za upravljanje i održavanje, koji su neophodni za pravilno funkcionisanje sistema upravljanja i održavanja stambenih zgrada.	2009			✓
Važnu oblast kao što je lizing nekretnina treba detaljnije i preciznije razraditi zakonom a ne podzakonskim aktima. Zakon treba uskladiti sa važećim propisima u oblasti nepokretnosti. Ovo posebno u delu koji se odnosi na mogućnost upisa zabeležbe postojanja lizinga kod javnog registra nepokretnosti, što je potrebo da bude decidno propisano bilo zakonom koji reguliše lizing bilo Zakonom o državnom premeru i katastru.	2009			✓
Zakon o hipoteći je potrebno izmeniti u celosti. Postojeći Zakon o hipoteći između ostalog nije u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji. Imajući u vidu da predmetni zakon ima previše propusta i nejasnih odredaba, potrebna je njegova izmena u celosti.	2010			✓

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o poljoprivrednom zemljištu i Zakon o poljoprivrednim zadružama treba da bude izmenjen tako da omogući strano ulaganje u poljoprivredu i dozvoli stranim fizičkim i pravnim licima da kupe poljoprivredno zemljište, kao i da zaštiti vlasništvo nad poljoprivrednim zemljištem.	2012			✓
Treba uvesti kraće rokove za upis u Katastar nepokretnosti kao i transparentnije i jasnije instrukcije o primeni zakona u okviru katastarskih aktivnosti, radi ubrzanja i predvidljivosti katastarskih procedura.	2012		✓	
Država, relevantna ministarstva, lokalni organi i druge važne institucije sa jedne strane i Savet stranih investitora i njegov Odbor za nekretnine i izgradnju i sve druge organizacije koje se bave poslovima vezanim za nekretnine, sa druge strane, treba da uspostave dijalog, komunikaciju i dugoročnu saradnju vezano za strateška pitanja, sa ciljem poboljšanja uslova na tržištu nekretnina.	2009			✓

STANJE

Zakon o planiranju i izgradnji, usvojen u septembru 2009. godine sa izmenama i dopunama iz aprila 2011. i decembra 2012. godine, i dalje je glavna oblast interesovanja Saveta stranih investitora. Pre godinu dana najavljeno je donošenje novog zakona koji reguliše ovu oblast, ali nacrt novog zakona, u vreme pripremanja ove Bele knjige još uvek nije predstavljen javnosti.

Pomenuti Zakon je izuzetno kompleksne prirode jer uređuje pet veoma važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju, građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju, što na određeni način stvara probleme u njegovoj primeni.

Četiri godine nakon njegovog donošenja, može se slobodno zaključiti da je krajnji domaćaj samog Zakona i njegovih izmena daleko ispod očekivanog.

Jedan od najvažnijih ciljeva koji je trebalo da bude ostvaren Zakonom je bio privatizacija građevinskog zemljišta u Republici Srbiji kroz postupak konverzije prava korišćenja u pravo svojine. Naime, Zakon je predviđao više procedura za realizaciju postupka konverzije od kojih je najvažnija bila procedura konverzije uz naknadu u kojoj su kompanije koje su stekle zemljište u prethodnom periodu po osnovu privatizacije, stečaja ili u izvršnom postupku ostvarivale pravo na pretvaranje prava korišćenja u pravo svojine, uz plaćanje naknade koja predstavlja razliku između tržišne vrednosti građevinskog zemljišta i troškova sticanja prava na zemljištu. Ipak, uvedena pravna rešenja po pitanju konverzije uz

naknadu u praksi nisu dala željene rezultate, čak ni nakon izmena Zakona u aprilu 2011. Upravo zbog mnogobrojnih problema sa postupkom konverzije u praksi, poslednjim izmenama Zakona privremeno (do 24.12.2013. godine) je omogućeno dobijanje građevinske dozvole (licima koje pravo konverzije mogu ostvariti uz naknadu) po osnovu prava korišćenja. Konačno, maja 2013. godine Ustavni sud Srbije je usvojio inicijativu za ocenu ustavnosti odredaba Zakona o planiranju i izgradnji koje regulišu pitanje konverzije uz naknadu na građevinskom zemljištu i obustavio primenu ovih odredaba Zakona do donošenja konačne odluke o njihovoj ustavnosti. Time je praktično do daljnog zaustavljen proces konverzije uz naknadu.

Još jedan važan cilj Zakona – legalizacija 1,3 miliona nelegalnih objekata u Republici Srbiji, i dalje ostaje potpuno neostvaren, i pored ekstremno olakšanog postupka. Razloge treba tražiti pre svega u nespremnosti državne administracije da efikasno sproveđe ovoliki broj postupaka. Juna 2013. godine, odredbe Zakona o planiranju i izgradnji koje se odnose na legalizaciju bespravno izgrađenih objekata su proglašene neustavnim, čime je i ovaj proces, ionako prespor i nedelotvoran, u potpunosti zaustavljen.

Prema dostupnim informacijama materijalne izmene Zakona o planiranju i izgradnji, te poseban Zakon o legalizaciji su u pripremi i mogu se očekivati do kraja godine.

Nekretnine i vlasništvo na zemljištu

Privatizacija gradskog građevinskog zemljišta, koje je u prošlosti bilo u isključivom vlasništvu Republike Srbije, kroz

postupak konverzije predviđen Zakonom o planiranju i izgradnji 2009. godine odvijala se izuzetno sporo, da bi krajem maja 2013. godine Ustavni sud Srbije zabranio primenu odredaba Zakona kojima se uređuje konverzija uz naknadu.

Prihvatajući inicijativu za ocenu ustavnosti odredaba Zakona o planiranju i izgradnji koje uređuju konverziju uz naknadu u maju 2013. godine, Ustavni sud Srbije upravo je potencirao kao problematičan način određenja visine naknade za konverziju. Izmene postojećeg Zakona o planiranju i izgradnji ili usvajanje novog zakona su neophodne, a opšti je utisak da će postupak konverzije prava korišćenja u pravo svojine, makar u svom postojećem obliku, otići u prošlost.

Veliki broj nekretnina na atraktivnim lokacijama u Beogradu i drugim gradovima i dalje je u vlasništvu grada i izdaje se, međutim, ne u skladu sa postojećim tržišnim uslovima. To obeshrabruje renomirane trgovce da uđu na srpsko tržište. Ova pojавa takođe doprinosi porastu „sive ekonomije“ i smanjenju budžetskih prihoda. Pozitivne efekte u ovom segmentu mogao bi da da postupak denacionalizacije oduzete imovine, imajući u vidu da je značajan deo poslovnog prostora, trenutno u vlasništvu grada, zapravo nacionalizovan, te da bi njegovo vraćanje u privatne ruke moglo imati pozitivne efekte na tržišnu utakmicu.

Izvesne probleme u strukturisanju transakcija moglo bi da predstavlja i široko tumačenje Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama, po kojima se i plaćanja u transakcijama koje se odnose na promet nepokretnosti podvode pod ograničenja sadržana u navedenom Zakonu.

Politika upravljanja i održavanja stambenih zgrada nije menjana još od 1995. godine kada je usvojen postojeći Zakon o održavanju stambenih zgrada. Ovaj Zakon ne predviđa model profesionalnog upravljanja stambenim objektom (dobrovoljno angažovanje koje obično obavlja predsednik kućnog saveta), niti dovoljno snažno obavezuje vlasnike stambenih jedinica da pomenuti Zakon primenjuju. Opšteprihvaćeni model organizacije je još uvek saradnja sa javnim komunalnim preduzećima, uz mogućnost angažovanja privatnih preduzeća za potrebe održavanja.

Izgradnja

Postupak izdavanja građevinskih dozvola još uvek nije dovoljno transparentan, dugo traje i opterećen je birokratskim procedurama.

Glavni problem vezan za postupak izdavanja građevinskih dozvola i dalje leži u činjenici da za veći deo građevinskog zemljišta ne postoji usvojen odgovarajući planski dokument koji predstavlja preduslov za dobijanje lokacijske i građevinske dozvole. Postojeća zakonska rešenja nisu se pokazala efikasnim u podsticanju nadležnih organa da blagovremeno izrade i usvoje potrebne planske dokumente.

Veliki problem u postupku izgradnje predstavlja neadekvatna infrastruktura i postojeće birokratske procedure u javnim komunalnim preduzećima koja učestvuju u pomenutom postupku. Reforma ovog sektora je od izuzetnog značaja za celokupan postupak. I pored mnogobrojnih nazava da će se, u cilju olakšavanja i skraćivanja birokratskih procedura organizovati tzv. one-stop-shops za investitore, ova ideja još uvek nije sprovedena.

Dodatni problem vezan za postupak izdavanja građevinskih dozvola leži u činjenici da se pravo vlasništva na zemljištu po pravilu mora steći pre podnošenja zahteva za dobijanje lokacijske dozvole, koja prethodi građevinskoj dozvoli. Izmene Zakona o planiranju i izgradnji iz decembra 2012. godine su donekle, ali privremeno, popravile situaciju, omogućivši dobijanje građevinske dozvole na osnovu prava korišćenja u roku od godinu dana od dana usvajanja, s tim što su izmene Zakona selektivne i obuhvataju samo grupu investitora na koje su se primenjivale odredbe zakona kojima se uređuje privatizacija, stečajni i izvršni postupak, uključujući i njihove pravne sledbenike.

Postojećim zakonskim rešenjima nisu rešeni svojinski odnosi na zemljištu i vrlo je malo investitora ili finansijskih institucija spremno da prihvati ovakav rizik ulaganja. U slučaju da nova zakonska rešenja po ovom pitanju ne budu stupila na snagu do decembra 2013. godine, kada prestaje mogućnost da se građevinska dozvola (u određenim slučajevima) pribavlja po osnovu prava korišćenja, postoji opravan strah da će dalji razvoj nepokretnosti biti značajno usporen.

Dodatno, postojeći pravni okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova nije u skladu sa međunarodno priznatom najboljom praksom.

Katastar nepokretnosti

Projekat formiranja jedinstvenog katastra nepokretnosti u Srbiji završen je u maju 2012. godine, mada još uvek postoje sporadični problemi oko njegovog kompletiranja usled nedovršenih žalbenih postupaka pokrenutih u toku

ustrojavanja katastra nepokretnosti.

Dodatne probleme stvaraju sporna i nekonistentna tumačenja važećih propisa od strane Službi za katastar nepokretnosti, spori postupci upisa i sporo donošenje drugostepenih odluka nadležnog ministarstva po pitanju žalbi na odluke. Naročito sporo odlučivanje je primećenu u Službama za katastar nepokretnosti u Beogradu, gde se na rešavanje zahteva u prvom stepenu čeka u proseku nekoliko meseci.

Digitalizacija i uređenje katastarskih planova nije završena, a u praksi se sreću nesaglasnosti podataka sadržanih u katastarskom operatu i odgovarajućem katastarskom planu. Na ovaj način značajno su usporene investicije koje za predmet mogu imati veće površine zemljišta, odnosno veliki broj zemljišnih parcela.

Takođe, nefunkcionisanje kataстра vodova stvara probleme u privredi, usled pravne nesigurnosti u pogledu svojinskih odnosa kao i nemogućnosti uspostavljanja tereta na vodovima.

Restitucija

U septembru 2011. usvojen je Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju koji je stupio na snagu 6. oktobra 2011. godine.

Prioritet restitucije bazira se na njenim ogromnim potencijalima u smislu unapređenja sigurnosti prava vlasništva na jedan simboličan i primeran način, jer veoma jasno pokazuje da država vraća ono što je nepravedno oduzeto.

Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju štiti stečena prava privatnih lica, a obaveza povraćaja postoji samo u slučaju da privatna lica nemaju nikakva prava na nepokretnosti koja može biti predmet vraćanja. Iako Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju propisuje prioritet naturalne restitucije (vraćanje oduzete imovine), izuzeci od naturalne restitucije su brojni tako da će, najverovatnije, najčešći oblik restitucije biti obeštećenje. Obveznik vraćanja imovine je isključivo Republika Srbija, jedinica lokalne samouprave, javno preduzeće čiji je osnivač Republika Srbija odnosno društvena preduzeća i zadruge, dok je obveznik obeštećenja isključivo Republika Srbija.

Agencija za restituciju Republike Srbije otpočela je sa radom 2012. godine. U dosadašnjem radu, Agencija za restituciju je zauzela krajnje rigidan stav, naročito kada su u

pitanju strani državljeni. U praksi se to ogleda u neadekvatnom tumačenju međunarodnih ugovora iz 50-ih godina prošlog veka, kao i zahtevima za dokumentacijom koja nije nužna za donošenje odluke u postupcima restitucije i koju je, u većem broju slučajeva, nemoguće pribaviti.

Pored toga u Zakonu su primećene brojne nejasnoće pa će upravna i sudska praksa u mnogome formirati konačan ishod restitucije.

Lizing nekretnina

Izmenama Zakona o finansijskom lizingu iz maja 2011. uvedena je mogućnost finansijskog lizinga nepokretnosti. Međutim novi zakonski okvir nije dovoljno razrađen i za sada nije profunkcionisao u praksi, sa izuzetkom nekolicine poslovnih zgrada koje su pribavljene putem lizinga. Glavni problemi u primeni Zakona o finansijskom lizingu su vezani za visoke troškove i poreski tretman lizinga, pri čemu se očekuje da će izmene Zakona o PDV-u, koje su stupile na snagu 1. januara 2013. godine, dati nedostajući zamajac tržištu lizinga nekretnina.

Hipoteka

Nakon 7 godina primene Zakon o hipoteci je pokazao svoje jasne nedostatke u praksi. Zajedno sa izvesnim restriktivnim tumačenjima odredaba Zakona o hipoteci od strane javnih registara nepokretnosti, ovaj Zakon zahteva materijalne izmene regulative o hipoteci u Srbiji.

Nepostojanje instituta agenta obezbeđenja, funkcije koja je uobičajena u velikim finansijskim transakcijama, predstavlja samo jedan od nedostataka koji zahteva izmene Zakona o hipoteci.

Odredbe Zakona o hipoteci, koje se odnose na vansudsko izvršenje prinudnom prodajom zahtevaju dodatnu razradu kako bi se otklonile postojeće nejasnoće i mogućnosti opstrukcije samog postupka. U međuvremenu, sve veći broj hipotekarnih poverioca se odlučuje za sudske izvršenje hipoteke, čemu doprinose i pozitivna iskustva izvršenja posredstvom privatnih izvršitelja u skladu sa novim Zakonom o izvršenju i obezbeđenju.

Poljoprivredno zemljište

Zakon o poljoprivrednom zemljištu zabranjuje stranim pravnim i fizičkim licima sticanje svojine nad poljoprivrednim zemljištem. Strane investicije u srpsku poljoprivredu se uglavnom ostvaruju kroz privatizaciju poljoprivrednih preduzeća putem koje strani investitori postaju većinski

vlasnici tih preduzeća koja imaju pravo svojine na poljoprivrednom zemljištu. U nekim slučajevima se kompanije suočavaju sa pogrešnim tumačenjem odredaba Zakona o poljoprivrednom zemljištu.

Zakon o zadrugama daje pravo novoosnovanim poljoprivrednim zadrugama da od sadašnjih vlasnika potražuju poljoprivredno zemljište koje je nekada pripadalo zadrugama. Ova zakonska odredba je namenjena restituciji za one vlasnike poljoprivrednog zemljišta koji su bili primorani da prenesu svoje vlasništvo na poljoprivredne zadruge po socijalističkim zakonima donetim posle Drugog svetskog rata. U praksi su ove odredbe zloupotrebљavane od strane novoosnovanih poljoprivrednih zadruga koje uopšte ne obavljaju delatnost a koje su potraživale poljoprivredno zemljište velike vrednosti od privatizovanih poljoprivrednih preduzeća. Odluke Ministarstva finansija i privrede u 2013. godini ukazuju da je tendencija da se ova zloupotreba prava dozvoli.

POBOLJŠANJA

Najveći pozitivni pomak jeste završetak projekta jedinstvenog katastra nepokretnosti u Srbiji, osam godina nakon njegovog uvođenja.

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninama

Zakon o državnom premeru i katastru je uveo veoma važnu odredbu da sve registrovane nepokretnosti treba da budu i procenjene. Ovo pruža mogućnost državi da reguliše i organizuje ovaj proces usvajanjem pravila i procedura, metodologijom masovnih ili individualnih procena.

Izgradnja

Prema izmenjenom Zakonu o planiranju i izgradnji, sve odredbe koje regulišu postupak dobijanja dozvole, pojednostavljaju ovaj proces, ali to mora da se potvrdi i u praksi.

Nekoliko opština je već uvelo sistem „informacije na jednom mestu“ koji je namenjen stranim investitorima, što je značajno poboljšalo prethodno pomenuti problem pristupa potrebnim podacima koji se ranije javljao usled nedovoljno informacija i/ili nekvalifikovanog osoblja.

Vlada je nedavno usvojila Uredbu kojom se osniva Kancelarija za brze odgovore koja će obavljati stručne, administrativne i operativne poslove za potrebe Vlade, a u cilju unapređivanje uslova za privlačenje stranih investicija,

podizanje efikasnosti u realizaciji projekata od značaja za državu. Osnivanje ovakve kancelarije je dobra inicijativa, a efekte rada kancelarije tek treba videti.

Restitucija

Usvojen je Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju koji je stupio na snagu 6. oktobra 2011. godine. Nije primičen značajan progres u primeni ovog Zakona.

PREOSTALI PROBLEMI

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninama

Primena Zakona o planiranju i izgradnji nije dala očekivane rezultate. Dodatno, ionako neefikasan sistem konverzije uz naknadu je obustavljen od strane Ustavnog suda Srbije krajem maja 2013. godine.

Opštine nisu oduzimale od investitora građevinsko zemljište u vlasništvu države u slučajevima kada korisnici nisu izgradili objekat u dogovorenom roku.

Još nije definisana jasna kaznena politika za nadležne lokalne organe uprave u slučaju kada isti ne izvrše ili kasno izvrše svoje obaveze.

U prethodnim godinama nije bilo značajnog poboljšanja vezano za upravljanje i održavanje stambenih zgrada. Zakon o održavanju stambenih zgrada iz 1995. godine predviđa usvajanje propisa u cilju daljeg uređenja ove oblasti, ali do danas ni za jedan od njih ne postoji čak ni nacrt.

Za finansiranje održavanja stambenih zgrada sklapani su ugovori sa javnim komunalnim preduzećima za potrebe korektivnog održavanja i hitnih intervencija, i organizованo je prikupljanje novca za potrebe investicionog održavanja koje u praksi često ne može da se primeni.

Ustavni sud Republike Srbije oglasio je neustavnim čitav deo Zakona o planiranju i izgradnji koji se ticao legalizacije, čime je ovaj, već ionako prespor i komplikovan proces, potpuno onemogućen.

U 2013. godini usvojen je Zakon o posebnim uslovima za upis prava svojine na objektima izgrađenim bez građevinske dozvole. Zakon se odnosi na ograničen broj objekata (uglavnom se ne radi o poslovnim objektima) koji su izgrađeni bez građevinske dozvole do 11. septembra 2009. godine, odnosno koji se koriste bez upotreбne dozvole.

Zakon predviđa upis prava svojine na bespravno izgrađenim objektima u katastru nepokretnosti, a u određenim slučajevima i na zemljištu na kojem su takvi objekti izgrađeni. Ukoliko zemljište podleže postupku konverzije prava korišćenja u pravo svojine uz naknadu, upis prava svojine u skladu sa ovim Zakonom nije primenljiv. S druge strane, ukoliko je zemljište u svojini nekog trećeg lica, vlasnik bespravno izgrađenog objekta i dalje može upisati svoje pravo svojine na predmetnom objektu (!), dok se pravo svojine na zemljištu u tom slučaju može steći na osnovu pravnog posla sa postojećim vlasnikom zemljišta. Ukoliko vlasnik zemljišta i vlasnik bespravno izgrađenog objekta ne reše imovinsko pravne odnose na zemljištu do 16. marta 2015. godine, vlasnik bespravno izgrađenog objekta će o svom trošku utvrditi zemljište za redovnu upotrebu objekta i isplatiti vlasniku zemljišta tržišnu cenu za predmetno zemljište. Imajući sve navedeno u vidu, razumno je očekivati da će se pojaviti znatan broj sudskih sporova između vlasnika zemljišta i vlasnika bespravno izgrađenih objekata. Dalje, zabeležba da je pravo svojine upisano u skladu sa gore pomenutim Zakonom, biće registrovana u listu nepokretnosti i ovaj objekat će se i dalje smatrati nelegalnim dok se ne prihvati građevinska i upotrebsna dozvola (što trenutno nije moguće, s obzirom na odluku Ustavnog suda da poništi odredbe Zakona o planiranju i izgradnji o legalizaciji). Osim toga, bez obzira na upis prava svojine, takvi objekti se ne mogu preneti ugovorom bez potvrde jedinice lokalne samouprave na čijoj teritoriji je objekat sagrađen, da je vlasnik objekta uredio odnose u pogledu plaćanja naknade za uređivanje građevinskog zemljišta. „Ograničeno“ pravo svojine koje se predviđa ovim Zakonom, može se smatrati kontroverznim s obzirom na postojeći koncept prava svojine prema Ustavu Republike Srbije i Zakonu o osnovama svojinskopravnih odnosa. Zakon će biti na snazi do 31. decembra 2014. godine. Imajući sve gore navedeno u vidu, nije isključeno da se i ovaj novi Zakon nađe na udaru Ustavnog suda.

Izgradnja

Ceo proces pribavljanja dozvola je i dalje netransparentan, dugačak i opterećen birokratskim procedurama, pre svega kao posledica teškog i vremenski zahtevnog procesa prikupljanja dokumentacije koja je potrebna za podnošenje zahteva. Najavljeni „one-stop-shop“ koncept još uvek nije uveden.

Katastar nepokretnosti

Nekonzistentna tumačenja važećih regulativa od strane

Službi za katastar nepokretnosti, spore procedure upisa i dodatne poteškoće prouzrokovane sporim donošenjem odluka nadležnog ministarstva po pitanju žalbi na odluke i dalje su materijalni problemi koji se javljaju u praksi.

Katastar vodova još nije ustrojen, što stvara nesigurnost u domenu svojinskih odnosa i onemogućuje upis tereta na vodovima.

Restitucija

Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju deklaratativno propisuje princip vraćanja oduzete imovine kao osnovni, ali kroz veliki broj izuzetaka ukazuje da će najčešći model restitucije biti obeštećenje. Ovakav model restitucije predstavlja pokušaj da se pomire suprotni interesi lica koja imaju pravo na restituciju i lica koja su stekla prava na oduzetoj imovini (najčešće strani investitori).

Još uvek očekujemo pomak u primeni ovog Zakona. Dakle rezultati primene Zakona o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju tek treba sagledati. U postupcima restitucije, Agencija za restituciju tumači propise na način kojima se otežava ili čak i onemogućuje pravo stranih državljanina na restituciju ili obeštećenje.

Poljoprivredno zemljište

Odredbe Zakona o poljoprivrednom zemljištu onemogućavaju vlasništvo nad poljoprivrednim zemljištem stranim fizičkim i pravnim licima i sprečavaju ulaganje u poljoprivrednu. Najstrože tumačenje ove odredbe Zakona o poljoprivrednom zemljištu, u nekim slučajevima, dovodi do javne osude stranih investitora koji su kupili poljoprivredno zemljište kroz proces kupovine poljoprivrednih preduzeća.

Novoosnovane poljoprivredne zadruge zahtevaju restituciju poljoprivrednog zemljišta od privatizovanih poljoprivrednih kompanija. Postojeći Zakon o zadrgama koji dozvoljava parcijalnu restituciju nekadašnje zadružne imovine novoosnovanim poljoprivrednim zadrugama, podoban je za zloupotrebe, a nadležni organi Republike Srbije pokazuju tendenciju da dozvole ovakve zloupotrebe. Postojeći zakon i pogrešno tumačenje istog ugrožavaju postojeća ulaganja u poljoprivrednu i stečena prava investitora i samim tim stvaraju nepovoljno pravno okruženje za buduće investicije u poljoprivrednu.

PREPORUKE SAVETA

- Zakon o planiranju i izgradnji vrši uticaj na pet važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju, građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju. Sve ove oblasti moraju posebno da se regulišu, što je moguće pre kroz sistematska akta u saradnji sa nevladinim sektorom;
- Novim zakonom/zakonima definisati drugačiji način konverzije uz naknadu i legalizacije, koji će biti ustavno prihvativljiv, politički održiv i u praksi sprovodiv;
- Državna tela moraju da omoguće transparentnost i doslednost u svom radu, na svim nivoima, kao i da obezbede visoki nivo praćenja rada svih relevantnih institucija. Državna tela moraju da objavljuju sva mišljenja i tumačenja propisa koja daju na svom veb sajtu;
- Neophodno je da se još više uprosti proces izdavanja dozvola, a potrebno je i da se razmotri mogućnost smanjenja naknade za uređenje građevinskog zemljišta i svih drugih početnih troškova, vezanih za izgradnju, kao i kasniji operativni troškovi sa ciljem daljeg razvijanja tržišta i ubrzavanja procesa koji će omogućiti veći priliv investicija na ovo tržište;
- Potrebne su izmene i u kaznenoj politici u okviru Zakona o planiranju i izgradnji tako da kazne budu adekvatnije i strože, jer su trenutno limitirane na samo novčane kazne;
- Kazne za javna preduzeća i javne službe treba da budu promenjene od nenovčanih u novčane naročito u slučajevima kada investitori plaćaju naknadu za usluge koje im nisu pružene u određenom roku. U tim slučajevima naknada za plaćanje usluga pruženih sa neopravdanim zakašnjenjem treba da bude smanjena;
- Zakonski okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova treba poboljšati izmenom Zakona o obligacionim odnosima i pojedinih pravilnika koji definišu postupak izgradnje tako da odražava međunarodno priznatu najbolju praksu;
- Nacrt novog Zakona o upravljanju i održavanju stambenih zgrada bi trebalo da bude donet i usvojen nakon javne rasprave. Neophodno je obezbediti kompletну zakonsku regulativu i propise kojima će se definisati vlasnička prava stanara i njihove obaveze vezano za upravljanje i održavanje, koji su neophodni za pravilno funkcionisanje sistema upravljanja i održavanja stambenih zgrada;
- Zakon o finansijskom lizingu treba uskladiti sa važećim propisima u oblasti nepokretnosti, posebno u delu koji se odnosi na mogućnost upisa zabeležbe postojanja lizinga kod javnog registra nepokretnosti, što je potrebno da bude decidno propisano bilo zakonom koji reguliše lizing bilo Zakonom o državnom premeru i katastru;
- Zakon o hipoteci je potrebno izmeniti u celosti. Postojeći Zakon o hipoteci između ostalog nije u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji. Imajući u vidu da predmetni zakon ima previše propusta i nejasnih odredaba, potrebna je njegova izmena u celosti;
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu i Zakon o zadrugama treba da bude izmenjen tako da omogući strano ulaganje u poljoprivrednu i dozvoli stranim fizičkim i pravnim licima da kupe poljoprivredno zemljište, kao i da zaštititi stečeno pravo vlasništva nad poljoprivrednim zemljištem;
- Treba uvesti kraće rokove za upis u Katastar nepokretnosti kao i transparentnije i jasnije instrukcije o primeni zakona u okviru katastarskih aktivnosti, radi ubrzanja i predvidjivosti katastarskih procedura. Online pristup podacima katastra nepokretnosti treba da bude neograničen i besplatan, a izdavanje jednostavnih dokumenata, kao što su listovi nepokretnosti i kopije planova, treba da bude moguće odmah, na licu mesta;
- Država, relevantna ministarstva, lokalni organi i druge važne institucije sa jedne strane i Savet stranih investitora i njegov Odbor za nekretnine i izgradnju i sve druge organizacije koje se bave poslovima vezanim za nekretnine, sa druge strane, treba da uspostave dijalog, komunikaciju i dugoročnu saradnju vezano za strateška pitanja, sa ciljem poboljšanja uslova na tržištu nekretnina.

RADNA SNAGA

RADNOPRAVNI PROPISI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o radu				
Primoravanje međunarodnih kompanija da prihvate kompleksan sistem obračuna zarada u Srbiji, drugačiji nego u drugim zemljama, stvara dodatnu barijeru stranom ulaganju i uvećava troškove investiranja. Radni učinak treba da se izuzme kao obavezan deo zarade i zaposleni i poslodavac treba slobodno da se dogovore o strukturi zarade i dodatnim pogodnostima, tako da se uspostavi sistem zarada koji stimuliše rad zaposlenih.	2009			✓
Predlažemo da naknada zarade za vreme odsustva sa rada bude jednaka iznosu osnovne zarade uvećane po osnovu minulog rada.	2008			✓
Papirologija koja se odnosi na zaposlenje trebalo bi da bude pojednostavljena uvođenjem elektronske dostave dokumenata i elektronskih baza podataka i primenom pravila elektronskog potpisa. U vezi sa tim stav 5 člana 122 zakona (koji obavezuje da zaposleni potpiše pismenu potvrdu o isplati svake zarade) trebalo bi izbrisati.	2008			✓
Zaposleni koji su zaštićeni od otkaza po osnovu tehnološkog viška trebalo bi da imaju pravo da daju saglasnost na takav način otkaza, i da u tom slučaju imaju pravo na beneficije za slučaj nezaposlenosti.	2009			✓
Predvideti da aneks ugovora o radu može biti zaključen i van slučajeva predviđenih u članu 171, na osnovu sporazuma poslodavca i zaposlenog.	2009			✓
Predlažemo da se predviđeni vremenski limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme produži sa 12 meseci na 36 meseci. Dodatno, predlažemo da zaključenje ove vrste ugovora o radu ne zavisi od postojanja bilo kakvih prethodnih uslova (npr. rad na određenom projektu, povećanje obima posla koji traje određeno vreme itd.) – a što je u ovom momentu slučaj. Ugovorne strane treba da budu slobodne da zaključe ovu vrstu ugovora kada god nađu da je to odgovarajuće.	2010			✓
Trenutno predviđeni minimum korišćenja godišnjeg odmora od 3 radne nedelje u toku kalendarske godine (ukoliko se isti koristi u delovima) potrebno je izmeniti odnosno uskladiti sa Konvencijom MOR br. 132. U istom duhu, predlažemo i da se predviđi mogućnost drugačijeg sporazuma između poslodavca i zaposlenog.	2010			✓
Važno je da se izmeni način obračuna otpremnine na način što bi se visina otpremnine bazirala isključivo na godinama rada zaposlenog kod tog konkretnog poslodavca, a da u krajnjem slučaju ostatak iznosa otpremnine (i to za preostali broj godina rada u radnom odnosu kod prethodnih poslodavaca) snosi država, ili NSZ, o svom trošku.	2010			✓

Predlažemo da se utvrdi rok od jednog meseca za trajanje mere udaljenja iz stava 2 člana 170 postojećeg Zakona o radu.	2010			✓
Obzirom da je privremeno udaljenje zaposlenog sa rada predviđeno kao jedina „disciplinska“ mera koju predviđa Zakon o radu, predlažemo da odbijanje dela zarade bude eksplisitno navedeno u Zakonu o radu kao moguća disciplinska mera, i da njena visina ne prelazi 20% ugovorene osnovne mesečne zarade zaposlenog.	2010			✓
Predlažemo da se poslodavcu omogući pravo da zaposlenog privremeno (do 30 radnih dana) premesti na drugi odgovarajući posao (kod istog poslodavca) bez obaveze zaključivanja aneksa ugovora o radu (u slučaju npr. potrebe izvršenja posla zaposlenog koji je na godišnjem odmoru, kraćem bolovanju i sl.) - kada to zahteva potreba procesa rada kod poslodavca.	2010			✓
Mogućnosti uvođenja prekovremenog rada bi trebalo da budu proširene tj. ne bi trebalo da budu vezane samo za iznenadne i neočekivane okolnosti. Poslodavac i zaposleni bi trebalo da imaju slobodu da se dogovore o povodu i svrsi prekovremenog rada. Poslodavci bi trebalo da imaju pravo da ugovore menadžersku naknadu koja bi obuhvatala i naknadu za prekovremen rad menadžera u kompaniji.	2012			✓
Posebni kolektivni ugovori				
Prošireno dejstvo posebnih kolektivnih ugovora treba da bude stavljeno van snage, a odredbe zakona o proširenom dejstvu kolektivnih ugovora izmenjene odnosno u celosti ukinute. U suprotnom, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike trebalo bi da obezbedi restriktivniju proveru usklađenosti posebnih kolektivnih ugovora sa Zakonom o radu, pre uvođenja proširenog dejstva. Ovo ne znači da se poslodavci – članovi Saveta slažu sa proširenim dejstvom posebnih kolektivnih ugovora.	2011			✓
Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom				
Ovaj zakon bi trebalo da se terminološki uskladi sa posebnim zakonima iz ove oblasti.	2009			✓
Procena radnih sposobnosti i izdavanje rešenja o procenjenoj radnoj sposobnosti trebalo bi da se vrše od strane istog organa radi skraćenja procedure. Predložili bismo dodeljivanje vršenja ove procedure drugom nadležnom organu, a ne PIO, s obzirom na značajan obim posla koji PIO već obavlja. Takođe, lista dokumenata koje zahtevaju nadležni organi od zaposlenih bi trebalo da bude razumno skraćena.	2009			✓
Verujemo da bi efikasniji način za postizanje većeg stepena zaposlenosti osoba sa invaliditetom bio stimulisanje poslodavaca da zapošljavaju ove osobe putem određenih podsticajnih mera.	2009			✓
Ovaj Zakon bi trebalo da omogući i poslodavcima da iniciraju proceduru za utvrđivanje invaliditeta trenutnih zaposlenih, a ne da ova mogućnost bude ostavljena samo zaposlenima.	2011			✓

Zakon o strancima	2009			✓
Postupak pribavljanja poslovnih viza i boravišne dozvole je preterano komplikovan i oduzima previše vremena. Potrebno je povećati praktičnu primenjivost ovog zakona npr. skraćivanjem vremenskog perioda za izdavanje boravišne dozvole, smanjenjem broja dokumenata koji se zahtevaju u toku procedure izdavanja boravišne i radne dozvole itd.				✓
Zaštita građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu	2009			✓
Zakon bi trebalo osavremeniti, promeniti mu naziv, uskladiti sa terminologijom Zakona o radu i drugih relevantnih propisa i pre svega prilagoditi novim uslovima poslovanja, kada su otvorene mogućnosti da domaće kompanije obave niz poslova u inostranstvu preko svojih zaposlenih. Dodatno, trebalo bi omogućiti brzu pokretljivost radne snage uz smanjenje administrativnih prepreka odnosno nepotrebno dugih procedura.				✓
Alternativno, staviti ovaj zakon van snage, a osnovne stvari vezane za zaštitu radnika iz Srbije na radu u inostranstvu regulisati Zakonom o radu.	2009			✓
Iznajmljivanje radne snage	2009			✓
Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan posebnim propisom ili eventualno najavljenim izmenama Zakona o radu, koji bi trebalo da urede sva važna pitanja (odnos poslodavca i pojedinca, poslodavca i korisnika usluga, zaposlenog i korisnika usluga, bezbednost i zdravlje na radu itd.).				✓
Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan na način da sâm odnos koji se uspostavlja između iznajmljenog radnika i korisnika iznajmljene radne snage ne dovede do nastanka radnog odnosa.	2010			✓
Uslovi za izdavanje dozvole za rad kao i sadržine opštih uslova poslovanja agencije za iznajmljivanje radne snage (uključujući i naknadu za izdavanje dozvole za rad agencije za iznajmljivanje radne snage) bi takođe trebalo da budu regulisani zakonom. Zakon bi stvorio pravnu sigurnost kojom se isključuje bilo kakvo diskreciono odlučivanje (npr. ministarstva) povodom ovih važnih pitanja.	2010			✓
Smenski rad	2012			✓
Predlog je da se smenski rad kao osnov za uvećanje zarade u potpunosti izbaci iz Zakona, te da se ovo pitanje reguliše u celini opštim aktom poslodavca.				✓
Alternativno rešenje je da se propisu dispozitivne norme o smenskom radu - smenski rad ne može predstavljati osnov za uvećanje zarade za poslove koji po svojoj prirodi obuhvataju regularnu i stalnu promenu smena i kod kojih se smenski rad podrazumeva kao uslov rada i stoga je uključen u osnovnu zaradu. Uvećana zarada bi bila isplaćena u određenom procentu samo u slučajevima povremenog smenskog rada, u kom slučaju bi samo časovi rada u drugoj smeni predstavljali osnov za obračun uvećane zarade.	2012			✓

Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu

Razmotriti mogućnost izmene člana 31 Zakona. Naime, teret dokazivanja u sudskom postupku je na poslodavcu što značajno narušava koncept jednakosti parničnih stranaka. Takođe, jedan od osnovnih pravnih principa je da je teret dokazivanja na onome ko tvrdi da ima neko pravo, a ne na tuženom.

2011

✓

STANJE

Najznačajniju promenu u radno-pravnim propisima u 2013. godini predstavljaju izmene Zakona o radu, koje su stupile na snagu 16. aprila ove godine. Ove izmene uvode značajne novine u pogledu prava zaposlenih trudnica i zaposlenih na porodiljskom odsustvu, odsustvu sa rada radi nege deteta i posebne nege deteta, i to: (i) produženje trajanja ugovora o radu na određeno vreme (koji ističe u periodu trudnoće, odnosno korišćenja navedenih odsustava) sve do isteka korišćenja odsustva; (ii) ništavost rešenja o otkazu ukoliko je poslodavcu na dan otkaza ugovora o radu bilo poznato ili je naknadno obavešten od strane zaposlene (u roku od 30 dana od dana prijema otkaza), o trudnoći zaposlene, odnosno o korišćenju nekog od navedenih odsustava, i (iii) uvođenje nove plaćene dnevne pauze ili skraćenja radnog vremena u trajanju od 90 minuta radi dojenja deteta, za zaposlene koje se vrati na rad pre isteka roka od godinu dana od rođenja deteta (a čije dnevno radno vreme iznosi 6 ili više časova).

Sveobuhvatnije izmene Zakona o radu koje će regulisati ostala sporna pitanja o kojima je bilo reči u prethodnim izdanjima Bele knjige, još uvek nisu donete.

U maju mesecu 2013. godine prestao je da važi posebni granski kolektivni ugovor za metalsku industriju Srbije, usled otkaza od strane Unije poslodavaca Srbije. Time je broj posebnih kolektivnih ugovora, čije je dejstvo odlukom resornog Ministra prošireno na sve poslodavce koji obavljaju delatnost u određenoj grani, a koji su analizirani u prethodnim izdanjima Bele knjige, smanjen na tri – za hemiju i nemetale, za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala i za poljoprivredu, prehrambenu, duvansku industriju i vodoprivredu.

16. aprila 2013. godine stupile su na snagu izmene i dopune Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, koji obavezuje poslodavce da zaposle određeni broj osoba sa invaliditetom. Najznačajniju novinu koju poslednje izmene ovog zakona uvode predstavlja izmena odredbe o alternativnom načinu ispunjenja obaveze zapošljavanja lica sa invaliditetom (putem učestvovanja u finansiranju zarada

osoba sa invaliditetom u preduzeću za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom), kao i odredbe o plaćanju penala (u visini trostrukog iznosa minimalne zarade, za svaku osobu sa invaliditetom koja nije zaposlena) u slučaju neispunjena obaveze zapošljavanja. Sada je poslodavac koji ne zaposli odgovarajući broj osoba sa invaliditetom dužan da uplati iznos od 50% prosečne zarade po zaposlenom u Republici Srbiji za svaku osobu sa invaliditetom koju nije zaposlio, dok je obaveza plaćanja penala ukinuta..

Osim napred navedenog, u 2013. godini nije bilo značajnije zakonodavne aktivnosti u oblasti radnopravnih propisa. Prema tome, propisi koji su stupili na snagu u periodu od 2010. do 2013. godine i koji su analizirani u prethodnim izdanjima Bele knjige, poput Zakona o sprečavanju zlostavljanja na radu, i dalje su u fokusu i predstavljaju relevantni radnopravni okvir.

Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu detaljno reguliše sva pitanja vezana za zlostavljanje na radu u smislu definicija, prava, obaveza, procedura itd. Veći deo Zakona je posvećen proceduri zaštite od zlostavljanja. U tom smislu, i procedura pred posrednikom i, nakon toga, procedura pred nadležnim sudom su potencijalno dostupne zaposlenima. Teret dokaza u ovoj sudskoj proceduri je na poslodavcu, pod uslovom da zaposleni učini verovatnim zlostavljanje na radu. Trebalo bi napomenuti da je poslodavac odgovoran za štetu prouzrokovanoj od strane svog predstavnika ili od strane jednog zaposlenog drugom zaposlenom. Zakon takođe uvodi brojne obaveze za poslodavca u vezi sa sprečavanjem zlostavljanja na radu.

U praksi se kao problematično pokazalo i shvatanje uvećanja osnovne zarade po osnovu smenskog rada. Svega dve odredbe Zakona o radu pominju rad u smenama. Jedna ovlašćuje poslodavca da radnu nedelju i raspored radnog vremena organizuje na drugačiji način od propisanog ukoliko se rad obavlja u smenama, dok druga propisuje da je rad u smenama osnov za uvećanje zarade od najmanje 26%, osim ukoliko je takav rad vrednovan pri utvrđivanju osnovne zarade.

Iako se u praksi često primenjuje koncept iznajmljivanja

radne snage (i u određenoj meri toleriše od strane nadležnih organa), još uvek zakonom nije regulisan. Rezultat je postojanje značajnog stepena pravne nesigurnosti u ovoj oblasti.

POBOLJŠANJA

Zakonom o privrednim društvima, koji se primenjuje od 1. februara 2012. godine, Upravni odbor je zamenjen direktorima i nije propisano da izvršni direktori moraju biti u radnom odnosu u društvu. Stoga je konačno moguće primeniti član 48 Zakona o radu i na izvršne direktore i angažovati ih na bazi fleksibilnijih menadžerskih ugovora ili ugovora o radu koji su vezani za njihov mandat, što znači da ovi ugovori mogu automatski biti raskinuti po isteku mandata ili razrešenju izvršnog direktora.

Izmenama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom iz aprila 2013. godine ukinuto je plaćanje penala za poslodavce koji ne zapošljavaju određeni broj osoba sa invaliditetom u visini trostrukog iznosa minimalne zarade za svaku osobu sa invaliditetom koju ne zaposle. Poslodavci koji ne zaposle osobe sa invaliditetom dužni su da uplate iznos od 50% prosečne zarade po zaposlenom u Republici Srbiji za svaku osobu sa invaliditetom koju ne zaposle. Putem te uplate poslodavci ispunjavaju obavezu zapošljavanja osoba sa invaliditetom na alternativni način. Ovo rešenje svakako pojednostavljuje obavezu poslodavaca u vezi zapošljavanja osoba sa invaliditetom.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako su nedavno usvojene određene izmene Zakona o radu, ključni problemi na koje je ukazivano u prethodnim izdanjima Bele knjige i dalje postoje, a njihovo rešavanje zahteva sveobuhvatniju izmenu radno-pravnih propisa. Iz razloga što se propisi navedeni u daljem tekstu ovog poglavљa smatraju naročito važnim za privlačenje i održavanje stranih ulaganja, Savet ovim i dalje podseća na sledeće:

Zakon o radu

Najnovije izmene Zakona o radu iz aprila ove godine, koje pružaju dodatnu zaštitu zaposlenim trudnicama, odnosno zaposlenima koji koriste porodiljsko odsustvo ili odsustvo sa rada radi nege deteta ili posebne nege deteta, posledica su nedavno promenjene prakse nadležnih organa u pogledu zaštite trudnica zaposlenih na određeno vreme od prestanka radnog odnosa. Međutim, novo-vedena zakonska rešenja sadrže određene nepreciznosti koje mogu izazvati nedo-

umice u praksi. Konkretno, ostaj nejasno: (i) da li pravo na zaštitu imaju samo žene koje u roku od 30 dana nakon prijema rešenja o otkazu obavestе poslodavca da su u vreme dobijanja otkaza bile u drugom stanju ili čak i žene kojima trudnoća otpočne tek nakon prijema rešenja o otkazu ugovora o radu, a u okviru pomenutog perioda od 30 dana od prijema rešenja o otkazu; i (ii) da li pravo na pauzu/skraćenje radnog vremena za dojenje deteta od 90 minuta u sebi obuhvata i pravo na na redovan odmor u toku dnevnog rada koje uživaju ostali zapošljeni (30 minuta) ili je pak reč o dodatnoj pauzi.

Budući da se još uvek čekaju sveobuhvatne izmene Zakona o radu i da do dana ovog izveštaja nije bilo promena u pogledu pitanja koja su ranije od strane Saveta utvrđena kao najproblematičnija, ostajemo pri komentarima datim u prethodnim izdanjima Bele knjige. Ovo izdanje Bele knjige se koncentriše na najznačajnije odredbe Zakona o radu, koje zahtevaju hitno unapređenje, ali svi komentari iz prethodnih izdanja Bele knjige stoje i dalje i još uvek se imaju smatrati stanovištem članova Saveta u vezi sa ovim zakonskim aktom:

1. Struktura i obračun zarade su vrlo komplikovani, a evidencija o zaradi treba da bude potpisana od strane zaposlenog što u praksi može da bude veoma tehnički komplikovano;
2. Naknada zarade za vreme odsustvovanja sa rada u vreme bolovanja, na dan državnog praznika, za vreme godišnjeg odmora, plaćenog odsustva itd. se obračunava u visini prosečne zarade u prethodna tri meseca (članovi 114, 115, 116). U slučaju visokih jednokratnih isplata (kao što su godišnji bonusi) naknada zarade može biti znatno viša od same zarade koja bi pripala zaposlenom da ne odsustvuje sa rada. Dodatno, ovo rezultira u nemogućnosti poslodavaca da planiraju svoj budžet;
3. Načelno, papirologija koja se odnosi na zaposlenje i podaci koje treba da čuva svaki poslodavac su preobimni;
4. Pojedine kategorije zaposlenih ne mogu biti otpuštene od strane poslodavca kao tehnološki višak čak i ako pristanu na otkaz (trudnica, žena na porodiljskom odsustvu, odsustvu radi nege deteta ili odsustvu radi posebne nege deteta, predstavnici sindikata), pri čemu, ukoliko potpišu sporazumno prestanak radnog odnosa, ne uživaju prava u vezi sa osiguranjem za slučaj nezaposlenosti;
5. Zakon dozvoljava poslodavcima da ponude zaposlenima aneks ugovora o radu samo u slučajevima navedenim u članu 171, što ne obuhvata sve slučajeve koji se pojavljuju

- u praksi i zahtevaju izmene ugovorenih uslova rada;
6. Radni odnos na određeno vreme je limitiran trajanjem do 12 meseci, kao i prilično restriktivnim uslovima za njegovo ugovaranje;
 7. Trenutno predviđeni minimum korišćenja godišnjeg odmora od 3 radne nedelje (ukoliko se isti koristi u delovima) nije usklađen sa Konvencijom MOR br. 132 (ratifikovana zakonom objavljenim u Sl. list SFRJ, br. 52/73) koja predviđa da se „Jedan deo koristi bez prekida najmanje dve radne nedelje ukoliko drukčije nije predviđeno sporazumom koji važi za poslodavca i za dotično zaposleno lice“ (član 8).
 8. Odredbe važećeg Zakona o radu utvrđuju da se otpremnina u slučaju tehnološkog viška bazira na ukupnim godinama zaposlenog provedenim u radnom odnosu. To znači da je poslodavac koji otkazuje ugovor o radu po osnovu viška zaposlenih, u obavezi da zaposlenom isplati otpremninu, ne samo za period trajanja radnog odnosa po osnovu poslednjeg ugovora o radu, već i za period rada zaposlenog kod prethodnih poslodavaca. Navedene odredbe, između ostalog, podstiču potencijalnu diskriminaciju zapošljavanja starijih osoba tj. lica sa dugogodišnjim radnim iskustvom. Takođe omogućavaju da zaposleni prime otpremnine po nekoliko puta u životu (ako budu proglašeni viškom kod više poslodavaca) na bazi istih godina radnog iskustva.
 9. Trajanje mere udaljenja sa rada do 3 radna dana (član 170 Zakona o radu) je isuviše kratko i neefikasno u najvećem broju slučajeva;
 10. Poslodavac je u obavezi da zaposlenom ponudi zaključenje aneksa ugovora o radu čak i u slučaju samo privremenog premještaja zaposlenog na drugi odgovarajući posao i za veoma kratko vreme - kada to zahteva potreba procesa rada kod poslodavca (npr. neophodno izvršenje posla koji obavlja zaposleni koji je na godišnjem odmoru, kraćem bolovanju i sl.);
 11. Jedina "disciplinska" mera koju predviđa Zakon o radu je privremeno udaljenje zaposlenog s rada;
 12. Načelno, odredbama važećeg Zakona o radu smanjuje se fleksibilnost u pojedinim oblicima radnog angažovanja (s obzirom da zakon ne poznaje koncept iznajmljivanja radne snage i da ograničava mogućnosti angažova-

nja lica van radnog odnosa), čime se negativno utiče na nivo zaposlenosti i na povećanje sivog tržišta.

13. Odredbe koje regulišu prekovremeni rad su prilično restriktivne i trebalo bi da budu izmenjene da na način da poslodavcima omoguće više fleksibilnosti u odlučivanju o uvođenju prekovremenog rada, kao i da odluče o načinu kompenzovanja prekovremenog rada (kroz uvećanje zarade ili slobodne dane). Ovo posebno kada je reč o zaposlenima na menadžerskim pozicijama.

Pored napred navedenih odredbi Zakona o radu, dodatno su problematične i odredbe o zaštiti sindikalnih predstavnika koje mogu lako biti (i u praksi neretko bivaju) zloupotrebljene i to iz sledećih razloga:

14. Članom 188 Zakona o radu, ustanovljeno je pravo predsednika sindikata na zaštitu od otkaza ugovora o radu i stavljanja u nepovoljniji položaj. S obzirom da se zaposlenima jemči sloboda sindikalnog organizovanja i delovanja uz upis u registar, teorijski postoji mogućnost da samo dva zaposlena osnuju sindikat. U praksi se pokazalo da pomenuta odredba o zaštiti predsednika sindikata, bez obzira na ukupan broj članova sindikata, pruža mogućnost zloupotrebe sindikalnog udruživanja radi zaštite pojedinačnih interesa umesto interesa zaposlenih. Tako je primećeno da se u postupku realizacije viška zaposlenih osnivaju sindikati od svega dva člana, pri čemu najmanje jedan, kao predsednik sindikata, uživa zaštitu od otkaza. Dodatno, ovo može dovesti do toga da broj sindikata kod jednog poslodavca može biti veoma veliki (broj zaposlenih/2 = ukupan mogući broj sindikata), pri čemu svaki predsednik sindikata, bez obzira na broj članova sindikata, uživa zaštitu od otkaza.
15. Nije sasvim jasno šta se podrazumeva pod stavljanjem zaposlenog u „nepovoljan položaj“. Tako se postavljaju pitanja da li je npr. izmena zarade, raspored na druge odgovarajuće poslove i slično – stavljanje zaposlenog u nepovoljan položaj. Napominjemo da je potreba za izmenom zarade i internom reorganizacijom radnih mesta često uslovljena objektivnim ekonomskim teškoćama sa kojima se poslodavci u uslovima današnjih privrednih kretanja suočavaju, kao i potrebama procesa i organizacije rada, i da ne predstavlja nužno vid mera koje se preduzimaju u cilju sprečavanja sindikalnog delovanja.
16. Nedoumicu u praksi izaziva pitanje zaštite imenovanih i izabranih sindikalnih predstavnika u situaciji kada nji-

hov broj nije utvrđen kolektivnim ugovorom kod poslodavca ili sporazumom sa sindikatom.

Posebni kolektivni ugovori

Krajem 2012. godine Unija poslodavaca Srbije odlučila je da otkaže važenje posebnog - granskog kolektivnog ugovora za metalsku industriju Srbije. Nakon isteka otkaznog roka, navedeni posebni kolektivni ugovor prestao je da važi 2. maja 2013. godine. Savet pozdravlja prestanak važenja ovog kolektivnog ugovora, iako takav prestanak nije rezultat usvajanja preporuka iznetih u prethodnom izdanju Bele knjige, već jednostranog otkaza ovog kolektivnog ugovora, izazvanog velikim brojem primedbi poslodavaca iz metalskog kompleksa.

Otkazom i prestankom važenja posebnog kolektivnog ugovora za metalsku industriju, broj posebnih kolektivnih ugovora, čija je primena odlukom resornog Ministra proširena na sve poslodavce u odgovarajućoj grani, smanjen je na tri – za hemiju i nemetale, za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala i za poljoprivredu, prehrambenu, duvansku industriju i vodoprivredu.

U prethodnim izdanjima Bele knjige, Savet je već ukazao na negativne efekte ovakvog proširenja primene posebnih kolektivnih ugovora na atraktivnost poslovног ambijenta u Srbiji. Ponavljamo da se proširena primena posebnih kolektivnih ugovora odnosi na poslodavce koji nisu članovi Udruženja poslodavaca koje je učestvovalo u njihovom zaključenju i koji stoga saznaju za ishod socijalnog dijaloga tek nakon što posebni kolektivni ugovori budu objavljeni i propraćeni odlukom Ministra za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku o proširenoj primeni na sve poslodavce koji obavljaju odgovarajuće delatnosti. Na ovaj način, poslodavci koji ne učestvuju u pregovorima i zaključenju ovih posebnih kolektivnih ugovora, bivaju prinuđeni da poštuju razne obaveze koje su njima propisane. Ovo je izazvalo novu zabrinutost među stranim investitorima (od kojih su neki najveće kompanije u ovim granama) koji su se već protivili proširenoj primeni ranije važećeg Opштег kolektivnog ugovora („OKU“) i ranije zaključenih posebnih kolektivnih ugovora i koji su uputili svoje kritike nadležnim organima u više navrata. Prema tome, svi argumenti koji su ranije navođeni protiv proširenog dejstva posebnih kolektivnih ugovora i dalje su aktuelni: (i) ugovor između dve strane se može proširiti na treću stranu koja nije učestvovala u njegovom zaključenju, što stvara dodatnu pravnu nesigurnost na ionako nestabilnom tržištu u Srbiji; (ii) proširena primena je dala posebnim kolektivnim ugovorima pravnu snagu zakona bez redovne skupštinske procedure za usvajanje novog zakona; (iii) odluka o proširenoj primeni

je političke prirode i nije izvesno da li su zakonski uslovi za njeno usvajanje ispunjeni; (iv) sadržaj posebnih kolektivnih ugovora nije u skladu sa principima savremene tržišne ekonomije (npr. određivanje osnovne zarade na osnovu koeficijenta i minimalne cene rada itd.).

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

U pogledu pitanja koja se tiču primene Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, na ovom mestu ističemo sledeće:

1. Problem za poslodavce predstavlja nedostatak kadrova, dok s druge strane postoje poslovne aktivnosti za čije obavljanje je praktično nemoguće zaposliti osobu sa invaliditetom (građevinske aktivnosti i sl.).
2. Iako postoje mogućnosti da se postojeći zaposleni podvrgnu proceni svoje radne sposobnosti, kako bi se smatrali osobama sa invaliditetom, u praksi je ta procedura vrlo kompleksna i administrativno teška, s obzirom da uključuje podnošenje brojnih dokumenata od strane zaposlenog, kao i angažovanje različitih državnih organa u toku jednog procesa, sa donekle preklapajućim nadležnostima (Nacionalna služba za zapošljavanje i Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje).

Zakon o strancima

Pojedine odredbe postojećeg Zakona o strancima i procedure kojima se obezbeđuje njegova implementacija, mogu da dovedu do sprečavanja blagovremenog dobijanja odobrenja za privremeni boravak.

Prvo, trajanje procedure dobijanja odoberenja za privremeni boravak je previše dugo (po pravilu traje mesec dana). Tokom tog perioda, stranci ne mogu da donesu lične stvari iz inostranstva, ne mogu da podnesu zahtev za dobijanjem radne dozvole, što često ograničava mogućnosti blagovremenog preuzimanja posla).

Posebnu problematiku u postupku pribavljanja odgovarajućih odobrenja predstavlja ograničenje maksimalnog trajanja radne dozvole na samo godinu dana. U praksi nadležnih organa primećeno je insistiranje da se u skladu sa ovim maksimalnim trajanjem radne dozvole, sa stranim državljanima zaključuju isključivo ugovori o radu na određeno vreme. Ovo ograničenje dalje obavezuje poslodavca da svake godine obnovi identičan Ugovor o radu na određeno vreme sa stranim državljaninom, na osnovu

produženja radne dozvole. Postupak produženja radne dozvole predstavlja dodatno administrativno opterećenje za poslodavce, jer praktično ponavlja istu proceduru, bez bilo kakvih drugih novih elementa u procesu odlučivanja.

Stranci koji apliciraju za radnu dozvolu kod Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ) nakon dobijanja boravišne dozvole se suočavaju sa dodatnom birokratskom procedurom, koja, između ostalog, zahteva dostavljanje mišljenja, koje je NSZ vec izdala pomenutim stranacima u toku postupka za dobijanje boravišne dozvole.

Zakon o zaštiti građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu

Terminologija ovog zakona nije sasvim u skladu sa terminologijom Zakona o radu i drugih pozitivnih propisa.

Propisani postupak za angažovanje radnika iz Srbije u inostranstvu je zastareo, izuzetno glomazan, komplikovan, dugotrajan i u celini neprimeren zahtevima moderne tržišne ekonomije i ukidanju granica za tržište radne snage. Kao takav ima kontra efekat od onoga što mu je osnovni cilj-zaštita naših radnika na radu u inostranstvu. Takođe, bez sprovedene procedure-obaveštavanja nadležnog Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike o namjeri slanja zaposlenog na rad u inostranstvo i njihove konstatacije da su za to ispunjeni uslovi, ne može se obezbediti zdravstveno osiguranje za zaposlene koje važi u inostranstvu preko Fonda zdravstvenog osiguranja RS, u skladu sa propisima RS.

Iznajmljivanje radne snage

Praksa iznajmljivanja radne snage u kompanijama u Srbiji, iako se donekle toleriše u praksi, zbog nepostojanja formalne regulative može dovesti do određenih problema za poslodavce koji koriste ovaj institut. Naime, postoji mogućnost kažnjavanja ovih poslodavaca zbog činjenice da lica koja rade kao iznajmljena radna snaga nemaju nikakav ugovor sa ovim poslodavcima. Takođe, postoji rizik (u određenim slučajevima evidentan u praksi) da iznajmljeni radnici tvrde da su praktično zaposleni kod kompanije gde vrše radne aktivnosti, iako nemaju nikakav ugovor sa ovom kompanijom – ovo najčešće u slučajevima kada su otpušteni zbog prestanka poslovne saradnje između agencije za iznajmljivanje radne snage i kompanije koja koristi njihove usluge.

Smenski rad

Za razliku od konvencija MOR-a i UN-a, koje ne prepoznaju smenski rad, već samo rad noću, kao naročito težak oblik rada koji zavređuje određene povlastice, Zakon o radu predviđa i

smenski rad i rad noću kao osnov za isplatu uvećane zarade.

Međutim, postojeći zakonodavni okvir je oskudan, nepotpun i neprecizan, budući da Zakon o radu čak i ne definije osnovni pojam i karakteristike smenskog rada, što je u praksi izvor značajnih problema.

Naime, u odsustvu precizne regulative, definicija smenskog rada i slučajevi koji daju zaposlenima pravo na uvećanu zaradu su predmet različitih tumačenja nadležnih sudova i Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike. Ovi nadležni organi su skloni da proširuju polje primene smenskog rada, smatrajući smenskim svaki rad kod koga postoji razlika u početku i završetku radnog vremena i priznajući pravo na uvećanu zaradu po osnovu ovako shvaćenog smenskog rada uvek, izuzev ukoliko je opštim aktom kod poslodavca ili ugovorima o radu eksplicitno stipulisano da zaposleni obavlja rad u smenama, te da je uvećanje zarade po osnovu rada u smenama uračunato u ugovorenim iznos osnovne zarade, što su formulacije koje u privredni Republici Srbije skoro da ne egzistiraju.

Kako Zakon o radu predviđa uvećanje zarade po osnovu rada u smenama od 26%, kao i dodatno uvećanje po osnovu rada noću od 26%, ovo predstavlja nepodnošljivo opterećenje za veliku većinu poslodavaca u Republici Srbiji.

U praksi, za većinu poslova koji po svojoj prirodi uključuju regularnu i stalnu promenu smena, rad u smenama se podrazumeva i stoga je uključen u osnovnu zaradu. Obaveza da se ovo eksplicitno navede u opštem aktu ili ugovoru o radu je stoga nepotrebna.

Takođe, Zakon o radu ne reguliše slučajeve povremenog smenskog rada (kada se rad obično odvija u jednoj smeni, a samo povremeno, kada to zahteva potreba procesa rada, u dve ili tri smene), niti daje smernice o načinu utvrđivanja osnovice za uvećanje zarade od 26%.

Budući da definicija i specifičnost smenskog rada zavise pre svega od privredne grane u kojoj se odvija, a imajući u vidu da je organizacija rada u isključivoj nadležnosti poslodavca, čini se prikladnijim da se regulisanje smenskog rada reguliše u opštem aktu, umesto da se propisuju uniformna pravila u zakonu.

U svakom slučaju, ukoliko je ovo pitanje regulisano zakonom, neophodno je definisati smenski rad i jasno postaviti osnovne uslove za isplatu uvećane zarade, kako bi se predupredila mogućnost proizvoljnih tumačenja.

PREPORUKE SAVETA

S obzirom da se propisi navedeni u prethodnom tekstu smatraju naročito važnim za privlačenje i održavanje stranih ulaganja, Savet je u prethodnom periodu davao i još uvek ima nekoliko predloga kako da se unapredi situacija. U vezi sa ovim, i dalje ostajemo pri predlozima u vezi sa radnopravnim odnosima koji su izneti u prethodnom izdanju Bele knjige, dok ovde elaboriramo i ponavljamo samo najbitnije preporuke za unapređenje postojećeg pravnog okvira i prakse:

Zakon o radu

- Većina međunarodnih kompanija ima sistem obračuna zarada koji primenjuje svuda u svetu. Primoravanje ovih kompanija da prihvate u potpunosti drugaćiji sistem samo za Srbiju, stvara dodatnu barijeru stranom ulaganju i uvećava troškove investiranja. Primera radi, predlažemo da se radni učinak izuzme kao obavezan deo zarade i da se predviđa kao mogućnost. S tim u vezi, sloboda dogovora zaposlenih i poslodavca o strukturi zarade i dodatnih pogodnosti i uspostavljanje sistema zarada koji će stimulisati rad zaposlenih je osnov tržišnog funkcionisanja tržišta rada;
- Predlažemo da naknada zarade za vreme odsustva sa rada bude jednaka iznosu osnovne zarade uvećane po osnovu minulog rada;
- Papirologija koja se odnosi na zaposlenje trebalo bi da bude pojednostavljena uvođenjem elektronske dostave dokumenata i elektronskih baza podataka i primenom pravila elektronskog potpisa. U vezi sa tim stav 5 člana 122 zakona (koji obavezuje da zaposleni potpiše pismenu potvrdu o isplati svake zarade) trebalo bi izbrisati;
- Zaposleni koji su zaštićeni od otkaza po osnovu tehnološkog viška trebalo bi da imaju pravo da daju saglasnost na takav način otkaza, i da u tom slučaju imaju pravo na beneficije za slučaj nezaposlenosti;
- Predvideti da aneks ugovora o radu može biti zaključen i van slučajeva predviđenih u članu 171, na osnovu sporazuma poslodavca i zaposlenog;
- Predlažemo da se zakonom predviđeni vremenski limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme produži sa 12 meseci na 36 meseci. Dodatno, predlažemo da zaključenje ove vrste ugovora o radu ne zavisi od postojanja bilo kakvih prethodnih uslova (npr. rad na određenom projektu, povećanje obima posla koji traje određeno vreme, sezonski poslovi, itd.) – a što je u ovom momentu slučaj. Predlažemo ukidanje takvih uslova kako bi ugovorne strane imale slobodu da zaključe ovu vrstu ugovora kada god nađu da je to odgovarajuće.;
- Trenutno predviđeni minimum korišćenja godišnjeg odmora od 3 radne nedelje u toku kalendarske godine (ukoliko se isti koristi u delovima) potrebno je izmeniti odnosno uskladiti sa Konvencijom MOR br. 132. U istom duhu, predlažemo i da se predviđi mogućnost drugačijeg sporazuma između poslodavca i zaposlenog;
- Od izuzetne je važnosti da se u potpunosti izmeni način obračuna otpremnine na način što bi se visina otpremnine u slučaju proglašenja zaposlenog za tehnološki višak od strane poslodavca bazirala isključivo na godinama rada zaposlenog kod tog konkretnog poslodavca, a da u krajnjem slučaju ostatak iznosa otpremnine (i to za preostali broj godina rada u radnom odnosu kod prethodnih poslodavaca) snosi država, ili NSZ, o svom trošku;
- Predlažemo da se utvrdi rok od jednog meseca za trajanje mere udaljenja iz stava 2 člana 170 postojećeg Zakona o radu;
- Obzirom da je privremeno udaljenje zaposlenog sa rada predviđeno kao jedina „disciplinska“ mera koju predviđa

Zakon o radu, a da je odbijanje dela zarade ne samo delotvorna disciplinska mera već i kao takva predviđena zakonima pojedinih okolnih zemalja, predlažemo da odbijanje dela zarade bude eksplisitno navedeno u Zakonu o radu kao moguća disciplinska mera, i da njena visina ne prelazi 20% ugovorene osnovne mesečne zarade zaposlenog;

- Predlažemo da se poslodavcu omogući pravo da zaposlenog privremeno (do 30 radnih dana) premesti na drugi odgovarajući posao (kod istog poslodavca) bez obaveze zaključivanja aneksa ugovora o radu (u slučaju npr. potrebe izvršenja posla zaposlenog koji je na godišnjem odmoru, kraćem bolovanju i sl.) - kada to zahteva potreba procesa rada kod poslodavca;
- Mogućnosti uvođenja prekovremenog rada bi trebalo da budu proširene tj. ne bi trebalo da budu vezane samo za iznenadne i neočekivane okolnosti. Poslodavac i zaposleni bi trebalo da imaju slobodu da se dogovore o povodu i svrsi prekovremenog rada. Poslodavci bi trebalo da imaju pravo da ugovore menadžersku naknadu koja bi obuhvatala i naknadu za prekovremeni rad menadžera u kompaniji;
- U vezi sa novim odredbama o zaštiti zaposlenih trudnica, odnosno zaposlenih koji koriste porodiljsko odsustvo tj. odsustvo sa rada radi nege deteta ili posebne nege deteta, trebalo bi precizirati: (i) da rešenje o otkazu neće biti ništavo, ukoliko je do trudnoće došlo nakon dostavljanja ovog rešenja zaposlenoj, kao i (ii) da dnevna pauza/skraćenje radnog vremena za dojenje deteta od 90 minuta u sebi obuhvata i period redovnog odmora u toku dnevnog rada, te da ne postoji pravo na dodatnu pauzu u toku dnevnog rada;
- Potrebno je precizirati i izmeniti odredbe o zaštiti sindikalnih predstavnika na sledeći način:
 - (i) Ustanoviti pravo na zaštitu samo za predsednike reprezentativnih sindikata ili ograničiti minimalni broj članova sindikata koji konstituiše pravo na zaštitu predsednika sindikata.
 - (ii) Jasnije definisati šta se smatra stavljanjem u „nepovoljan položaj“ predstavnika sindikata koji uživaju zaštitu.
 - (iii) Eksplisitno propisati da u situaciji kada kolektivni ugovor ili sporazum sa sindikatom o broju sindikalnih predstavnika koji uživaju zaštitu nije zaključen, imenovani ili izabrani sindikalni predstavnici ne uživaju zaštitu.

Posebni kolektivni ugovori

- Imajući u vidu da će 2014. godine isteći rok na koji su zaključeni posebni kolektivni ugovori za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala i za poljoprivredu, prehrambenu, duvansku industriju i vodoprivredu, pitanje opravdanosti proširenog dejstva posebnih kolektivnih ugovora na sve poslodavce u sektoru će ponovo postati aktuelno ukoliko dođe do zaključivanja novih kolektivnih ugovora o ovim oblastima;
- Prošireno dejstvo posebnih kolektivnih ugovora treba da bude stavljeno van snage iz razloga koji su prethodno navedeni, a odredbe zakona o proširenom dejstvu kolektivnih ugovora izmenjene odnosno u celosti ukinute. U suprotnom, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike trebalo bi da obezbedi restriktivniju proveru usklađenosti posebnih kolektivnih ugovora sa Zakonom o radu, pre nego što uvede prošireno dejstvo na sve poslodavce koji obavljaju ove delatnosti. Ovo poslednje ni pod kojim uslovima ne znači da se poslodavci – članovi Saveta slažu sa proširenim dejstvom posebnih kolektivnih ugovora.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

- Procena radnih sposobnosti i izdavanje rešenja o procenjenoj radnoj sposobnosti trebalo bi da se vrše od strane istog organa radi skraćenja procedure. Predložili bismo dodeljivanje vršenja ove procedure drugom nadležnom organu, a ne PIO, s obzirom na znacajan obim posla koji PIO već obavlja. Takođe, lista dokumenata koje zahtevaju nadležni organi od zaposlenih bi trebalo da bude razumno skraćena;
- Verujemo da bi efikasniji način za postizanje većeg stepena zaposlenosti osoba sa invaliditetom bio stimulisanje poslodavaca da zapošljavaju ove osobe putem određenih podsticajnih mera;

- Ovaj Zakon ti trebalo da omogući i poslodavcima da iniciraju proceduru za utvrđivanje invaliditeta trenutnih zaposlenih, a ne da ova mogućnost bude ostavljena samo zaposlenima.

Zakon o strancima

- Dobijanje privremenih boravišnih dozvola je preterano komplikovan i vremenski dugotrajan proces. Povećati praktičnu primenu zakona, na primer, skraćivanjem vremenskog perioda za izdavanje boravišne dozvole, smanjiti broj dokumenata potrebnih u postupku za dobijanje boravišne dozvole, itd;
- Trajanje radne dozvole treba da reflektuje potrebe poslodavca koje su zvanično potvrđene dužinom trajanja Ugovora o radu, koji može biti zaključen čak i na neodređeno vreme.

Zaštita građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu

- Zakon bi trebalo osavremeniti, za početak promeniti mu naziv, uskladiti sa terminologijom Zakona o radu i drugih relevantnih propisa i pre svega prilagoditi novim uslovima poslovanja, kada su otvorene mogućnosti da domaće kompanije obave niz poslova u inostranstvu preko svojih zaposlenih. Dodatno, trebalo bi omogućiti brzu pokretljivost radne snage uz smanjenje administrativnih prepreka odnosno nepotrebno dugih procedura;
- Alternativno, staviti ovaj zakon van snage, a osnovne stvari vezane za zaštitu radnika iz Srbije na radu u inostranstvu regulisati Zakonom o radu.

Iznajmljivanje radne snage

- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan posebnim propisom ili eventualno najavljenim izmenama Zakona o radu, koji bi trebalo da urede sva važna pitanja (odnos poslodavca i pojedinca, poslodavca i korisnika usluga, zaposlenog i korisnika usluga, bezbednost i zdravlje na radu itd.);
- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan na način da sam odnos koji se uspostavlja između iznajmljenog radnika i korisnika iznajmljene radne snage ne dovede do nastanka radnog odnosa;
- Uslovi za izdavanje dozvole za rad kao i sadržine opštih uslova poslovanja agencije za iznajmljivanje radne snage (uključujući u to i naknadu za izdavanje dozvole za rad agencije za iznajmljivanje radne snage) bi takođe trebalo da budu regulisani zakonom. Na ovaj način, zakon bi stvorio pravnu sigurnost kojom se isključuje bilo kakvo diskreciono odlučivanje (npr. ministarstva) povodom ovih važnih pitanja.

Smenski rad

- Predlog je da se smenski rad kao osnov za uvećanje zarade u potpunosti izbaci iz Zakona, te da se ovo pitanje reguliše u celini opštim aktom poslodavca;
- Alternativno rešenje je da se Zakonom propisuju dispozitivne norme koje bi se primenjivale samo u slučaju da opšti akt ne reguliše smenski rad. Uvećanje zarade bi bilo ograničeno na način da smenski rad ne može predstavljati osnov za uvećanje zarade za poslove koji po svojoj prirodi obuhvataju regularnu i stalnu promenu smena i kod kojih se smenski rad podrazumeva kao uslov rada i stoga je uključen u osnovnu zaradu. U skladu sa navedenim, uvećana zarada bi bila isplaćena u određenom procentu samo u slučajevima povremenog smenskog rada, u kom slučaju bi samo časovi rada u drugoj smeni predstavljali osnov za obračun uvećane zarade.

Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu

- Razmotriti mogućnost izmene člana 31 Zakona. Naime, teret dokazivanja u sudskom postupku je na poslodavcu što značajno narušava koncept jednakosti parničnih stranaka. Takođe, jedan od osnovnih pravnih principa je da je teret dokazivanja na onome ko tvrdi da ima neko pravo, a ne na tuženom.

LJUDSKI KAPITAL

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Trebalo bi nastaviti sa merama koje stimulišu otvaranje novih radnih mesta.	2009		✓	
Obrazovni sistem treba dalje unapređivati. Za to je suštinski važno uspostaviti redovan kontakt između Saveta i Vlade, ministarstava nadležnih za obrazovanje, omladinu i sport, kao i sa univerzitetima. Savet i poslovna zajednica u Srbiji su spremni da pruže podršku i stave na raspolaganje svoju stručnost.	2008			✓
Nastaviti sa zajedničkim proaktivnim angažovanjem Saveta i Vlade, kako bi se motivisali visoko-obrazovani ljudi da se vrate u Srbiju.	2008			✓
Unapređenje radne snage predstavlja ključnu komponentu za ekonomsku konkurentnost, u tom smislu moramo stalno promovisati razvoj ljudskih resursa kao glavnog pokretača razvoja društva i države	2010			✓

STANJE

Svetska ekonomska kriza je nastavila svoj uticaj u velikoj meri na tržište radne snage i u 2012. godini.

Smanjena ekonomska aktivnost i potrošnja u svetu donele su smanjenje izvoza i ekonomske aktivnosti u Srbiji, a smanjenje dohodaka stanovništva Srbije pad tražnje za domaćom i uvoznom robom. Takve tendencije u realnom sektoru neminovno dovode do smanjenja tražnje za radnom snagom, kao veličine koja je izvedena baš iz ekonomske aktivnosti. Smanjenje tražnje vodi u tržišnoj ekonomiji ili padu zaposlenosti, ili smanjenju zarada, ili smanjenju broja časova rada ili njihovoj kombinaciji.

Stopa nezaposlenosti u Srbiji u 2013. godine je 26,1 % prema Republičkom zavodu za statistiku i taj procenat je bio veći za 0,6 % nego u avgustu 2012. godine., što pokazuje da se tendencija porasta stope nezaposlenosti i dalje nastavlja.

Tržište rada u Srbiji pokazuje isti trend kao i ostatak ekonomske- trend smanjenja. Takva tendencija je nastavljena i u 2012 godini, da bi se smanjili troškovi poslovanja, a time i smanjenje radne snage.

Mnoge kompanije su se odlučile da smanje broj zaposlenih kako bi redukovale svoje troškove. Vlada pokušava da balansira između rastućeg budžetskog deficitia i potreba privrede

za uvođenjem novih poreskih olakšica kako bi se usporio proces smanjenja broja zaposlenih. Ipak, broj nezaposlenih se povećao za 0,6 %, u poređenju sa prethodnom godinom.

U takvim okolnostima, za razliku od prethodnih godina, ali samo zbog smanjenja potražnje na tržištu rada, bilo je lakše doći do visoko kvalifikovane radne snage, naročito do tek svršenih studenata.

U vremenu ekonomske krize ljudski kapital postaje sve važniji. Iako je potražnja na tržištu rada smanjena, i samim tim ima manje mogućnosti za pronalaženje zaposlenja, profesionalci iz ljudskih resursa se više nego ikad fokusiraju na zadržavanju najspasobnijih zaposlenih u kompanijama, pošto su oni ključni za prevazilaženje kriznog perioda. Zbog toga se uspešne kompanije trude još više da odbrane svoje najspasobnije ljude, te je na tržištu rada zbog toga i dalje veoma teško pronaći kandidate koji su potpuno spremni da preuzmu strateški važne pozicije.

Vidljive su određene promene u obrazovnom sistemu. Većina univerziteta je svesna da se nalaze na veoma konkurenntnom tržištu. Oni su počeli da se menjaju, kako bi se na tom tržištu pozicionirali bolje od konkurencije. U Srbiji je počela primena Bolonjskog procesa, koji će sigurno dovesti do poboljšanja u obrazovnom sistemu. Međutim, i dalje nema mnogo fakulteta koji su u stanju da svojim studentima pruže znanja upotrebljiva u praksi, zbog čega su kom-

panije prinuđene da ulažu značajna sredstva u edukaciju i treninge tek zaposlenih mladih diplomaca.

POBOLJŠANJA

Vlada republike Srbije i resorna ministarstva su preduzeli niz mera u kriznim vremenima. Vlada je u oktobru 2011. godine usvojila Nacionalni akcioni plan zapošljavanja za 2012. godinu koji predstavlja instrument sprovodenja aktivne politike. Ovim planom zapošljavanja definišu se ciljevi i prioriteti politike zapošljavanja i utvrđuju programi i mere koji će se realizovati kako bio se dostigli postavljeni ciljevi i omogućilo održivo povećanje zaposlenosti.

Vlada Republike Srbije usvojila je strategiju razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine. Ova strategija se bavi utvrđivanjem svrhe, ciljeva, pravaca, instrumenata i mehanizama razvoja sistema obrazovanja u Republici Srbiji tokom narednih desetak godina; drugačije rečeno, bavi se pokušajem da se oblikuje razvoj ovog sistema na najbolji nam poznat način. Okolnosti u kojima se pristupilo izradi ove strategije su, gotovo u svemu, različite od onih u kojima se, tokom modernog doba, razvijalo obrazovanje u Srbiji. Pre dva veka obrazovanje u Srbiji se razvijalo na talasima prosvetiteljstva oblikovanog naučnim napretkom i nastajućom industrijskom revolucijom. Danas se obrazovanje u Republici Srbiji susreće sa brojnim izazovima naučnog, humanističkog, socijalnog i drugog razvoja; sa velikim tehnološkim promenama, pravim revolucijama; sa globalizacijom i opštom mobilnošću svega što se može kretati, od kapitala do kulturnih obrazaca. Uz sve sačuvane slojeve prošlosti društvo u Republici Srbiji se danas dramatično razlikuje od onog pre dva veka, a okolnosti u kojima se danas Republika Srbija razvija još više su različite od onih u kojima je nastajala moderna srpska država.

Budući da istraživanja pokazuju da je jedan od ključnih problema nezaposlenosti u Srbiji nizak nivo obrazovanosti ljudi te da je u tom smislu potrebno unaprediti obrazovanje cele populacije, od velikog značaja su i aktivnosti Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Ovo ministarstvo tokom 2012. godine, kao tokom 2011. godine, daje veliki doprinos u razvoju naučnih kadrova. Aktivnosti su naročito usmerene ka podsticanju mladih za naučno istraživanje. U tom smislu Ministarstvo sufinansira različite programske aktivnosti, stipendira studente i donosi različite programe i akte kao što su: Program usavršavanja kadrova za naučnoistraživački rad za period 2012- 2015 godinu, Program podsticanja i stipendiranja mladih i nadarenih za naučnoistraživački rad za period 2012 – 2015. godine i dr.

U 2012. godini Ministarstvo nadležno za nauku dalo je značajan doprinos u stvaranju mogućnosti i programa koji su, između ostalog, uključivali i obuku zaposlenih za istraživanje. Aktivnosti se realizuju kroz više programa za razvoj naučnog kadra. Mladi ljudi, koji imaju kapacitet za naučna istraživanja, su ohrabreni od strane Ministarstva. Ministarstvo obezbeđuje stipendije, usmerava i podstiče ih da u najkraćem roku završe postdiplomske studije, i obezbeđuje njihovo učešće u projektima Ministarstva i/ili ih uvodi u naučna istraživanja. Uključivanje mladih istraživača/stipendista odvija se kroz realizaciju istraživačkih tema u okviru projekata na univerzitetima i institutima, uz kontinuirano usmeravanje i podršku mentora, kao i kroz mnoge druge oblike stručnog usavršavanja.

Ministarstvo rada i socijalne politike, u sklopu normativnih aktivnosti, tokom 2011. godine, obrazovalo je radnu grupu za pripremu i dopunu Zakona o radu. U pripremi ovog zakona nastojalo se u najvećoj mogućoj meri postići saglasnost socijalnih partnera, kako bi se očuvala postojeća radna mesta, a da se ne uvode nova finansijska opterećenja za poslodavca koja bi pogoršala njihov status a time i ugrozila status zaposlenih. Krajem oktobra 2011. godine Socijalno-ekonomskom savetu Republike Srbije dostavljena je radna verzija Nacrta Zakona o izmenama i dopunama Zakona o radu.

Tokom 2012. godine Ministarstvo rada je nastavilo sa aktivnostima kojima unapređuje položaj osoba sa invaliditetom kroz različite projekte. Takođe, niz aktivnosti i projekata je usmereno i ka ekonomskom osnaživanju žena.

Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike je pokrenulo Tvincing projekat „Priprema institucija tržišta rada Republike Srbije za Evropsku strategiju zapošljavanja“ za cilj ima ubrzanje reformi tržišta rada u skladu sa evropskim standardima, kao i jačanje uticaja nacionalne politike zapošljavanja.

Projekat se finansira iz evropskih IPA 2011 fondova i realizuje se sa partnerima iz Evropske Unije – Ministarstvom rada, zapošljavanja i zdravlja Republike Francuske i Nacionalnom službom Republike Francuske, Ministarstvom rada, porodice i socijalne politike Republike Rumunije i Nacionalnom službom za zapošljavanje Kraljevine Švedske.

U realizaciju projekta, osim zaposlenih i rukovodilaca Sektora za zapošljavanje, Nacionalne službe za zapošljavanje (NSZ) i lokalnih saveta za zapošljavanje, biće uključeni i predstavnici socijalnih partnera i drugih zainteresovanih strana.

Realizacija projekta je počela u maju 2012. godine, predviđeno vreme trajanja je 24 meseca, a ukupna vrednost projekta je 2 miliona eura.

Eksperti na projektu, predstavnici francuskih, rumunskih i švedskih institucija tržišta rada, pomoći će u podizanju nivoa znanja i sposobnosti zaposlenih u institucijama tržišta rada na nacionalnom nivou. Nastaviće se sa pružanjem podrške kako bi se završio proces harmonizacije srpskog zakonodavstva u oblasti zapošljavanja i pripremila administracija za instrumente saradnje koji se koriste tokom pretpri stupnog procesa.

PREOSTALI PROBLEMI

Zbog uticaja ekonomске krize možemo očekivati da dođe do povećanja sivog tržišta radne snage. Pošto postoji određen broj preduzeća koje ne ispunjavaju svoje obaveze prema državi, Vlada povremeno najavljuje nove poreze na zarade sa ciljem pokrivanja budžetskog deficit-a. Ova mera bi pogodila upravo one zaposlene čija preduzeća redovno izmiruju svoje obaveze i prema njima i prema državi. Umetno da njima nameće dodatne obaveze, bilo bi efikasnije da

se povećaju aktivnosti Inspekcije rada na terenu, čime bi se umanjilo crno i sivo tržište rada.

Obrazovni sistem još treba da se unapredi i bolje poveže sa poslovnom zajednicom. Na taj način bi se smanjio jaz između obrazovanja i potreba poslodavaca, a imidž Srbije kao poželjne investicione lokacije bi bio poboljšan.

Potrebno je istaći i negativne demografske trendove. Stanovništvo u Srbiji sve više stari, ove godine je Srbija rangirana kao 6. među zemljama sa najstarijim stanovništvom u svetu. Takođe, stanovništvo se sve više grupiše u severnim delovima zemlje. Vlada je prepoznaala ove trendove, ali situacija se nije poboljšala. Ovakvo stanje će dodatno uticati na smanjenje šansi određenih delova Srbija da privuku nove strane investicije.

Razvoj ljudskog kapitala je jedan od najvažnijih zadataka, koji ima veoma veliki uticaj na napredak zemlje, i njemu bi zbog toga trebalo da budu posvećene sve zainteresovane strane. Odluka neke kompanije da investira u određenoj zemlji vođena je kvalitetom i struktukrom radne snage na tržištu.

PREPORUKE SAVETA

- Trebalo bi nastaviti sa merama koje stimulišu otvaranje novih radnih mesta;
- Obrazovni sistem treba dalje unapređivati. Za to je suštinski važno uspostaviti redovan kontakt između Saveta i Vlade, ministarstava nadležnih za obrazovanje, omladinu i sport, kao i sa univerzitetima. Savet i poslovna zajednica u Srbiji su spremni da pruže podršku i stave na raspolaganje svoju stručnost;
- Nastaviti sa zajedničkim proaktivnim angažovanjem Saveta i Vlade, kako bi se motivisali visoko-obrazovani ljudi da se vrati u Srbiju;
- Unapređenje radne snage predstavlja ključnu komponentu za ekonomsku konkurentnost, u tom smislu moramo stalno promovisati razvoj ljudskih resursa kao glavnog pokretača razvoja društva i države.

PRAVNI OKVIR

Uprkos određenom usporavanju zakonodavne aktivnosti tokom izbora 2012. godine, opšti zaključak je da je Srbija nastavila usklađivanje svog zakonodavstva sa zahtevima Evropske Unije. Nekoliko novih zakona, kao i izmene i dopune postojećih zakona, usvojeni su od našeg poslednjeg izdanja Bele knjige. Pored toga, Vlada Republike Srbije i drugi nadležni organi doneli su veći broj podzakonskih akata potrebnih za pravilnu primenu novih zakona usvojenih u toku 2010. i 2011. godine. Međutim, potrebno je uložiti dalje napore u cilju implementacije nacionalnog zakonodavstva. Jačanje administrativnih i sudskeh kapaciteta treba da ostane prioritet.

Jedan od sistemskih zakona usvojenih 2012. godine, a koji se primenjuje od 1. aprila 2013. godine, je novi Zakon o javnim nabavkama. Pomenuti zakon uvodi mnoge novine, ali preostaje da se vidi koji će biti praktični rezultati njegove primene. Usvajanje izmena i dopuna Zakona o energetici u 2012. godini donelo je potrebne inovacije u energetskom sektoru Republike Srbije. Međutim, još uvek postoji mnoge oblasti u kojima Zakon nije dovoljno precizan, a na koje se primenjuju podzakonski akti doneti u skladu sa prethodnim Zakonom o energetici, koji su i dalje na snazi, što bi trebalo da bude fokus zakonodavca. Što se tiče zaštite životne sredine, neki napredak postignut je usvajanjem Zakona o efikasnom korišćenju energije i pomenutim izmenama Zakona o energetici, međutim određene aktivnosti, kao što su trgovina otpadom i razvoj tržišta otpada još uvek treba regulisati. Takođe, evidentiranje i izveštavanje nije dovoljno razvijeno da se nacionalni i lokalni registar izvora zagađivača dovrši. Podsticaje za ulaganje u zaštitu životne sredine trebalo bi unaprediti. Postojeći zakonski okvir koji reguliše JPP i dalje nije efikasan, a to je potrebno unaprediti, što bi uključilo izmene zakona iz 2011. godine i usvajanje potrebnih podzakonskih akata.

Dobar znak je to što je na kraju 2012. godine usledio još jedan „talas“ značajnih promena u propisima vezanim za

devizno poslovanje. Naime, izmenama Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji prestala je aktivnost Deviznog inspektorata, a njegova nadležnost je prešla na Poresku upravu. Dalje, u 2012. godini, Narodna Skupština je usvojila značajne izmene Zakona o deviznom poslovanju. Trend postepene liberalizacije prenosa kapitala je nastavljen izmenama propisa vezanim za devizno poslovanje, sa istovremenim otklanjanjem i pojednostavljenjem određenih administrativnih procedura, a sve u cilju smanjenja troškova za privredna društva i građane.

Što se tiče prava intelektualne svojine, izmenama Zakona o autorskim i srodnim pravima iz 2012. godine, promenjen je način određivanja i plaćanja naknade koja pripada imaćima autorskih i srodnih prava na javno emitovanje muzičkog stvaralaštva. Takođe, nadležnosti Agencije za autorska i srodnna prava su prenete na Zavod za intelektualnu svojinu. Izmene Zakona o žigovima iz 2012. godine su uglavnom tehničke prirode, ali neke od njih se odnose na uslove za zaštitu žiga i znaka kao i na zaštitu prava u građanskom postupku, u slučaju povrede.

Neznatan napredak je učinjen u oblasti pravosuđa, imajući u vidu da još uvek nije jasno da li novi zakon, donet u prethodnom periodu sa ciljem poboljšanja efikasnosti, daje rezultate. Radna grupa koja bi trebalo da razmotri izmene Zakona o stečaju formiraće se sa ciljem da ukloni probleme u vezi sa primenom Zakona o stečaju koji su se javili u praksi.

Razmatrane su izmene Zakona o zaštiti konkurenkcije iz 2009. godine, međutim, one nisu dovoljne kako bi obezbile jasan i predvidiv pravni okvir, a naročito da poboljšaju primenu pravila o konkurenkciji. Što se tiče državne pomoći, proglašena operativna nezavisnost regulatornog tela nije dovoljna, na primer – promene u zakonu su potrebne kako bi se osigurao status Komisija za kontrolu državne pomoći kao nezavisnog tela.

ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pravni režim za ortačka društva treba izmeniti kako bi se omogućila ograničena odgovornost ortaka u ortačkom društvu.	2010			✓
Odredbe Novog zakona o privrednim društvima koje se odnose na ograničenja ovlašćenja zastupnika treba uskladiti sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima.	2011			✓
Agencija za privredne registre ne treba dalje da registruje ograničenja ovlašćenja zastupnika osim ograničenja u vidu supotpisa.	2012	✓		
Agencija za privredne registre treba jasno da navede da će prihvati osnivačka akt u kojima je kapital društva izražen u stranoj valuti.	2012	✓		

STANJE

Novi Zakon o privrednim društvima ("ZPD") je usvojen 2011. godine, sa ciljem prevazilaženja određenih nedostataka prethodnog zakona. Sada, u drugoj godini njegove primene, veliki broj odredbi novog zakona je već testiran u praksi. Neki problemi su već razmotreni, međutim, s obzirom da se radi o kapitalnom i krajnje kompleksnom propisu, potpuni rezultati njegove primene će se tek videti. Izvesno je da će morati da se dalje usavršava i prerađuje kako Srbija napreduje.

POBOLJŠANJA

Uopšteno, novi ZPD predstavlja napredak u smislu podrobnjeg regulisanja korporativnog upravljanja i drugih pitanja u vezi sa privrednim društvima. Takođe, zakon uvodi brojne korisne novine u pravni sistem Srbije – od kojih najvažnije uključuju strukture korporativnog upravljanja, u okviru kojih i društva sa ograničenom odgovornošću (d.o.o.) i akcionarska društva (a.d.) mogu izabrati između organizovanja jednodomnog (skupština i jedan ili više direktora) ili dvodomnog (skupština, nadzorni odbor i jedan ili više direktora) sistema korporativnog upravljanja.

Promene odredbi o osnovnom kapitalu su takođe korisne, jer sada osnovni kapital može da bude izražen samo u dinarima, što doprinosi rešavanju problematičnih pitanja do kojih dolazi kada je osnovni kapital privrednog društva izražen u više različitih valuta (npr. kapital u finansijskim izveštajima je izražen u dinarima, dok je u Registru privrednih subjekata izražen u evrima). Dalje, društvo s ograničenom odgovornošću sada može biti registrovano pri Registru privrednih subjekata i pre-

nego što je osnovni kapital uplaćen, što olakšava postupak registracije. Međutim, odredbe ZPD o izražavanju osnovnog kapitala privrednog društva u dinarima, iako predstavljaju poboljšanje, dovele su do nekih nejasnoća, naročito na početku primene novog ZPD. Neki od ovih problema su rešeni u praksi zahvaljujući tome što su i banke i Agencija za privredne registre Republike Srbije (»APR«) ublažili svoje zahteve u vezi sa registracijom društava i time omogućili nesmetan postupak registracije privrednih društava.

Novi zakon sada jasno predviđa mogućnost da članovi društva izvrše „dodatne update“ kojima se ne povećava njihov ulog u osnivačkom kapitalu društva. Ovaj zakon takođe reguliše postojeće „dodatne uloge u društvo“ i predviđa da takve uloge treba smatrati zajmom društva. U pogledu odredbi o nadležnosti, novi ZPD je jasan da odredbe o nadležnosti nisu odredbe o isključivoj nadležnosti. Stoga, ugovorne strane su slobodne da ugovore nadležnost suda druge države kao i arbitražu. Uveden je novi skup pravila o proceduri u vezi sa prinudnim otkupom akcija i sa pravom na prodaju akcija. Takođe, tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva je sada precizno definisana (u poređenju sa formulom za izračunavanje koju je sadržao prethodni Zakon o privrednim društvima).

Iako nisu izvršene veće zakonske izmene ZPD-u u 2012. godini, primećen je pozitivan razvoj u praksi APR-a. Na primer, APR je prekinuo prethodnu praksu dozvoljavanja registracije drugih ograničenja ovlašćenja zakonskog zastupnika osim ograničenja supotpisom. Nova praksa je sada u potpunosti u skladu sa odredbama ZPD koje predviđaju da druga ograničenja u zastupanju osim zahteva za obaveznim supotpisom ne obavezuju treća lica. Još jedan

pozitivan korak bilo je i to što je APR uspela da uspostavi ustaljenu praksu kao i da objavi uputstva za postupanje u određenim situacijama koje nisu dovoljno jasno regulisane u ZPD. Ovo je bio, na primer, slučaj, sa uputstvom za proceduru vraćanja dodatnih uplata.

Komisija za hartije od vrednosti je takođe pokazala napredak u načinu na koji postupa u vazi sa nedostacima Zakona o preuzimanju akcionarskih društava. Na primer, kada je bila suočena sa problemom da li poništaj sopstvenih akcija privrednog društva povlači obavezu davanja ponude za preuzimanje, Komisija za hartije od vrednosti je zaključila da iako je postojanje takve obaveze neophodno radi pružanja bolje zaštite manjinskim akcionarima, sam zakon jasno ne zahteva takvu obavezu. Komisija za hartije od vrednosti je dalje uočila da su izmene zakona neophodne i objavila da će pokrenuti postupak izmena.

PREOSTALI PROBLEMI

Od njegovog usvajanja, ZPD je izmenjen radi ispravljanja određenih tehničkih grešaka. Ipak, ZPD i dalje sadrži određen broj tehničkih nedostataka koje izazivaju nejasnoće u primeni. Dakle, neophodne su dalje zakonske izmene kako bi se razjasnila otvorena pitanja.

Naime, ZPD sadrži brojne nedoslednosti. Određene opšte odredbe sadržane u prvom delu zakona pod nazivom »Osnovne odredbe« nisu u potpunosti u saglasnosti sa posebnim odredbama zakona koje su sadržane u delu koji se bavi određenom formom privrednog društva. Kao rezultat, u izvesnim slučajevima nadležnosti organa privrednog društva i procedure koje oni moraju da poštuju ostaju nejasne; npr. nejasno je koji organ akcionarskog društva izdaje prokuru i koji organ odlučuje o slučajevima sukoba interesa akcionara. Takođe, procedura i rokovi za uplatu osnovnog kapitala za akcionarsko društvo su i dalje dvosmisleni.

Postoje druge nedoslednosti u izradi, kao što je odredba koja zabranjuje jednočlanom društvu sa ograničenom odgovornošću da stekne sopstveni ideo, koja nije u skladu sa odredbama ZPD o statusnim promenama.

Određene procedure nemaju jasno određena pravila, zbog čega je njihova primena izuzetno otežana, a u nekim slučajevima i onemogućena. Na primer, procedura prinudnog otkupa akcija je stvorila mnoge nesigurnosti u praksi, jer je nejasno u kom trenutku cena akcija mora biti

određena i od strane koga, kao i koji je rok važenja odluke o prinudnom otkupu.

Kao što je ranije rečeno, odredbe novog ZPD o izražavanju osnovnog kapitala društva u dinarima, iako generalno predstavljaju napredak, stvaraju brojne probleme u praksi. Naime, APR konvertuje sve iznose uplaćenog kapitala u evrima u dinarske iznose po kursu koji je važio na dan uplate. Zbog promena kursa, ovakva praksa vodi situaciji u kojoj se iznosi registrovanih uplaćenih uloga ne podudaraju sa ukupnim iznosom uplaćenog osnovnog kapitala. Takođe se dešava da iznosi uloga ne odražavaju tačno udele članova u društvu.

Novi ZPD uvodi nova pravila o prinudnoj likvidaciji koja su nedostajala. Međutim, ova nova pravila, nažalost, ostavljaju prostora nedoumicama i sadrže pravne praznine. Tako da je bivše Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja izdalo mišljenje u kome smatra da primena ovih odredbi ZPD treba da bude odložena. Iako ovakva mišljenja nisu obavezujuća, APR postupa u skladu sa navedenim mišljenjem odbijajući da primenjuje odredbe novog ZPD o prinudnoj likvidaciji. Iako je Savet stranih investitora u mnogim prilikama uklizivao na neadekvatnost odredbi o prinudnoj likvidaciji, nedostaci zakona treba da budu popravljeni izmenama i dopunama zakona pre nego odlukom ministarstva da se deo odredbi neće primenjivati.

Odredbe ZPD o ograničenjima ovlašćenja zastupnika još uvek nisu u skladu sa relevantnim odredbama Zakona o obligacionim odnosima. Dalje, primena odredbe ZPD koja propisuje da se ovlašćenja prokuriste mogu ograničiti zahtevom za supotpis drugog ovlašćenog zastupnika se pokazala problematičnom u praksi, jer nije jasno da li prokurista može da bude ograničen potpisom jednog/više prokurista i potpisom zakonskog zastupnika u isto vreme ili samo jednim od gore pomenutih zastupnika. Dalje, nejasno je da li se ograničenje zastupničkih prava prokuriste zahtevom za supotpis drugog pravnog zastupnika smatra pojedinačnom ili zajedničkom prokurom. Postoje slučajevi u kojima je APR smatrao da postoji zajednička prokura i oni u kojima je smatrao da postoji pojedinačna.

Novi ZPD i dalje ne predviđa mogućnost postojanja ograničene odgovornosti ortaka u ortačkom društvu. Takvo rešenje bi bilo od velike koristi članovima profesionalnih ortačkih društava a kojima bi trebalo omogućiti da uživaju zaštitu u vidu ograničene odgovornosti – gde se treća lica mogu zaštiti od rizika kroz osiguranje od odgovornosti.

Novi ZPD i dalje ostavlja nesigurnost u pogledu momenta kada statut društva stupa na snagu; tj. da li na statut treba primeniti mišljenje Ustavnog suda iz odluke broj 328/2009, prema kome opšti akti društva stupaju na snagu u roku od osam dana nakon objavljanja.

Iako novi ZPD načelno daje odgovore na više pitanja koja su se pokazala problematičnim u primeni prethodnog zakona, jasno je da uvodi nekoliko novih idejnih rešenja i reguliše određena

pitanja drugačije. Praktični rezultati ovih promena će se videti kada novi ZPD bude u potpunosti primenjen. Međutim, i u ovoj fazi, vidi se da je nekoliko pitanja, poput pravila o finansijskoj podršci, bespotrebno i strogo regulisano.

Integriran i sveobuhvatni pristup je neophodan da bi pomirio razlike između ZPD i drugih zakona koji regulišu poslovanje, finansije, hartije od vrednosti, nepokretnosti i druge povezane oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Ortačka društva sa ograničenom odgovornošću treba da budu izričito dozvoljena;
- Odredbe novog ZPD koje se odnose na ograničenja ovlašćenja zastupnika društva treba harmonizovati sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima;
- Treba otkloniti tehničke propuste u ZPD u smislu ispravljanja nedoslednosti, propisivanja jasnih procedura i nadležnosti.

TREND OVI NA TRŽIŠTU KAPITALA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Vlada treba da preduzme sve potrebne radnje kako bi pospešila aktivnosti na tržištu kapitala u Srbiji, uključujući motivisanje stranih investitora da izdaju obveznice nominovane u RSD i podsticanje prvih velikih inicijalnih javnih ponuda, odnosno potrebno je ukloniti sve pravne i političke prepreke kako bi se privukle međunarodne finansijske intitucije i drugi investitori da izdaju obveznice nominovane u RSD, dok sa druge strane konačno treba organizovati inicijalne javne ponude akcija velikih javnih (ili bivših javnih) preduzeća, a dodatno državne obveznice mogu se izdavati za finansiranje infrastrukturnih i drugih projekata od javnog značaja.	2012			✓
Može se primetiti pomak u saradnji između Komisije za hartije od vrednosti i učesnika na tržištu kapitala. Ovakvu pozitivnu promenu ohrabrujemo i želimo da naglasimo da ovu saradnju treba dalje nadograđivati i pospešivati.	2012	✓		
Nacrt Zakona o sekjuritizaciji treba pripremiti i podneti Narodnoj skupštini na usvajanje bez odlaganja.	2009			✓

STANJE

Pre dve godine pravna regulativa tržišta kapitala u Srbiji pretrpela je značajne izmene. Naime, u maju 2011. godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila je novi Zakon o tržištu kapitala koji je stupio na mesto kritikovanog Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata. U isto vreme, uvedene su izmene u Zakon o investicionim fondovima i Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima i penzijskom osiguranju. U decembru 2011. godine izmenjen je i Zakon o preuzimanju akcionarskih društava. Pored toga, Komisija za hartije od vrednosti usvojila je mnogobrojna podzakonska akata koja su neophodna za primenu Zakona o tržištu kapitala.

Uopšte uzev, promene pravne regulative mogu se smatrati pozitivnim pošto su imale za cilj harmonizaciju sa regulativom Evropske Unije i IOSCO principima, ali i pospešenje srpskog tržišta kapitala kako bi postalo atraktivnije domaćim i stranim investitorima.

Nažalost, ni dve godine nakon temeljne reforme pravne regulative, nova pravna regulativa još uvek nije našla praktičnu primenu, iako bi ona bila jedino adekvatno merilo uspešnosti. Tržište kapitala u Srbiji još uvek je previše malo da bi moglo da se testiraju brojne novine koje uvodi nova pravna regulativa, a naročito Zakon o tržištu kapitala.

Ipak, u praksi su uočeni pojedini problemi u primeni propisa koji uređuju tržište kapitala pre svega iz razloga neu-saglašenosti mnogobrojnih pojedinačnih propisa koji neposredno ili posredno uređuju tržište kapitala a koji su usvajani u različitim periodima. Ovaj problem je prepoznalo nadležno ministarstvo i u toku je temeljan rad na prirpemi izmena propisa koji uređuju tržište kapitala, a u cilju njihove potpune harmonizacije.

Generalan zaključak u vezi sa tržitem kapitala u Srbiji i ove godine ostaje da se čini da je potrebno više od proste pravne reforme da se stimuliše rast tržišta kapitala u Srbiji. Uprkos tome, smatramo da su zakonodavne reforme bile neophodne i nadamo se da će one zajedno sa ekonomskim merama koje treba da budu inicirane dovesti do poboljšanja tržišta kapitala u Srbiji, kao i do povećanja stranih investicija.

Ideja o usvajanju Zakona o sekjuritizaciji čini se da je potpuno napuštena.

POBOLJŠANJA

Zakon o tržištu kapitala koji je počeo da se primenjuje u novembru 2011. godine, uveo je značajne izmene koje se, uopšte uzev, mogu oceniti kao pozitivne. Novi zakon predviđa jasniju proceduru za javnu ponudu hartija od vrednosti što će, nadamo se, dovesti i do prvih inicijalnih javnih ponuda akcija u Srbiji. Pored toga, očekuje se da bi novine

koje predviđa Zakon mogće da umanjuje troškove takvog izdavanja akcija.

Pored toga, treba napomenuti da je Komisija za hartije od vrednosti usvojila podzakonske akte neophodne za primenu Zakona o tržištu kapitala. Rad Komisije u ulozi regulatora tržišta, bio je izuzetno opsežan i do sada je obuhvatilo više od 20 različitih podzakonskih akata (uglavnom usvojenih u formi pravilnika).

Izmenama Zakona o investicionim fondovima uvedeno je nekoliko pozitivnih novina. Izdvajamo smanjenje ograničenja u odnosu na ulaganja investicionih fondova, tako da se sredstva investicionih fondova mogu ulagati u hartije od vrednosti koje izdaje matična banka investicionog fonda, ali i u one koje izdaje brokersko-dilersko društvo ili ovlašćena banka koja za društvo za upravljanje obavlja poslove posredovanja u trgovanju hartijama od vrednosti.

I izmene Zakona o preuzimanju akcionarskih društava imale su za cilj da nadomeste izvesne nedostatke koje je zakon pokazao u praksi. Izmenama se, između ostalog, predviđa: i) produženje roka za objavljivanje ponude za preuzimanje i dostavljanje ponude akcionarima, ii) mogućnost kupovine preferencijalnih akcija putem ponude za preuzimanje, kao i kupovine akcija u društвima koja nisu listirana (pod određenim uslovima), iii) preciznije je definisano „zajedničko delovanje”, iv) obavezu za ponuђачa koji kupi akcije u roku od godinu dana od dana zaključenja ponude, i to po ceni koja je viša od one koja je bila sastavni deo ponude, da plati tu istu višu cenu akcionarima koji su prodali akcije u postupku ponude za preuzimanje, itd. Zakon o preuzimanju akcionarskih društava više ne reguliše mehanizme prinudne promene kontrole (tako zvani „squeezeout” i „sellout”) u društvu koje je predmet preuzimanja, s obzirom na to da ove mehanizme sada reguliše Zakon o privrednim društвima.

Potrebno je pomenuti inicijativu Komisije za hartije od vrednosti da aktivnije sarađuje sa učesnicima na tržištu kapitala. Naročito, u aprilu 2012. godine Komisija za hartije od vrednosti bila je jedan od organizatora uspešno održane Konferencije o tržištu kapitala naslovljene „Institucije, investicije i zaštita investitora” pri čemu je u maju 2012. godine Komisija za hartije od vrednosti, a povodom brojnih komentara koje su joj uputili različiti učesnici na tržištu, pristala da izmeni svoje zvanično

mišljenje u vezi sa obavezom objavljivanja ponude za preuzimanje od strane većinskog akcionara u slučaju otkupa sopstvenih akcija.

Konačno, moramo pohvaliti i inicijativu Ministarstva finansija i privrede koje je u martu 2013. godine formirala Radnu grupu za izmenu propisa u vezi sa hartijama od vrednosti sa ciljem da se ispitaju svi zakoni koji na bilo koji način regulišu hartije od vrednosti i da se predlože odgovarajuće izmene, a sve u cilju usaglašavanja propisa u oblasti hartija od vrednosti i otklanjanja uočenih problema u praktičnoj primeni propisa u oblasti hartija od vrednosti iz razloga njihove neusaglašenosti. Posebno je pozitivno što je formirana Radna grupa veoma brojna i što je sastavljena od predstavnika svih relevantnih državnih organa, ali i od predstavnika udruženja čiji članovi su aktivni učesnici na tržištu kapitala. Izmene propisa na osnovu rezultata rada Radne grupe očekuju se tokom jesenjeg zasedanja Narodne skupštine.

PREOSTALI PROBLEMI

Još uvek je prilično teško identifikovati sve preostale probleme koji se mogu javiti u vezi sa primenom novog Zakona o tržištu kapitala, jer od kako je zakon počeo da se primenjuje, nije bilo značajnijih promena na tržištu kapitala, tako da njegove odredbe do sada nije bilo moguće temeljno oceniti kroz primenu u praksi.

Tržište kapitala u Srbiji još uvek je u ranoj fazi razvoja, pri čemu trgovanje na berzi iznosi tek iznad 1% ukupnog trgovanja hartijama od vrednosti.

Sada je jasno da poboljšanje tržišta kapitala u Srbiji, na kome nedostaju kvalitetne hartije od vrednosti, zahteva više od proste harmonizacije pravne regulative sa međunarodnim standardima.

Tržište kapitala u Srbiji i dalje je plitko i nedovoljno likvidno tržište. Municipalne obveznice su i dalje retkost, a ni nakon 2 godine od usvajanja Zakona koji donosi jasniju pravnu regulativu u vezi sa inicijalnim javnim ponudama do sada nije sprovedena nijedna inicijalna javna ponuda.

Što se tiče pravne regulative, ponovo naglašavamo da Srbiji nedostaje pravni okvir za sekjuritizaciju. Sekjuritizacija bi mogla da posluži kao koristan institut koji bi sprečio dalje negativne pojave u bankarskom sektoru.

Osim toga, želimo da istaknemo da su pravila za određivanje naknade pri izdavanju akcija i dalje regulisana Zakonom o privrednim društvima, što smatramo da nije najbolje

rešenje. Ipak, pozitivna je činjenica da je novi Zakon o privrednim društvima uveo izuzetke barem u slučaju inicijalnih javnih ponuda.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada treba da preduzme sve potrebne radnje kako bi pospešila aktivnosti na tržištu kapitala u Srbiji, uključujući motivisanje stranih investitora da izdaju obveznice nominovane u RSD i podsticanje prvih velikih inicijalnih javnih ponuda, odnosno potrebno je ukloniti sve pravne i političke prepreke kako bi se privukle međunarodne finansijske intitucije i drugi investitori da izdaju obveznice nominovane u RSD, dok sa druge strane konačno treba organizovati inicijalne javne ponude akcija velikih javnih (ili bivših javnih) preduzeća, a dodatno državne i municipalne obveznice mogu se izdavati za finansiranje infrastrukturnih i drugih projekata od javnog značaja;
- Primetan je pomak u saradnji između Komisije za hartije od vrednosti, nadležnog Ministarstva i učesnika na tržištu kapitala. Ovakvu pozitivnu promenu ohrabrujemo i želimo da naglasimo da ovu saradnju treba dalje nadograđivati i pospešivati;
- Nacrt Zakona o sekjuritizaciji treba pripremiti i podneti Narodnoj skupštini na usvajanje bez odlaganja.

SUDSKI POSTUPCI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Da se pristupi naprednom obrazovanju sudija i da se uvedu bolji mehanizmi za odgovornost sudija za donošenje nezakonitih odluka.	2012		✓	
Da se poveća broj sudija i sudskog administrativnog osoblja.	2010		✓	
Da se unapredi i stvari pravedan sistem dodele predmeta među sudovima i sudijama.	2011		✓	
Da se uspostavi „on-line“ baza podataka u preostalim sudovima i da se donesu izmene i dopune Zakona o parničnom postupku, kako bi se uvela fleksibilnost vremenskog okvira i rokova za određene parnične radnje.	2011			✓
Da se granica za izjavljivanje revizije na pravosnažnu presudu postavi na niži nivo.	2012			✓
Da se promovišu mogućnosti i prednosti alternativnih načina rešavanja sporova (arbitraža i medijacija).	2010			✓
Da usvoje izmene i dopune Zakona o arbitraži kako bi isti bio u skladu sa UNCITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2006. godine.	2011			✓

STANJE

Vlasti Republike Srbije su tokom 2011. i 2012. godine sprovele seriju zakonodavnih reformi koje se tiču organizacije sudstva i sudskih postupaka, a koje su se delom nastavile i tokom 2013. godine. Naime, nova organizaciona šema sudova je ustanovljena Zakonom o uređenju sudova (Službeni glasnik Republike Srbije br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2010 dr. Zakon, 78/2011 dr. Zakon i 101/2011), a proces reizbora svih sudija, koji još uvek treba da dostigne svoj epilog usled brojnih zloupotreba čitavog procesa, je započet u skladu sa Zakonom o sudijsama (Službeni glasnik Republike Srbije br. 116/2008, 58/2009 - odluka US, 104/2009, 101/2010, 8/2012 - odluka US, 121/2012 i 124/2012 - odluka US) i Zakonom o visokom savetu sudstva (Službeni glasnik Republike Srbije br. 16/2008, 101/2010 i 88/2011) a zbog zloupotreba većih razmera, ovaj proces još uvek nije okončan. Proces je čak dodatno i obesmišljen odlukama Ustavnog suda i na osnovu njih Odlukom o broju sudija u sudovima donete od strane Visokog saveta sudstva kojom su izvršene odluke Ustavnog suda u smislu izbora neizabranih sudija na stalnu sudijsku funkciju. Na taj način je vraćeno 303 sudija na svoje sudijske funkcije. Novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju (Službeni glasnik Republike Srbije br. 31/2011 i dr. zakon 99/2011) kao i novi Zakon o parničnom postupku (Službeni glasnik Republike Srbije br. 72/2011 i 49/2013 – odluka US) se sada u celosti primenjuju, dok se

primena novog Zakona o javnom beležništvu (Službeni glasnik Republike Srbije br. 31/2011, 85/2012 i 19/2013), koji uvodi sistem javnih beležnika po prvi put posle Drugog svetskog rata, očekivala od septembra 2012. godine, ali je potonjim izmenama i dopunama tog zakona odložena tek za septembar 2014. godine.

Počev od 15. juna 2011. godine, na zahtev Evropske Unije i Saveta Evrope, a takođe i usled nekoliko stotina žalbi podnetih Ustavnom судu Srbije, Visoki savet sudstva je otpočeo proceduru revizije reizbora sudija koja je sprovedena krajem 2009. godine. Postupak revizije reizbora sudija okončan je 30. maja 2012. godine. Razrešenje više od 800 sudija u pomenutoj proceduri reizbora kao i brojnog administrativnog osoblja po sudovima napravilo je stvarni problem za sudove po pitanju postupanja po novoprispelim predmetima. I ovako teška situacija je dodatno iskomplikovana vraćanjem sudija na sudijske funkcije od strane Visokog saveta sudstva, bez ikakvog prethodnog plana, te je opet došlo do presignacija predmeta i odugovlačenja u postupcima. To je takođe pogoršalo situaciju po pitanju kvaliteta i kvantiteta ukupnog broja rešenih slučajeva. Ročišta u najvećim (najbolje opremljenim i najopterećenijim) sudovima, posebno u sudovima opšte nadležnosti, se često zakazuju dva puta godišnje po predmetu. Žalbeni postupak traje najčešće više od godinu dana. Jednostavno rečeno, sudovi su zatrpani predmetima, i uprkos zvaničnoj statistici o ovoj

reformi koja pokazuje pozitivne rezultate, čini se da je situacija lošija nego ranije.

a. Rešavanje sporova

S obzirom da sudovi nisu bili u mogućnosti da završe stare tj. već postojeće sudske postupke, sa primenom novog Zakona o parničnom postupku zastalo se četiri meseca od dana stupanja na snagu tj. od 1. februara 2012. godine. Naime, novi zakon je, između ostalog, uveo i nova pravila za dostavljanje sudskega podnesaka, skraćenje trajanja dokaznog postupka, pozivanje ili obaveštavanje stranaka i suda putem e-mail-a, rok za donošenje drugostepene presude, korišćenje audio i video opreme tokom ročišta, korišćenje stenograma kao i precizna i stroga pravila o predlaganju dokaza na ročištu. Takođe, uspostavljena je jednakost stranaka u smislu propisivanja istog roka za podnošenje pravnog leka, kao i odgovora na pravni lek. Novi Zakon o parničnom postupku je uveo vremenski okvir u kome treba da se održi glavna rasprava, kao novi koncept koji ima za cilj bolju koncentraciju ročišta na kojima se izvodi dokazni postupak.

Zakon o parničnom postupku (»Službeni glasnik RS«, br. 125/04 i 111/09) i dalje će se primenjivati na postupke započete pre stupanja na snagu novog zakona, sem na one postupke u kojima je po stupanju novog Zakona odluka kojom se okončava postupak ukinuta i vraćena na ponovni postupak, taj novi postupak će se sprovesti po odredbama novog Zakona.

Zakon o javnom beležništvu uređuje organizaciju i aktivnosti javnih beležnika i bilo je predviđeno da počne da se primenjuje od 1. septembra 2012. godine. Međutim, izmenama i dopunama tog zakona primena mu je odložena tek za 01. septembar 2014. godine. Delatnost javnih beležnika trenutno vrši sud.

Zakon o advokaturi (Službeni glasnik Republike Srbije br. 31/2011 i 24/2012 - odluka US), ustanovio je dodatne uslove za dobijanje zvanja advokata, kao što je pohađanje advokatske akademije koja je počela sa radom 17. maja 2012. godine. Takođe od navedenog datuma započeto je i sa održavanjem advokatskog ispita, koji je postao uslov za upis u imenik advokata, a uslov za polaganje advokatskog ispita je uspešno položen pravosudni ispit. Ovaj zakon je uveo mogućnost za advokate iz inostranstva da postanu članovi Advokatske komore Srbije i zastupaju stranke u Srbiji.

Arbitražni postupak u Srbiji je uređen Zakonom o arbitraži (Službeni glasnik Republike Srbije br. 46/2006) usvojenim 2006. godine. Ovaj zakon je uglavnom usaglašen sa UNICITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 1985. godine. Međutim, Zakon o arbitraži nije u potpunosti usaglašen sa naknadno donetim UNICITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2010. godine, koji propisuje mnogobrojne izmene. Sa druge strane, postupak medijacije je uređen Zakonom o medijaciji (Službeni glasnik republike Srbije br. 18/2005). Medijacija i arbitraža u nekim oblastima (kao što su radno pravo, aktivnosti turističkih agencija, itd.) uređene su posebnim zakonima ili propisima. I arbitraža i medijacija se retko koriste u praksi, najčešće usled njihovog slabog promovisanja u javnosti kao efikasnijih i jeftinijih načina za rešavanje sporova.

b. Izvršenje

Primena Zakona o izvršenju i obezbeđenju koji je stupio na snagu 17. septembra 2011. godine, naišla je na poteškoće. Međutim, privatni izvršitelji, kao novi organ u okviru pravne struke uveden ovim zakonom, trebalo bi da omogući efikasniji postupak izvršenja.

POBOLJŠANJA

Većina sudova opšte nadležnosti kao i privredni sudovi sad imaju „on-line“ baze podataka koje mogu pokazati stanje tekućih predmeta. Primetno je poboljšanje i u tačnosti objavljenih podataka mada se i dalje tim bazama ne može u potpunosti pokloniti bezrezervno povereњe. Ipak, nemaju svi sudovi upotrebljive „on-line“ baze podataka, na primer Upravni sud i Ustavni sud Srbije, dok neki sudovi uopšte ni nemaju baze podataka, na primer Apelacioni sudovi, Prekršajni sudovi i Vrhovni kasacioni sud.

a. Izvršenje

Jedan od očekivanih pozitivnih napredaka je započinjanje rada tzv. privatnih izvršitelja koji obavljaju svoju delatnost u pravnoj formi preduzetnika ili ortačkog društva. Prvi izvršitelji su započeli sa radom još 31. maja 2012. godine, te će za konkretan uvid u pomak u ovoj pravnoj sferi biti potrebno još neko vreme. Njihova uloga je da obezbede efikasnije vođenje postupka izvršenja. Već u predlogu za izvršenje poverilac je obavezan da odredi da li će izvršenje sprovoditi sud ili privatni izvršitelji. Stranka se može opredeliti između suda ili privatnog sudskeg izvršitelja da sprovede postupak izvršenja, s tim što nakon što sud doneše rešenje o izvršenju u kojem je

predloženo sproveđenje izvršenja od strane privatnih izvršitelja, stranka (poverilac) je obavezna da, dodatno, predlogom za sproveđenje izvršenja odredi konkretnog privatnog izvršitelja, i to da taj privatni izvršitelj mora biti sa područja gde se i sprovodi izvršenje. Očekuje se da će se ovim rešenjem smanjiti broj postupaka koji se vode pred sudovima, što će doprineti boljoj efikasnosti sudova. Izvršitelji su dužni da ispune specijalne uslove, kao što su položen izvršiteljski ispit, završen pravni fakultet, i posedovanje odgovarajućeg radnog iskustva (minimum dve godine). Oni imaju isključivu nadležnost u postupku izvršenja za namirenje potraživanja po osnovu komunalnih usluga.

b. Rešavanje sporova

Novi Zakon o parničnom postupku uveo je nekoliko obećavajućih poboljšanja u pogledu pozivanja i dostavljanja pismena strankama i ostalim učesnicima u postupku, kako bi se sprečile zloupotrebe stranaka. Ova poboljšanja takođe se odnose i na mogućnost elektronske komunikacije između stranaka i suda, u skladu sa posebnim zakonima (Zakon o elektronskom dokumentu i Zakon o elektronskom potpisu). Takođe je omogućeno i sačinjavanje zapisnika na osnovu snimka uređaja za tonsko i optičko snimanje. Međutim, primena ovih odredbi u praksi je još uvek neizvesna jer sudovi ne poseduju odgovarajuću tehničku opremu za njihovo sproveđenje. Zakon sada propisuje pravilo da prvostepeni postupak uvek vodi sudija pojedinac, ukoliko drugačije nije određeno. Ovakva odredba izbacuje laičke elemente (sudije porotnike) iz vođenja sudskog postupka. Koncentracija glavne rasprave i dokaznog postupka u određenoj meri predstavljaju takođe poboljšanja. U tom smislu, sud ima obavezu da odredi vremenski okvir za glavnu raspravu i izvođenje dokaza. Međutim, vremenski okvir nije dovoljno fleksibilan imajući u vidu da se tok parničnog postupka ne može uvek predvideti. Zakon ustaljava disciplinsku odgovornost sudija u slučaju kada se odugovlačenje sa postupkom može pripisati njima u krivicu. Zakon dalje propisuje više kazne za stranke koje zloupotrebljavaju postupak. Konačno je i predviđen rok u kom apelacioni sudovi moraju doneti odluku po žalbi – 9 meseci od prijema spisa predmeta, čak je i ovde predviđena disciplinska odgovornost predsednika veća ukoliko se probije ovaj rok. Na kraju, strankama se konačno daju ista prava u postupcima po pravnim lekovima, te su rokovi za ulaganje pravnog leka jednaki rokovima za davanje odgovora na te pravne lekove (npr. sada je po 15 dana rok i za žalbu i odgovor na žalbu).

Novi Zakon o advokaturi uvodi Advokatsku akademiju pri Advokatskoj komori. Advokatska akademija je počela sa radom od 17. maja 2012. godine i ima za cilj da obezbedi viši nivo stručnosti advokata. Isto očekivanje postoji i spram uvođenja advokatskog ispita, gde se polaže materija iz Zakona o advokaturi, Kodeksa profesionalne etike advokata, advokatske tarife, Statuta advokatske komore Srbije i Statuta advokatske komore pred kojom se polaže ispit.

Ponovno uvođenje javnih beležnika u pravni sistem Srbije je posebno značajno pozitivno unapređenje pravnog sistema Srbije. Javni beležnici će značajno doprineti smanjenju obima posla sudova, koji su preplavljeni zahtevima stranaka za overu raznih dokumenata. Javni beležnici će sastavljati, overavati i izdavati javne isprave o pravnim poslovima, izjavama i činjenicama na osnovu kojih nastaju prava, overavati privatne isprave, uzimati dokumenta, novac, hartije od vrednosti i druge pokretne stvari u depozit i sprovoditi druge aktivnosti u skladu sa zakonom. Javni beležnici će takođe preuzeti nadležnost sudova koja se odnosi na građanska vansudska pitanja, od kojih treba pomenuti naknada za eksproprijaciju i održavanje javnih registara, ostavljajući samo najvažnije stvari u nadležnosti sudova.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Postupak revizije rezbora sudija završen je na netransparentan način. Čini se da je postupak rezbora sudija pokrenut tokom 2009. godine učinio čitavo pravosuđe manje efikasnim i nezavisnim nego što je to bilo pre postupka rezbora. Visoki savet sudstva propustio je da ispravi greške iz prošlosti. Specijalizacija oblasti rada sudija treba da bude konačno uvedena na efikasan način. Spisi predmeta treba da budu dostupniji, ne samo strankama, već i javnosti, jer uvid u određene odluke još uvek nije moguće i vrlo često se dešava da stranke u postupku ne mogu da pristupe spisima predmeta, zbog raznih »tehničkih problema«. Ostaje utisak da je ceo proces reforme pravosuđa bio duboko ispolitizovan i sproveden bez jasne vizije i plana.
2. Novi Zakon o parničnom postupku je predstavljen kao značajno poboljšanje u odnosu na svog prethodnika ali izgleda da sadrži mnogo nedostataka za koje se može tvrditi da su unazadili napredak koji je postignut prethodnim zakonom. Još uvek se sporadi-

čno primenjuje, jer su sudije uglavnom zatrpane starim predmetima. Elektronska komunikacije između stranaka i suda još uvek nije moguća zbog nedostatka jasnih propisa i podzakonskih akata u toj oblasti, kao i nedostatka neophodnih sredstava za opremanje suda tehničkom opremom. Vremenjski okvir, iako potencijalno veoma dobar institut u pogledu efikasnog završetka parnice, nije dovoljno fleksibilan, jer tok parničnog postupka često nije predvidljiv, a zakonske mogućnosti za produženje istog nisu dovoljne. Dakle, zakon je trebalo da ostavi više mogućnosti za produženje ovog roka. Neki od rokova su nerealno kratki, a rok za predlaganje dokaza je previše strog što može dovesti da stranke vrše zloupotrebe. To je najviše očigledno u postupcima sa stranim elementom- zakon će najverovatnije doći u sukob sa međunarodnim ugovorima koji regulišu dostavljanje podnesaka, npr. Konvencija o građanskom postupku iz 1954. godine, Konvencija o dostavljanju u inostranstvu sudskeih i vansudskeih akata u građanskim i trgovackim stvarima iz 1965. godine u pogledu dostavljanja sudskeih akata strankama. Rok kojim je propisano predlaganje dokaza do pripremnog ročišta takođe je trebalo propisati fleksibilnije s obzirom da svaka strana može da predloži određeni dokaz tek na kraju pripremnog ročišta i spreči suprotnu stranu da na odgovarajući način odgovori na takav dokaz. Dakle, sudu mora biti dozvoljeno da odloži pripremno ročište da bi se strankama omogućilo dovoljno vremena da se odgovore na sve dokaze koje je podnela druga strana. Stiče se utisak da se novim Zakonom teži ka ubrzavanju postupka određenim procesnim prekluzivnim rokovima, te se meritum stvari stavlja u podređen položaj u odnosu na kratke procesne rokove. Ovakav način ubrzanja postupka na uštrb stvarne zaštite subjektivnih prava ostavlja široku mogućnost za sprečavanje dostažanja pravde pred sudovima. I konačno, donja granica za izjavljivanje revizije kao vanrednog pravnog leka je nesumnjivo postavljena previsoko (vrednost predmeta spora pobijanog dela pravnosnažne presude od najmanje EUR 100.000, dok je kod privrednih sporova čak EUR 300.000), mada je za reviziju dodatno ostala mogućnost da se podnese i u sporovima manje vrednosti od navedenih ukoliko je potrebno da se razmotre pravna pitanja od opšteg interesa ili pravna pitanja od interesa građana ili radi ujednačavanja sudske prakse ili davanja novog tumačenja

prava (tzv. posebna revizija). Ostaje utisak da ovako postavljena dodatna mogućnost za reviziju ipak nije dovoljna.

3. Novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju treba da obezbedi prava trećih lica nad predmetom izvršenja i obezbeđenje efikasnim pravnim lekovima. Takođe, u slučaju izvršenja na osnovu verodostojne isprave (npr. faktura), izvršnom poveriocu nije omogućen pravni lek u slučaju da sud donosi rešenje o izvršenju, ali kasnije ga stavi van snage po prigovoru dužnika. Iako su pooštreni uslovi za izjavljivanje prigovora kao i za njegovo usvajanje, primetno je da se zadražala stara praksa da se u najvećem broju predmeta po prigovorima, iako su podneti pro forme, rešenja o izvršenju stavljuvan snage. U tom slučaju predmet jednostavno prelazi u parnicu i postupak se nastavlja kao po prigovoru na platni nalog.
4. Kako bi se rasteretili sudovi, trebalo bi više promovisati mogućnosti zaključenja arbitražnog sporazuma ili pokretanja postupka medijacije. Navedeni postupci su najčešće efikasniji i jeftiniji od parnice i oba su dostupna kako strancima tako i domaćim licima. Međutim, postoji i prostor za određena poboljšanja Zakona o arbitraži, s obzirom da isti nije ažuriran sa najnovijim, detaljnijim UNCITRAL Modelom Zakona o arbitraži iz 2010. godine, posebno po pitanju privremenih mera, potpunoj konsensualnosti arbitražnog sporazuma, kao i parnog broja arbitra. Naime, Zakon o arbitraži implicitno predviđa mogućnost elektronskog arbitražnog sporazuma i nadležnost arbitražnog suda u donošenju privremenih mera. Međutim UNCITRAL Model Zakona o arbitraži iz 2010. godine sadrži izričita pravila o elektronskom arbitražnom sporazumu i detaljnije odredbe o privremenim mera. Takođe UNCITRAL iz 2010. godine ukida obaveznu pismenu formu za arbitražni sporazum i uvodi mogućnost da broj arbitara bude i paran (a ne samo jednog ili tri arbitra). Ipak, i ova predložena poboljšanja u pogledu privremenih mera bi trebalo da budu pažljivo uskladjena sa odredbama Zakona o izvršenju i obezbeđenju koji uređuje isto pitanje, kako bi se izbegli mogući problemi, uključujući i konflikt sa pravilima o isključivoj nadležnosti sudova. Dakle, razumne izmene i dopune Zakona o arbitraži su više nego dobrodošle, kako bi se izvršilo usklađivanje sa novim UNCITRAL Modelom zakona iz 2010. godine.

PREPORUKE SAVETA

- Da se pristupi naprednom obrazovanju sudija i da se uvedu bolji mehanizmi za odgovornost sudija za donošenje nezakonitih odluka;
- Da se unapredi i stvori pravedan sistem dodele predmeta među sudovima i sudijama;
- Da se uspostavi „on-line“ baza podataka u preostalim sudovima;
- Da se donešu izmene i dopune Zakona o parničnom postupku, kako bi se uvela fleksibilnost vremenskog okvira i rokova za određene parnične radnje;
- Da se granica za izjavljivanje revizije na pravosnažnu presudu postavi na niži nivo i šire;
- Da se promovišu mogućnosti i prednosti alternativnih načina rešavanja sporova (arbitraža i medijacija);
- Da usvoje izmene i dopune Zakona o arbitraži kako bi isti bio u skladu sa UNCITRAL Modelom Zakona o arbitraži iz 2010. godine.

ZAKON O STEČAJU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Podsticanje stečajnog dužnika da pokrene stečajni postupak zajedno sa podnošenjem plana reorganizacije, čime se daje mogućnost većem broju društava „da opstanu“ a ne da budu zauvek zatvorena.	2010		✓	
Posticanje poverilaca da uzmu aktivnije učešće u vođenju stečajnog postupka, kroz podnošenje predloga za pokretanje stečajnog postupka a posebno kroz učešće u poverilačkim organima.	2011		✓	
Hitno usvajanje izmena Zakona o stečaju ili posebnog zakona koji bi regulisao automatski stečaj za kompanije koje su dugotrajno nesposobne za plaćanje a koji bi bio u skladu sa Ustavom Republike Srbije.	2012			✓
Podsticanje medijacije u stečajnom postupku kada je ona moguća, a sve u cilju ekonomičnosti i efikasnosti stečajnog postupka.	2011			✓
Povećanje profesionalnosti stečajnih upravnika do najvišeg nivoa i oduzimanje licence za rad stečajnim upravnicima koji ne mogu doprineti razvoju prakse u oblasti stečaja, bilo usled nedostatka znanja ili usled kršenja etičkog kodeksa, i, u najgorem slučaju, zloupotreboom položaja i činjenjem raznih krivičnih radnji.	2010		✓	
Umanjiti naknadu koja je uređena članom 3. tarifni broj 6. Tarife o određivanju cena usluga koje pruža Agencija za licenciranje stečajnih upravnika ili je bar izmeniti na takav način da bude zavisna od procenta namirenja neobezbeđenih poverilaca.	2012		✓	

STANJE

Zakon o stečaju primenjuje se od januara 2010. godine i od tada nije bilo nikakvih promena propisa koji uređuju stečajni postupak u Srbiji.

Prema podacima koje je objavila Agencija za licenciranje stečajnih upravnika Republike Srbije, ukupno je 2.385 stečajnih postupaka u toku. Tokom 2013. godine broj pokrenutih stečajnih postupaka je značajno smanjen. Za razliku od prethodne godine kada je u proseku, mesečno, bilo pokrenuto oko 80 postupaka, ove godine taj broj se sveo na oko 10 mesečno.

Spomenuto smanjenje broja pokrenutih postupaka, delimično možemo tumačiti kao posledicu blagog oporavka privrede, ali je to uglavnom prouzrokovano činjenicom, kao što smo napomenuli u prethodnoj Beloj Knjizi, da je Ustavni Sud Republike Srbije u julu 2012. godine doneo obrazloženu odluku, utvrdivši da odredbe Zakona o stečaju, koje regulišu poseban postupak u slučaju duže platežne nesposobnosti (automatski stečaj), nisu u skladu sa Ustavom. Zbog takve odluke Ustavnog suda, posebna procedura koja je za

posledicu imala zatvaranje brojnih privrednih društava i njihovo brisanje iz registra Agencije za privredne registre, je ukinuta.

POBOLJŠANJA

Iako je odluka Ustavnog suda ostavila prostor za različite interpretacije u odnosu na automatske stečajne postupke koji su već završeni ili su još bili u toku u trenutku kada je odluka doneta, dosadašnja praksa nadležnih sudova i Agencije za privredne registre je uglavnom dosledna i može se oceniti kao pozitivna.

Naime, najvažnije pitanje bilo je mogućnost ponovne registracije privrednih društava izbrisanih iz Registra, odnosno ponишtenje odluke suda po osnovu koje je stečajni postupak nad predmetnim privrednim društvima otvoren i zatvoren. Brojni akcionari i poverioci privrednih društava koja su brisana iz Registra usled automatskog stečaja, su izrazili interes za oživljavanje izbrisanih privrednih društava jer su njihova prava povređena, s obzirom da je jedna od posledica automatskog stečaja bio prenos imovine brisanih privrednih društava na državu.

Nakon odluke Ustavnog suda, svi zainteresovani su imali pravo da zaštite svoja prava direktnom primenom člana 61. Zakona o Ustavnom суду. Ovim članom, predlog za izmenu konačnog ili pravosnažnog pojedinačnog akta, donetog na osnovu zakona ili drugog opšteg akta, za koji je odlukom Ustavnog suda utvrđeno da nije u saglasnosti sa Ustavom, može se podneti u roku od 6 meseci od dana objavljivanja odluke u „Službenom glasniku Republike Srbije“, ako od dostavljanja pojedinačnog akta do podnošenja predloga ili inicijative za pokretanje postupka nije proteklo više od dve godine. U brojnim slučajevima, poverioci i vlasnici brisanih privrednih društava su koristili svoja prava. Nadležni sudovi, koji su prethodno doneli odluku u skladu sa ukinutim odredbama Zakona o stečaju, su prihvatali predlog za reviziju svojih odluka, ukoliko je taj predlog podnet u roku koji je predviđen Zakonom o Ustavnom суду. Na osnovu takvih novih odluka regulator Agen-cije za privredne registre je izmenio odluke o brisanju iz Registra i ta privredna društva su dobila poslovno aktivan status.

PREOSTALI PROBLEMI

Bez obzira na činjenicu da se Zakon o stečaju primenjuje od januara od 2010. godine, još uvek postoje brojne nejasnoće u pogledu tumačenja, koja su prouzrokovala probleme stranama u stečajnom postupku. U cilju usklađivanja prakse svih trgovinskih sudova u zemlji, krajem 2012. godine, sudije Privrednog apelacionog suda su pokušale da identifikuju najvažnije probleme i zauzele su konkretnе stavove. Iako je takva inicijativa, generalno pozitivna, neki od usvojenih stavova, mogu da pokrenu nova pitanja u praksi.

Jedno od najvažnijih stanovišta Privrednog apelacionog suda, koji je posebno interesantan za poslovne banke s obzirom da su one najčešći poverioci u stečajnom postupku, je pravo poverilaca koji ima obezbeđenje nad imovinom stečajnog dužnika, ali nema direktno potraživanje prema stečajnom dužniku (obezbeđenje je uspostavljeno radi obezbeđivanja potraživanja koje poverilac ima prema trećem licu). Ova situacija je veoma česta u praksi poslovnih banaka, jer banke prihvataju da se njihova potraživanja obezbede, ne samo preko kolateralna na imovini svog glavnog dužnika iz ugovora o kreditu, već i kolateralima uspostavljenim na imovini jemca ili nekog drugog lica koje je dozvolilo da se uspostavi takvo obezbeđenje - naročito je uobi-

čajeno da povezana pravna lica pružaju međusobno jedna drugima obezbeđenja. U skladu sa objavljenim stavom Privrednog apelacionog suda takvi poverioci se ne smatraju razlučnim poveriocima u stečajnom postupku. Oni su u odnosu na dužnika samo založni ili hipotekarni poverioci koji nemaju obavezu da podnesu prijavu, nego je dovoljno samo da obaveste stečajnog upravnika o svom pravu.

Medjutim, važnije posledice ovog stanovišta su buduća tumačenja prava takvih poverilaca od strane privrednih sudova - prava da učestvuju u raspravi i usvajanju plana reorganizacije (u slučaju da je neko podneo plan). Nedavna praksa privrednih sudova i njihova razilaženja u stavovima, pokazala je da prava tih poverilaca treba razjasniti i definisati, kako bi se izbegle situacije u kojima poslovne banke, koje uglavnom imaju hipoteke na nekretninama dužnika, čija vrednost predstavlja 90% od ukupne vrednosti imovine svih dužnika, ali nemaju direktno potraživanje, ne mogu glasati za predloženi plan reorganizacije koji bi mogao biti u suprotnosti sa njihovim interesima, jer prema sudijskom stanovništu, banka nema formalni status razlučnog poveriloca u skladu sa odredbama Zakona o stečaju. Pošto poslovne banke zahtevaju sigurnost svog položaja u mogućem stečajnom postupku, za njih je veoma važno da imaju jasan stav u vezi sa ovom situacijom. U suprotnom, banke će nastojati da izbegnu ovu vrstu obezbeđenja (obezbeđenje na imovini trećih lica), a što može za posledicu imati smanjenje odobrenih kredita, jer u situacijama kada je iznos kredita visok, glavni dužnik uglavnom nema dovoljno imovine da sam obezbedi potraživanje banke.

Od prošle godine broj stečajnih postupaka, u kojima je pripremljen i dostavljen plan reorganizacije, je značajno porastao. Dodatni trend, koji je prisutan poslednjih godinu dana povećao je broj stečajnih postupaka koji su pokrenuti na osnovu unapred pripremljenog plana reorganizacije. Na žalost, u većini tih slučajeva dužnici su zloupotrebili ovo pravo kako bi se odložila otplata duga. Dužnici obično odlažu isplatu duga sve do trenutka kada jedan od njihovih poverilaca pokrene stečajni postupak. Nakon toga, u roku od samo nekoliko dana, dužnici takođe pokreću postupak, istovremeno dostavljajući unapred pripremljen plan o reorganizacije i hitno nastoje da postignu sporazum sa poveriocem koji je pokrenuo postupak stečaja - vrlo često poverilac koji pristane da povuče svoj predlog za pokretanje stečajnog postupka,

dobija dodatno obezbeđenje svojih potraživanja (najčešće od strane trećih lica koja nisu direktno povezana sa dužnikom kako bi se izbeglo kasnije moguće pobijanje od strane ostalih poverilaca).

U daljem razvoju postupka, dužnik dobija izvesnu kontrolu nad tokom postupka. Na žalost, dužnici češće koriste unapred pripremljene planove reorganizacije kako bi produžili i odložili postupak otvaranja stečaja, a ređe kako bi zaista kreirali određeno odgovarajuće rešenje za za izmirenje svojih finansijskih obaveza prema poveriocima. Veliki broj unapred pripremljenih planova reorganizacije je sačinjen tako da ne sadrži neke od obaveznih elemenata propisanih Zakonom. Zbog toga, poverioci provode po nekoliko meseci u proceni takvog plana, kako bi dostavili sve eventualne primedbe. Konačno, značajan broj tih planova ne bude usvojen, jer poverioci nisu bili zainteresovani da glasaju za njih. Istovremeno, dok traje rasprava i glasanje u vezi sa planom reorganizacije, stečajni postupak ne može da se pokrene i akcionari dužnika su i dalje u mogućnosti da kontrolišu poslovanje - taj period se najčešće koristi za raspolaganje imovinom koja bi kasnije mogla biti predmet pobijanja od strane poverioca, ali to zahteva vreme i novac i u slučaju da je raspolaganje obavljeno na pažljivo pripremljen način, pobijanje može biti izuzetno teško. Statistika pokazuje da je u 2013. godini prosečno vreme potrebno za usvajanje unapred pripremljenog plana reorganizacije 5 meseci, počev od dana kada je plan podnet od strane dužnika. Praksa pokazuje, da postoje situacije u kojima je ročište za glasanje povodom usvajanja plana odloženo 5 puta zbog proceduralnih razloga.

Posebno osetljiv deo stečajnog postupka, u slučajevima unapred pripremljenog plana reorganizacije, je formiranje klase poverilaca radi glasanja. U cilju da se obezbedi usvajanje plana, a s obzirom da se isti sma-

tra usvojenim kada sve klase poverilaca prihvate plan, dužnici obično nastoje da stvore klase tako da obezbede da poverioci za koje se prepostavlja da neće glasati za usvajanje plana ne budu većina niti u jednoj klasi. Često se dešava da se prilikom izrade unapred pripremljenog plana ne istakne povezanost nekih poverilaca sa stečajnim dužnikom. Ovakvo formiranje klasa često nije u skladu sa zakonom i zbog toga poverioci moraju o tome voditi računa kako bi zaštitili svoja prava. Prema podacima iz 2013, svaka druga odluka suda kojom se potvrđuje usvajanje unapred pripremljenog plana reorganizacije je predmet žalbe. Prema istim podacima, poređenja između usvajanja unapred pripremljenog plana reorganizacije u odnosu na običan plan reorganizacije pokazuju da se češće u praksi usvaja unapred pripremljeni plan, ali i da su znatno češće žalbe na odluku suda kojom se potvrđuje usvajanje unapred pripremljenog plana.

Dodatna situacija koja se javlja u praksi je da se nakon usvajanja unapred pripremljenog plana reorganizacije utvrdi da neki poverioci nisu uključeni u plan i da nisu pozvani da dostave svoje primedbe ili glasaju za isti. U vezi sa ovim, sudovi su u praksi zauzeli stav da poverioci koji nisu bili uključeni u prethodni plan reorganizacije i koji imaju dovoljno dokaza o svojim potraživanjima prema dužniku, imaju pravo da zaštite svoja prava u posebnom parničnom postupku. Ipak, bez obzira što će prava ovakvih poverilaca biti zasnovana na presudi donetoj u posebnom parničnom postupku, namirenja njihovih potraživanja prema dužniku mogu se sprovesi samo na način i pod uslovima propisanim unapred pripremljenim planom reorganizacije. Posledica takvih stavova je da će sud u parničnom postupku utvrditi prava tih poverilaca na način na koji bi ona bila utvrđena da je dužnik, predlažući unapred pripremljeni plan o reorganizaciji, uključio te poverioce u plan u njihovu odgovarajuću klasu.

PREPORUKE SAVETA

- Trebalo bi formirati Radnu grupu koja bi razmotrila izmene Zakona o stečaju sa ciljem da se uklone problemi koji su uočeni u vezi sa primenom Zakona o stečaju u praksi;
- Podsticanje stečajnog dužnika da pokrene stečajni postupak zajedno sa podnošenjem plana reorganizacije, čime se daje mogućnost većem broju društava „da opstanu“ a ne da budu zauvek zatvorena;

- Treba edukovati i ohrabriti sudije da koriste raspoloživa pravna sredstva u cilju sprečavanja da dužnici zloupotrebjavaju planove reorganizacije radi nanošenja štete poveriocima;
- Posticanje poverilaca da uzmu aktivnije učešće u vođenju stečajnog postupka, kroz podnošenje predloga za pokretanje stečajnog postupka a posebno kroz učešće u poverilačkim organima;
- Hitno usvajanje izmena Zakona o stečaju ili posebnog zakona koji bi regulisao automatski stečaj za kompanije koje su dugotrajno nesposobne za plaćanje a koji bi bio u skladu sa Ustavom Republike Srbije;
- Podsticanje medijacije u stečajnom postupku kada je ona moguća, a sve u cilju ekonomičnosti i efikasnosti stečajnog postupka;
- Umanjiti naknadu koja je uređena članom 3. tarifni broj 6. Tarife o određivanju cena usluga koje pruža Agencija za licenciranje stečajnih upravnika ili je bar izmeniti na takav način da bude zavisna od procenta namirenja neobezbeđenih poverilaca.

INTELEKTUALNA SVOJINA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Državni organi bi trebalo da nastave i povećaju napore u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju.	2010	✓		
Kontrola legalnosti softvera u privrednim društvima, a koje Poreska uprava sprovodi već nekoliko godina sa značajnim rezultatima, bi trebalo da budu nastavljena i intenzivirana, naročito od strane Specijalne jedinice u okviru Poreske uprave.	2009	✓		
Efikasnija i brža primena propisa u cilju zaštite prava intelektualne svojine.	2008	✓		
Državni organi bi trebalo da nude više podsticaja nosiocima prava intelektualne svojine u sferi njihove kreativnosti.	2010	✓		

STANJE

Zakonodavni okvir koji reguliše intelektualnu svojinu je generalno ostao isti kao i protekle godine, sa izuzetkom u pogledu i izmena Zakona o autorskom i srodnim pravima i Zakona o žigovima. Naime, taj okvir se najvećim delom sastoji od materijalnih zakona usvojenih tokom i nakon 2009. godine, koji regulišu pravne odnose u vezi sa pronalässcima, topografijama integrisanih kola, književnim, naučnim i umetničkim delima, kompjuterskim programima, simbolima, nazivima i slikama koji se koriste u prometu. U skladu sa navedenim, sledeći zakoni, koji su u velikoj meri usaglašeni sa odgovarajućim međunarodnim konvencijama, kao i sa Sporazumom o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) i standardima Evropske Unije, sadrže najvažnije materijalne odredbe koje regulišu intelektualnu svojinu u Srbiji:

1. Zakon o žigovima (2009, izmenjen 2013);
2. Zakon o oznakama geografskog porekla (2010);
3. Zakon o autorskem i srodnim pravima (2009, izmenjen 2011 i 2012);
4. Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna (2009);
5. Zakon o zaštiti topografija integrisanih kola (2009);
6. Zakon o patentima (2011);
7. Zakon o zaštiti poslovne tajne (2011).

Zakonom o žigovima se uređuje način sticanja i zaštita prava na znacima koji se koriste u prometu roba i usluga. Žig je definisan kao pravo kojim se štiti znak koji u prometu služi za razlikovanje robe, odnosno, usluga jednog fizičkog ili pravnog lica od iste ili slične robe, odnosno, usluga drugog fizičkog ili pravnog lica. Odredbe ovog zakona su

u skladu sa Madridskim aranžmanom o međunarodnom registrovanju žigova i Protokolom uz Madridski aranžman.

Zakonom o oznakama geografskog porekla se uređuje način sticanja i pravna zaštita oznaka geografskog porekla (imena porekla i geografskih oznaka), u skladu sa Lisabonskim aranžmanom o zaštiti oznaka porekla i njihovom međunarodnom registrovanju.

Zakonom o autorskem i srodnim pravima se uređuju prava autora književnih, naučnih i umetničkih dela, kompjuterskih programa, kao i prava srodnih autorskog pravu: prava interpretatora, proizvođača fonograma, videograma, emisija i baza podataka, i prava izdavača (prava prvih izdavača slobodnih dela i pravo izdavača štampanih izdanja).

Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna reguliše način sticanja prava na spoljašnji izgled industrijskog ili zanatskog proizvoda (pod kojim se podrazumeva ukupan vizuelni utisak koji proizvod ostavlja na informisanog potrošača ili korisnika) i zaštita tih prava.

Zakonom o zaštiti topografija integrisanih kola se uređuju predmet i uslovi zaštite topografija integrisanih kola, prava njihovih stvaralača i način njihovog ostvarivanja, prava privrednih društava i drugih pravnih lica u kojima je topografija nastala, kao i ograničenja u vezi sa zaštitom tih prava.

Zakonom o patentima se uređuje pravna zaštita pronalažaka iz oblasti tehnike, koji su novi, imaju inventivni nivo i industrijski su primenljivi.

Najzad, Zakonom o zaštiti poslovne tajne se reguliše pravna

zaštita informacija koje predstavljaju poslovnu tajnu (naročito finansijski, ekonomski, poslovni, naučni, tehnički, tehnološki i proizvodni podaci, studije, testovi, rezultati istraživanja itd.) od svih radnji neloyalne konkurenциje.

Sprovođenje gore navedenih materijalnih zakona zavisi od nekoliko važnih zakona koji propisuju organizacione i proceduralne odredbe značajne za zaštitu prava intelektualne svojine i procesuiranje lica koja ista povređuju, od kojih su najznačajniji sledeći:

1. Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala (2005, izmenjen 2009);
2. Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine (2006, izmenjen 2009);
3. Krivični zakonik (2005, izmenjen 2009 i 2012);
4. Carinski zakon (2010, izmenjen 2012); i
5. Zakon o optičkim diskovima (2011).

Institucije koje se bave zaštitom prava intelektualne svojine su Zavod za zaštitu intelektualne svojine (u daljem tekstu: „Zavod”), kao i nadležna ministarstva i drugi državni organi (među kojima su najvažniji sudovi).

POBOLJŠANJA

Najznačajnije poboljšanje od poslednjeg izdanja Bele knjige predstavljaju nedavne izmene Zakona o autorskom i srodnim pravima i Zakona o žigovima.

Poslednje izmene Zakona o autorskom i srodnim pravima su stupile na snagu 25. decembra 2012. godine, među kojima se

naročito ističu one koje se odnose na promenu dotadašnjeg načina utvrđivanja iznosa i naplate naknade koja pripada nosiocima autorskog i srodnih prava za javno saopštavanje muzičkih dela, kao i one kojima se ukida Komisija za autorsko i srodna prava i njene dotadašnje nadležnosti prenose na Zavod.

Izmene Zakona o žigovima stupile su na snagu 7. februara 2013. godine i većim delom su tehničkog karaktera, ali pojedine od njih se tiču uslova za zaštitu znaka žigom i građansko-pravne zaštite prava u slučaju povrede.

Značajno je istaći da, pored aktivnosti Poreske uprave u kontroli legalnosti softvera koji koriste privredna društva i preduzetnici, od januara 2013. godine Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija je preko tržišnih inspektora započelo sa ozbiljnijim kontrolama legalnosti softvera i u maloprodaji.

PREOSTALI PROBLEMI

Uprkos činjenici da odgovarajući propisi koji regulišu intelektualnu svojinu, a koji su generalno u saglasnosti sa međunarodnim standardima i standardima EU, postoje u Srbiji već nekoliko godina, efikasnost u njihovom sprovođenju još uvek nije na zadovoljavajućem nivou. To takođe zavisi i od saradnje između nadležnih državnih organa i nosioca prava intelektualne svojine (pozitivan primer predstavlja uspešna saradnja između Poreske uprave, odnosno Ministarstva finansija, i Biznis softver alijanse). Ipak, unutrašnja organizacija i potencijalno personalne promene u okviru državnih organa nadležnih za zaštitu prava intelektualne svojine se čine neophodnim kako bi se stopa piraterije još snizila.

PREPORUKE SAVETA

- Državni organi bi trebalo da nastave i povećaju napore u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju;
- Kontrola legalnosti softvera u privrednim društvima, a koje Poreska uprava sprovodi već nekoliko godina sa značajnim rezultatima, bi trebalo da budu nastavljena i intenzivirana, naročito od strane Specijalne jedinice u okviru Poreske uprave;
- Efikasnija i brža primena propisa u cilju zaštite prava intelektualne svojine;
- Državni organi bi trebalo da nude više podsticaja nosiocima prava intelektualne svojine u sferi njihove kreativnosti.

ZAŠTITA KONKURENCIJE

ZAKON O ZAŠTITI KONKURENCIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Komisija bi trebalo da se oslanja na EU smernice prilikom rešavanja pitanja zaštite konkurenčije kako bi izbegla nedoslednost u primeni prava o zaštiti konkurenčije. Pri primeni takvih pravila morala bi da navede konkretnе odluke Komisije na koje se poziva.	2008		✓	
Kako bi se povećala transparentnost i pravna izvesnost, Komisija bi trebalo da doneše jasne smernice i obaveštenja na osnovu kojih bi se tumačila shvatanja Komisije u odnosu na određena pitanja. Ovo se naročito odnosi na smernice i obaveštenja koja se odnose na restriktivne sporazume, obavezu prijave koncentracije i sam postupak koncentracije. Takođe, Savetu i ostalim zainteresovanim stranama bi trebalo pružiti priliku da učestvuju u procesu donošenju ovih akata.	2010			✓
Pored smernica, u cilju veće pravne sigurnosti, Komisija bi morala da usvoji podzakonske akte koji bi definisali glavne institute kod pravila o restriktivnim sporazumima (npr. kao što je urađeno u BiH u slučaju dominantnog položaja); postupku oslobođanja od obaveze iz mera zaštite konkurenčije (član 69. Zakona o zaštiti konkurenčije); pojedinačno izuzeće od zabrane, itd.	2011			✓
Potrebno je da se sudije Upravnog suda Srbije i dalje usavršavaju kako u oblasti prava zaštite konkurenčije tako i u oblasti ekonomije. Takođe, sve presude ovog suda bi trebalo da budu javno dostupne.	2010		✓	
Komisija bi trebalo da se postara da njena praksa bude konzistentna u svim postupcima. Zalaganje za zaštitu konkurenčije bi svakako predstavljalo snažno sredstvo za postizanje ovog cilja.	2008		✓	
Uredbom o tarifama Komisija treba da smanji iznos tarifa na razuman nivo koji je u skladu sa uporednim zakonodavstvom kao što su zakonodavstvo Hrvatske, Slovenije, Rumunije, Slovačke, Bosne i Hercegovine i Crne Gore.	2009			✓
Sva uputstva Komisije, smernice i obaveštenja trebalo bi da budu objavljeni u Službenom glasniku RS ili barem na internet prezentaciji Komisije. Isto bi trebalo da važi i za nepoverljive verzije odluka Upravnog suda i Komisije koje bi trebalo da budu javno dostupne.	2011			✓

STANJE

Skorašnja praksa srpskih organa za zaštitu konkurenčije, odnosno srpske Komisije za zaštitu konkurenčije („Komisija“) i relevantnih sudova u vezi sa kaznama protiv kompanija koje su prekršile pravila iz oblasti zaštite konkurenčije dodatno je stavila u fokus pravila konkurenčije i potvrđila njihov značaj u poslovanju kako u 2012. tako i u 2013. godini. Međutim, iako su potrebne adekvatne sankcije da bi se obezbedila usaglašenost sa odredbama Zakona o zaštiti konkurenčije, zakonitost nekih odluka

Komisije ozbiljno je (u određenim slučajevima uspešno) osporavana od strane stručne javnosti. Ovo nesumnjivo koči napore Komisije u stvaranju okruženja za efikasniju primenu Zakona o konkurenčiji.

Od početka njegovog mandata, odluke novog Saveta Komisije, imenovanog u oktobru 2010. godine, privlačile su mnogo pažnje, što je za posledicu imalo povećanje nivoa javne svesti o važnosti zaštite konkurenčije. Komisija je naveliko primenjivala svoja „nova izvršna ovlašćenja“ koja su joj data Zakonom o zaštiti konkurenčije (koji se prime-

njuje od 1. novembra 2009). Ukupne novčane kazne koje je Komisija izrekla u 2012. godini iznose 16.5 miliona Evra.

Pre svega, ozbiljno osporavano pitanje zabrane retroaktivne primene zakona, izgleda da je rešeno u korist učesnika na tržištu koji su osporavali takvu primenu prava. Uspešno rešavanje ovog pitanja će sigurno pojačati pravnu sigurnost kod poslovne zajednice i ujedno poslati poruku da učesnici restriktivnih sporazuma koji prvi prijave takav sporazum i dostave dokaze će imati koristi koje proizilaze iz ovog instituta. Pretpostavka je da će sada mnogi strani i domaći investitorji verovati u institut oslobađanje od kazne i koristiti ga, što bi povećalo korist koju bi Komisija imala od whistleblowers-a. Kao ishod svega treba napomenuti da je Komisija u jednom slučaju morala da plati poveću sumu novca kao kamatu na naplaćenu kaznu.

U mnogim odlukama, Komisija se poziva na praksu u EU, bez navođenja relevantnih slučajeva, dok se u jednom slučaju, Komisija uopšteno poziva na praksu nacionalnih organa za zaštitu konkurenčije, pri tom čak ni ne pominjući praksu u EU.

Dodatno, u određenim slučajevima Komisija je opozvala, izmenila ili modifikovala svoje smernice, primenjujući retroaktivno nove odredbe. Dok su smernice koje se odnose na novčane kazne usvojene, njihova primena je u najboljem slučaju sporadična - Komisija retko prihvata argumente strana, a novčane kazne su manje-više jednoobrazne u pogledu iznosa (obično oko 1-2 5% ukupnog prihoda ostvarenog u prethodnog godini).

Komisija još uvek ima formalistički pristup prilikom odlučivanja o prijavama za koncentraciju, odnosno komunikacija sa Komisijom je ograničena na pisane podneske i vrlo često se uz prijavu mora dostaviti obimna dokumentacija, nezavisno od njenog značaja. Takođe, čini se da Komisija nije voljna da izda pravno mišljenje koje bi razjasnilo u kojim slučajevima je prijava koncentracije Komisiji obavezna a u kojima nije, što bi trebalo da bude njena glavna dužnost. U jednom značajnom slučaju Komisija je blokirala koncentraciju dok je strana koja je podnela prijavu istu povukla i potom ponovo podnела istog tog dana zbog ponovljenog postupka javne nabavke. Komisija je na kraju uslovno odobrila ovu koncentraciju tako što je odredila struktурне mere (obavezu da se proda jedna fabrika za proizvodnju) i meru obaveštavanja.

Sudska praksa je nekako pomešana kada je reč o potvrđivanju rešenja Komisije i Komisija je (u svom godišnjem izveštaju za 2012. godinu) oštro kritikovala tendenciju sudova

da izostavljaju detaljno obrazloženje kod upućivanja na ponavljanje postupka.

Ipak, nedostatak predstavlja činjenica da nisu sve odluke suda javno dostupne.

Uprkos činjenici da su naknade koje propisuje Komisija već bile veoma visoke, u maju 2011. godine Komisija je povećala ove iznose za 25% i to u trenutku finansijske krize.

Takođe vredno pomena je da je Komisija podnела inicijativu za izmene Zakona o zaštiti konkurenčije u skladu sa svojim tumačenjem nalaza Evropske Komisije o stanju Zakona o zaštiti konkurenčije u Srbiji. Predložene izmene se uglavnom odnose na olakšavanje rada Komisije, u smislu da produžavaju određene rokove (rok zastarelosti za pokretanje ispitnog postupka povodom povrede konkurenčije treba da bude produžen sa 3 na 10 godina) i u smislu brisanja obaveze Komisije da plati kamatu u slučaju opozvanih odluka o novčanim kaznama. Izmene takođe sadrže novinu u odnosu na utvrđivanje postojanja dominantnog položaja na tržištu (teret dokazivanja bi po njima trebalo uvek da bude na Komisiji) ali predloženi tekst izmena ne predviđa ovo pravilo precizno. Kako je u trenutku pisanja ovog teksta predlog Zakona u skupštinskoj proceduri, vrlo je verovatno da će one biti usvojene u trenutnom obliku što će nesumnjivo značiti da će biti potrebne dalje izmene i dopune jer većina novina koje treba da budu usvojene su neprecizne i nedostaju im smernice i uputstva.

POBOLJŠANJA

Zakon iz 2009. godine je proširio ovlašćenja Komisije, između ostalog i uspostavljanjem aktivne uloge Komisije u predlaganju promena Zakona o zaštiti konkurenčije, što je rezultiralo povećanjem svesti o važnosti zaštite konkurenčije.

Takođe, iako periodično objavljivana, mišljenja i rešenja Komisije generalno unapređuju važeći pravni okvir i doprinose boljem razumevanju pravila o zaštiti konkurenčije. Ipak, veći napor treba da se uloži u objavljivanje aktuelnih (i sveobuhvatnih) smernica i uputstava Komisije.

PREOSTALI PROBLEMI

Postupak pred Komisijom još uvek ne pruža dovoljnu garantiju da će se poštovati procesna prava strana. Na strani Komisije je još uvek očigledan nedostatak potrebnog ekonomskog znanja i odgovarajućih metoda, ipak ovo bi trebalo da

se poboljša imajući u vidu da je Komisija angažovala nekoliko ekonomista u protekloj godini. Ovo bi trebalo da motiviše Komisiju da koristi osnovna ekonomska ispitivanja potvrđena u praksi primene prava konkurenčije i da unapredi sproveđenje određene ekonomske analize uslova na tržištu.

Ovo je od naročitog značaja pošto Zakon daje mnogo ovlašćenja Komisiji, tako da su pravna sigurnost i uredno postupanje najbitniji. Sa druge strane, sudijama Upravnog suda još uvek je potrebno sveobuhvatno znanje iz oblasti prava konkurenčije i ekonomije kako bi bili u mogućnosti da na odgovarajući način tumače argumente i odluke Komisije. Ovo je još jedan argument protiv predloženih izmena Zakona o zaštiti konkurenčije (prebacivanje nadležnosti sa Upravnog suda na Privredni apelacioni sud) jer sudije Upravnog suda su tek počele da stiču adekvatno razumevanje u oblasti zaštite konkurenčije. I dalje odlukama Upravnog suda često nedostaje odgovarajuća argumentacija, te se u njima obrazloženje ograničava na ponavljanje nalaza Komisije, bez analiziranja argumenata strana. Ovo je ozbiljan nedostatak, pošto onemogućava pravilnu argumentaciju i razvijanje prakse i ugrožava postupke u slučaju

postupanja po vanrednom pravnom leku. Ovo je od izuzetne važnosti za utvrđivanje sudske kontrole nad radom Komisije. U protivnom, Komisija bi bila u poziciji da zloupotrebi svoja ovlašćenja i nezavisnost.

Takođe, ostaje otvoreno pitanje kako institucionalizovati dijalog strana koja podležu pravilima zaštite konkurenčije, a naročito dijalog između privatnog sektora i Komisije. S tim u vezi, internet prezentacija Komisije mora biti bolje organizovana i da se redovno ažurira. Takođe, u mnogim slučajevima verzije rešenja Komisije i odluka Upravnog suda koje nisu poverljive, nisu javno dostupne. Jasno je da bi veća transparentnost u radu Komisije obezbedila usaglašenu praksu obe institucije, a samim tim veću predvidljivost za sve privredne subjekte. Ovo isto važi i za pravna mišljenja koja izdaje Komisija. Takođe, iako je Komisija vrlo aktivna u svom radu kada je u pitanju privatni sektor, čini se da pruža mnogo povlašćeniji tretman javnim privrednim društvima i privrednim društvima u vlasništvu države, i da pri tom optira za „vaspitnu meru“ u vidu instruisanja takvih društava kroz uputstva i smernice, umesto za kažnjavanje.

PREPORUKE SAVETA

- Komisija bi trebalo da se oslanja na EU smernice prilikom rešavanja pitanja zaštite konkurenčije kako bi izbegla nedoslednost u primeni prava o zaštiti konkurenčije. Pri primeni takvih pravila morala bi da navede konkretnе odluke Komisije na koje se poziva;
- Kako bi se povećala transparentnost i pravna izvesnost, Komisija bi trebalo da donese jasne smernice i obaveštenja na osnovu kojih bi se tumačila shvatanja Komisije u odnosu na određena pitanja. Ovo se naročito odnosi na smernice i obaveštenja koja se odnose na restriktivne sporazume, obavezu prijave koncentracije i sam postupak koncentracije. Takođe, Savetu i ostalim zainteresovanim stranama bi trebalo pružiti priliku da učestvuju u procesu donošenju ovih akata;
- Pored smernica, u cilju veće pravne sigurnosti, Komisija bi morala da usvoji podzakonske akte koji bi definisali glavne institute kod pravila o restriktivnim sporazumima (npr. kao što je urađeno u BiH u slučaju dominantnog položaja); postupku oslobađanja od obaveze iz mera zaštite konkurenčije (član 69 Zakona o zaštiti konkurenčije); pojedinačno izuzeće od zabrane, itd;
- Potrebno je da se sudije Upravnog suda Srbije i dalje usavršavaju kako u oblasti prava zaštite konkurenčije tako i u oblasti ekonomije. Takođe, sve presude ovog suda bi trebalo da budu javno dostupne;
- Komisija bi trebalo da se postara da njena praksa bude konzistentna u svim postupcima. Zalaganje za zaštitu konkurenčije bi svakako predstavljalo snažno sredstvo za postizanje ovog cilja;
- Uredbom o tarifama Komisija treba da smanji iznos tarifa na razuman nivo koji je u skladu sa uporednim zakono-

davstvom kao što su zakonodavstvo Hrvatske, Slovenije, Rumunije, Slovačke, i Bosne i Hercegovine;

- Sva uputstva Komisije, smernice i obaveštenja trebalo bi da budu objavljeni u Službenom glasniku RS ili barem na internet prezentaciji Komisije. Isto bi trebalo da važi i za nepoverljive verzije odluka Upravnog suda i Komisije koje bi trebalo da budu javno dostupna;
- Treba izbalansirati dve suprotne uloge Komisije – institucije koja kažnjava protivpravno delovanje i institucije koja treba da promoviše pravo konkurenčije. Jasno je da se zastupanje i dalja promocija zaštite konkurenčije ne sme zanemariti, a da sama Komisija mora još jače promovisati principe zaštite konkurenčije.

DRŽAVNA POMOĆ

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dosledna i efektivna primena Zakona, naročito u odnosu na javna preduzeća.	2011		✓	
Pojačana obuka i pritisak na državne organe da poštuju pravila prilikom pružanja pomoći i aktivnija uloga Komisije u praćenju i naknadnoj kontroli u slučaju propusta državnih organa da ovo učine.	2011		✓	
Deklarisana operativna nezavisnost nije dovoljna – neophodna je izmena Zakona kako bi se osigurao status nezavisne agencije Komisije za kontrolu državne pomoći.	2009			✓
Nastavak harmonizacije sa standardima EU i ustanovljene prakse Evropske Komisije u oblasti kontrole državne pomoći, uključujući i najveću moguću iskorišćenost IPA projekta.	2009		✓	
Povećanje javnosti u radu Komisije (npr. konferencije za štampu, učešće na seminarima i obukama, sopstvena internet stranica).	2011		✓	
Popoljšani kapaciteti, statistika i analitika, odgovarajuće reagovanje i „glas“ Komisije mogu imati značajno dejstvo na strukturu državne pomoći i opštu politiku.	2011			✓
Komisija treba da reaguje pravovremeno i sa autoritetom na kontroverzne odluke Vlade, kako bi predstavljala nezavisnu kontrolu nezakonite pomoći.	2012		✓	

STANJE

Primena Zakona o kontroli državne pomoći na javna preduzeća i tzv. „privredne subjekte u teškoćama“ omogućena je početkom 2012. godine, nakon poslednjih izmena Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći u decembru 2010. godine. Do 20. juna 2013. godine održano je više od 40

sednica Komisije za kontrolu državne pomoći („Komisija“) i rešeno oko 230 slučajeva.

Shodno poslednjem javno dostupnom godišnjem izveštaju Komisije, vrednost odobrenе državne pomoći u 2011. godini iznosila je 808,70 miliona EUR (povećanje od 6,2% u odnosu na 2010. godinu i smanjenje od 2,7% u odnosu

na 2009. godinu). U odnosu na BDP, u 2011. godini državna pomoć je iznosila 2,6% BDP-a, dok je u 2010. godini ta vrednost bila 2,64%, a u 2009. godini oko 2,86%, što predstavlja izvesno manje smanjenje u 2011. godini. U poređenju sa državama članicama Evropske Unije, u Republici Srbiji tokom 2011. godine nije dala državnu pomoć u velikom iznosu, ali je udeo državne pomoći u odnosu na BDP relativno visok (oko 2% BDP-a u Srbiji u poređenju sa 0,6% u EU). Takođe, u Srbiji se samo 20% odnosi na horizontalnu državnu pomoć, dok je ta vrednost u EU – 80%.

POBOLJŠANJA

Izmenjena pravila o dodeli državne pomoći imala su za cilj da objektivizuju i pojasne preduslove za pružanje pomoći prevelikom javnom sektoru u Srbiji. Međutim moguća primena kriterijuma „privredni subjekat u teškoćama“ ostavlja prostora zloupotrebam. Rezultati Komisije za kontrolu državne pomoći po ovom pitanju će biti od ključne važnosti.

Dodatno, identifikovane su aktivnosti od opštег ekonomskog interesa, koje država treba da finansira čak i ukoliko su neprofitabilne, usled njihovog društvenog značaja, što predstavlja uvek dozvoljenu pomoć, za koju ne postoji obaveza Komisiji za kontrolu državne pomoći.

EU IPA projekat – Podrška organima za kontrolu državne pomoći u Republici Srbiji radi ujednačavanja šeme državne pomoći sa pravom EU započet je 1. septembra 2012. godine i okončan početkom marta 2013. godine. Cilj projekta bilo je pružanje podrške Komisiji za kontrolu državne pomoći radi usklađivanja šeme pružanja državne pomoći sa pravnim okvirom i pravom EU.

Godišnji izveštaji i odluke Komisije dostupni su na sajtu nadležnog Ministarstva, što predstavlja pozitivan primer transparentnosti rada ovog organa.

PREOSTALI PROBLEMI

Uzimajući u obzir talas novih anti-kriznih mera i mera za privlačenje investitora, i nastavljanja državne kontrole u nekim od ključnih aktera na tržištu, jasno je da država nastavlja da igra značajnu ulogu u poslovnom okruženju u Republici Srbiji. U prethodnom periodu, Vlada je izvršila nekoliko ozbiljnih intervencija na tržištu, naročito nacionalizaciju nekadašnje fabrike U.S. Steel, raspad para-državne Agrobanke i otkup akcija manjinskog akcionara u Telekomu Srbija. Izgleda da se umesto konzistentne primene pravila

kontrole državne pomoći i prava konkurenkcije, Srbija u još većoj meri pomerila sa liberalizacije tržišta ka direktnom upravljanju tržištem.

I dalje postoje nedostaci u radu Komisije za kontrolu državne pomoći. Bilo je pritužbi da državne institucije zanemaruju da prijave pomoći Komisiji ili odlažu da je prijave do poslednjeg trenutka pred njihovo usvajanje. Političke kontroverze oko nekih programa pomoći, uz javnu percepciju nedostatka revizije nekoliko važnih, medijski ispraćenih slučajeva, imali su negativan uticaj na pravno i poslovno okruženje. Ne postoji nijedan slučaj kažnjavanja institucije usled propuštanja da podnese program državne pomoći na reviziju, ili odgovarajuće naknadne istrage. Aktivna uloga Komisije, veća angažovanost javnosti, komercijalnih subjekata i drugih državnih institucija su neprocenjivi. U svom izveštaju o Srbiji iz aprila 2013. godine, Evropska Komisija navodi da „i dalje postoje problemi u oblasti državne pomoći“. Naročito, shodno izveštaju Evropske Komisije, „potrebno je da se dalje demonstrira nezavisnost Komisije za kontrolu državne pomoći, da se obezbedi prijavljivanje Komisiji svakog oblika državne pomoći, kao i izdavanje odobrenja Komisije, a takođe i da se nastavi sa poboljšavanjem postojećih šema državne pomoći“.

Unapređena statistika i analiza državne pomoći, odgovarajuće reagovanje i planiranje, praćenje trendova, follow-up i viši stepen kontrole, bi svakako bili poželjni. Transparentnost i javna prisutnost Komisije za kontrolu državne pomoći, izvan pukog objavljuvanja rešenja i izveštaja, predstavlja ne samo neophodnost, već i zakonsku obavezu. Dosledna primena zakona, zajedno sa posebnim nadzorom javnih preduzeća i drugih državnih aktera je od velike važnosti. Javni angažman u okviru tema relevantnih za kontrolu državne pomoći je neophodan za građenje prepoznatljivosti, povećanje svesti i efekata ove važne oblasti. Očekuje se da će IPA projekat u velikoj meri pomoći po ovom pitanju.

Kriterijumi za definisanja aktivnosti od opštег ekonomskog interesa, kao i pružanje pomoći određenim kompanijama, su bili predmet kontroverze (naročito višegodišnjem gubitku JAT Airways i medijskoj agenciji Tanjug, protiv koje su dva nezavisna konkurenta podneta žalbe).

Sa institucionalne strane, status Komisije za kontrolu državne pomoći kao vladinog tela, čiji su članovi u najvećem broju predstavnici različitih ministarstava, umesto nezavisnog tela, i dalje može dovesti u pitanje njenu neza-

visnost prilikom donošenja odluka. Iako su određeni koraci na ovom polju učinjeni, kapaciteti Komisije još uvek nisu primereni njenoj značajnoj ulozi.

Konačno, kao što smo naveli gore, primena kriterijuma „pri-vredni subjekat u teškoćama“ pravila o kontroli državne pomoći i dalje ostavlja prostora zloupotrebljama.

PREPORUKE SAVETA

- Dosledna i efektivna primena Zakona, naročito u odnosu na javna preduzeća;
- Pojačana obuka i pritisak na državne organe da poštuju pravila pružanja pomoći i aktivnija uloga Komisije u praćenju i naknadnoj kontroli u slučaju propusta državnih organa da ovo učine;
- Deklarisana operativna nezavisnost nije dovoljna – neophodna je izmena Zakona kako bi se osigurao status ne-zavisne agencije Komisije za kontrolu državne pomoći;
- Nastavak harmonizacije sa standardima EU i ustanovljene prakse Evropske Komisije u oblasti kontrole državne pomoći;
- Povećanje javnosti u radu Komisije (npr. konferencije za štampu, učešće na seminarima i obukama, sopstvena internet stranica);
- Poboljšani kapaciteti, statistika i analitika, odgovarajuće reagovanje i „glas“ Komisije mogu imati značajno dej-stvo na strukturu državne pomoći i opštu politiku;
- Komisija treba da reaguje pravovremeno i sa autoritetom na kontroverzne odluke Vlade, kako bi predstavljala nezavisnu kontrolu nezakonite pomoći.

ZAŠTITA POTROŠAČA I ZAŠTITA KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA

ZAŠTITA POTROŠAČA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Stručno usavršavanje nadležnih državnih organa i sudova, udruženja potrošača, sektorskih organizacija i drugih učesnika na tržištu; razvoj njihove međusobno saradnje; jačanje kapaciteta.	2011		✓	
Stručna obuka i edukacija zaposlenih u institucijama/trgovaca/potrošača koju treba da vrše značajni učesnici na tržištu.	2012		✓	
Usvajanje Nacionalnog programa zaštite ugroženih potrošača, kao i usvajanje podzakonskih akata koji nedostaju da bi se omogućila konzistentna primena Zakona.	2011			✓
Dalji napor ka harmonizaciji srpskog zakonodavstva sa međunarodnim i EU principima u ovoj materiji (redovne provere usaglašenosti i provere, a imajući u vidu propise koji će uskoro početi da se primenjuju u EU, npr. Direktiva o pravima potrošača koja će zameniti trenutno važeću Direktivu 97/7/EC, a počev od sredine 2014. godine).	2011		✓	

STANJE

Zakon o zaštiti potrošača (u daljem tekstu: „Zakon“) je na snazi već preko dve godine i načelno je usaglašen sa određenim direktivama koje važe u EU i primenjuju se u ovoj oblasti. Pored Zakona, od značaja za položaj potrošača su i Zakon o trgovini, Zakon o elektronskoj trgovini, Zakon o obligacionim odnosima, Zakon o oglašavanju, Zakon o zaštiti konkurenциje, Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda, Zakon o tržišnom nadzoru, Zakon o elektronskom potpisu i drugi.

Zakon, između ostalog, ima za cilj da olakša ostvarivanje balansa između trgovaca i potrošača (tradicionalno narušenog na štetu potrošača), predviđa strože zahteve za trgovce u pogledu obaveštavanja potrošača u vezi sa robom koju prodaju, zabranjuje nepravične ugovorne odredbe u potrošačkim ugovorima i nepošteno poslovanje, reguliše prava potrošača koja su karakteristična za turistička putovanja i za vremenski podeljeno korišćenje nepokretnosti (tajm-šering), uvodi garanciju za robu i usluge, kao i garancije za slučaj nesposobnosti plaćanja trgovca. Pojam „potrošačkog spora“ je definisan, kao i vansudsko rešavanje potrošačkih sporova.

Zakonski okvir je donekle upotpunjjen i usvajanjem četiri podzakonska akta, koji određuju uslove i način evidentiranja udruženja za zaštitu potrošača, propi-

suju obrasce u vezi vremenski podeljenog korišćenja nepokretnosti, itd. Međutim, i dalje je neophodno usvojiti podzakonske akte koji su ključni npr. za kategoriju ugroženih potrošača i njihovu pravnu zaštitu (što smo i naglasili niže u tekstu, u sekciji „Preostali problemi“), te i dalje стоји konstatacija Saveta da nije obezbeđena puna primena Zakona, jer nisu doneti svi sektorski podzakonski akti, a nije jasno regulisana ni nadležnost organa zaduženih za nadzor nad sprovođenjem Zakona.

Institucionalna i strateška mreža za zaštitu potrošača se postepeno i kontinuirano stvara (što je potvrđeno od strane udruženja i saveza potrošača). U junu mesecu 2013. godine, spisak evidentiranih udruženja koji je dostupan na zvaničnoj internet stranici Ministarstva spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija (u daljem tekstu: „Ministarstvo“), obuhvata 26 saveza/udruženja. Sa druge strane, pri Agenciji za privredne registre je registrovano čak oko 70 udruženja za zaštitu potrošača, različite organizacione strukture i aktivnosti, te se može izvesti zaključak da će u narednom periodu dolaziti do konsolidacije - grupisanja značajnih organizacija/udruženja, a time i smanjenja broja učesnika u ovoj oblasti.

U narednoj godini bi se moglo očekivati donošenje potpuno novog zakona o zaštiti potrošača. Nacrt

novog zakona predviđa značajne novine u pogledu institucionalnog okvira i mehanizama za njegovo sprovođenje, detaljno reguliše ugovor o prodaji robe, uvodi pojam tzv. „komercijalne garancije”, te predviđa formiranje Centra za rešavanje potrošačkih sporova. Takođe, nacrtom je predviđeno i dodatno jačanje uloge organa uprave i proširivanje prekršajnih odredbi, uz osnaženje inspekcijskog nadzora u ovoj oblasti. U trenutku nastanka ovog teksta, u toku je javna rasprava o nacrtu novog zakona. Iako su prvi, generalni komentari na nacrt mahom pozitivni, već su predložene i brojne njegove izmene od strane različitih učesnika na tržištu.

POBOLJŠANJA

Krajem 2012. godine, oformljen je Nacionalni savet za zaštitu potrošača kao stručno, savetodavno telo sa ciljem da unapredi sistem zaštite potrošača i saradnje nadležnih organa, organizacija i drugih nosilaca zaštite potrošača, uključujući predstavnike udruženja potrošača, stručne javnosti, privredne komore itd.

Vlada Republike Srbije je jula 2013. godine usvojila Strategiju zaštite potrošača (2013. - 2018. godine) sa ciljem unapređenja nivoa zaštite potrošača. Ova strategija predviđa značajno proširenje obaveza lokalnih vlasti, uvođenje jedinstvenog registra upita i prigovora potrošača, jačanje uloge vansudskog rešavanja potrošačkih sporova u cilju rasterećenja sudova i efikasnijeg ostvarivanja prava potrošača, kao i uspostavljanje čvršće regionalne i međunarodne saradnje u ovoj oblasti. U cilju razvoja ove oblasti, pripreme propisa i strategija, praćenja i jačanja institucionalnog okvira i saradnje svih relevantnih učesnika na tržištu te dalje harmonizacije propisa i prakse sa onom u EU, značajnu ulogu ima IPA projekat Jačanje zaštite potrošača u Srbiji, čiji je korisnik Ministarstvo.

Takođe, činjenica je da su u međuvremenu potrošačke organizacije ojačale. Nacionalna organizacija potrošača Srbije deluje kao nezavisni, nevladin i nestrašački savez organizacija potrošača. Isto tako, postoji određen broj organizacija koje deluju u ovoj sferi (npr. Centar za zaštitu potrošača, Centar za edukaciju i zaštitu potrošača Beograd, Udruženje za zaštitu potrošača Vojvodine, FORUM-Niš), a koje takođe imaju dobru koordinaciju i pružaju snažnu podršku pravima potrošača.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako Zakon reguliše mnoge aspekte zaštite potrošača, isti sadrži veliki broj pravnih standarda i široko postavljenih termina (npr. profesionalna pažnja, ugroženi potrošač, razumna odluka) što predstavlja izazov za nadležne organe, sudove i potrošače. S obzirom na to da pojmovi „saobraznost/nesaobraznost i garancija“ nisu jasno definisani, postaju podložni različitim tumačenjima svih učesnika u primeni Zakona.

Jedan broj odredbi Zakona ostaje neprimenljiv u praksi, pa bi bilo poželjno da te odredbe (npr. koje se odnose na reklamacije/pritužbe) budu osnažene u predstojećim najavljenim izmenama Zakona.

Zakon predviđa zaštitu potrošača u sferi usluga od opšteg ekonomskog interesa i uvodi posebnu kategoriju tzv. ugroženog potrošača, iako nije jasno koji se to potrošači smatraju „ugroženim“, kao ni kako će oni biti zaštićeni u postupku pristupa uslugama od opšteg ekonomskog interesa. Od strane nadležnih organa se očekuje donošenje Nacionalnog programa zaštite ugroženih potrošača i odgovarajućih podzakonskih akata, ali nije izvesno niti najavljeno kada i kako će institucionalno biti obezbeđena prava ugroženih potrošača u vreme ekonomske krize i ozbiljnih izazova budžeta.

Mogućnost vraćanja plaćene cene nezadovoljnom potrošaču Zakonom nije regulisana na najpovoljniji način po potrošače, a otklanjanje nedostataka ili zamena moraju prvo biti iskorišćeni kao sredstva za zaštitu njihovih prava.

Ustavni sud je maju mesecu 2013. godine proglašio neučestavnim članove Zakona o parničnom postupku kojima je bila regulisana mogućnost pokretanja kolektivnih tužbi. Od nadležnih organa se očekuje da u narednom periodu formiraju konkretni stav po ovom pitanju, te preduzmu potrebne korake u cilju obezbeđivanja sudske zaštite kolektivnih interesha potrošača.

U sferi elektronske trgovine i zaštite digitalnih potrošača (koja je u konstantnoj ekspanziji), nisu otklonjene značajne prepreke i postojeći problemi, čije savladavanje zahteva sistematski pristup, efikasnost i povoljan zakonski okvir. Neka od ključnih pitanja se tiču zaštite podataka o ličnosti i privatnosti, regulisanja kvaliteta informacija dostupnih potrošačima, itd.

PREPORUKE SAVETA

- Stručno usavršavanje (eventualno i licenciranje) kadrova nadležnih državnih organa, sudova i udruženja potrošača, sektorskih organizacija i drugih učesnika na tržištu; razvoj njihove međusobno saradnje; jačanje kapaciteta;
- Formiranje organa za efikasnu zaštitu ekonomskih interesa potrošača;
- Proširenje nadležnosti i ovlašćenja inspekcije i kreiranje sistema efikasnog nadzora potrošačkog tržišta;
- Jačanje uloge lokalnih inicijativa i lokalnih udruženja potrošača u zaštiti i unapređenju prava potrošača;
- Usvajanje Nacionalnog programa zaštite ugroženih potrošača, kao i usvajanje podzakonskih akata koji nedostaju da bi se omogućila konzistentna primena Zakona;
- Nastavak i kontinuirano praćenje i usaglašavanje domaćih propisa i akata sa međunarodnim i EU principima u ovoj materiji.

ZAŠTITA KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Dalji rad na harmonizaciji propisa koji se odnose na zaštitu korisnika finansijskih usluga sa međunarodnim i EU principima;	2012	✓		
Blagovremeno usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih Zakonom.	2012			✓

STANJE

Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga (u daljem tekstu: "Zakon") je u primeni od 5. decembra 2011. godine (sa izuzetkom pojedinih odredaba koje su u primeni od 1. januara 2012. godine), predstavlja lex specialis u oblasti finansijskih usluga prema njihovim korisnicima. Usluge na koje se ovaj propis odnosi obuhvataju bankarske usluge, usluge finansijskog lizinga i finansijske pogodbe. U tom smislu, važno je napomenuti da se odredbe Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o obligaci-

onim odnosima primenjuju na pitanja zaštite potrošača koja nisu regulisana Zakonom.

Očigledna intencija zakonodavca je bila da se zaštite fizička lica kao korisnici finansijskih usluga, imajući u vidu da se Zakon ne primenjuje na pravna lica ili preduzetnike – eksplicitno je predviđeno da se korisnicima finansijskih usluga smatraju samo fizička lica koja koriste (ili su korištela, ili su se davaocu finansijskih usluga obratila u tom smislu) finansijske usluge u svrhe koje nisu namenjene njihovoј poslovnoј ili drugoj komercijalnoј delatnosti.

Ova intencija je jasno vidljiva u članu 5. Zakona, koji propisuje osnovne principe zaštite korisnika:

1. pravo na ravnopravan odnos s davaocem finansijske usluge,
2. pravo na zaštitu od diskriminacije,
3. pravo na informisanje,
4. pravo na određenost ili odredivost ugovorne obaveze, i
5. pravo na zaštitu prava i interesa.

Zakon sadrži striktne odredbe kojima su regulisane obaveze pružalaca finansijskih usluga u vezi sa oglašavanjem finansijskih usluga, adekvatnim informisanjem korisnika, određivanjem promenljive nominalne kamatne stope, efektivne kamatne stope, troškova i naknada, pravom korisnika da odustane od zaključenog ugovora u roku od 14 dana bez obaveze navođenja razloga za odustanak, itd. Takođe, posebne odredbe Zakona regulišu postupak za zaštitu prava korisnika, uključujući naročito i nadležnosti Narodne banke Srbije u tom smislu.

Najznačajnije izmene koje su uvedene tiču se uslova koji se odnose na nominalnu kamatnu stopu, tj. njenu promenljivost. Naime, promenljiva nominalna kamatna stopa se može sastojati od promenljivih elemenata, odnosno od promenljivih i fiksnih, s tim što promenljivi elementi mogu biti samo oni koji se zvanično objavljuju (kao što su referentna kamatna stopa, indeks potrošačkih cena i dr.) i takve prirode da na njih ne može uticati jednostrana volja nijedne od ugovornih strana. Stoga, ona više ne može da sadrži neodredive elemente, kao što su unutrašnja poslovna politika i praksa, promena uslova poslovanja itd., budući da se oni nalaze pod uticajem jednostrane volje banaka i stoga nisu objektivni. Intencija zakonodavca je bila da eliminiše praksu banaka, često korišćenu u prošlosti, da na neodređen način definišu kriterijume za promenu nominalne kamatne stope i potom jednostrano podignu njenu visinu.

Što se tiče efektivne kamatne stope, Zakon predviđa da u njen obračun ulaze sadašnje vrednosti svih prihoda i rashoda koji se odnose na finansijsku uslugu. Troškovi i naknade, ukoliko su ugovoreni kao promenljivi, moraju takođe zavisiti od ugovorenih elemenata koji se zvanično objavljuju i čija je priroda takva da na njih ne može uticati jednostrana volja nijedne od ugovornih strana.

Osim napred navedenih, značajna novina uvedena ovim Zakonom jeste i nemogućnost ustupanja potraživanja koje

banke imaju prema fizičkim licima iz ugovora o kreditu, lizingu, ugovora o dozvoljenom prekoračenju računa, ugovora o izdavanju i korišćenju platne kartice i ugovora o otvaranju i vođenju računa, bilo kome osim jednoj banci.

POBOLJŠANJA

Prema Izveštaju o radu Centra za zaštitu i edukaciju korisnika finansijskih usluga (u okviru Narodne banke Srbije), u periodu od 1. januara – 31. decembra 2012. godine ovo telo je primilo 2.617 prigovora u vezi sa poslovnim aktivnostima finansijskih institucija (od čega je 87,7% podneto protiv banaka). Uzimajući u obzir da ovaj broj predstavlja povećanje od 58,4% u poređenju sa istim periodom u 2011. godini, očigledno je da je ovaj Zakon privukao značajnu pažnju opšte i stručne javnosti i nadležnih organa.

Isto tako, Centar za zaštitu i edukaciju korisnika finansijskih usluga je tokom 2012. godine posebnu pažnju posvetio i edukaciji korisnika finansijskih usluga, pružajući odgovore na 934 pitanja koja su korisnici poslali u vezi sa finansijskim proizvodima i uslugama i pravima koja im s tim u vezi pripadaju, kao i na 19.546 poziva građana i 1.171 pitanje poslatо putem elektronske pošte. Dodatno, Narodna banka Srbije je sa istim ciljem tokom 2012. godine u 24 grada u Srbiji održala 32 edukativne tribine sa različitim aktuelnim finansijskim temama.

Značajno je napomenuti i da je Narodna banka Srbije 31. maja 2013. godine donela preporuku bankama o načinu rešavanja problema korisnika stambenih kredita indeksiranih u švajcarskim francima, kao i preporuku kojom je bankama sugerisano da na odgovarajući način urede odnos s korisnicima kredita povodom viška sredstava koji su naplatile po osnovu povećanja promenljivih neodredivih elemenata kamatne stope kod kredita odobrenih pre početka primene Zakona, odnosno da taj višak uračunaju u prevremenu otpлатu kredita.

PREOSTALI PROBLEMI

Zakon suprotno praksi evropskih zemalja ne dozvoljava ustupanje potraživanja koje banke imaju prema fizičkim licima iz ugovora o kreditu, lizingu, ugovora o dozvoljenom prekoračenju računa, ugovora o izdavanju i korišćenju platne kartice i ugovora o otvaranju i vođenju računa, bilo kome osim jednoj Banci, a koje rešenje nije svojstveno uporednom pravu, kao ni propisima kojima se regulišu obligacioni odnosi.

Što se tiče primene Zakona, osnovna pitanja koja i dalje zahtevaju dodatna poboljšanja jesu ona koja se odnose na profesionalnu obuku zaposlenih u institucijama za zaštitu

potrošača, jačanje administrativnog kapaciteta za zaštitu potrošača, kao i unapređenje tehničke podrške i nabavke IT opreme za tržišne inspektore.

PREPORUKE SAVETA

- Dalji rad na harmonizaciji propisa koji se odnose na zaštitu korisnika finansijskih usluga sa međunarodnim i EU principima;
- Blagovremeno usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih Zakonom.
- Dalja edukacija korisnika finansijskih usluga o njihovim pravima.

JAVNE NABAVKE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uvođenje obaveze pravnih lica koja vrše nabavku da naprave razuman plan nabavki i da objave takav plan nabavke.	2010		✓	
Uvođenje antikoruptivnih mera (kao što je Transparency International Integrity Pact) makar u postupcima nabavki u okviru infrastrukturnih projekata i drugim nabavkama velike vrednosti.	2011		✓	
Uvođenje mera koje bi stimulisale „zelene nabavke“, odnosno favorizovale nabavku dobara koja su energetski efikasna.	2011		✓	
Sprečavanje zloupotrebe postupka pregovaranja, koji je najmanje transparentan, stavljanjem na snagu odgovarajućih izmena i dopuna Zakona ili odgovarajućih pratećih propisa.	2010		✓	
Uvođenje ovlašćenja Uprave za javne nabavke da prate realizaciju dodeljenih javnih ugovora.	2010		✓	
Uvođenje mera kojima bi se sprečila zloupotreba prava ponuđača na pravna sredstva.			✓	
Izmene i dopune odredbi koje se odnose na kazne - uvođenje strožih kazni i drugih mera obezbedjenja, dužeg obaveznog roka za podnošenje tužbe itd.	2010		✓	

Generalni je utisak da je usvajanjem novog Zakona o javnim nabavkama („Službeni list RS“ br. 124/2012) koji je počeo da se primenjuje od 01.04.2013. godine stvoren povoljan pravni okvir za reformu ove oblasti. O pozitivnim rezultatima primene novog Zakona o javnim nabavkama je još uvek rano govoriti. Sa druge strane, sistemska primena pozitivnih rešenja u novom Zakonu bi mogla da dovedu do većeg stepena kontrole planiranja i sprovođenja javnih nabavki, sprovođenja antikoruptivnih mera i zaštite prava zainteresovanih lica.

STANJE

U 2012 godini stanje u oblasti javnih nabavki je ostalo nepromenjeno u odnosu na prethodni period. Prema izveštaju Uprave za javne nabavke za 2012. godinu, procenat pregovaračkih postupaka bez prethodnog objavljivanja poziva za podnošenje ponuda je i dalje visok iznosi i 20%. Procenat pregovaračkih postupaka u odnosu na vrednosnu strukturu javnih nabavki je još veći – 28%. Velika vrednost javnih nabavki, sprovedenih bez prethodnog objavljivanja poziva za podnošenje ponuda u drugom kvartalu 2012. godine, praćena visokim stepenom neregularnosti imala je za posledicu da je prosečan udeo neregularnih postupaka u ukupnoj vrednosti pregovaračkih postupaka po „hitnosti“ za celu 2012. godinu bio visok i iznosio 64%. U predizbornom (prvi kvartal) i izbornom

(drugi kvartal) periodu realizovano je 83% javnih nabavki, a u drugoj polovini godine svega 17%. Prosečna stopa neregularnosti kod pregovaračkih postupaka po „hitnosti“, u prvoj polovini 2012. godine, iznosila je 72%. Prema nalazu Revizorske državne institucije, tokom revizije u 2012. godini samo 1% kontrolisanih institucija utvrđeno je da su suprotno zakonu nabavljeni roba i usluge u vrednosti od 85 milijardi dinara. Nastavljen je desetogodišnji trend da antikupcijsko pravilo iz člana 19 Zakona o javnim nabavkama iz 2008. godine i u 2012. godini nije primenjeno. Nisu povećani administrativni kapaciteti Uprave javne nabavke kao organa koji ima značajnu ulogu u sprovođenju zakona.

POBOLJŠANJA

Ključne novine novog Zakona su:

- usklađivanje sa direktivama Evropske Unije;
- potpunija i jednostavnija definicija naručioca;
- jasnije određivanje predmeta javne nabavke radova;
- smanjivanje broja izuzetaka od primene zakona;
- pooštovanje uslova za primenu izuzetaka;

- mehanizam prethodne kontrole primene pregovaračkih postupaka koji se najčešće koriste;
- mehanizmi za sprečavanje sukoba interesa i korupcije u javnim nabavkama;
- delimična centralizacija javnih nabavki;
- podsticanje i u određenim uslovima obaveza sprovodeњa elektronskih nabavki;
- uvođenje novog postupka - konkurentnog dijaloga i propisivanje dva nova oblika postojećih postupaka - sistem dinamične nabavke i okvirni sporazum;
- javna nabavka male vrednosti je uređena na način koji omogućuje transparentnost postupka i konkurenčiju;
- predviđena je obaveza objavljivanja konkursne dokumentacije, efikasnije uređeno objavljivanje i propisana obavezna sadržina oglasa o javnim nabavkama;
- uneti su ekološki standardi i standardi energetske efikasnosti kao mogući delovi tehničkih specifikacija;
- preciziran način izračunavanja procenjene vrednosti;
- jasno propisan način donošenja odluke o dodeli ugovora, procedura i rokovi za zaključenje ugovora;
- jasno i restriktivno propisane mogućnosti promene ugovora;
- po prvi put uređene su nabavke u oblasti odbrane i bezbednosti;
- povećane su nadležnosti i ovlašćenja Uprave za javne nabavke;
- promenjen je sastav i način rada Republičke komisije za zaštitu prava i data su joj nova ovlašćenja, kao što je novčano kažnjavanje za nepoštovanje samog postupka zaštite prava i nesprovodenje odluka, kontrola sprovođenja odluka komisije, poništenje ugovora, vođenje prekršajnog postupka u prvom stepenu i podnošenje predloga za razrešenje;
- sistem zaštite prava učinjen je efikasnijim sa jedne strane kroz pojednostavljenje samog postupka, a sa druge

- kroz propisivanje novih mogućnosti kao što je predlaganje i određivanje privremenih mera;
- predviđeni su prekršaji za sve ozbiljne povrede zakona, a kazne su sa jedne strane pooštene, a sa druge rangirane prema težini prekršaja;
- rok zastarlosti prekršaja povećan je na tri godine;
- predviđeno je objavljivanje pravosnažnih rešenja donetih u prekršajnom postupku.

Po prvi put je uvedena obaveza naručilaca da izrade plan javnih nabavki i da ga dostave Upravi za javne nabavke, kao i obaveza naručilaca da naprave plan izvršenja javnih nabavki. Takođe je ispunjena i preporuka iz prethodnog izdanja Bele knjige tako što je usvojen set preventivnih mera za sprečavanje korupcije i sukoba interesa. Takođe je ustanovljena obaveza za naručioce koji godišnje na javne nabavke troše više od milijardu dinara da sačine interne planove za sprečavanje korupcije i da formiraju posebne službe kontroliše celishodnost planiranja konkretnе javne nabavke sa stanovišta potreba i delatnosti naručioca, kriterijume za sačinjavanje tehničke specifikacije, način ispitivanja tržišta, opravданost kriterijuma za dodelu ugovora, izvršenje ugovora, a posebno kvalitet isporučenih dobara i pruženih usluga, odnosno izvedenih radova, stanje zaliha i način korišćenja dobara i usluga. O sprovedenoj kontroli služba podnosi izveštaj sa preporukama rukovodiocu naručioca i organu koji vrši nadzor nad poslovanjem naručioca. Uveden je institut građanskog nadzornika koji je dužan da nadgleda postupak javne nabavke vrednosti preko milijardu dinara. Građanski nadzornik ima stalan uvid u postupak, dokumentaciju i komunikaciju naručioca sa zainteresovanim licima, odnosno ponuđačima. Posebno ističemo da je Zakon predvideo obavezu naručioca, da, pre pokretanja pregovaračkog postupka, zatraži mišljenje Uprave za javne nabavke mišljenje o osnovanosti primene pregovaračkog postupka.

PREOSTALI PROBLEMI

Ostaje da se vidi kako će se novi Zakon sprovoditi. Prvi efekti zakona se mogu očekivati u 2014. godini kada će naručiocи početi da dostavljaju planove i izveštaje o izvršenju nabavki. Takođe se očekuje da Uprava za javne nabavke u saradnji sa Agencijom za borbu protiv korupcije sačini plan za borbu protiv korupcije čime će deo iz zakona o sprečavanju korupcije i sukoba interesa biti kompletan.

PREPORUKE SAVETA

- Sinhronizovano delovanje Uprave za javne nabavke i Agencije za borbu protiv korupcije u cilju sačinjavanja primenljivog plana za borbu protiv korupcije;
- Proširenje administrativnih i stručnih kapaciteta Uprave za javne nabavke i Revizorske državne institucije radi efekasne kontrole naručioca u pogledu planiranja i izvršenja javnih nabavki;
- Aktivna saradnja Uprave za javne nabavke, Ministarstva finansija, Agencije za borbu protiv korupcije, budžetske inspekcije i Državne revizorske institucije i Vlade Republike Srbije na sprovođenju novog Zakona o javnim nabavkama.

JAVNO-PRIVATNO PARTNERSTVO

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Harmonizacija drugih zakona koji uređuju JPP sa JPP Zakonom, a posebno donošenje novog Zakona o javnim nabavkama.	2011		✓	
Potrebna komunikacija između svih relevantnih tela koja mogu biti nadležna za JPP projekte, u cilju izbegavanja različitog tumačenja JPP Zakona, a posebno bi bio poželjan proaktivni pristup Komisije za JPP.	2012			✓
Brzo usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih uz JPP Zakon.	2012	✓		
Nadležno ministarstvo bi trebalo da pruži smernice za tumačenje JPP Zakona.	2012			✓
Pozdravljamo svako unapređenje komunikacije između centralnih i lokalnih vlasti o potencijalima JPP koncepta i primeni nameravanih projekata.	2009			✓
Preporučljiva je razmena iskustava lica koja će biti zadužena za JPP projekte sa regulatornim telima u oblasti JPP u EU sa razvijenom JPP regulativom, kao i sa susednim zemljama.	2012		✓	

STANJE

Usvajanjem Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 88/2011) krajem 2011. godine je ostvaren značajan pomak u pravnom okviru za javno-privatno partnerstvo (u daljem tekstu: „JPP“) i koncesije u Republici Srbiji, s obzirom da je ona po prvi put regulisana na jedinstven način. Pored ovog zakona, u istom periodu su usvojeni i Zakon o komunalnim delatnostima („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 88/2011) i Zakon o javnoj svojini („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 72/2011), dok je 2012. godine usvojen Zakon o javnim nabavkama („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 124/2012), čime je pravni okvir za JPP i koncesije u Republici Srbiji u potpunosti izmenjen, uz znatan stepen međusobne usklađenosti ovih propisa.

Pored jasno uređenog postupka dodelje javnih ugovora (ugovora o JPP sa ili bez elemenata koncesije) u Zakonu o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama, odnosno poveravanja obavljanja komunalne delatnosti u Zakonu o komunalnim delatnostima, među najznačajnijim novinama koje su doneli ovi zakoni u pogledu JPP se izdvaja definisanje načela za formiranje cena komunalnih usluga (čl. 25 Zakona o komunalnim delatnostima), te obrazovanje Komisije za javno-privatno partnerstvo (u daljem tekstu: „Komisija za JPP“). Odlukom o obrazovanju Komisije za javno-privatno partnerstvo („Službeni glasnik

Republike Srbije“ br. 13/2012, 108/2012 i 44/2013), Komisija za JPP je određena kao telo bez čijeg pozitivnog mišljenja nije moguće sprovesti nijedan projekat JPP, što znatno odstupa od njenih nadležnosti predviđene zakonom.

Ipak, ove značajne novine nisu previse zaživele u praksi. Do danas je, prema javno dostupnim podacima, pet projekata JPP odobreno od strane Komisije za JPP od aprila 2012. godine, dok se najavljuje još izvestan broj projekata koji bi mogli da budu realizovani na ovaj način.

POBOLJŠANJA

Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama predviđa donošenje dva podzakonska akta u roku od 90 dana od stupanja na snagu (decembar 2011.), koji uređuju nadzor nad realizacijom javnih ugovora, kao i njihovu registraciju u Registru javnih ugovora. Pored toga, predviđeno je i donošenje „value-for-money“ metodologije (u daljem tekstu: „Metodologija“) od strane Komisije za JPP.

Do danas su doneti Uredba o nadzoru nad realizacijom javnih ugovora o javno-privatnom partnerstvu („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 47/2013) i Pravilnik o načinu vođenja i sadržini registra javnih ugovora („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 57/2013), dok se o Metodologiji vodila javna rasprava tokom januara 2013. godine, ali

nema javno dostupnih podataka o tome da li je ona usvojena ili ne.

Uredbom o nadzoru nad realizacijom javnih ugovora o javno-privatnom partnerstvu se predviđaju izuzetno široka ovlašćenja ministarstva nadležnog za poslove finansija, odnosno ekvivalentnog organa autonomne pokrajine, u pogledu predmeta nadzora. Takođe, predviđene su i obaveze javnog i privatnog partnera da sastavljaju izveštaj o realizaciji javnog ugovora (čiji je obrazac propisan uredbom), odnosno javnog partnera da taj izveštaj dostavlja nadležnom organu na svakih šest meseci. U slučaju da nadležni organ uoči nepravilnosti u realizaciji javnog ugovora, o tome sastavlja obaveštenje sa preporukama za oticanjanje tih nepravilnosti, po kom ugovorne strane (javni i privatni partner) moraju da postupe u roku od 15 dana od prijema. Posebno je bitno da se nepravilnostima smatra svako odstupanje od ugovorenih prava i obaveza javnog i privatnog partnera do kojeg je došlo u realizaciji javnog ugovora. Ostaje da se vidi u kojoj meri će nadležni organi koristiti ovako široku diskrecionu vlast prilikom vršenja nadzora nad realizacijom javnih ugovora.

Pravilnik o načinu vođenja i sadržini registra javnih ugovora je relativno jednostavan jer propisuje obrasce i rokove za registraciju javnih ugovora, i sadrži pravila administrativne prirode. Međutim, on takođe sadrži i odredbu o pristupu javnom ugovoru, koja predviđa da slobodan pristup javnosti javnom ugovoru neće biti omogućen ako bi mogao bitno otežati ostvarenje ekonomskih interesa javnog i privatnog partnera. Ova odredba je kritikovana od strane Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, koji je najavio da bi mogao da zatraži ocenu njene ustavnosti i zakonitosti pred Ustavnim sudom Republike Srbije.

Pored normativne delatnosti, jedini pomak u pogledu JPP su aktivnosti Komsije za JPP. Internet stranica Komisije za JPP je počela da radi u drugoj polovini 2012. godine (iako nema previse sadržaja), čime je Komisija za JPP konačno postala vidljiva široj javnosti. Pored toga, Komisija za JPP je juna 2012. godine postala članica European PPP Expertise Centre (EPEC), koji okuplja tela nadležna za JPP u 39 država, i funkcioniše uz podršku Evropske investicione banke, Evropske komisije i država članica i kandidata za članstvo u Evropskoj Uniji. Članstvo u EPEC je od izuzetnog značaja za razvoj administrativnih kapaciteta Komisije za JPP, kao i za identifikaciju i implementaciju najbo-

ljih uporednih iskustava sa JPP.

PREOSTALI PROBLEMI

Registar javnih ugovora, koji bi trebalo da radi u okviru portala javnih nabavki kao podportal, još uvek ne postoji, niti je regulisan, iako je u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama počeo da radi novi portal javnih nabavki.

Pored toga, aktivnosti Komisije za JPP se moraju intenzivirati u pravcu donošenja modela javnog ugovora i direktnog ugovora (ugovora koji se može zaključiti između finansijera projekta JPP i privatnog partnera), kako bi se potencijalnim partnerima olakšala realizacija projekata JPP.

Konačno, u pogledu problema koji se mogu javiti u praksi, kao potencijalno najznačajniji se izdvajaju:

Član 15. Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama predviđa da je za realizaciju projekta JPP obavezno osnivanje društva posebne namene (u daljem tekstu: „DPN“) koje osnivaju privatni i javni partner, iako je u uporednoj praksi uobičajeno da se projekt JPP može realizovati i bez osnivanja posebnog društva (tzv. ugovorno JPP, koje bez dalje normativne razrade prepoznaje i Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama u članu 8.). Obaveznost osnivanja DPN radi realizacije projekata JPP stvara dodatne troškove za potencijalne privatne partnere i dodatno komplikuje već dovoljno kompleksnu proceduru;

Neusklađenost unutar člana 46. Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama iz koga se ne može nedvosmisleno zaključiti da li je javni ugovor može biti merodavno strano pravo, što je od posebnog značaja za strane investitore;

Ograničenja iz članova 16. i 17. Zakona o javnoj svojini, koji propisuju da se na nepokretnostima u javnoj svojini koje, u celini ili delimično, koriste organi Republike Srbije, autonome pokrajine i jedinice lokalne samouprave za ostvarivanje njihovih prava i dužnosti ne može sprovesti prinudno izvršenje, niti se može zasnovati hipoteka ili drugo sredstvo stvarnog obezbeđenja. Ovako široko postavljenom definicijom se obesmišljavaju, za potencijalne finansijere inače izuzetno povoljne, odredbe o finansiranju javnih ugovora iz Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama, koje upućuju na shodnu primenu zakona kojim se uređuje javna svojina, s obzirom da se praktično nijedna nepokretnost u javnoj svojini ne može opteretiti niti se na njoj finansijer može izvršavati.

PREPORUKE SAVETA

- Što hitnije usvajanje Metodologije, ukoliko već nije usvojena;
- Izmene Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama kako bi se u potpunosti omogućilo ugovorno JPP odnosno realizacija projekata JPP bez osnivanja DPN, u skladu sa uporednim primerima (npr. Green Paper on public private partnerships and Community law on public contracts and concessions [COM (2004) 327 final]);
- Izmene Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama, ili davanje odgovarajućih smernica od strane Komisije za JPP, u pogledu prava koje može biti merodavno za javni ugovor;
- Izmene Zakona o javnoj svojini kojima bi se omogućilo opterećenje nepokretnosti u javnoj svojini, kao i postupak prinudnog izvršenja nad tim nepokretnostima, a radi realizacije direktnog ugovora o finansiranju projekta JPP;
- Rad Komisije za JPP na donošenju valjanih modela javnog ugovora, odnosno direktnog ugovora o finansiranju;
- Rad Komisije za JPP na građenju kapaciteta potencijalnih javnih partnera za realizaciju projekata JPP, te razmene dobrih uporednih iskustava koje mogu pomoći boljoj realizaciji projekata JPP u Republici Srbiji.

TRGOVINA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Posvetiti pažnju podzakonskim aktima budući da njihov nedostatak stvara brojne praktične probleme u oblasti trgovine.	2011		✓	
Usklađivanje sa propisima EU.	2012		✓	
Obezbeđivanje obuke u okviru državnih organa u pogledu primene Zakona u praksi.	2012		✓	
Pojednostavljenje uvoznih procedura.	2012		✓	
Obezbeđivanje jasnih smernica u pogledu sadržaja dokumenata koji prate robu.	2012		✓	
Posebno pravno regulisanje proizvoda privatne robne marke.	2012	✓		
Omogućavanje harmonizacije kroz polise, standarde i uputstva.	2012		✓	
Zauzimanje jedinstvenog stava po pitanju tumačenja propisa.	2012		✓	

STANJE

Nakon dve godine primene Zakona o trgovini, a nakon što su uočene određene manjkavosti ovog propisa, oblast trgovine unapređena je početkom 2013. godine donošenjem izmena i dopuna važećeg Zakona o trgovini Republike Srbije („Sl. glasnik“ RS 53/2010 i 10/2013). Na ovaj način postignuto je pojednostavljenje propisa i data osnova za rešenje određenih problema iz prošlosti. No subjekti koji propis primenjuju, bilo oni koji Zakon primenjuju svakodnevno u svom poslovanju, ovde pre svega misleći na trgovce, bilo oni koji istupaju na suprotnoj strani kao subjekti kontrole, inspekcijski organi pre svega, i dalje se suočavaju sa određenim praktičnim problemima. Nedostaci se prvenstveno ogledaju bilo u odsustvu podzakonskih akata koji daju smernice za primenu propisa, bilo u postojanju podzakonskih akata koju nisu išli u korak sa izmenama Zakona, čime se onemogućava dosledno sprovođenje Zakona u praksi.

Unapređenje do kog je došlo u domenu Zakona o trgovini, nije praćeno izmenama i drugih propisa koji se primenjuju u trgovini. Izdvojićemo samo neke od konkretnih problema sa kojima se trgovci susreću u poslovanju, kada je u pitanju primena relevantnih propisa iz ove oblasti.

U pogledu uvoza namirnica životinjskog porekla (pre svega kada je u pitanju meso/proizvodi od mesa, riba/proizvodi od ribe), još u prvoj fazi uvozne aktivnosti susrećemo se sa problemom neusklađenosti sertifikata većine zemalja EU (npr. Belgija i Grčka) sa sertifikatima koji se za određene grupe proizvoda zahtevaju u Srbiji.

Takva, naizgled mala manjkavost, ponekad onemogućava uvoz ove vrste proizvoda. Nedovoljno je angažovanje lokalnih državnih institucija u cilju harmonizacije traženih sertifikata, kako bi ovaj problem bio prevaziđen u budućnosti.

Ako ostavimo po strani prethodno navedeni problem, staviše i u njegovom odsustvu (ako su in concreto sertifikati odgovarajući), sledeći kamen spoticanja javlja se po pitanju podataka koji moraju biti navedeni na proizvodu, odnosno njegovom pakovanju (tzv. kompozitni/mešoviti proizvodi). Naime, shodno propisima Srbije, pakovanja između ostalog obavezno moraju sadržati podatak o veterinarskom kontrolnom broju i proizvođaču. U odsustvu navedenih podataka, isti se moraju dodati na ambalaži artikla pre planiranog prelaska granice. Ovaj naizgled jednostavno rešiv problem u praksi izgleda potpuno drugačije: usporava i otežava uvoz idući dotle da ga ponekad u potpunosti onemogućava i obesmislijava. Problema ne bi bilo da propisi EU takođe predviđaju obavezu obezbeđivanja ovog podatka, međutim najčešće nije tako. Pored toga, važno je istaći da se ovaj problem ne ograničava samo na promet hranom, već se javlja i u drugim oblastima trgovine.

Sama procedura koja se odnosi na uvoz komplikovana je i opterećena formalnostima. Ova procedura traje suviše dugo (u proseku 10-15 dana), posebno kada su u pitanju artikli ograničenog roka trajanja. Procedura je ista čak i ako isti uvoznik u kratkim vremenskim intervalima (npr. svake nedelje) uvozi iste proizvode, proizvedene na isti način od strane istog proizvođača.

Pored navedenog, svaki artikal mora proći laboratorijsku analizu i svrstavanje u određenu kategoriju shodno važećem Pravilniku. Međutim, ukoliko je proizvod takvog sastava da se po svojim karakteristikama ne može svrstati ni u jednu od kategorija koju poznaje naš Pravilnik (iako se, npr. nesmetano prodaje na teritoriji EU) biće zabranjeno stavljanje tog artikla u prodaju, što uvoznika stavlja u bezlazan položaj – poručena roba ostaje zarobljena, ne može se uvesti, niti je moguć povraćaj dobavljaču.

Pored toga, izmene Zakona o trgovini su ovlastile lokalne vlasti da odlučuju o radnom vremenu trgovaca na njenoj teritoriji i da ograniče vreme za prodaju određenih proizvoda čija potrošnja može da utiče na javni red (alkohol i pivo...). Ova odredba ograničava ustavnu slobodu preduzetništva i diskriminiše prodaju određenih proizvoda bez odgovarajućeg razloga i bez zakonom predviđenih okvira, te stoga može dovesti do diskrecionog postupanja lokalnih vlasti.

Razlike u uslovima koji se traže u okviru EU i u našoj zemlji su brojne. U prilog navedenih razlika predočićemo nekoliko primera: shodno domaćim propisima „rok upotrebe“ mora biti tačno određen i jasno označen na samom pakovanju. U okviru EU se često navodi okvirni rok, odnosno rok do kog je proizvod upotrebljiv po otvaranju originalne ambalaže. Dalje, odredbe koje se tiču međunarodnih platnih transakcija se takođe razlikuju, u smislu da je za ove transakcije obavezni preduslov postojanje ugovora između rezidentne kompanije koja treba da izvrši plaćanje i nerezidentne kompanije, koja prima uplatu. Ovo nisu jedine razlike koje usporavaju, opterećuju, a ponekad u potpunosti koče obavljanje delatnosti trgovine sa elementom inostranosti.

U domenu izvoza domaćih proizvoda, a na čije unapređenje bi trebalo da je stavljen akcenat kad je u pitanju podsticaj razvoja domaće privrede, surećemo se sa određenim apsurdom. Naime, u praksi nije moguće organizovati zbirnu pošiljku koju bi sačinjavale namirnice životinjskog porekla proizvedene od raznih domaćih proizvođača, ukoliko bi ovakva pošiljka isla iz magacina trgovca koji je registrovan za izvoz i koji objekat je pod nadzorom nadležnog veterinarskog inspektora. Ovom prilikom napomenjemo da je opisana aktivnost bila nesmetano izvodljiva u prošlosti do polovine 2010. godine, tačnije do stupanja na snagu izmena i dopuna važećeg Zakona o veterinarnstvu. U prilog nelogičnosti opisane situacije govori i činjenica da je na opisani način moguće nesmetano i potpuno zakonito izvoziti proizvode koje je trgovac uvezao u našu zemlju (tzv. reeksport).

POBOLJŠANJA

Izmenama i dopunama Zakona o trgovini u našu zakonsku regulativu po prvi put je uvedena kategorija proizvoda privatne robne marke. Ovo nije učinjeno eksplicitno, ali je isto omogućeno proširenjem definicije proizvođača. Navođenjem da je proizvođač pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice koje izrađuje proizvod ili se u tom svojstvu predstavlja stavljanjem na proizvod svog poslovnog imena, imena ili naziva, žiga, ili druge prepoznatljive oznake ili načina, faktički je omogućeno da se trgovac smatra proizvođačem proizvoda koje stavlja u promet pod svojom robnom markom, stavljanjem svog naziva ili žiga.

Dalje, unapređenje poslovanja se ogleda i kroz omogućavanje transporta robe praćene samo ispravama koje su u neposrednoj vezi sa prevozom, čime se doprinosi pojednostavljenju u ovom segmentu poslovanja i uštedi određenih troškova. Nadamo se konkretizaciji primene ove odredbe u skorije vreme, budući da je neophodno predmetno pitanje razraditi pratećim pozakonskim propisima čije se donošenje očekuje.

Određena poboljšanja su učinjena i u oblasti prodajnih podsticaja, tako da više nije neophodno da se ističe period važenja prethodne cene artikla.

Ukinuta je obaveza izrade studije uticaja, kao i Centar za razvoj trgovine, koji više ne postoji. Nadležnosti Centra koje su se odnosile na praćenje trgovine i tržišta, prenete su na nadležno Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija.

Uveden je novi instrument sudske zaštite, tužba zbog nepoštene tržišne utakmice (nelojalne konkurenkcije).

Jasno je da postoji tendencija omogućavanja slobodne i nesmetane trgovine i davanja podsticaja njenom razvoju. Opisanim izmenama u oblasti Zakona o trgovini svakako je učinjen ozbiljan pomak u tom smislu.

PREOSTALI PROBLEMI

Uklanjanje nedostataka koji se odnose na uvoz proizvoda, bliže opisanih u okviru odeljka „Stanje“, omogućilo bi efiksnost i brzinu, uštedu vremena i novca kako privrednicima, tako i državi. Dovoljan iskorak predstavljalо bi omogućavanje da proizvodi pređu granicu bez navedenih podataka (veterinarski kontrolni broj i podatke o proizvođaču), pod

uslovom da se deklaracije koje sadrže sve podatke, uključujući i napred navedene, obezbede po uvozu tih artikala, a svakako pre dobijanja odobrenja za njihovo stavljanje u prodaju. Takođe, prilikom uvoza postavlja se pitanje opravdanosti broja uzetih uzoraka. Zar ne bi trebalo postaviti određena ograničenja s obzirom na proizvod i određeni vremenski period? Iako su carinski organi ti koji treba da definišu/predlože uslove za predmetnu proceduru, njihovo definisanje ima značajan uticaj na trgovinu i promet robe. Pored toga, ako se pakovanje otvor radi uzorkovanja, primalac robe ovakvu isporuku deklariše kao „oštećena roba“, što prouzrokuje dalje negativne efekte.

Jedna od inicijativa koja je upućena novim zakonodavcima odnosi se na tzv. priznavanje dokumenata (strane laboratorije, izveštaji sa testiranja, sertifikati i izjave o usaglašenosti), ali problem se sastoji u tome što je broj saradnika između EU i Srbije u ovoj oblasti suviše mali da bi pokrio sve potrebe tako široke oblasti, kao što je trgovina. U oblasti trgovine nameštajem (opremanjem domova), npr. postoji samo jedna laboratorija koja može obaviti ove analize, a koja ne priznaje stranu dokumentaciju.

Pronalaženje jednostavnih rešenja u cilju prevazilaženja eventualnih razlika u praktičnim rešenjima Srbije i susednih zemalja u regionu što može biti učinjeno putem zaključivanja bilateralnih sporazuma na nivou relevantnih državnih institucija (Ministarstva), ili izdavanjem odgovarajućih uputstava od strane istih organa.

Davanje podsticaja izvozu domaćih proizvoda i njihovom plasmanu na sroda tržišta u regionu, omogućavanjem zbirnih pošiljki koje bi išle iz magacina trgovca koji je izvozno registrovan doprinele bi razvoju domaće privrede kao celine, a sledstveno i trgovini kao njenom segmentu.

Pravo preduzetništva treba da bude u potpunosti poštovano. Svaki izuzetak treba da bude uveden isključivo zakonom iz opravdanih razloga i bez daljeg prenošenja prava odlučivanja na lokalne vlasti.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, moramo istaći da je nedovoljno urađeno na polju konkretizacije Zakona kroz podzakonsku regulativu, kako bi se omogućila njegova primena, dale jasne smernice i za državne organe i za privrednike, a time i obezbedila pravna sigurnost u ovoj oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Posvetiti pažnju podzakonskim aktima budući da njihov nedostatak stvara brojne praktične probleme u oblasti trgovine;
- Usklađivanje sa propisima EU;
- Obezbeđivanje obuke u okviru državnih organa u pogledu primene Zakona u praksi;
- Pojednostavljenje uvoznih procedura;
- Omogućavanje izvoza zbirnih pošiljki iz registrovanih objekata trgovaca;
- Obezbeđivanje jasnih smernica u pogledu sadržaja dokumenata koji prate robu;
- Omogućavanje harmonizacije kroz polise, standarde i uputstva;
- Ograničenje preduzetništva i ograničenje prodaje određenih proizvoda treba da bude uvedeno isključivo zakonom.
- Zauzimanje jedinstvenog stava po pitanju tumačenja propisa.

INSPEKCIJSKI NADZOR

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uspostavljanje jedinstvenih pravila o procedurama sanitарне i fitosanitarne graničне inspekcije za industriju hrane i pića, kozmetičku i duvansku industriju (lišće duvana, ne-duvanske materijale i cigarete), posebno u pogledu broja uzoraka koji se uzimaju prilikom svake pošiljke proizvoda, troškova laboratorijskih analiza i detaljnog vremenskog okvira za završetak procedura granične inspekcije.	2012		✓	
Doslednu primenu jedinstvenih pravila o procedurama sanitарне i fitosanitarne granične inspekcije za industriju hrane i pića, isključujući mogućnost proizvoljnih interpretacija.	2012		✓	

(Na opšte uslove poslovanja u velikoj meri utiče rad više inspekcija, kao što su tržišna, poljoprivredna, komunalna i poreska.) U dole navedenom tekstu potrudićemo se da prikažemo trenutno stanje sa kojim se privreda suočava, držeći i dalje fitosanitarnu i sanitarnu inspekciju u fokusu.

STANJE

U okviru 14 ministarstava postoji 34 različitih inspekcijskih službi koje predstavljaju veoma kompleksan sistem inspekcijskog nadzora privrednog delovanja. Ove inspekcije imaju različite nadležnosti, ali takođe je prisutan veliki broj sivih zona gde se nadležnosti prepliću, gde se inspekcije proglašavaju nenađežne i gde privreda nije u mogućnosti da na jasan i jednostavan način bude upućena kome i gde se obratiti za određene situacije. Sa druge strane, inspekcijske službe nemaju dovoljan broj ljudi, pre svega kvalifikovanih, koji bi izašli na teren i izvršili proveru, pa tako imamo primer da komunalna inspekcija koja ima resurse, ali nije nadležna da izlazi na teren, vec prosleđuje zahteve tržišnoj inspekciji, koja jeste nadležna, ali nema resurse.

Kao jedan od očiglednih primera koji je eskalirao u 2013 jeste prodaja nelegalne robe (siva ekonomija) na zelenim pijacama, gde je uočeno da nijedna inspekcija nema potpunu nadležnost nad tim prostorom (rezani duvan, čokolade, kafa, itd.).

Trenutno ne postoji koordinisano delovanje različitih inspekcija kako bi se problemu pristupilo na odgovarajući način, već svaka inspekcija izolovano vrši nadzor (u skladu sa raspoloživim resursima), pa se dešava da istu kompaniju poseti više različitih inspekcija, ponekad proveravajući iste stvari. Ovakva preraspodela aktivnosti i nadležnosti stvara nepotrebne troškove za kompanije sa jedne strane i omogućava privrednicima u sivoj zoni da nesmetano rade, jer za ovakve subjekte često ne postoji nadležna služba.

Kao rezultat, izraženo je postojanje nelojalne konkurenčije koja sve više opterećuje privredu koja posluje u skladu sa zakonima i ispunjava svoje obaveze. Na kraju, siva ekonomija negativno utiče na sve činioce u društvu, uključujući i privredne subjekte, smanjene budžetske prihode, ali i na ukupni investicioni ambijent za potencijalne nove investitore.

Nadležnosti u oblasti sanitарne i fitosanitarne inspekcije su podeljene između dva relevantna ministarstva, u skladu sa Zakonom o bezbednosti hrane, usvojenom 2009. godine, i Zakonom o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe, usvojenom 2011. godine. Fitosanitarna inspekcija Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, koja obuhvata veterinarsku i poljoprivrednu inspekciju, odgovorna je za službenu kontrolu hrane biljnog i životinjskog porekla i hrane za životinje u primarnoj proizvodnji, obradi, trgovini, uvozu, tranzitu i izvozu. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja odgovorna je za kontrolu hrane, dijetetskih proizvoda, aditiva, aroma, enzima neživotinjskog porekla i svih vrsta piјače vode. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja je, takođe, odgovorna za kontrolu predmeta opšte upotrebe, uključujući i kozmetičke proizvode.

POBOLJŠANJA

Od 1. januara 2012. godine, hemikalije i biocidi nisu više predmet rada granične sanitарne inspekcije, što je rezultat stupanja na snagu Zakona o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe (Službeni glasnik RS br. 92/2011), kojim su izmenjeni Zakon o hemikalijama i Zakon o biocidnim proizvodima.

Od 23. januara 2012. godine, na snazi je novo uputstvo za službeno uzorkovanje hrane i hrane za životinje biljnog i mešovitog porekla pri uvozu, kojim je smanjen broj uzor-

kovanja, ali je dokumentacija koju treba pribaviti i dalje izuzetno obimna.

Od januara 2013. godine nije potrebna nikakva dodatna dokumentacija (prethodne analize i slično), već je proces usklađen i veoma sličan onom koji se primenjivao u Hrvatskoj do njihovog ulaska u EU.

Neophodni sertifikati za uvozno carinjenje se dobijaju, dok je uvoznik obavezan da obavi adekvatne analize u domaćim laboratorijama potvrđujući sigurnost proizvoda (ne starije od 6 meseci).

PREOSTALI PROBLEMI

Osnovni problem, identifikovan od strane Saveta stranih investitora, je sprovođenje procedura granične inspekcije koje je nepredvidljivo zbog proizvoljne primene relevantnih propisa, i to u sledećem smislu:

1. Broj uzetih uzoraka, procedure uzorkovanja, troškovi laboratorijskih analiza i vreme potrebno za analizu značajno variraju;
2. Iako su troškovi laboratorijskih analiza pokriveni od strane uvoznika, sanitarna i fitosanitarna inspekcija imaju diskreciono pravo da izaberu laboratoriju kojoj će poslati uzorce. Troškovi analiza značajno variraju između laboratorija;
3. Vremenski okvir koji je potreban za proces granične inspekcije i potvrđivanja nije definisan i varira u zavisnosti od faktora sa kojima uvoznik nije upoznat. Procesi potvrđivanja i granične sanitarnе i fitosanitarne inspekcije su često vrlo dugotrajni, zbog čega uvoznici ne mogu da planiraju svoje poslovanje u Srbiji;
4. Iako uzimanje uzoraka iz originalnih pakovanja često

oštećuje robu i pakovanje koje se uvozi, uvoznik je taj koji snosi finansijski teret mogućeg gubitka ili uništenja;

5. Uvozni proizvodi podležu dvostrukoj kontroli: kontroli pre stavljanja na tržiste (graničnoj kontroli) od strane granične sanitarnе inspekcije, ali i kontroli na tržištu od strane tržišne sanitarnе inspekcije.
6. Nedosledna primena novih propisa od strane različitih inspektora (prvenstveno u početnom periodu primene istih), gde i dalje inspektorji primenjuju svoje proizvoljno tumačenje pravilnika i upustava, dovodi do različitih odgovora i izdavanja različitih rešenja u neodređenom vremenskom okviru za iste situacije.
7. Neadekvatna edukacija inspektora i nedostatak njihovog profesionalnog usavršavanja.
8. Savet stranih investitora smatra da je sprovodenje sanitarnih i fitosanitarnih mera na granici, u industriji hrane i pića i kozmetičkih proizvoda, nedosledno i nepredvidljivo, da predstavlja trgovinsku barijeru i da se time krši princip slobodnog kretanja robe.
9. U skladu sa studijama rađenim na temu rada inspekcija i sive ekonomije, pored dve pomenute inspekcije koje imaju dijagonalno različite načine rada, uočen je nedostatak adekvatne koordinacije i zajedničkog delovanja različitih inspekcija. Ove probleme treba adresirati a sa ciljem da se obim sive ekonomije smanji i celokupna privredna atmosfera poboljša.

Problem specifičan za industriju hrane i pića:

10. Procesi sanitarnе i fitosanitarne granične inspekcije i potvrđivanja za uvoznu hranu i piće nisu jednaki. Naime, procedure dveju inspekcija se značajno razlikuju u pogledu troškova, vremenskog okvira i mehanizama primenjenih na terenu.

PREPORUKE SAVETA

Prema sporazumu Svetske trgovinske organizacije o primeni sanitarnih i fitosanitarnih mera (SPS sporazum), koji je obavezan za sve članice, uključujući Srbiju koja očekuje članstvo, procedure sanitarnе i fitosanitarne inspekcije ne smeju da predstavljaju sredstvo proizvoljne diskriminacije ili prikrivene trgovinske barijere. Zbog toga, Savet preporučuje sledeće:

- Uspostavljanje jedinstvenih pravila o procedurama sanitarnе i fitosanitarne granične inspekcije za industriju hrane i pića, kozmetičku i duvansku industriju (lišće duvana, ne-duvanske materijale i cigarete), posebno u pogledu broja uzoraka koji se uzimaju prilikom svake pošiljke proizvoda, troškova laboratorijskih analiza i detaljnog vremenskog okvira za završetak procedura granične inspekcije;

- Doslednu primenu jedinstvenih pravila o procedurama sanitарne i fitosanitarne granične inspekcije za industriju hrane i pića, isključujući mogućnost proizvoljnih interpretacija;
- Adekvatna i pravovremena edukacija inspektora sa ciljem da se sve odredbe zakona ispravno i ujednačeno primenjuju;
- Veća koordinacija i povezanost različitih inspekcija sa ciljem brže reakcije i efikasnijeg adresiranja problema sa kojima se privreda suočava (siva ekonomija, preplitanje nadležnosti inspekcijskih službi, definisanje polja bez nadležnosti i odgovornih službi, prebacivanje nadležnosti na druge inspekcije i slično).

Ove mere bi značajno unapredile proces uvoza hrane, pića i kozmetičkih proizvoda, uticale na borbu protiv sive ekonomije i crnog tržišta nelegalnih proizvoda, uklonile de facto trgovinske barijere i poboljšale poslovnu klimu u Srbiji.

CARINE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povećanje efikasnosti na svim nivoima administracije, naročito u smislu rešavanja po žalbama carinskih obveznika.	2011			✓
Donošenje podzakonskih akata kako bi se omogućila odgovarajuća primena zakona i umanjile nejasnoće u tumačenju.	2009			✓
Unapređenje ili zamena IT sistema (ISCS) Uprave carina;	2011		✓	
Ne liberalizovati dalje trgovinu bez saglasnosti industrije i procene pozitivnog uticaja na relevantan sektor.	2012			✓
Kontinuirana edukacija i obuka carinskih službenika.	2010			✓
Bolji onlajn sistem informacija i uvođenje onlajn usluga u okviru carinskih postupaka.	2011			✓
Eliminisanje papirne dokumentacije i prelazak na dostupna elektronska rešenja.	2012			✓

Pravni okvir za regulisanje carinskih postupaka je Carinski zakon (Službeni glasnik Republike Srbije br. 18/2010), Zakon o Carinskoj tarifi (Službeni glasnik Republike Srbije br. 62/2005, 61/2007 i 5/2009) sa pratećim podzakonskim aktima kao i ugovori o slobodnoj trgovini.

STANJE

Carinski zakon

Carinski zakon je stupio na snagu 3. aprila 2010. godine i reguliše carinske postupke, dok je organizacija carinske administracije još uvek regulisana odredbama starog Carinskog zakona (Službeni glasnik Republike Srbije br. 73/2003, 61/2005, 85/2005, 62/2006, 63/2006, 9/2010 i 18/2010).

On je u suštini tekst prethodnog Carinskog zakona, koji je takođe bio zasnovan na ranijem EU zakonodavstvu, ali sa novinama poput pojednostavljenih carinskih procedura, objašnjениh kasnije u tekstu, sažetih deklaracija, prethodnih deklaracija, carinskog brokera kao posrednog zastupnika koji će sada biti deklarant i carinski dužnik, itd.

Stare uredbe, pravilnici i odluke primenjuju se u meri u kojoj nisu u suprotnosti sa novim Carinskim zakonom. Međutim, očekuje se da će novi Carinski zakon biti razrađen kroz uredbe, pravilnike i odluke koji bi trebalo da prate logiku propisa Evropske Unije. Naročito, oblasti ovlašćenog privrednog subjekta i carinske vrednosti iziskuju detaljno sekundarno zakonodavstvo. U pomenu-

tim oblastima Vlada je već donela nekoliko propisa za implementaciju koji se odnose na izuzimanje od carinjenja određenih uvoza. Naravno, očekuje se i donošenje propisa za ostale oblasti.

Carinska tarifa

S obzirom da se Carinska tarifa Srbije usklađuje sa Kombinovanom nomenklaturom EU na godišnjem nivou, aktuelna važi u 2011. godini.

U Srbiji postoji nekoliko tarifnih propisa koji su obavezujući:

1. Odluke o tarifnoj klasifikaciji objavljene u Službenom glasniku EU;
2. Odluke o tarifnoj klasifikaciji koju izdaje Svetska carinska organizacija (SCO);
3. Obavezujuća obaveštenja o svrstavanju robe po Carinskoj tarifi koja izdaje Uprava carina Srbije, po zahtevu, u vezi sa klasifikacijom određenih roba, u slučaju nejasnoća ili nesigurnosti.

Što se tiče odluka iz EU ili SCO, zvanični prevodi se redovno objavljaju u Službenom glasniku Republike Srbije.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Srbija je zaključila ugovore o slobodnoj trgovini sa sledećim entitetima/zemljama:

1. EU (Prelazni Sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima služi za ove svrhe);
2. CEFTA (regionalni ugovor o slobodnoj trgovini između

Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Moldavije, Crne Gore, Srbije i UNMIK Kosovo);

3. Rusijom;
4. Turskom;
5. Belorusijom;
6. EFTA, trgovinski savet koji se sastoji od Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švajcarske.

Od 2009. godine Srbija nije zaključila nijedan novi ugovor o slobodnoj trgovini.

U skladu sa odredbama Prelaznog Sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima, koji služi za ovu svrhu između Evropske zajednice i Republike Srbije koji je stupio na snagu 1. februara 2010. godine, ukinute su carinske dažbine za industrijske proizvode poreklom iz Srbije i izvezene u Zajednicu.

POBOLJŠANJA

Carinski zakon

Svako usklađivanje carinskih propisa sa propisima Evropske Unije je potez u pravom smeru. Uvođenjem statusa Ovlašćenog Ekonomskog Operatera, Uprava Carine je načinila značajno unapređenje i demonstrirala dobru volju da pojednostavi trgovinu, sa posebnim akcentom na izvoz. Kompanija kojoj je dodeljen ovaj specijalni status je sada u mogućnosti da izvršava carinske procedure u svojim prostorijama i u regulisanom vremenskom okviru. Carinjenje se vrši dvosmernom automatizovanom razmenom podataka minimizirajući potrebu za angažovanjem službenika i povećavajući predvidivost i efikasnost.

Značajna carinska olakšica – izuzimanje od carinskih uvoznih dažbina nove proizvodne opreme pod određenim uslovima – trebalo bi da stimuliše investicije u proizvodnju i nove tehnologije. Uslovi koje oprema mora da zadovolji da bi se kvalifikovala za carinsko oslobođenje su sledeći:

1. Oprema mora da bude nova;
2. Ne sme biti proizvedena u Srbiji i
3. Mora biti korišćena u proizvodnji, da poveća i/ili modernizuje postojeće proizvodne objekte.

Ovo su mnogo liberalniji i manje restriktivni zahtevi nego u starom Carinskom zakonu, što je razlog zašto se očekuje da će ovi zahtevi unaprediti proizvodnju i opšti ekonomski razvoj.

Carinska tarifa

Zbog harmonizacije Carinske tarife sa propisima EU, moguće je pratiti na sveobuhvatan i transparentan način sve trenutno primenjive carinske stope. Povremeno, dolazi do poteškoća u tumačenju tarifne klasifikacije. Međutim, napredak je očigledan i može se videti iz obima zahteva podnetih Upravi carina Srbije, kao i iz pristupa Uprave carina kada se bavi tim pitanjima, koji podrazumeva ozbiljno sprovođenje principa Komisije EU i prakse SCO-a.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Ugovori o slobodnoj trgovini koje je zaključila Srbija donose predvidivost i olakšavaju trgovinu sa velikim trgovinskim partnerima koji su takođe važni potencijalni investitori.

PREOSTALI PROBLEMI

Carinski zakon

Generalno, očekuje se od Uprave carina da poveća sopstvenu efikasnost donošenjem carinskih podzakonskih akata u skladu sa međunarodnim carinskim pravilima i da se bavi pitanjima u vezi sa primenom zakona koji mogu proizaći iz trgovačke prakse.

I dalje postoje poteškoće u primeni postojećeg Carinskog zakona, kao i problemi u vezi sa aktivnostima koji do sada nisu regulisani.

Na primer, novi Carinski zakon efektivno islučuje mogućnost ispravljanja carinskih dokumenata ukoliko su ustanovljeni viškovi ili manjkovi nakon carinjenja, što je uglavnom posledica grešaka u dopremi, usled tovarenja. Na ovaj način, uvoznici automatski krše zakon ukoliko dođe do naknadnih inspekcija carinskih vlasti. Očigledno, dodatna zakonska pojašnjenja su neophodna kako bi se obezbedia praktična rešenja za situacije poput ovih.

IT rešenja Uprave carina su iscrpljena i sada predstavljaju značajno ograničenje za povećavanje poslova uvoza i izvoza. Tranzicija na novu IT platformu je neophodna i mora biti implementirana što je pre moguće.

Uvoz farmaceutskih proizvoda je zabranjen za fizička lica od juna 2011. godine. Ovo ograničenje je implementirano u praksi bez obzira na preporuke lekara ili potrebe pacijenata, što je dovelo do nezadovoljstva pacijenata koji potrebne lekove ne mogu da pronađu na lokalnom tržištu.

Uprava carina je 29.02.2012. najavila nova pravila za izdavanje carinskih garancija za transport pod carinskim nadzrom, koja su izazvala kašnjenja u procesima. Prema novim pravilima, preduslov za izdavanje garancije je analiza poslovanja transporta pod carinskim nadzorom i pismeno odozvane Uprave carina na koje može da se čeka i duže od tri meseca.

Iako je novi Carinski zakon donesen pre tri godine, njegova primena i tumačenja su i dalje izazov i mogu dovesti do različitih problema i neujednačenih tumačenja, što je razlog zbog čega bi povećani kvalitet i efikasnost trebalo da budu glavni ciljevi za budućnost.

Carinska tarifa

Carinska tarifa Srbije i dalje ima specifičnu podelu određenih tarifnih šifri pored implementirane Kombinovane nomenklature EU. Povremeno dolazi do ozbiljnih problema izazvanih ovom neusaglašenošću.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Ugovori o slobodnoj trgovini se uobičajeno primenjuju bez većih poteškoća. Problem koji se ponekad izdvaja kao prepreka praktičnim efektima ugovora o slobodnoj trgovini jesu procedure utvrđivanja porekla roba.

Trebalo bi primetiti da se pravila o utvrđivanju porekla roba predviđena ugovorima sa Rusijom i Belorusijom razlikuju od pravila koja postavljaju CEFTA i Prelazni trgovinski sporazum sa EU, tako da kriterijumi nisu ujednačeni.

Dodatno, treba imati u vidu da svaka dalja liberalizacija u vreme krize može predstavljati dodatno opterećenje za slabu srpsku privredu i preostale proizvodne pogone. Iz tog razloga, svaka dalja liberalizacija planirana od strane Vlade, treba da bude jasno iskommunicirana sa zainteresovanom industrijom i sprovedena nakon saglasnosti industrije baziranom na proceni pozitivnog uticaja na relevantan sektor.

PREPORUKE SAVETA

- Povećanje efikasnosti na svim nivoima administracije, naročito u smislu rešavanja po žalbama carinskih obveznika;
- Donošenje podzakonskih akata kako bi se omogućila odgovarajuća primena zakona i umanjile nejasnoće u tumačenju;
- Unapređenje ili zamena IT sistema (ISCS) Uprave carina;
- Ne liberalizovati dalje trgovinu bez saglasnosti industrije i procene pozitivnog uticaja na relevantan sektor;
- Kontinuirana edukacija i obuka carinskih službenika;
- Bolji onlajn sistem informacija i uvođenje onlajn usluga u okviru carinskih postupaka;
- Eliminisanje papirne dokumentacije i prelazak na dostupna elektronska rešenja;
- Povećanje efikasnosti rešavanja zahteva koji se nalaze u upravno-pravnom postupku;
- Izmena datuma izdavanja carinskog računa - preporuka je da to bude datum konačnog carinjenja robe, a ne datum prihvatanja deklaracije.

POJEDNOSTAVLJENE PROCEDURE ZA EKSPRESNE POŠILJKE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Razvijanje efikasnih informacionih sistema i obezbeđivanje implementacije pojednostavljenih postupaka, sigurno povezivanje sa kompanijama i automatsko carinjenje.	2011			✓
Omogućavanje pune implementacije pojednostavljenih procedura koje su predviđene pravnim okvirom.	2011			✓
Definisanje postupka pojednostavljenog izvoznog carinjenja za pošiljke do 1.000 evra vrednosti koji će biti primenljiv za sve poštanske operatere.	2012		✓	
Obezbeđivanje efikasne i ujednačene edukacije carinskog osoblja kako bi se obezbedio fokus na punu implementaciju novog zakonskog okvira u praksi, s ciljem stvaranja predvidive okoline za trgovinu i obezbeđivanje investicija.	2011			✓
Prebaciti fokus carinskih službenika sa pristupa stečenih u praksi na pravni okvir, smanjenje diskrecionih prava i uvođenje odgovornosti ako se pošiljka zadržava/kontroliše bez ikakvog pravog razloga koji proističe iz analize rizika.	2011			✓

STANJE

Kao što je spomenuto u prethodnom delu, novi Carinski zakon je donet marta 2010. godine (Službeni Glasnik Republike Srbije br. 18/2010) i razrađen je novom Uredbom o carinski dozvoljenom postupanju s robom (Službeni Glasnik Republike Srbije br. 93/2010). Na tržištu vladaju visoka očekivanja od novog pravnog okvira za carine, sa ciljem da se ujednači poslovanje srpskih kompanija sa kompanijama iz EU kao njihovim vodećim trgovinskim partnerima. Takođe, veoma je bitno obezbediti dalji napredak na implementaciji Protokola o izmenama i dopunama Međunarodne konvencije o uproščavanju i usklađivanju carinskih postupaka („Revidirana Kyoto konvencija“ ratifikovana jula 2007. godine – Službeni Glasnik Republike Srbije br. 70/2007) i smernica za trenutno oslobođenje od carinskih procedura Svetske Carinske Organizacije, koje se primenjuju na Upravu carina Srbije kao člana SCO-a. Sve ove aktivnosti predstavljaju integralni deo sveobuhvatnih napora na polju usklađivanja sa EU.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon i Uredba sadrže sve značajne oblasti za pojednostavljinjanje procedura, poput pojednostavljenog

deklarisanja (korišćenje, na primer, fakture umesto standarde deklaracije), status ovlašćenog privrednog subjekta, pojednostavljeni proces za ekspresne pošiljke i ostalo.

Uredba u svojoj glavi VII, član 520. definiše sledeće klasifikacije ekspresnih pošiljki:

- pošiljke namenjene ličnim potrebama (lični prtljag), lični pokloni, lekovi za ličnu upotrebu, pošiljke male vrednosti – oslobođene su carinskih dažbina i delimično PDV-a;
- pošiljke koje sadrže reklamni materijal i uzorke koji se besplatno primaju iz inostranstva – oslobođene su carinskih dažbina, ali ne PDV-a;
- pošiljke za koje može nastati carinski dug, bez granice vrednosti, ali koje ne podležu ograničenjima ili dodatnim inspekcijama;
- sve druge pošiljke uključujući uvoz.

U članu 521. Uredba omogućava pojednostavljeni carinjenje za prve tri grupe.

Dodatna Carinska Uredba o carinski dozvoljenom postupanju s robom (Službeni Glasnik Republike Srbije br. 93/2010) donela je proces simplifikacije i oslobođenje od carina za

sve isporuke vrednosti do 25 evra (de-minimis) i za lične poklone vrednosti do 45 evra. Naknadno, na osnovu preporuka datih u Beloj knjizi za 2011. godinu, vrednosni pravovi su povećani na 50 evra (pošiljke malih vrednosti, nekomercijalne prirode) i 70 evra za pošiljke koje sadrže poklone (Službeni Glasnik Republike Srbije br. 74/2011).

Takođe, na osnovu preporuka datih u Beloj knjizi za 2012. godinu, u skladu sa članom 179. stav 4. Uredbe o carinski dozvoljenom postupanju s robom (Službeni Glasnik Republike Srbije br. 93/2010), Uprava carina je donela Objašnjenje o postupku izvoza ekspresnih pošiljaka manjeg ekonomskog značaja (Akt Uprave carina 148-03-030-05-3/2013 od 29.1.2013.godine) čime je svim poštanskim operatorima omogućen pojednostavljeni postupak izvoznog carinjenja pošiljaka vrednosti do 1,000 evra.

PREOSTALI PROBLEMI

Novi pravni okvir još uvek nije ispunio sva očekivanja, jer veliki deo istinske modernizacije direktno zavisi od razvijanja carinskog informacionog sistema i još uvek nije implementiran. Pojednostavljena deklaracija, status ovlašćenog privrednog subjekta i pojednostavljene procedure za ekspresne pošiljke još uvek nisu operativni u praksi. Implementacija je na čekanju dok carinski informacioni sistem ne bude razvijen da bude u mogućnosti da podrži procese.

Neophodna je povezanost carinskih i kompanijskih sistema sa dvosmernom razmenom podataka kako bi se omogućilo istinsko unapređenje trgovine, standardizacija i pojednostavljeni procesi. Drugim rečima, neophodno je omogućiti ekspresno carinjenje ekspresnih pošiljaka jer one to sada, prispećem kod nas, prestaju da budu. Ovo pitanje je veoma značajno za dalju ekonomsku liberalizaciju i kao podrška stranim direktnim investicijama.

Takođe, potrebno je uvesti pojam de-minimis pošiljaka, na koje se, do propisane vrednosti, ne plaćaju ni carinske dažbine ni PDV. Sadašnja definicija malih pošiljaka, nekomercijalne prirode je takva da se na te pošiljke (vrednosti do 50 evra) ne plaćaju carinske dažbine, ali plaća se PDV. De-minimis mehanizam je uveden u Evropi jer je skuplje organizovati naplatu dažbina za takve pošiljke, nego što same dažbine iznose. Ovo pitanje je veoma značajno za dalji razvoj e-trgovine.

Postupak pojednostavljenog izvoznog carinjenja omogućen je svim poštanskim operatorima tako što je ranije kreirano rešenje za javnog poštanskog operatora primenjeno i na privatne poštanske operatore. U narednom koraku, potrebno je to rešenje dodatno pojednostaviti, odnosno prilagoditi tehnologiji poslovanja privatnih poštanskih operatora i razmotriti povećanje vrednosti pošiljaka na koje se ono odnosi (predlog: 5,000 evra). Ovo pitanje je veoma značajno za dalju podršku izvoza.

PREPORUKE SAVETA

Kako bi se osigurao dalji napredak u oblasti carina, preporučujemo:

- Razvijanje efikasnog carinskog informacionog sistema i obezbeđivanje implementacije pojednostavljenih postupaka, sigurno povezivanje sa kompanijama i automatsko carinjenje;
- Omogućavanje pune implementacije pojednostavljenih procedura koje su predviđene pravnim okvirom;
- Uvođenje i definisanje de-minimis pošiljaka, odnosno pošiljaka na koje se, do propisane vrednosti, ne plaćaju ni carinske dažbine ni PDV;
- Dalji razvoj postupka pojednostavljenog izvoznog carinjenja za pošiljke do 1,000 evra i razmatranje povećanja vrednosnog limita na 5,000 evra;
- Obezbeđivanje efikasne i ujednačene edukacije carinskog osoblja kako bi se obezbedio fokus na punu implementaciju novog zakonskog okvira u praksi, s ciljem stvaranja predvidive okoline za trgovinu i obezbeđivanje investicija;
- Prebaciti fokus carinskih službenika sa pristupa stečenog u ranijoj praksi na punu implementaciju sadašnjeg pravnog okvira, smanjenje diskrecionih prava i uvođenje odgovornosti ako se pošiljka zadržava/kontroliše bez ikakvog pravog razloga koji proističe iz analize rizika.

ZAKON O OPŠTOJ BEZBEDNOSTI PROIZVODA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Kontinuirana i intenzivna primena Zakona, posebno u domenu učinkovitog upozoravanja potrošača, javnog zagovaranja, redovnih kontrola i identifikacije problematičnih tačaka na osnovu pouzdane analitike, te kažnjavanja utvrđenih prekršilaca je od presudnog značaja.	2011		✓	
Organizovanje kampanja radi povećavanja nivoa opšte svesti i odgovarajuća obuka za privredne subjekte.	2009		✓	
Razvoj sistema koordinacije, razmena informacija i saradnja odgovarajućih učešnika na trajnoj osnovi, sa konkretnim i efektnim aktivnostima i rezultatima.	2011			✓
Razvoj NEPRO portala i unapređenje transparentnosti u radu upravnih organa, kao i njihovih kapaciteta.	2011			✓
Napuštanje mera direktnе intervencije na tržištu u korist nadzora nad kršenjima prava konkurenције, pravila o opštoj bezbednosti proizvoda i informacija koje se pružaju potrošačima.	2012			✓

STANJE

Opšta bezbednost proizvoda neposredno je regulisana u Srbiji od 2009. godine, posebnim zakonom i odgovarajućim pratećim propisima. U 2011. godini usvojen je i Zakon o tržišnom nadzoru.

Pravni okvir, zajedno sa povezanim propisima (npr. Zakon o zaštiti potrošača, Zakon o obligacionim odnosima, itd.) predviđa značajne obaveze za proizvođače i distributere vezano za bezbednost proizvoda, dostavljanje i objavljivanje informacija, upravni nadzor i carinska pitanja. Kršenje najvažnijih odredbi sankcionisano je novčanim kaznama. U suštini, gore navedeni pravni okvir predstavlja manje-više direktnu kopiju EU regulative i standarda.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon o tržišnom nadzoru reguliše pitanje saradnje i razmene informacija sa Evropskom Unijom, pravni okvir za radnje i mere tržišnog nadzora, opšta pravila o kontroli proizvoda koji ulaze na tržište i uslove usaglašenosti sa propisima i koordinaciju između relevantnih aktera (uključujući ustanovljenje državnog Saveta za bezbednost proizvoda) i treba da služi kao pravni osnov za implementaciju Strategije o tržišnom nadzoru u Srbiji i za rad odgovarajućih inspekcijskih organa.

Implementacija novog EU IPA projekta koji se odnosi na

zaštitu potrošača bi takođe trebalo da omogući pregled i proveru propisa i prakse iz oblasti opšte bezbednosti proizvoda.

PREOSTALI PROBLEMI

Online NEPRO sistem javnog informisanja, kao domaći pandan evropskom Rapid Alert Point of Exchange, ustanovljen je sa ciljem obaveštavanja potrošača o opasnim proizvodima. Međutim, ne postoji dovoljan nivo svesti o aktivnostima NEPRO-a (nije široko poznat, prisutan u medijima i ne prenosi obaveštenja iz RAPEX-a), a tokom celokupne 2012. godine objavljeno je svega 9 obaveštenja. Stoga se može smatrati da je relativno mali uticaj na tržište ovog portala. Nije bilo unapređenja sistema koja bi se ticala pristupačnosti, statistike i analize podataka. Ovaj neuspeh je još izraženiji u poređenju sa drugim uspešnim vladinim portalima, a takođe i novootvorenom centralizovanom stranicom posvećenom zaštiti potrošača.

Postoji opšti problem nedostatka javnosti i transparentnosti rada organa nadležnih za bezbednost proizvoda. Ovo vodi jačanju nepoverenja i negativnoj percepцији rada organa, koji se često smatraju korumpiranim i selektivnim. Čini se da različiti relevantni akteri u ovoj oblasti (NVO, privredni subjekti, tržišna inspekcija, certifikovane laboratorije) ne vrše aktivnosti koordinirano (uprkos postojanju nekoliko polu-formalnih institucija sa tim ciljem, poput pomenutog Saveta) i da ne deluju

u okviru jedinstvenog sistema, već na ad-hoc osnovi. Posebno zabrinjava nedostatak razmene informacija između inspekcije i pravosuđa, što onemogućava formi-

ranje baze podataka o utvrđenim prekršajima, te odgovarajućih aktivnosti praćenja. Najozbiljniji problem predstavlja neefikasnost u upotrebi tržišne inspekcije.

PREPORUKE SAVETA

- Kontinuirana i intenzivna primena Zakona, posebno u domenu efektivnog upozoravanja potrošača, javnog zagonetkovanja, redovnih kontrola i identifikacije problematičnih tačaka na osnovu pouzdane analitike, te kažnjavanja utvrđenih prekršilaca je od presudnog značaja;
- Organizovanje kampanja radi povećavanja nivoa opšte svesti i odgovarajuća obuka za privredne subjekte;
- Razvoj sistema koordinacije, razmena informacija i saradnja odgovarajućih učesnika na trajnoj osnovi, sa konkretnim i efektnim aktivnostima i rezultatima;
- Razvoj NEPRO portala i unapređenje transparentnosti u radu upravnih organa, kao i njihovih kapaciteta;
- Napuštanje mera direktne intervencije na tržištu u korist nadzora nad kršenjima prava konkurenčije, pravila o opštoj bezbednosti proizvoda i informacija koje se pružaju potrošačima.

PROPISE O ELEKTRONSKOJ TRGOVINI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Razvoj specifičnih obezbeđenja za sigurnost transakcija, uključujući unapređenje procesiranja uplata, ali i tradicionalnih usluga osiguranja bi bio pozitivan po elektronsku trgovinu.	2012	✓		
Vlada, u saradnji sa Narodnom Bankom Srbije i bankarskim sektorom, bi trebalo da pomogne formiranje jedinstvenog okruženja za elektronsko plaćanje, kroz primenjiv i kvalitetan načrt Zakona o elektronskoj valuti.	2011	✓		
Neophodne su stalne javne kampanje i aktivnosti, sa naglaskom na edukaciju i bezbednost.	2009	✓		
Dalje povezivanje upravnih organa i razvoj dodatnih e-usluga.	2011	✓		
Podsticanje razvoja agregacionih servisa i autentifikacije e-prodavnica od strane samog sektora (white-list prodavnica).	2011			✓
Podsticanje međukompanijske elektronske trgovine i promocija ovog poslovnog modela velikim kompanijama.	2011	✓		

STANJE

Pravni okvir za elektronsku trgovinu u Srbiji prvenstveno čine Zakon o elektronskoj trgovini, Zakon o elektronskom dokumentu i Zakon o elektronskom potpisu. Zakon o zaštiti potrošača takođe sadrži određene odredbe relevantne za odnos između trgovaca i potrošača prilikom prodaje na daljinu (uključujući i Internet), čime je u srpsko pravo implementirana Direktiva Evropske Unije br. 97/7/EC. Sekundarni pravni okvir koji obuhvata pravila koja uređuju poslove kao što su finansijske transakcije, poreski poslovi i revizija, je takođe bitan za oblast elektronske trgovine.

Nezvanične procene ukazuju na povećanje broja elektronskih transakcija u Srbiji na procenjenih 1,2 miliona transakcija u 2012. godini (oko 1 milion na stranim web stranicama i dodatnih 165,000 na domaćim web stranicama) što ukupno čini oko 180 miliona evra ostvarenog prometa. Ovaj iznos se odnosi samo na informacije o kreditnim karticama koje je objavila Narodna banka. Kada bi se uzeli u obzir i drugi kanali krajnji rezultat bi verovatno bio mnogo veći u vezi sa čim postoje različite procene koje se kreću u rasponu da od oko 1,4% do skoro 10% od ukupne maloprodaje ide kroz elektronsku trgovinu. Nakon nedavnog ulaska PayPal-a na srpsko tržište, očekuje se da će se elektronska trgovina u Srbiji značajno razviti u bliskoj budućnosti.

POBOLJŠANJA

Statistički podaci koji se tiču upotrebe kompjutera, veće rasprostranjenosti širokopojasnog pristupa Internetu i elektronske trgovine se iz godine u godinu stabilno poboljšavaju (primera radi, korišćenje širokopojasnog pristupa Internetu je u 2012.

godini poraslo na oko 38%, dok je u 2011. godini iznosilo 31%) Ne postoje značajniji problemi vezani za primarni pravni okvir koji se tiče elektronske trgovine – elektronski potpisi i ugovori se smatraju punovažnim u Srbiji, i postoji nekoliko ovlašćenih tela za izдавanje elektronskih sertifikata. Razvijeni su mehanizmi za zaštitu potrošača prilikom prodaje na daljinu, a takođe postoje i fiskalne i poreske olakšice za aktivnosti elektronske trgovine (moguće je čak podneti i zahtev za plaćanje PDV-a putem Interneta). Sa poboljšanjem širokopojasnog pristupa (intenzitet konkurenčije u ovom sektoru je unapređen, sa ulaskom novih učesnika na tržište, i ponudama kvalitetnih usluga optičkih vlačana), povećanjem komercijalnog korišćenja društvenih mreža (sveprisutnih u Srbiji), te snažnim razvojem sektora mobilnog Interneta, elektronska trgovina bi trebalo da nastavlja sa rastom, čak i u izazovnim ekonomskim vremenima.

Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija predložilo je i sačinilo načrt izmena i dopuna Zakona o elektronskoj trgovini i Zakona o zaštiti potrošača sa ciljem dalje harmonizacije postojećih pravila sa jurisprudencijom Evropske Unije tzv. *acquis communautaire*. Predložene izmene i dopune još uvek nisu usvojene u skupštini. Elektronski računi za pravna lica dobijaju sve veću podršku i dodatno se razvijaju za upotrebu na tržištu. Dalje, postoje planovi da se ažuriraju i kombinuju pravila o elektronskom potpisu, elektronskom dokumentu i elektronskom arhiviranju u novom Zakonu o elektronskom poslovanju. Sa druge strane, izmene finansijskih propisa koji su relevantni za oblast elektronske trgovine su implementirane samo delimično. Mada je u Zakon uveden izuzetak u vezi sa elektronskim uslugama koji dozvoljava srpskim građanima da otvore račune kod stranih operatora elektronskog plaćanja kao što je PayPal, devizni okvir je i dalje restriktivan.

Zakon o elektronskoj valuti nije usvojen, ali relevantne odredbe bi trebalo da budu implementirane kroz budući Zakon o platnim uslugama.

Nekoliko velikih operatora elektronskih aplikacija i sistema za elektronsko plaćanje je nedavno ušlo i na srpsko tržište, uključujući u dugo iščekivani dolazak Paypal-a. Uvođenje efikasnih i pristupačnih sistema za elektronsko plaćanje bi trebalo da bude od velikog značaja za elektronsku trgovinu. Mada su postojali određeni problemi prilikom uvoza i izvoza robe, očekuje se dalji razvoj u ovoj oblasti.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako većina zakona koji regulišu elektronsku trgovinu predstavlja gotovo preslikane evropske zakone iz ove oblasti koji bi, po pravilu, trebalo da omoguće efektivniji pravni okvir, dva osnovna problema i dalje ostaju, a to su neadekvatna praksa nadležnih organa i neusklađenost određenih povezanih propisa. Dodatno, određeni propisi koji su u vezi sa ovom oblasti – fiskalni i carinski propisi, elektronsko arhiviranje, računovodstvena pravila itd. – nisu harmonizovani sa modernim pravnim okvirom kojim se reguliše elektronska trgovina što usporava njegovu dalju implementaciju. Nedovoljno efikasna primena propisa ima dodatni negativni efekat na povezenje u elektronsku trgovinu. Generalno govoreći, problemi leže u nizu sitnih prepreka koje uvećavaju komercijalni rizik i troškove uspešnog elektronskog poslovanja.

Dolazak PayPal-a praćen je značajnim povećanjem u korišćenju sredstava elektronske trgovine; međutim postoje određeni problemi sa prilagođavanjem pratećem uvećanju u broju pre-

ko-graničnih transakcija. Mnogi potrošači su se žalili na naizgled proizvoljni, neefikasan ili preterano strog tretman stranih narudžbina na carini. PayPal još uvek nije dozvolio mogućnost elektronskog plaćanja ka Srbiji što ograničava srpsko poslovanje u vezi sa izvoznim proizvodima kroz ovu platformu. Usvojanje jasnog, konzistentnog i čvrstog pravnog okvira koji reguliše elektronsku valutu, kao i regulisanje elektronskog novca i problema u vezi sa deviznim poslovanjem, bi trebalo da bude među prvim stvarima na dnevnom redu.

Nedostatak kapaciteta i ograničeni obim ovog tržišta oslikava i kontinuirano oklevanje velikih kompanija da uđu na elektronsko tržište. Obim među-kompanijskih transakcija i dalje ne zadovoljava. Zbog transportne infrastrukture, kompleksne regulative i određenih perifernih pitanja, trgovinske marže su još uvek na visokom nivou i većina kompanija retko posluje putem preko-granične elektronske trgovine. Edukacija i razvoj prakse predstavljaju jedino rešenje na pitanja poverenja u online okruženje (kako za javnu upravu tako i za poslovni sektor), koje predstavlja ključni ograničavajući faktor u Srbiji, kao i u svetu. Bezbednost i sigurnost podataka, su sve više i više u prvom planu transakcija koje se sprovode putem elektronske trgovine, i ovo bi trebalo da bude oblast koja će se naročito razvijati u budućnosti.

Jedan od problema je i taj što u skladu sa članom 60. stav 1. Pravilnika o opštim uslovima za obavljanje poštanskih usluga (Službeni glasnik Republike Srbije br. 2/11, 24/10, 58/10, 13/11 i 65/11), a koje imaju veliki značaj u lancu elektronske trgovine, nije moguće vršiti uručenje pošiljki uz digitalni potpis primaoca na ekranu dostavljačkog skenera. Tako se i dalje moraju sastavljati, popunjavati i arhivirati papirni dostavljački spiskovi.

PREPORUKE SAVETA

- Ažuriranje pravnog okvira u skladu sa nedavnim promenama u Evropskoj Uniji u oblasti elektronske trgovine i zaštite potrošača;
- Izmene i dopune sekundarnog pravnog okvira koji je u vezi sa ovom oblašću a tiče se oblasti kao što je elektronsko arhiviranje, revizija, devizno poslovanje itd;
- Koordinirani pristup nadležnih organa uključujući jasnu u koherentnu politiku implementacije, sa vrha na dole, koja je neophodna da bi se obezbedila neometana primena i blagonaklono okruženje za razvoj elektronske trgovine. Razmena znanja među državnim službenicima, uključujući inspektore, je od ključnog značaja;
- Neophodno je formiranje jedinstvenog okruženja za elektronsko plaćanje koje bi liberalizovalo i elektronsko plaćanje i naplatu;
- Neophodne su stalne javne kampanje i aktivnosti, sa naglaskom na edukaciju i bezbednost;
- Omogućiti uručenje poštanskih pošiljki uz digitalni potpis primaoca na ekranu dostavljačkog skenera.

ZAKON O PLATNOM PROMETU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Potpuna primena propisa vezanih za Registar menica i ovlašćenja.	2011	✓		
Izmene Zakona o platnom prometu u vezi sa članom 46, na način da zvanično tumačenje ovog člana bude u skladu sa formulacijom ovog člana.	2012			✓

STANJE

Zakon o platnom prometu (Sl. Glasnik SRJ br. 3/2002 i 5/2003, Sl. Glasnik RS br. 43/2004, 62/2006, 31/2011) (u daljem tekstu „Zakon“) uređuje osnovne pravne institute platnog prometa, postupak i ograničenja u pogledu poslova platnog prometa.

Zakon uređuje postupak otvaranja i vođenja bankovnog računa, definiše poslove platnog prometa, naloge za plaćanje, izvršenje transfera odobrenja i transfera zaduženja, odgovornost za naloge plaćanja, naknadu za pretrpljenu štetu i povraćaj sredstava u vezi sa poslovima platnog prometa, prinudnu naplatu s računa klijenata, kaznene mere u slučajevima kršenja Zakona, kao i Registar menica i ovlašćenja.

Shodno Zakonu, sva pravna lica i pojedinci koji se bave poslovnom delatnošću su u obavezi da otvore dinarski bankovni račun, da drže novčana sredstva na računu i da vrše plaćanja preko računa u skladu sa Zakonom i Ugovorom o otvaranju i vođenju računa zaključenog sa bankom.

U vezi sa Zakonom trenutno je na snazi 20 podzakonskih akata.

POBOLJŠANJA

Zakon nije menjан tokom 2012. i 2013. godine. Svi podzakonski akti koji su se primenjivali tokom 2012. godine su i dalje na snazi, uz izuzetak Odluke o načinu upravljanja tokovima gotovine (Sl. Glasnik RS br 89/2011) koja je

zamenjena Odlukom o upravljanju tokovima gotovine („Sl. Glasnik RS“, br. 60/2012).

Podzakonski akti usvojeni tokom 2011. godine i 2012. godine, od kojih je posebno značajna Odluka o bližim uslovima, sadržini i načinu vođenja Registra menica i ovlašćenja (Sl. Glasnik RS br. 56/2011), su se u prethodnom periodu primenjivali čime njihova primena postepeno postaje rutina i za privredne subjekte i za nadležne državne organe.

U pogledu primene člana 46. Zakona, koji reguliše izmirenje finansijskih obaveza privrednih subjekata čiji su računi blokirani u postupku prinudne naplate, prema službenim mišljenjima izdatim od strane Ministarstva finansija, poslovni subjekti čiji su računi blokirani u svrhu prinudne naplate poreza, mogu kao izuzetak od opšteg pravila, u slučaju izmirenja plata i sličnih obaveza, da izmire svoje obaveze prema trećim licima prenosom obaveza i/ili potraživanja putem cesije ili asignacije.

Srbija će, kao zemlja kandidat za članstvo u Evropskoj Uniji biti u obavezi da usaglaši propise o platnom prometu sa pravnim okvirom Evropske Unije. Kako bi se izvršila potrebna usaglašavanja, neophodno je u budućnosti izvršiti izmene i dopune Zakona u cilju daljeg usaglašavanja sa pravnim okvirom Evropske Unije.

PREOSTALI PROBLEMI

Zvanične odluke izdate od strane Ministarstva finansija, u vezi sa primenom člana 46. Zakona nisu u skladu sa zakonskom formulacijom.

PREPORUKE SAVETA

- Izmene zakona u vezi sa članom 46. Zakona, na način da zvanično tumačenje ovog člana bude u skladu sa formulacijom ovog člana;
- Izmene Zakona u cilju daljeg usaglašavanja sa pravnim okvirom Evropske Unije.

ZAKON O ROKOVIMA IZMIRENJA NOVČANIH OBAVEZA U KOMERCIJALNIM TRANSAKCIJAMA

STANJE

Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama ("Zakon") je usvojen u decembru 2012. godine, a njegova primena je počela 31. marta 2013. godine.

Od dana usvajanja, a naročito nakon stupanja na snagu, ovaj Zakon je kontinuirano predmet debata i komentara ne samo od strane privatnog sektora već i od šire javnosti u Srbiji, budući da se stavovi o Zakonu razlikuju u zavisnosti od sektora iz kojeg potiču subjekti koji su obuhvaćeni ovim Zakonom.

Glavni cilj Zakona, kako je to predstavljeno pre njegovog usvajanja, je da omogući stvaranje sigurnog i kontrolisanog poslovnog okruženja, time što će se propisati precizni kriterijumi i rokovi za plaćanje novčanih obaveza javnog sektora privatnom sektoru. Shodno tome, rokovi plaćanja novčanih obaveza su ograničeni na 45 dana u slučajevima kada je javni sektor dužnik (jedini izuzetak se odnosi na Fond za zdravstveno osiguranje sa rokom plaćanja koji bi sa 150 dana od trenutka stupanja na snagu Zakona trebalo biti skraćen na 90 dana od 01. januara 2015. godine) odnosno 60 dana u slučajevima kada je privatni sektor dužnik javnog sektora.

Iako je glavni fokus Vlade prilikom donošenja Zakona bio na transakcijama između javnog i privatnog sektora, Zakon takođe propisuje striktna ograničenja plaćanja u transakcijama između privatnih subjekata, kojim u izvesnoj meri ograničava, autonomiju volja strana u privrednim transakcijama i predviđa sankcije za strane koje se ne pridržavaju uslova iz Zakona.

Rokovi plaćanja između privatnih subjekata su načelno ograničeni na 60 dana, sa određenim izuzecima od ovog pravila, od kojih su najznačajnija: (i) plaćanje u ratama gde je rok ograničen na 90 dana, pri čemu najmanje 50% novčane obaveze mora biti isplaćeno do polovine ugovorenog roka i (ii) u slučaju kada dužnik dostavi poveriocu bezuslovnu bankarsku garanciju ili avaliranu menicu od strane banke, kada se rok plaćanja može slobodno ugovoriti.

Imajući u vidu da je Zakon stupio na snagu pre manje od 6 meseci, odnosno da su prva plaćanja po Zakonu dospela 15. maja za javni sektor, odnosno 01. juna za privatni sektor, trenutno ne postoji dovoljno relevantne prakse na osnovu koje bi bilo moguće u potpunosti oceniti rezultate Zakona, a posebno poštovanje predviđenih pravila od strane javnog i privatnog sektora.

POBOLJŠANJA

Uprkos činjenici da je protok vremena od stupanja na snagu Zakona nedovoljan za ocenu pozitivnih efekata Zakona, mišljenja smo da se sledeći pozitivni signali mogu istaći već u ovom trenutku:

1. Uvođenje finansijske discipline javnom sektoru – Slična zakonska rešenja postoje i usvojena su u prethodnom periodu u velikom broju zemalja članica EU. Postoji jasna tendencija da je ovakav vid propisa potreban, posebno u zemljama koje nisu u potpunosti razvijene, a čija bi primena mogla predstavljati dobar signal potencijalnim stranim investitorima. Ovo se naročito odnosi na saradnju između stranih investitora i javnog sektora, budući da je u prošlosti nekoliko međunarodnih kompanija napustilo Srbiju iz razloga neblagovremenog plaćanja obaveza od strane javnog sektora.
2. Rokovi plaćanja javnog sektora – Određivanje roka plaćanja od 45 dana za javni sektor (izuzev za Fond za zdravstveno osiguranje) je pozitivan korak, imajući u vidu da su trenutni rokovi plaćanja javnog sektora privatnom sektoru značajno duži. Shodno tome, primenom Zakona, likvidnost privatnog sektora koji sarađuje sa javnim sektorem bi trebalo biti značajno unapređena. Dodatno, rokovi predviđeni za Fond za zdravstveno osiguranje, iako duži nego za ostatak javnog sektora, su takođe značajan korak napred, imajući u vidu da je trenutno prosečni rok plaćanja od strane Fonda za zdravstveno osiguranje duži od 200 dana.
3. Proaktivan pristup Ministarstvu finansija – Budući da je Savet član Vladine radne grupe za primenu Zakona, imali smo priliku da se uverimo da Ministarstvo finansija veoma aktivno radi na implementaciji Zakona. Naime, pre stupanja na snagu kao i nakon toga, Ministarstvo je održalo veliki broj sastanaka i radionica sa različitim subjektima koji su uključeni ili obuhvaćeni Zakonom (kao što su javna uprava, sudovi, poreska uprava i drugi) kako bi pripremilo i omogućilo punu primenu Zakona u praksi.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako su rešenja predviđena Zakonom u pogledu javnog sektora jasna i logična, postoje određeni aspekti u pogledu odnosa između privatnih subjekata koji bi trebalo biti dodatno unapređeni i razmatrani u smislu eventualnih izmena Zakona.

Glavna otvorena pitanja su sledeća:

1. Striktnost u pogledu transakcija između privrednih subjekata u privatnom sektoru – potpuno isključenje autonomije volje strana prilikom ugovaranja rokova plaćanja, može uticati na privredne subjekte da pokušaju da izbegnu primenu Zakona, ugovaranjem kognacije ili komisionih poslova;
2. Primena Zakona na dugoročne kompleksne projekte – Rešenja Zakona su relativno jednostavna i cilj im je da se primenjuju na sve odnose između privrednih subjekata. Međutim, za dugoročne kompleksne projekte koji se sprovode u velikom broju faza, Zakon ne predviđa izuzetke koji bi bili primenljivi za takve projekte.
3. Novčana naknada u iznosu od 20.000 dinara – ova

naknada je definisana kao naknada poveriocu za slučaj da dužnik ne izvrši svoje obaveze u rokovima predviđenim Zakonom. Iznos ove naknade je isti nezavisno od iznosa dugovanja dužnika. Sporna pitanja u pogledu ove novčane naknade su sledeća: (i) može biti nesrazmerna u slučaju neplaćanja manjih iznosa, u kom slučaju novčana naknada bi bila značajno veća od samog iznosa osnovnog duga; i (ii) u praksi može doći do situacije da dužnik koji je primio više faktura sa malim iznosima od jednog poverioca (za svaki svoj maloprodajni objekat) koje dospevaju na isti dan, može biti obavezan da plati novčanu naknadu za svaku neplaćenu fakturu;

4. Plaćanja od strane državnih apoteka – prema Zakonu rokovi plaćanja za državne apoteke su ista kao za Fond za zdravstveno osiguranje. Ovakvo rešenje može ponovo stvoriti neravnopravnu tržišnu konkureniju.

PREPORUKE SAVETA

- Olakšavanje pravila koja se odnose na privatne subjekte kako bi predviđeli ili (i) duže rokove plaćanja ili (ii) dodatne izuzetke od predviđenog roka plaćanja od 60 dana;
- Izmene u pogledu novčane naknade u slučaju neplaćanja u predviđenom roku. Ove izmene bi trebalo da se odnose kako na (i) predviđanja naknade u određenom procentu neplaćene fakture; tako i na (ii) odredbe da potverilac koji ima više manjih faktura prema jednom dužniku, a koje sve dospevaju na isti dan, je ovlašćen na samo jednu naknadu za sve takve fakture;
- Nastavak obuke svih subjekata koji učestvuju u primeni ovog Zakona, kako bi se obezbedila ista praksa od strane Ministarstva finansija i sudova u pogledu primene Zakona;
- Usvajanje izmena Zakona kako bi se predvidela posebna pravila za dugoročne kompleksne projekte;
- Izmene Zakona u vezi sa farmaceutskom industrijom, kako bi se obezbedili jednak tretman i uslovi za sve učesnike.

DEVIZNO POSLOVANJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Modernizovati propise o platnom prometu i prilagoditi ih savremenim transakcijama.	2012	✓		
Omogućiti prebijanje međusobnih potraživanja u međunarodnom platnom prometu i poslove sa finansijskim derivatima u skladu sa podzakonskim aktima i međunarodnom praksom i standardima.	2010		✓	
Dozvoliti „cash-pooling“ između društava.	2012			✓
Omogućiti prekogranična međukompanijska fakturisanja kako bi se pojednostavila plaćanja po ovom osnovu i dalje regulisao princip „netting“ operacija u Srbiji, koji nisu dovoljno regulisana postojećim tekstom.	2011			✓
Omogućiti izdavanje garancija po nalogu nerezidenata po poslovima između dva nerezidenta koji nisu kreditni poslovi.	2011			✓
Omogućiti globalni „netting“ između povezanih društava.	2012			✓
Pojednostaviti obaveze obaveštavanja (od otvaranja bankovnog računa do registracije zajmova).	2012	✓		
Prilagoditi i uskladiti važeću regulativu u ovoj oblasti i razrešiti pitanja koja su još uvek nedovoljno jasno uređena.	2012		✓	

STANJE

Krajem 2012. godine, došlo je do još jednog "talasa" značajnih izmena propisa o deviznom poslovanju. U oktobru 2012., stupile su na snagu izmene i dopune Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji, kojima je prestao sa radom Devizni inspektorat, a njegove nadležnosti preneće na Poresku upravu. Takođe, u decembru 2012. godine, Narodna skupština je usvojila obimne izmene i dopune Zakona o deviznom poslovanju (u daljem tekstu „Zakon“), koje su stupile su na snagu 25. decembra 2012. godine.

Izmenama propisa o deviznom poslovanju nastavljen je trend postepene liberalizacije kretanja kapitala, uz istovremeno ukidanje i pojednostavljenje određenih administrativnih procedura u cilju smanjenja troškova privredi i građanima.

Kako bi se uvedene izmene mogle u potpunosti primeniti, Vlada i Narodna banka Srbije („NBS“) su obavezne da donešu neophodne podzakonske akte u roku od 6 meseci od stupanja na snagu Zakona.

POBOLJŠANJA

Iako velika većina izmena Zakona predstavlja pozitivni pomak, odnosno poboljšanje pravnog okvira, ovom prili-

kom ćemo ukazati samo na neke od najznačajnijih izmena, prateći strukturu samog Zakona.

a. Tekući poslovi

Poslovi prebijanja dugovanja i potraživanja, po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga i po osnovu kreditnih poslova sa inostranstvom u devizama, su znatno olakšani. Naime, Ministarstvo finansija više ne daje "zeleno svetlo" za obavljanje ovih poslova, prethodnom proverom ispunjenosti uslova za prebijanje. Novim podzakonskim aktima uređuje se isključivo način, a ne više i uslovi za obavljanje ovih poslova, čime će vršenje poslova prebijanja biti dodatno olakšano. NBS je donela Odluku o načinu prebijanja dugovanja i potraživanja po osnovu kreditnih poslova sa inostranstvom u devizama, dok se podzakonski akt Vlade o prebijanju dugovanja i potraživanja po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga u momentu pisanja ovog teksta još uvek očekuje. Takođe, prebijanje dugovanja i potraživanja sada može vršiti i ogrank stranog pravnog lica.

Izvršena je i značajna relaksacija poslova prenosa potraživanja i dugovanja nastalih po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga rezidenata. Dužnik/poverilac iz osnovnog posla više ne mora da bude strana u ugovoru o prenosu, već je dovoljno da, nakon zaključenja ugovora između prenosioca i primaoca potraživa-

nja i dugovanja, prenosilac obavesti dužnika/poverioca o izvršenom prenosu. Ipak, iako se kod prenosa potraživanja čini sasvim opravdanim da se ne zahteva saglasnost od dužnika (već samo obaveštavanje o izvršenom prenosu), moramo da napomenemo da se isto ne može reći za prenos dugovanja, imajući u vidu da bi poverilac trebalo da da svoju saglasnost za promenu na strani dužnika (promena ovog člana je stoga sadržana u preporukama Saveta). Zakon reguliše sve aspekte, uključujući i minimum sadržaja ugovora o prenosu, te nema više potrebe za podzakonskim aktima koji su do sada bili u primeni. Poslove prenosa dugovanja i potraživanja sada po prvi put mogu obavljati i nerezidenti, dok rezidenti - javna preduzeća i pravna lica sa državnim kapitalom ili u procesu restrukturiranja/privatizacije mogu prenosi potraživanja i dugovanja samo na osnovu ugovora, saglasnosti ili izjava zaključenih između svih učesnika u poslu, uz prethodno pribavljenu saglasnost Vlade. Istovremeno, ukinute su obaveze izveštavanja o ovim poslovima.

Donošenjem novih podzakonskih akata, biće stavljeni van snage podzakonski akti koji su do sada regulisali prebijanje dugovanja i potraživanja, dok su stupanjem na snagu Zakona stavljeni van snage podzakonski akti koji se tiču potraživanja i dugovanja nastalih po spoljnotrgovinskim poslovima rezidenata.

b. Kapitalni poslovi

Novim članom 11a, Zakon uređuje plaćanje i naplatu radi kupovine i prodaje udela u kapitalu pravnih lica, i to od strane rezidenta u inostranstvu i nerezidenta u Srbiji, odnosno dozvoljava prenos kapitala po osnovu tzv. portfolio investicija – tj. investicija koje nisu obuhvaćene pojmom direktnih investicija (sticanje do 10% udela u kapitalu pravnog lica).

Nadovezujući se na propise o tržištu kapitala, Zakon pruža mogućnost i rezidentima (pravna lica, preduzetnici i fizička lica) da ulažu u inostrane investicione fondove. Ova vrsta ulaganja može se vršiti isključivo posredstvom rezidenta - društava za upravljanje investicionim fondovima i investicionih društava.

Pored usklađivanja sa novom definicijom, izvršena je i dalja liberalizacija kreditnih poslova sa inostranstvom. Naime, ukinuta je zabrana zaduživanja rezidenta-fizičkih lica u inostranstvu, pa im je od sada omogućeno da uzimaju kredite i zajmove u inostranstvu na rok duži od godinu dana, a ograncima stranih pravnih lica da se

na rok duži od godinu dana zadužuju kod nerezidenta - osnivača. Kako je i sam Savet ukazao na problematičnost odredbe kojom se propisuje da se garancije, jemstva i drugi instrumenti iz člana 18. Zakona izdaju u valuti osnovnog posla, ističemo brisanje ove odredbe iz Zakona kao još jedno poboljšanje.

Dalje, pored banke, omogućeno je nerezidentima i svim rezidentima, izuzev rezidenta fizičkih lica, da prenose potraživanja i dugovanja nastala po osnovu kreditnog posla sa inostranstvom. Uslovi i način obavljanja ovih poslova su pojednostavljeni i potpuno regulisani samim Zakonom, na isti način kao i gore opisani prenos potraživanja i dugovanja po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga.

Ukinut je uslov prema kome su rezidenti - pravna lica mogli nerezidentima čiji su većinski vlasnik, odobravati finansijske zajmove, kao i davati sredstva obezbeđenja po kreditnim poslovima između dva nerezidenta, samo ukoliko se isti odobrava iz dobiti koju rezident ostvari poslovanjem u inostranstvu.

Najzad, obaveza evidentiranja kreditnih poslova sa inostranstvom zamenjena je obavezom izveštavanja NBS-a, koja obaveza bi trebalo da bude znatno jednostavnija i koja će biti regulisana novim podzakonskim aktom. Napominjemo da će platni promet po određenim kreditnim poslovima sa inostranstvom moći da se vrši samo ukoliko su rezidenti o tim poslovima prethodno izvestili NBS.

c. Platni promet

Kad je reč o platnom prometu sa inostranstvom, Zakon uvodi pravni osnov za vršenje elektronske kupoprodaje roba i usluga rezidenta u inostranstvu. Naime, rezidenti sada mogu obavljati platni promet i preko stranih institucija kojima se prenose devize radi plaćanja i naplate po osnovu elektronske kupoprodaje roba i usluga u inostranstvu. Ovo rešenje je omogućilo ulazak na srpsko tržište jednog od najpoznatijih servisa za on-line plaćanje, "PayPal", čime se obezbeđuje lakši i bezbedniji pristup internet trgovini, a na srednji i duži rok, i jačanje efektivne konkurenциje u zemlji. Napominjemo da se sredstva rezidenta koja se vode kod strane institucije elektronskog novca ne smatraju, u smislu Zakona, depozitom na računu kod banke u inostranstvu.

Plaćanje, odnosno naplata rezidenta drugom nerezidentu, a ne nerezidentu kome duguje odnosno od koga potra-

žuje po dozvoljenom tekućem ili kapitalnom poslu, sada može da se vrši pod pojednostavljenim uslovima, propisanim direktno u Zakonu. Naime, s obzirom da su ovi poslovi posledica prenosa potraživanja i dugovanja između dva nerezidenta, ovi poslovi mogu da se vrše na osnovu: (i) ugovora zaključenog između svih strana u poslu, ili (ii) izjave rezidenta da je obavešten o izvršenom prenosu, kojom se on praktično saglašava sa prenosom. Zakon propisuje minimum sadržine ovog ugovora, odnosno izjave. Rezident - javno preduzeće i pravno lice sa državnim kapitalom ili u procesu restrukturiranja/privatizacije može vršiti ove poslove uz dodatno ograničenje, odnosno samo uz prethodnu saglasnost Vlade.

Takođe, proširen je broj osnova po kojima se plaćanje, naplaćivanje i prenos u zemlji mogu vršiti i u devizama: po osnovu garancijskih poslova, ukoliko se osnovni posao vrši u devizama; uplate zarada rezidentima - fizičkim licima koji su upućeni na privremeni rad u inostranstvo po osnovu ugovora o izvođenju investicionih radova u inostranstvu; prenos na devizni račun člana porodice kod banke u zemlji, uz dokaz da je u pitanju srodnik do trećeg stepena srodstva; po poslovima koje uređuju propisi o tržištu kapitala, osiguranju depozita i drugi slučajevi propisani zakonom.

d. Devizna kontrola

U cilju usklađivanja sa Zakonom o poreskom postupku i poreskoj administraciji, iz teksta Zakona brisane su odredbe kojima se uređivala nadležnost i organizacija Deviznog inspektorata, a koje su prešle u nadležnost Poreske uprave.

Izmenama Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji stavljena je van snage Uredba o bližim uslovima i načinu vršenja kontrole deviznog poslovanja rezidenata i nerezidenata, čime su rezidenti oslobođeni brojnih obaveza posrednog izveštavanja o deviznom poslovanju, dostavljanjem dokumentacije po propisanim osnovima, kao i oba-

veze vođenja evidencije o zaključenim spoljnotrgovinskim poslovima u knjizi kontrolnika.

PREOSTALI PROBLEMI

Izmene i dopune Zakona unele su značajne novine u pravcu dalje liberalizacije deviznog poslovanja u Srbiji. Iako su izmene donete u cilju poboljšanja i preciziranja propisa o deviznom poslovanju, kroz deregulaciju i smanjenje administrativnih prepreka kretanju kapitala, neke izmene je još uvek teško sagledati na pravi način, s obzirom da Zakon (u momentu pisanja ovog teksta) još uvek nije upotpunjeno svim nedostajućim podzakonskim aktima. Posebno se oče-kuje usvajanje propisa Narodne banke Srbije, kojim će biti uređena obaveza izveštavanja o kreditnim poslovima sa inostranstvom, čime bi smanjenje administrativnog tereta trebalo da postane "merljivo" u praksi.

I pored uvedenih izmena, devizno poslovanje u Srbiji je i dalje u značajnoj meri restriktivno, u cilju zaštite i održanja makroekonomске stabilnosti. Međutim, smatramo da je potrebno proširiti, kad god je to opravdano i moguće, listu liberalizovanih transakcija, posebno kad je reč o grupama povezanih lica, koja teže pojednostavljenju finansijskih odnosa unutar grupe. Stoga, ostaje pitanje liberalizacije kreditnih i depozitnih poslova sa inostranstvom, kako bi se omogućilo pružanje sofisticirаниjih bankarskih usluga, kao što su puni "cash management" paketi. Takođe, Zakon i dalje ne predviđa mogućnost izdavanje garancija i drugih oblika jemstava zasnovanih na nalogu nerezidenta i u korist nerezidenta, a po poslovima između dva nerezidenta koji nisu kreditni poslovi.

Stoga, dalji pravac politike u ovoj oblasti treba da bude usmeren na dalju liberalizaciju tekućih plaćanja i kretanja kapitala u skladu sa realnim mogućnostima i dinamikom predviđenom Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, kako bi se regulativa uskladila sa EU regulativom i sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Dalja modernizacija propisa o platnom prometu i prilagođavanje savremenim transakcijama;
- Usvajanje nedostajućih podzakonskih akata u Zakonom propisanom roku;
- Dozvoliti „cash-pooling“ između povezanih društava;

- Omogućiti prekogranična međukompanijska fakturisanja kako bi se pojednostavila plaćanja po ovom osnovu i dalje regulisao princip „netting“ operacija u Srbiji, koji nisu dovoljno regulisana postojećim tekstrom;
- Omogućiti izdavanje garancija i drugih oblika jemstava po nalogu i u korist nerezidenta, po poslovima između dva nerezidenta koji nisu kreditni poslovi;
- Omogućiti rezidentima-fizičkim licima da daju jemstva i druga sredstva obezbeđenja po nalogu nerezidenta i u korist nerezidenta-kreditora;
- Maksimalno pojednostaviti podzakonske akte o prebijanju kada su učesnici u poslu povezana lica, kako bi se omogućio globalni „netting“ u okviru iste grupe društava;
- Pojednostaviti obaveze obaveštavanja (od otvaranja bankovnog računa do olakšane komunikacije sa NBS-om povodom izveštavanja, kroz manje formalne procedure);
- U cilju zaštite interesa poverilaca iz osnovnog posla, regulisati odredbe koje se odnose na prenos dugovanja nastalih po osnovu realizovanog spoljnotrgovinskog prometa robe i usluga rezidenata iz člana 7. Zakona, kroz propisivanje da je za prenos dugovanja potrebna saglasnost poverioca;
- Prilagoditi i uskladiti važeću regulativu u ovoj oblasti i razrešiti pitanja koja su još uvek nedovoljno jasno uređena.

SPREČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Razvoj sistema koji bi omogućio bolju saradnju Uprave za prevenciju pranja novca i obveznika, kao i Vlade, a takođe i bolju saradnju sa Ministarstvom spoljnih poslova, Javnim tužilaštvom i sudovima.	2009		✓	
Ukazati javnom mnenju na neophodnost odlučnije i efikasnije borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.	2009		✓	
Organizovanje adekvatnih seminara i radionica u cilju sprovođenja odgovarajućih obuka za lica na koje se Zakon primenjuje, sa ciljem povećanja efikasnosti njegove primene.	2011		✓	

STANJE

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (Službeni glasnik Republike Srbije broj 20/2009, 72/2009 i 91/2010, u daljem tekstu: „Zakon“) definiše pojmove pranja novca, finansiranja terorizma i ostale ključne pojmove, ustanovljava obaveze državnih organa, advokata i ostalih pravnih lica da preduzimaju određene radnje i utvrđuju mere koje treba da budu preuzete u cilju otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Zakonom je ustanovljena Uprava za sprečavanje pranja novca i njena nadležnost. Uprava prikuplja, analizira i proseđuje nadležnim organima podatke i dokumentaciju koju pribavlja od obveznika u slučaju da proceni da u vezi sa određenim transakcijama ili licima postoji osnovana sumnja da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma. Pored Uprave, i drugi državni organi obavezni su da nadziru primenu Zakona, kao i da obaveste Upravu o potencijalnim slučajevima pranja novca.

U skladu sa ovim Zakonom, Vlada je usvojila Pravilnik o utvrđivanju metodologije, obaveza i radnji za izvršavanje poslova u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Član 21 ovog Pravilnika definiše listu zemalja koje ne primenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (npr. Uzbekistan, Pakistan i Azerbejdžan). Međutim, činjenica da je neka zemlja stavljena na ovu listu, ne znači da ne treba poslovati sa klijentima iz ovih zemalja, već samo predstavlja razlog za preduzimanje mera predostrožnosti. Takođe, članom 19 se propisuje da obveznik nije dužan da Upravi dostavlja podatke o svakoj gotovinskoj transakciji u iznosu od 15.000 evra

ili više u dinarskoj protivvrednosti, u slučajevima dnevne predaje pazara od prodaje roba i usluga.

Član 7 Zakona propisuje da obveznici moraju spvesti analizu rizika prilikom preduzimanja neophodnih mera. Prema Zakonu, postoje 3 grupe rizika:

- rizik u vezi sa strankom (npr. transakcije bez ekonomске osnove, politički eksponirane osobe, poslovi koji uključuju velike gotovinske transakcije);
- rizik koji nastaje u vezi sa uslugom koju obveznik pruža u okviru svoje delatnosti (mogućnost pranja novca putem obavljanja određene poslovne aktivnosti);
- rizik zemlje (npr. zemlje sa visokom stopom kriminala, zemlje koje ne primenjuju međunarodno priznate standarde).

Zakon utvrđuje i dužnost obveznika (pravnih lica i preduzetnika) da preduzimaju mere i radnje radi otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Zbog prirode profesije, a naročito zbog poverljivog odnosa sa klijentima, Zakonodavac je napravio posebnu razliku između advokata i ostalih obveznika.

Imajući u vidu da su sva ovlašćena lica u obavezi da steknu licencu, Uprava za sprečavanje pranja novca je organizovala polaganje stručnog ispita za lica na koja se Zakon odnosi.

Uprava za sprečavanje pranja novca sastavila je listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija vezanih za finansiranje terorizma, kao i indikatora za prepoznavanje opravdanih sumnji za pranje novca ili finansiranje terorizma, koji predstavljaju smernice za pravna lica na koja se Zakon primenjuje: advokati i ortačka advokatska društva, računovođe, pravna lica koja pružaju usluge transfera

novca, pravna lica koja pružaju forfeting usluge, poštanske usluge, poreski savetnici, izdavaoci garancija, organizatori igara na sreću, društva za reviziju, ovlašćeni revizori i osiguravajuća društva, poslovne banke.

Uprava za sprečavanje pranja novca je usvojila Smernice za procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, za većinu lica koja su predmet Zakona i na osnovu njih, sva pravna lica su u obavezi da usvoje interne akte o proceni rizika, zasnovane na navedenim smernicama.

POBOLJŠANJA

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma uveo je novine u naš pravni sistem kako bi bio usaglašen sa direktivama EU i međunarodnim standardima i konvencijama u ovoj oblasti.

Takođe, Zakon propisuje zabranu prijema gotovog novca u iznosu koji prelazi 15.000 evra za sva lica koja prodaju robu ili vrše usluge u Republici Srbiji i takve trankaskcije se

moraju izvršiti preko institucionalizovanog bankarskog sistema. U slučaju da postoje razlozi za sumnju da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma, obveznik je dužan da prijavi bilo koju transakciju u iznosu od ili više od 15.000 Upravi bez odlaganja ili najkasnije 3 dana od dana kada je nastala sumnja.

PREOSTALI PROBLEMI

Primena Zakona pre svega zavisi od aktivnosti Uprave i ostalih organa odgovornih za njegovu primenu. Standardi i pravila ustanovljeni u zemljama Evropske Unije u velikoj meri su prihvaćeni i inkorporirani u tekst Zakona i sledeći korak bi bio pronalaženje mehanizama za njihovu primenu. U 2013. godini aktivnosti i zahtevi Uprave za sprečavanje pranja novca prema licima koja su predmet Zakona su povećani, ali i dalje postoji nedostatak saradnje i odgovarajućih seminara ili radionica u cilju sprovođenja relevantne obuke i povećanja znanja u vezi sa implementacijom za zaposlena lica koja su predmet ovog zakona.

PREPORUKE SAVETA

- Razvoj sistema koji bi omogućio bolju saradnju Uprave za prevenciju pranja novca i obveznika, kao i Vlade, a takođe i bolju saradnju sa Ministarstvom spoljnih poslova, Javnim tužilaštvom i sudovima;
- Ukazati javnom mnjenju na nepodnost odlučnije i efikasnije borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma;
- Organizovanje adekvatnih seminara i radionica u cilju sprovođenja odgovarajućih obuka za lica na koje se Zakon primenjuje, sa ciljem povećanja efikasnosti njegove primene.

ZAKON O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povereniku obezbediti bolje uslove rada, opremu i osoblje.	2009		✓	
Odrediti nadzorno telo koje bi u saradnji sa Poverenikom kontrolisalo primenu Zakona.	2009			✓
Usvojiti podzakonske akte ili izdati detaljne instrukcije i standardizovane formulare neophodne za poboljšanje primene Zakona (posebno u vezi sa usaglašavanjem postojećih zbirki podataka i aplicirajući dozvolu za iznošenje podataka).	2009		✓	
Uspostaviti bolju komunikaciju Poverenika sa ostalim državnim institucijama, nevladnim organizacijama (NVO) i međunarodnim organizacijama.	2010		✓	
Održavati radionice i seminare kako bi se obrazovali građani i podigla njihova svest u vezi sa zaštitom njihovih prava.	2009		✓	
Ažurirati „Vodič o Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti“, uzimajući u obzir relevantnu praksu Poverenika, kao i sudsku praksu u vezi sa sproveđenjem Zakona.	2012		✓	

STANJE

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Zakon“), koji se primenjuje od 1. januara 2009. godine, trebalo je da donese značajne novine i izmene u skladu sa propisima Evropske Unije i međunarodnim standardima, kao što je pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i pisama zagarantovano članom 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima, i zaštita u vezi sa obradom podataka o ličnosti i slobodnim protokom podataka o ličnosti u EU u skladu sa Direktivom o zaštiti podataka (Direktiva br. 95/46/EC).

Prema Zakonu, početna pretpostavka na osnovu koje se podaci o ličnosti mogu prikupljati i obrađivati (sa izuzetkom koji se primenjuje u ograničenom broju slučajeva) je pristanak fizičkog lica čiji se podaci prikupljaju, dat pismeno ili usmeno na zapisnik kod rukovaoca. Pristanak mora biti dat u pisanim oblicima ukoliko se radi o „naročito osetljivim“ podacima kao što su oni koji se odnose na rasu, veroispovest, etničko poreklo, pripadnost političkoj stranci, sindikalno članstvo, seksualno opredeljenje, itd. Iako je Vlada trebalo da donese podzakonski akt, u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona, kojim bi se detaljnije regulisao način zaštite i čuvanja tih podataka, takav propis još uvek nije donet.

Nakon prestanka svrhe za koju su podaci obrađivani i čuvani, njihova dalja obrada je izričito zabranjena ako je, između ostalog, u tom trenutku lice čiji se podaci obrađuju

određeno ili određivo. Zakon takođe zabranjuje donošenje odluka koje su isključivo zasnovane na podacima koji se obrađuju automatizovano, a čije pravne posledice mogu imati uticaja na svojstvo lica, kao što je njegova radna sposobnost, kreditna sposobnost, itd.

Lice čiji se podaci obrađuju ima široka pravna ovlašćenja da zahteva da ga rukovalac istinito i potpuno obavesti o brojnim pitanjima u vezi sa obradom podataka, kao što je informacija gde se podaci prenose, kome se podaci prenose, u koje svrhe se podaci prenose, kao i po kom pravnom osnovu se podaci prenose, pri čemu takva obaveštenja moraju biti u pisanim oblicima. Prema statističkim podacima koji su objavljeni na sajtu Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti („Poverenik“) 17 zahteva za zaštitu prava upućenih Povereniku je rešeno u maju 2013. godine dok je obavljeno 57 inspekcijskih nadzora u toku ovog meseca od kojih je čak 46 rezultiralo upozorenjem rukovaocima u vezi nepravilnosti pri obradi ličnih podataka.

Prema Zakonu, podaci o ličnosti se mogu iznositi iz Republike Srbije u državu članicu Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Saveta Evrope. Kako su skoro sve države Evrope članice Saveta Evrope, ova odredba Zakona u stvari znači da se podaci o ličnosti mogu slobodno iznositi iz Srbije u druge države Evrope. Dalje, Zakon predviđa da se podaci o ličnosti mogu iznositi i u drugu državu (odnosno u države koje

nisu članice Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Saveta Evrope), pod uslovom da je u toj državi obezbeđen stepen zaštite podataka u skladu sa pomenutom konvencijom i da je iznošenje prethodno odobreno od strane Poverenika. Ovaj stepen obezbeđenja zaštite podataka utvrđuje se propisom odnosno ugovorom o prenosu podataka. Ukoliko je namera da se podaci o ličnosti iznesu iz Republike Srbije, domaći subjekt mora biti registrovan kao rukovalac podataka o ličnosti i mora pribaviti dozvolu za iznošenje podataka od Poverenika. U praksi je do sada samo jedna takva dozvola objavljena na internet stranici Poverenika. Problematika u vezi sa iznošenjem podataka iz Srbije uzima sve više maha u praksi te je neophodno poboljšanje u ovoj oblasti a kao minimum bi bilo uputno da Poverenik objavi listu država koje nisu članice Konvencije a za koje se po određenim kriterijumima smatra da obezbeđuju adekvatan nivo zaštite podataka o ličnosti.

Tokom 2012. godine, Zakon je neznatno dopunjjen. Ovim dopunama uređena je upotreba podataka o ličnosti u svrhu prikupljanja sredstava za humanitarne potrebe. Naime, obrada bez pristanka postala je dozvoljena i u svrhe prikupljanja sredstava za humanitarne potrebe, a rukovaocima koji podatke o ličnosti obrađuju u određene svrhe na osnovu zakonskog ovlašćenja, omogućena je i obrada u svrhu prikupljanja sredstava za humanitarne potrebe. Takođe, u navedenim slučajevima prikupljanja sredstava za humanitarne potrebe, napravljen je izuzetak od pravila da obrada podataka o ličnosti nije dozvoljena ukoliko se obrada vrši u svrhu različitu od one za koju je određena.

POBOLJŠANJA

Poverenikovo osoblje je brojčano poraslo tokom prošle godine i sastoji se od obrazovanih osoba koje su spremne da pruže podršku i pomoći javnosti pri tumačenju i primenjivanju Zakona. Na osnovu poslednje objavljene mesečne statistike, 126 od 489 slučajeva koji se odnose na podatke o ličnosti bilo je rešeno od strane Poverenika u maju 2013. godine, uključujući pripremu 33 mišljenja o primeni Zakona. Prema istom izvoru, ukupan broj registrovanih rukovaoca podacima se povećao na 1006, što je skoro duplo više u odnosu na prošlu godinu.

PREOSTALI PROBLEMI

Imajući u vidu da je Zakon veoma apstraktan, Poverenik je izdao „Priručnik za Zakon o zaštiti podataka o lično-

sti“ sa ciljem da se određene odredbe Zakona objasne i učine razumljivijim kako javnosti tako i rukovaocima podacima o ličnosti. Objavljen je i novi priručnik za rukovaoce zbirk u novembru 2012. godine koji na detaljan način i uz primere pojašnjava proceduru prijave zbirk podataka. Međutim, broj gore pomenutih mišljenja Poverenika u vezi sa primenom Zakona u maju 2013. godine predstavlja dokaz da je još mnogo toga neophodno uraditi na ovom polju.

Broj zbirk podataka registrovanih u Centralnom registru, uprkos značajnom procentualnom povećanju u odnosu na prošlu godinu, je očigledno daleko ispod broja koji bi, prema Zakonu, trebalo da bude registrovan.

U praksi, iako Poverenikovi saradnici pokazuju želju, znanje i profesionalnost u pružanju pomoći rukovaocima podataka o ličnosti pri ispunjavanju svojih obaveza predviđenih Zakonom, čini se da se Zakon ponekad primeњuje suviše kruto i konzervativno što ponekad dovodi do, na primer, višemesecnih pregovora sa Poverenikovom kancelarijom prilikom postupka izdavanja dozvole za iznošenje podataka. Takva kruta primena Zakona, kako je već rečeno, koji pritom sadrži nejasnoće i daleko od toga da je savršen, može rezultirati značajnim administrativnim i pravnim troškovima za rukovaoce podacima koji posluju na isti način i prateći iste standarde kao i njihove kolege iz EU, u pokušaju da ispunе svoje obaveze predviđene Zakonom.

Takođe, imajući u vidu primenu Zakona u praksi, javlja se potreba za preciznijim i sveobuhvatnim normativnim uređenjem ove oblasti. Naime, odredbe Zakona ne regulišu i ne uređuju određene oblasti i pitanja, kao što su video nadzor, biometrijski podaci, direktni marketing, itd. Usled nepostojanja odgovarajućih normativnih rešenja, nastaju poteškoće prilikom primene Zakona u odnosu na obradu podataka u ovim oblastima. Pored regulisanja navedenih oblasti i pitanja, postoji potreba za daljim usaglašavanjem Zakona sa međunarodnim standardima. Tako je potrebno izvršiti potpuno usklađivanje Zakona sa Direktivom Evropskog Parlamenta i Saveta Evropske Unije broj 95/46 i Konvencijom broj 108 Saveta Evrope o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu podataka o ličnosti. S obzirom na navedeno, Poverenik je ukazao na potrebu dopune i promene Zakona, dostavljanjem Vladi i resornom Ministarstvu informacije, odnosno sugestija o potrebnim normativnim aktivnostima.

PREPORUKE SAVETA

- Povereniku obezbediti bolje uslove rada, opremu i osoblje;
- Odrediti nadzorno telo koje bi u saradnji sa Poverenikom kontrolisalo primenu Zakona;
- Usvojiti podzakonske akte ili izdati detaljne instrukcije i standardizovane formulare neophodne za poboljšanje primene Zakona (posebno u vezi sa usaglašavanjem postojećih zbirki podataka i apliciraju za dozvolu za iznošenje podataka);
- Uspostaviti bolju komunikaciju Poverenika sa ostalim državnim institucijama, nevladinim organizacijama (NVO) i međunarodnim organizacijama;
- Održavati radionice i seminare kako bi se obrazovali građani i podigla njihova svest u vezi sa zaštitom njihovih prava;
- Dopuniti odredbe Zakona u odnosu na oblasti koje nisu regulisane i potpuno uskladiti odredbe Zakona sa odavno prihvaćenim evropskim standardima.

POREZI

A. POREZ NA DOBIT PRAVNIH LICA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pre svega, podzakonski akti bi trebalo da obezbede smernice u pogledu transfernih cena i oporezivanja stalnih poslovnih jedinica.	2010	✓		
Poresku prijavu za strane ogranke treba uskladiti sa odredbama Zakona o porezu na dobit na način da se obezbedi ne manje povoljno oporezivanje stranih ogrankaka u poređenju sa domaćim kompanijama (tj. trebalo bi dozvoliti stranim ograncima mogućnost korišćenja poreskih podsticaja); Uvođenje jasnih procedura za prijavu poreske godine koja je različita od kalendarske.	2010		✓	
Uskladiti domaću praksu, u smislu definicije autorskih naknada za svrhe poreza po odbitku, sa najboljom međunarodnom praksom i definicijama koje se primenjuju u relevantnim međunarodnim ugovorima (posebno vezano za tretman sticanja prava na korišćenje softvera za sopstvenu upotrebu).	2012		✓	
Neophodno je uskladiti tumačenja poreskih organa, vezano za računovodstveni i poreski tretman autorskih naknada, sa relevantnim zakonodavstvom u ovoj oblasti. Ovo se posebno odnosi na tumačenja relevantnih računovodstvenih propisa, naročito MRS 38.	2012		✓	
Neki od problema zahtevaju izmene i dopune Zakona o porezu na dobit:				
Odredbe Zakona o porezu na dobit, kojima se reguliše priznavanje troškova reklame za poreske svrhe, treba izmeniti na način da se omogući potpuno priznavanje troškova reklame za poreske svrhe.	2010	✓		
Važeću odredbu da se samo plaćeni porezi priznaju kao trošak u poreskom bilansu treba uskladiti sa pravilima navedenim u MSFI koja ne nameću plaćanje poreza kao uslov za njihovo priznavanje kao troška u bilansu uspeha.	2010		✓	
Važećem zakonodavstvu u potpunosti nedostaju odredbe koje uređuju oporezivanje prekograničnih kompanijskih reorganizacija. Potrebno je dopuniti Zakon sa odredbama koje će regulisati ovu oblast.	2011		✓	
Trebalo bi preneti princip nediskriminacije na nacionalni zakon, kako bi se omogućilo da stalna poslovna jedinica, koja posluje u Srbiji (npr. strani ogranci) koristi iste poreske podsticaje kao rezidentni poreski obveznici.	2012		✓	

STANJE

Oporezivanje privrednih društava u Srbiji je regulisano Zakonom o porezu na dobit pravnih lica (ZPDPL). ZPDPL prate nekoliko podzakonskih akata koja regulišu primenu odredbi ovog zakona.

ZPDPL je pretrpeo dve izmene, jednu u decembru 2012. godine (izmene objavljene u Službenom glasniku RS,

br.119/2012 i stupile na snagu 25.12.2012), i drugu u maju 2013 (izmene objavljene u Službenom glasniku RS, br.47/2013 i stupile na snagu 30.05.2013.). Izmene su veoma brojne i značajne, naročito one iz decembra 2012. godine, i, osim povećanja stope poreza sa 10% na 15%, one u najvećem broju predstavljaju preciziranja nejasnih odredbi zakona, i njihovo usavršavanje u skladu sa praksom. Osim toga, uvedene su i značajne novine, naročito u pogledu transfernih cena, oporezivanja nerezidenata iz

jurisdikcija sa preferencijalnim poreskim režimom porezom po odbitku od 25%, primene ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, poreskog kredita za ulaganje u razvoj i druge.

Ukinuto je nekoliko poreskih podsticaja (za koncesionu delatnost, za proizvodnu delatnost u slobodnim zonama, za obavljanje delatnosti u nerazvijenim područjima, poreski kredit za ulaganja u osnovna sredstva u određenim delatnostima) i pogoštreni su uslovi za sticanje preostalih poreskih podsticaja i nametnuta su strožija ograničenja za njihovo korišćenje.

POBOLJŠANJA

Izmene ZPDPL iz decembra 2012. godine, kao i iz maja 2013. godine donele su mnogobrojna poboljšanja.

U tom pogledu, najznačajnije izmene su sledeće:

- Poreska amortizacija priznaje se za sva stalna materijalna sredstva, koja ispunjavaju uslov da im je vek trajanja duži od jedne godine, i koja se mogu priznati kao stalna sredstva u skladu sa MRS/MSFI, bez obzira na njihovu pojedinačnu nabavnu vrednost;
- Izdaci za reklamu i propagandu priznaju se za svrhu obračuna poreza na dobit do iznosa od 10% ukupnog prihoda (umesto ranijeg limita od 5% ukupnog prihoda);
- Znatno je olakšano priznavanje rashoda nastalih otpisom potraživanja na taj način što je preciziran najvažniji uslov za ovo priznanje koji se tiče nemogućnosti naplate. Naime, sada je dovoljno da je poreski obveznik utužio nenaplaćeno potraživanje pred nadležnim parničnim sudom, umesto da, kao što je to bilo ranije, da je pribavio dokaz o neuspeloj naplati potraživanja sudskim putem (što je bilo često nemoguće uraditi). Podnošenje tužbe nije potrebno ako se time prouzrokuju troškovi veći od iznosa potraživanja. Za dužnike u postupku likvidacije ili stečaja, dovoljno je prijaviti potraživanje u tim postupcima. Izmenama iz maja 2013. godine ovome je dodato i preciziranje da je takođe dovoljno da je poreski obveznik pokrenuo izvršni postupak za naplatu potraživanja. Takođe je pojasnjeno da ako se otpisana i ispravljena potraživanja naknadno naplate, da to ne ulazi u prihode poreskog obveznika, ako otpisi ili ispravke tih potraživanja nisu bili priznati kao rashod;
- Gubitak od prodaje potraživanja priznaje se kao rashod u iznosu koji je iskazan u bilansu uspeha, u skladu sa MRS/MSFI;
- Ako se u vezi sa rashodima koji nisu priznati u smislu člana 7a ZPDPL nastanu i prihodi koji su povezani sa takvim rashodima, takvi prihodi ne ulaze u poresku osnovicu;
- Pojašnjeno je da se kapitalni dobitci ostvaruju samo prenosom uz naknadu imovine koja je korišćena za obavljanje delatnosti, odnosno u slučaju hartija od vrednosti, koja predstavlja dugoročni finansijski plasman, i da se prodajnom cenom uvek smatra ugovorenena cena, a samo u slučaju transakcija sa povezanim licima prodajnom cennom se smatra tržišna cena ako je ugovorenena cena niža od tržišne;
- Likvidacioni ostatak smatra se dividendom a ne kapitalnim dobitkom, i u skladu sa tim likvidacioni ostatak kao dividenda ne ulazi u poresku osnovicu rezidentnog akcionara/člana;
- U poresku osnovicu rezidentnog obveznika takođe ne ulaze kamate od dužničkih hartija od vrednosti koje izdaje država, autonomna pokrajina, lokalna samouprava ili Narodna banka Srbije;
- Nerezidenti mogu pravo na beneficirane stope poreza po odbitku ili druge beneficije iz ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja ostvariti i naknadno, nakon što je izvršena isplata prihoda nerezidentu i odbijen porez po odbitku prilikom isplate. Ovo pravo se može ostvariti naknadno podnošenjem potvrde o poreskoj rezidentnosti (za potrebe primene ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja) Poreskoj upravi, u kom slučaju nerezident može ostvariti pravo na povraćaj više plaćenog poreza. Potvrde o poreskoj rezidentnosti biće priznate i ako su izdate na obrascima stranih država, što olakšava direktnu primenu ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja;
- Omogućuje se korišćenje poreskog kredita iz člana 48 ZPDPL i za ulaganja u razvoj novih proizvoda, materijala, procesa i usluga koja se priznaju kao nematerijalna ulaganja;
- Olakšani su uslovi za ostvarivanje poreskog kredita za porez plaćen u inostranstvu na dobit nerezidentne filijale i na dividende koje nerezidentna filijala isplati rezidentnom obvezniku na taj način što je uslov poseđovanja najmanje 25% akcija u nerezidentnoj filijali u periodu od najmanje godinu dana smanjen na poseđovanje najmanje 10% akcija u istom periodu. Takođe, poreski kredit se daje (uz strožija ograničenja) za porez po odbitku na kamate i autorske naknade ostvarene iz inostranstva (ne samo ostvarene od nerezidentne filijale), kao i na zakupnine ostvarene iz inostranstva i

- dividende koje isplaćuju lica u kojima rezidentni obveznik nije posedovao najmanje 10% akcija u periodu od jedne godine bez prekida;
- Davaoci finansijskog lizinga su za potrebe obračunavanja utanjene kapitalizacije izjednačeni sa bankama (rashod kamate i pripadajućih troškova obračunatih na zajam do visine desetostrukte vrednosti sopstvenog kapitala se priznaje za poreske svrhe);
 - Produžen je rok za podnošenje poreske prijave i poreskog bilansa na 180 dana od dana isteka poreske godine i ukinuta obaveza da se uz to dostavljaju i finansijski izveštaji;
 - Kapitalni dobici jedne godine neće uticati na akontaciju poreza na dobit za narednu godinu.

Posebno treba istaći poboljšanja odredbi ZPDPL koja regulišu oblast transfernih cena, kao što sledi:

- Predviđen je značajno niži prag da bi se dva lica smatraла povezanim, sa ranijih 50% na sadašnjih 25% učešća u kapitalu ili glasačkim pravima. Kriterijum »pojedinačno najvećeg udela« koji je dovodio do nelogičnih situacija je napušten. Po prvi put krug povezanih lica je proširen na bračne i vanbračne drugove i sroditke poreskog obveznika;
- Pored postojeće tri metode za utvrđivanje cena van dohvata ruke ZPDPL je dopunjena sa još dva nova: metod transakcione neto marže i metod podele dobiti. Pored ovoga, uvedena je mogućnost da se primeni bilo koji drugi metod za utvrđivanje cena van dohvata ruke ukoliko je takav metod primereniji konkretnoj situaciji ili na osnovu propisanih metoda nije moguće utvrditi cenu van dohvata ruke. Više ne postoji hijerarhija u izboru metoda, i primenjuje se onaj najprimereniji okolnostima slučaja, a moguća je i kombinacija više metoda. Takođe, ministar je doneo Pravilnik objavljen 12.jula 2013, koji daje detalje, između ostalog, o izboru i načinu primene metoda za utvrđivanje cena van dohvata ruke.;
- Za potrebe utvrđivanja iznosa kamate koja bi se po principu van dohvata ruke obračunavala na zajmove, odnosno kredite između povezanih lica, ministar finansija može propisati iznose kamatnih stopa za koje će se smatrati da su u skladu sa principom van dohvata ruke. Međutim, poreski obveznik ima pravo da umesto iznosa kamatne stope propisane od strane ministra, primeni opšta pravila o utvrđivanju cene transakcije van dohvata ruke kako bi odredio kamatnu stopu koja bi bila u skladu sa principom van do-

hvata ruke.

- Uvodi se obaveza pripreme dokumentacije o transfernim cenama (čiji sadržaj je propisan od strane ministra finansija u Pravilniku objavljenom 12.jula 2013. godine) u kojoj poreski obveznik posebno iskazuje vrednost transakcija sa povezanim licima po tržišnim cenama. Način kako se u dokumentaciji o transfernim cenama iskazuju vrednosti pojedinačnih transakcija sa povezanim licima prema načelu van dohvata ruke je preciziran u skladu sa OECD smernicama za primenu pravila o transfernim cenama (»OECD smernice«). Efekat transferrnih cena se utvrđuje na nivou pojedinačnih transakcija sa povezanim licima, pri čemu se ovaj efekat iskazuje uvek kroz povećanje poreske osnovice. Posebna pravila su uvedena o rasponu cena van dohvata ruke, o objedinjenom ili razloženom pristupu u analizi transakcija sa pojedinačnim povezanim licem, o uključivanju razlike između transferrnih cena i cena van dohvata ruke u poresku osnovicu.
- Propisana je obaveza ministra finansija da se u donošenju podzakonskih akata za primenu pravila o transferrnim cenama oslanja na relevantne međunarodne izvore, pre svega na OECD smernice.

PREOSTALI PROBLEMI

- Odredbe koje regulišu oporezivanje stalne poslovne jedinice su i dalje nepotpune i nedovoljno jasne, i ne pružaju dovoljno smernica o tome šta čini stalnu poslovnu jedinicu, metodologiju za utvrđivanje oporezive dobiti, podnošenje i plaćanje poreza na dobit u situacijama kada inostrano lice nije registrovano u Srbiji, itd.;
- Prema važećim zakonskim propisima, ogranci nerezidentnih pravnih lica ne mogu se kvalifikovati za poreske podsticaje, uključujući i poreski kredit za ulaganja u osnovna sredstva i u razvoj kao nematerijalna sredstva, što sa aspekta poreskog tretmana ovu pravnu formu stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na "standardna" pravna lica. U tom smislu, treba istaći, da je sa aspektom poreza na dobit, diskriminacija stalne poslovne jedinice inostranog lica u odnosu na rezidentnu domaću kompaniju zabranjena većinom bilateralnih ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, koje je Srbija potpisala sa drugim zemljama;
- Priznavanje troškova reklame za poreske svrhe je ograničeno na 10% od ukupnih prihoda poreskog obveznika. Priroda pojedinih industrija je takva da zahteva značajnija ulaganja u reklamu. Ovo često rezultira u neprizna-

vanju troškova reklame za poreske svrhe. Takav tretman je nepravedan prema poreskim obveznicima, s obzirom da su izdaci po ovom osnovu neophodni za obavljanje poslovne delatnosti;

- Poreski organi imaju tendenciju da propise vezane za računovodstveni i poreski tretman autorskih naknada tumače drugačije od odredbi relevantnih zakonskih odredbi (tj. Zakona o računovodstvu i reviziji i Međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS), naročito MRS 38) i opšte prihvaćenog tumačenja stručne javnosti;
- U nekim slučajevima se tumačenja Ministarstva finansija, vezano za porez po odbitku, razlikuju od odredbi relevantnih ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja i najbolje međunarodne prakse. Ovo se posebno odnosi na sticanje prava korišćenja softvera za sopstvenu upotrebu. Takva interpretacija rezultira u

većem poreskom opterećenju za obveznike, što nije u skladu sa pravima koja su predviđena relevantnim ugovorima o izbegavanju dvostrukog oporezivanja;

- ZPDPL nema nijednu odredbu koja reguliše oporezivanje investicionih fondova. Rezultat je distorzija poreske neutralnosti investicionih fondova i različitih vrsta investicionih fondova, posebno zatvorenih i otvorenih fondova;
- Sporno je i oporezivanje prekograničnih kompanijskih reorganizacija, s obzirom da važećem zakonodavstvu nedostaju odredbe vezane za oporezivanje takvih reorganizacija;
- Važeća verzija ZPDPL i dalje dozvoljava poreskim vlastima da nametnu 3-12 meseci zabrane obavljanja delatnosti za obveznike koji podnesu poresku prijavu i poreski bilans koji sadrže netačne podatke koji utiču na smanjenje poreske obaveze.

PREPORUKE SAVETA

Mnogi od postojećih problema u oblasti oporezivanja kompanija su vezani za praktičnu primenu ZPDPL. Sa ovim problemima bi trebalo da se bave podzakonski akti Ministarstva finansija, kako bi se uvela što veća fleksibilnost u ovoj oblasti.

- Pre svega, podzakonski akti bi trebali da obezbede smernice u pogledu oporezivanja stalnih poslovnih jedinica;
- Poresku prijavu za strane ogranke treba uskladiti sa odredbama Zakona o porezu na dobit na način da se obezbedi ne manje povoljno oporezivanje stranih ogrankaka u poređenju sa domaćim kompanijama (tj. trebalo bi dozvoliti stranim ograncima mogućnost korišćenja poreskih podsticaja); Uvođenje jasnih procedura za prijavu poreske godine koja je različita od kalendarske;
- Uskladiti domaću praksu, u smislu definicije autorskih naknada za svrhe poreza po odbitku, sa najboljom međunarodnom praksom i definicijama koje se primenjuju u relevantnim međunarodnim ugovorima (posebno vezano za tretman sticanja prava na korišćenje softvera za sopstvenu upotrebu);
- Neophodno je uskladiti tumačenja poreskih organa, vezano za računovodstveni i poreski tretman autorskih naknada, sa relevantnim zakonodavstvom u ovoj oblasti. Ovo se posebno odnosi na tumačenja relevantnih računovodstvenih propisa, naročito MRS 38.

Međutim, neki od problema zahtevaju izmene i dopune ZPDPL:

- Odredbe ZPDPL kojima se reguliše priznavanje troškova reklame za poreske svrhe, treba izmeniti na način da se omogući potpuno priznavanje troškova reklame za poreske svrhe;
- Važeću odredbu da se samo plaćeni porezi priznaju kao trošak u poreskom bilansu treba uskladiti sa pravilima navedenim u MSFI koja ne nameću plaćanje poreza kao uslov za njihovo priznavanje kao troška u bilansu uspeha;

- Važećem zakonodavstvu u potpunosti nedostaju odredbe koje uređuju oporezivanje prekograničnih kompanijskih reorganizacija. Potrebno je dopuniti ZPDPL sa odredbama koje će regulisati ovu oblast;
- Trebalo bi preneti princip nediskriminacije na nacionalni zakon, kako bi se omogućilo da stalna poslovna jedinica, koja posluje u Srbiji (npr. strani ogranci) koristi iste poreske podsticaje kao rezidentni poreski obveznici.

B. POREZ NA DOHODAK GRAĐANA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Propisivanje detaljnih pravila rezidentnosti stranih državljana, kao i primena metoda "dani fizičkog prisustva" u svakom slučaju. Dalje, ZPDG morajasno da propisuje da se rezidentnost koja se ustanovljava na osnovu Sporazuma o dvostrukom oporezivanju takođe koristiti za svrhe ZPDG.	2011	✓		
Vršenje izmena ZPDG-a u delu koji se tiče likvidacionog ostatka. Likvidacioni ostatak trebalo bi da bude deo člana kojim se definiše prihod od kapitala tako da objašnjenje Ministarstva finansija o ovom pitanju ima pravnog osnova.	2012	✓		
Primena cedularnog sistema oporezivanja prihoda građana ostaje centralni problem srpskog sistema oporezivanja fizičkih lica. Ovaj sistem je napušten kao nejasan i nepravedan po kriterijumima mnogih naprednih poreskih jurisdikcija, zbog čega bi Vlada Srbije trebalo da razmotri uvođenje sintetičkog sistema što bi zahtevalo velika ulaganja u poreske organe u pogledu obuke, edukacije, tehnološke opremljenosti i unapređenja softvera.	2008		✓	
Definisanje zakonom da prenos potraživanja u vanbilansne stavke ne podrazumeva oslobođenje duga (u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima) ukoliko ne postoji pisana potvrda poverioca o ovakovm oslobođanju dužnika. Takođe, regulisanje oporezivanja oslobođenja duga treba da se vrši u skladu sa Zakonom o porezu na imovinu i porezom na nasleđe i poklon.	2012		✓	
ZPDG bi trebalo da pravi jasnou razliku između naknade poslovnih troškova koji ne predstavljaju prihod fizičkih lica i ne mogu biti predmet oporezivanja, i naknade ličnih troškova koji bi trebalo da se oporezuju.	2012		✓	

STANJE

- Oporezivanje fizičkih lica regulisano je Zakonom o porezu na dohodak građana („ZPDG“) iz 2001. godine, koji je poslednji put izmenjen u junu 2013. čime se nastavilo sa poreskom reformom započetom krajem 2012. Novim izmenama smanjena je stopa poreza na zarade sa 12% na 10%.
- Hartije od vrednosti koje zaposleni dobije na osnovu pravila nagrađivanja (opcije na akcije i dr.) od poslodavca ili sa poslodavcem povezanog lica imaju tretman zarade. Osnovicu u ovom slučaju čini tržišna vrednost tako stečenih hartija od vrednosti u momentu sticanja prava raspolaganja na tim hartijama od vrednosti. Osnovicu za oporezivanje hartija od vrednosti koje je zaposleni stekao po povlašćenoj ceni čini razlika između njihove tržišne cene u momentu sticanja od iznosa koji je zaposleni platio. Akcije stečene po osnovu pravila nagrađivanja (tj. opcije na akcije) od s poslodavcem povezanog lica, a za čije sticanje trošak snosi poslodavac smatraju se zaradom u momentu evidentiranja takvog troška u poslovnim knjigama poslodavca koji takav trošak snosi.
- Ukidanjem prihoda od nepokretnosti kao posebne kategorije u ZPDG-u, predviđeno je da se prihod od izdavanja sopstvenih nepokretnosti ima smatrati prihodom od kapitala, a što je i u skladu sa ekonomskom prirodom takvog prihoda. Sa druge strane prihod ostvaren od izdavanja nepokretnosti u podzakup smatra se drugim prihodom.
- Uzimanje iz imovine i korišćenje usluga privrednog društva za sopstvene potrebe od strane vlasnika-fizičkog lica predstavlja drugi prihod fizičkog lica. Ova izmena učinila je ovakvo primanje poreski nepovoljnijim budući da je ono sada, pored oporezivanja većom poreskom stopom i predmet oporezivanja godišnjim porezom na dohodak građana.

POBOLJŠANJA

- Pitanje likvidacionog ostatka zvanično je uvršteno kao prihod od kapitala tj. isti se smatra dividendom.
- Pitanje poreskog rezidentstva detaljnije je definisano

PREPORUKE SAVETA

- Primena cedularnog sistema oporezivanja prihoda građana i dalje predstavlja problem srpskog sistema oporezivanja fizičkih lica, za koji još uvek nema adekvatnog rešenja. Ovaj sistem je narušen kao nejasan i nepravedan

najnovijim izmenama. Usvajanjem metoda „dana fizičkog prisustva“ u znatnoj meri se otklanjaju ranije postojeće nejasnoće.

- Troškovi rashoda licima koja nisu zaposlena kod isplatioca učinjenih u poslovne svrhe ne smatraju se više drugim prihodom fizičkog lica.
- Uvođenje oslobođenja od plaćanja poreza na drugi prihod od strane banaka u pogledu otpisa potraživanja prema fizičkom licu-klijentu banke, pod uslovom da su troškovi utuženja prema ovom dužniku veći od iznosa potraživanja koje banka ima prema njemu i da je ovakav otpis priznat kao rashod u skladu sa Zakonom o porezu na dobit pravnih lica.

PREOSTALI PROBLEMI

- Izmenom Zakona u smislu da se učestvovanje zaposlenih po osnovu učešća u dobiti ima smatrati drugim prihodom nije u skladu sa ekonomskom suštinom takvog prihoda, jer isti bi trebalo da ima tretman zarada iz razloga što je takvo primanje ostvareno u vezi sa radom koje zaposleni obavlja kod poslodavca.
- Poseban problem predstavljaju naknade troškova za službena putovanja u inostranstvo, za koje nije utvrđeno ni kako se ovi troškovi dokumentuju od strane domaćih preduzeća, niti kako se određuju iznosi izuzeti od obaveze plaćanja poreza. U odsustvu relevantnih podzakonskih akata koji bi regulisali ovo pitanje, srpske poreske vlasti nastavljaju da primenjuju Uredbu o naknadi troškova i otpremnina državnih službenika i nameštenika. Ministarstvo finansija i Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike su izdali nekoliko mišljenja kojima se potvrđuje da Uredbu treba da primenjuju i privredna društva, a ne samo državni organi. Naše mišljenje je da instrukcije, kao ni sama Uredba nisu u skladu sa srpskim pravnim okvirom.
- Uvođenje supsidijarnog jemstva za punoletne članove domaćinstava preduzetnika tj. propisivanjem da ta lica odgovaraju svojom ličnom imovinom za poreske obaveze preduzetnika nije u skladu sa postojećim odredbama Zakona o privrednim društvima i Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

po kriterijumima mnogih naprednih poreskih jurisdikcija, zbog čega bi Vlada Srbije trebalo da razmotri uvođenje sintetičkog sistema čime bi i srpsko poresko zakonodavstvo išlo u korak sa razvijenim poreskim sistemima;

- Potrebno je izbrisati odredbu ZPDG-a koja propisuje supsidijarno jemstvo svojom ličnom imovinom punoletnih članova domaćinstva preduzetnika u slučaju kada on ne ispunи svoje poreske obaveze.

C. POREZ NA DODATU VREDNOST

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Odredbe Zakona o PDV koje se odnose na položaj stranih lica u okviru srpskog PDV sistema treba ponovo razmotriti i dopuniti kako bi se omogućilo stranim preduzećima bez sedišta u Srbiji, da se registruju za PDV svrhe u Srbiji.	2007			✓
Poreska uprava treba da doneše sveobuhvatna uputstva za primenu odredbi Zakona o PDV radi rešavanja različitih pitanja koja su u više navrata bila uzrok problema u praksi. Promene propisa ne bi trebalo da nameću dodatni administrativni teret za poreske obveznike, kao što su: uvođenje dodatnih isprava, uvođenje određenih oblika i evidencija koje nisu uobičajene u poslovnoj praksi, itd.	2007			✓
Zakon o PDV treba da bude revidiran kako bi se obezbedilo da kada postoji promena podataka koje vodi Agencija za privredne registre i podataka navedenih u okviru PDV registracije, identifikovana nakon registracije PDV obveznika, da Agencija za privredne registre obavesti Poresku upravu o takvim promenama u roku od pet dana od dana donošenja Odluke o izmenama podataka. Odnosno, obveznik PDV ne bi trebalo da ima obavezu da obavesti nadležnu Poresku upravu o poreskim promenama podataka koje vodi Agencija za privredne registre.	2011			✓
Pravilo koje se odnosi na mesto pružanja usluga treba da bude revidirano u skladu sa PDV Direktivom Evropske Unije.	2011			✓
Pružanje usluga bez naknade treba da se revidira i uskladi sa PDV Direktivom Evropske Unije, odnosno korišćenje poslovnih sredstava za privatne svrhe od strane vlasnika ili zaposlenih, raspolaganje sredstvima bez naknade ili uopšteno njihova primena u druge svrhe osim poslovnih, treba da se tretira kao promet robe uz naknadu, gde će za ta dobra ili za njihove sastavne delove postojati pravo na odbitak prethodnog poreza, u potpunosti ili delimično.	2011	✓		
Za obračun PDV kada je obveznik koji je primalac dobara ili usluga poreski dužnik („reverse charge“ mehanizam) treba precizirati kada je dati poreski dužnik/primalac usluga u obavezi da obračuna PDV, bilo u trenutku: 1) kada se primi račun za robu ili usluge pružene od strane stranog lica, ili 2) kada se vrši avansno plaćanje stranom licu, u zavisnosti koji od ova dva događaja nastupi ranije.	2011		✓	

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o PDV bi trebalo da bude izmenjen u odnosu na poreski tretman prometa dobara i usluga u okviru slobodne zone. Na takav promet treba da se primenjuje nulta stopa.	2012	✓		
U pogledu ukupnog prometa potrebnog za registraciju PDV treba precizirati da se promet oporeziv izvan Srbije uzima u obzir za svrhe PDV registracije.	2012	✓		
Obračunata kamata u finansijskom lizingu treba da bude oslobođena PDV-a	2012			✓

STANJE

Porez na dodatu vrednost je regulisan Zakonom o porezu na dodatu vrednost iz 2004. godine (PDV Zakon).

Od usvajanja PDV Zakon je dva puta menjan, u 2007 godini i u 2012 godini.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o PDV iz septembra 2012 godine, prvi put nakon uvođenja PDV povećana je opšta stopa PDV sa 18% na 20%, kao i PDV nadoknada sa 5% na 8%, sa primenom od 1. oktobra 2012. godine. Posebna stopa od 8% je ostala nepromenjena.

Izmenama i dopunama PDV Zakona iz 2012 godine učinjene su najveće izmene PDV sistema od uvođenja PDV u Srbiji. Najveći deo izmena se primenjuje od 1. januara 2013. godine.

POBOLJŠANJA

- Izmenama Zakona o PDV iz 2012. godine po prvi put je uvedeno da u slučaju prometa koji je oporeziv PDV i izvršen od strane lica registrovanog za PDV u Srbiji obavezu obračuna PDV ima obveznik PDV koji je primalac dobara i usluga (promet sekundarnih sirovina i promet u oblasti građevinarstva). Uvedena je mogućnost da promet građevinskih objekata, koji je inače oslobođen plaćanja PDV, bude oporeziv PDV čime je u PDV Zakonu uklonjena prepreka da finansijski lizing nepokretnosti u praksi zaživi.
- Uvodi se PDV oslobođenje za promet dobara pri čijoj nabavci nije postojalo pravo odbitka ulaznog PDV čime se eliminiše dvostruko oporezivanje. Takođe, uređuje se pravo na naknadno sticanje prava na odbitak ulaznog PDV za opremu i objekte za vršenje delatnosti, kao i sticanje prava na odbitak ulaznog PDV kod evidentiranja za PDV.

- Izmenama je uvedeno da je promet usluga bez naknade oporeziv samo ako se radi o neposlovnoj svrsi, a ne u svim slučajevima kako je to do izmena bilo propisano, a čime je izvršeno usklađivanje sa PDV Direktivom Evropske Unije i što je dalo osnov da se eliminisu mnogi problemi u praksi.
- Brisani je minimalni iznos prometa koji se u kalendarскоj godini mora ostvariti da bi lice ostalo u sistemu PDV. Omogućeno je domaćim kompanijama koje vrše promet oporeziv u inostranstvu da se registruju za PDV a što je od velikog značaja za IT kompanije, kompanije koje pružaju usluge savetovanja, iz oblasti marketinga itd. Takođe, uvodi se povraćaj PDV stranom obvezniku, čime će se omogućiti i srpskim kompanijama da traže povraćaj PDV u drugim zemljama jer najveći broj zemalja povraćaj dozvoljava pod uslovom reciprociteta.
- Pojašnjava se poreski tretman davanja reklamnog materijala, šta se smatra uslugama pruženim elektronskim putem, poreski tretman kursnih razlika i valutne klausule, uvodi se da se Poreska uprava obaveštava samo o promenama bitnim za oporezivanje a ne o svakoj promeni podataka iz evidencione prijave, uvodi se nulta stopa u slučaju prometa dobara unutar slobodne zone, itd.

PREOSTALI PROBLEMI

- Glavna prepreka u sadašnjem PDV sistemu se odnosi na nepostojanje mogućnosti da se inostrane kompanije, bez pravnog prisustva u Srbiji, registruju za PDV, što rezultira time da inostrane kompanije koje vrše promet u Srbiji nemaju nikakvog načina da izvrše povraćaj PDV plaćenog u Srbiji. Naime, PDV u iznosu od 20% odnosno 8% koji inostrane kompanije (bez pravnog prisustva) plaćaju srpskim dobavljačima predstavlja za njih dodatni trošak. Ne samo da ovo rešenje narušava neutralnost PDV-a, već i diskriminiše inostrane kompanije naspram srpskih poreskih obveznika. Pored toga, ovo pravilo takođe diskriminiše lokalne dobavljače, jer inostrane kom-

panije žele da angažuju strane dobavljače, kako bi se izbegao trošak srpskog PDV-a. Osim toga, bilo bi u interesu državnog budžeta da poveća broj registrovanih PDV obveznika, jer bi to za posledicu u najmanju ruku rezultiralo u efektu na novčane tokove (cash flow) budžeta (tj. strane kompanije koje su registrovane za PDV će početi da obračunavaju izlazni PDV, umesto sadašnje situacije u kojoj se PDV obračunava na usluge stranih kompanija od strane poreskih dužnika i koji ima neutralan efekat na novčane tokove (cash flow));

- Pravila relevantna za primenu Zakona o PDV se nalaze u brojnim podzakonskim aktima, umesto da budu sažeta u okviru jednog akta (trenutno 21 pravilnik i 3 uredbe);
- PDV Zakon propisuje obavezu da PDV obveznik obaveštava Poresku upravu o izmeni podataka koje vodi Agencija za privredne registre a koji su iskazani u PDV registraciji, u roku od pet dana od dana nastanka promene, gde bi u stvari Agencija za privredne registre trebalo zvanično da obaveštava Poresku upravu o ovim promenama;
- Usled promene PDV Direktive Evropske Unije, odredba o mestu prometa usluga je izmenjena. Kao opšte pravilo,

propisano je da je mesto prometa usluga koje se pružaju drugom poreskom obvezniku mesto gde primalac usluga obavlja svoju poslovnu delatnost. Tu su i izuzeci od ovog opšteg pravila. Ove izmene su usvojene od strane svih zemalja EU i stupile su na snagu 1. januara 2010. godine. Harmonizacija sa PDV Direktivom Evropske Unije je od ključnog značaja, jer postojeće odredbe dovode do dvostrukog oporezivanja ili dvostrukog neoporezivanja usluga kojima se trguje između srpskih obveznika i obveznika Evropske Unije;

- Izmenama Zakona omogućen je povraćaj PDV stranom obvezniku, a pod uslovom reciprociteta. Međutim, i dalje sa malim brojem država Srbija ima uspostavljen reciprocitet. Ovo se negativno odražava i na kompanije iz Srbije jer zbog nepostojanja reciprociteta one ne mogu ostvariti pravo na poraćaj PDV plaćenog u drugim državama koje takođe primenjuju pravilo reciprocitet.
- Kamata koja se obračunava u poslovima finansijskog lizinga uključuje se u osnovicu za obračun PDV. Finansijski lizing je finansijska usluga i ovim se finansijski lizing stavlja u neravnopravan položaj u odnosu na druge načina finansiranja, pre svega bankarske kredite.

PREPORUKE SAVETA

- Odredbe Zakona o PDV koje se odnose na položaj stranih lica u okviru srpskog PDV sistema treba ponovo razmotriti i dopuniti kako bi se omogućilo stranim preduzećima bez sedišta u Srbiji, da se registruju za PDV svrhe u Srbiji;
- Ministarstvo finansija treba da donese jedan sveobuhvatni pravilnik o primeni Zakona o PDV koji bi zamenio veliki broj pravilnika koji pojašnjavaju samo pojedine odredbe Zakona. Ovaj sveobuhvatni pravilnik bi pojašnjavao primenu celokupnog Zakona, a kako je to učinjeno u drugim zemljama. Na ovaj način bi se postiglo i to da se najveći broj problema uočenih u primeni rešava izmenama pravilnika. Ovim bi se povećala pravna sigurnost obveznika i olakšala primena propisa ne samo obveznicima već i inspektorima Poreske uprave. Poreska uprava treba da donese sveobuhvatna uputstva za postupanja u kontroli radi rešavanja različitih pitanja koja su u više navrata bila uzrok problema u praksi. Promene propisa ne bi trebalo da nameću dodatni administrativni teret za poreske obveznike, kao što su: uvođenje dodatnih isprava, uvođenje određenih oblika i evidencija koje nisu uobičajene u poslovnoj praksi, itd.;
- Zakon o PDV treba da bude revidiran kako bi se obezbedilo da kada postoji promena podataka koje vodi Agencija za privredne registre i podataka navedenih u okviru PDV registracije, identifikovana nakon registracije PDV obveznika, da Agencija za privredne registre obavesti Poresku upravu o takvim promenama u roku od pet dana od dana donošenja odluke o izmeni podataka. Odnosno, obveznik PDV ne bi trebalo da ima obavezu da obavesti nadležnu Poresku upravu o poreskim promenama podataka koje vodi Agencija za privredne registre.
- Pravilo koje se odnosi na mesto pružanja usluga treba da bude revidirano u skladu sa PDV Direktivom Evropske Unije;
- Izmenama PDV Zakona precizirano je da poreski obveznik koji je poreski dužnik za promet dobara i usluga koji mu je izvršilo strano lice, obračunava PDV (primenjuje tzv. „reverse charge mechanism“) u momentu kada mu

je promet izvršen. Ovo u praksi često nije primenljivo, posebno kada se radi o uslugama gde cena nije ugovoren u fiksnom iznosu već zavisi od ugovorenog obračuna. U momentu prometa, odnosno do isteka roka za podnošenje poreske prijave, obveznik često nema račun dobavljača niti informaciju o tome koliko će iznosi naknada, te ne može znati na koju osnovicu treba da obračuna PDV. Iz ovog razloga, treba precizirati da za promet stranog lica obaveza obračuna PDV za primaoca dobara i usluga nastaje, bilo u trenutku: 1) kada se primi račun za robu ili usluge pružene od strane stranog lica, ili 2) kada se vrši avansno plaćanje stranom licu, u zavisnosti koji od ova dva događaja nastupi ranije;

- Ministarstvo finansija i Poreska uprava treba da pokrenu inicijativu pred nadležnim organima za uspostavljanje reciprociteta sa svim evropskim državama po pitanju povraćaja PDV stranim licima;
- Izmenama PDV Zakona treba definisati da se u slučaju finansijskog lizinga u osnovicu za obračun PDV ne uključuje kamata (treba da bude oslobođena PDV), a na način kako je to učinjeno u državama Evropske Unije.

D. PORESKI POSTUPAK

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uvođenje pretpostavke pozitivne odluke u slučaju propuštanja Poreske uprave da donese odluku u zakonskom roku;	2011			✓
Da bi se otklonila pravna nesigurnost, relevantni poreski organi, Poreska uprava i Ministarstvo finansija, treba da koordiniraju svoje aktivnosti i da uspostave mehanizme za uspostavljanje zajedničke prakse u tumačenju i primeni poreskih zakona. Pored toga, srpski poreski zakoni bi trebalo da uvedu obavezujuća mišljenja koja bi donosila Poreska uprava;	2008	✓		
U okviru Upravnog suda bi trebalo ustanoviti posebna poreska odeljenja i sudije ovog suda treba podvrgnuti dodatnoj obuci u cilju boljeg razumevanja specifično poreskih pitanja.	2011			✓

STANJE

Normativni okvir koji uređuje poreski postupak u Srbiji određuju tri glavna zakona:

- Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji (Službeni glasnik Republike Srbije br. 80/2002, poslednji put izmenjen u maju 2013, „ZPPA”)
- Zakon o opštem upravnom postupku (Službeni glasnik Republike Srbije br. 33/97, poslednji put izmenjen u maju 2010, „ZUP”)
- Zakon o upravnim sporovima (Službeni glasnik Republike Srbije br. 111/2009).
- Poreski postupak je posebni upravni postupak i uređen

je pre svega odredbama ZPPA. ZPPA detaljno reguliše organizaciju i funkcionisanje Poreske uprave i postupke utvrđivanja, kontrole i naplate poreza. ZPPA takođe propisuje opšte poreske prekršaje u onoj meri u kojoj su oni povezani sa kršenjem obaveza koje utvrđuje ZPPA (posebne poreske prekršaje u određenim oblastima poreza propisuju i posebni poreski zakoni kojima su regulisane ove oblasti poreza). Opšta pravila ZUP primenjuju se na poreski postupak kada određeno pitanje nije regulisano ZPPA. Zakon o upravnim sporovima uređuje uslove postupka sudskega preispitivanja upravnih odluka koje donosi Poreska uprava kao drugostepeni organ (npr. odlučuje o slučajevima koji su pokrenuti protiv odluka koje je donela Poreska uprava u drugom stepenu).

POBOLJŠANJA

U maju 2013. godine stupile su na snagu značajne izmene ZPPA, koje, između ostalog, predviđaju sledeće:

- Počev od 30. maja 2013. godine, s ciljem da se postigne jedinstveno sprovođenje propisa iz nadležnosti Ministarstva finansija, mišljenja koja izdaje ministar finansija, odnosno lice koje on ovlasti, obavezujući su za postupanje Poreske uprave;
- Uvodi se prepostavka prijema poreskih akata u periodu od 15 dana od dana predaje poreskog akta pošti
- Predviđa se da brisanje iz Registra privrednih subjekata neće biti moguće bez potvrde o izmirenim poreskim obavezama izdate od strane nadležne Poreske uprave;
- Počev od 1. januara 2014. godine, uvodi se obaveza podnošenja pojedinačne poreske prijave koja se podnosi elektronskim putem nadležnoj Poreskoj upravi pre svake isplate prihoda na koji se obračuna porez po odbitku. Isplata tih prihoda neće biti moguća pre no što Poreska uprava potvrdi formalnu i matematičku ispravnost podataka iz pojedinačne poreske prijave;
- U cilju efikasnije primene zaključenih ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, pored potvrde o rezidentnosti koja se izdaje u skladu sa propisima Republike Srbije na POR obrascu, ovim izmenama je predviđeno da se prihvata i overeni prevod potvrde o rezidentnosti na obrascu koji propisuje nadležni organ države sa kojom je zaključen ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja;
- Precizira se šta se smatra informativnom poreskom prijavom, određuje se da obavezu njenog podnošenja imaju i pravna i fizička lica i predviđaju se prekršajne

- kazne za slučaj da se ova prijava ne podnese;
- Propisuje se da se kamata na dospele poreske obaveze obračunava za kalendarski broj dana perioda docnje u izmirenju obaveza u odnosu na kalendarski broj dana u godini (365, odnosno 366 dana) dekurzivnim načinom obračuna, pri čemu se kamata ne pripisuje glavnici.

PREOSTALI PROBLEMI

- Postojeći normativni okvir koji reguliše poreski postupak i dalje ne pruža dovoljnu zaštitu za poreske obveznike od arbitarnih odluka poreskih organa, iako je određeni napredak učinjen davanjem obavezujuće snage mišljenjima izdatim od strane nadležnog ministra.
- Pravila koja se tiču poreskih krivičnih dela još uvek ne uzimaju u obzir veličinu i obim oporezivih aktivnosti poreskih obveznika, pa se isti granični iznosi primeњuju i za male radnje i za najveće kompanije u Republici Srbiji.
- Poreski organi redovno ne poštuju rokove za donošenje odluka po žalbama koje su podneli poreski obveznici.
- Srpski sudovi nemaju dovoljni nivo specijalizacije i stručnosti da odlučuju u poreskim sporovima. Vreme potrebno za donošenje sudske odluke je suviše dugo – obično je za rešavanje predmeta u vezi sa porezima potrebno više od godinu dana. Pored toga, sudovi skoro nikada ne odlučuju o meritumu spora. Odluke suda su po pravilu ograničene na vraćanje predmeta na ponovno odlučivanje Poreskoj upravi ili se jednostavno potvrđuju odluke poreskih organa bez dovoljnog jasnog obrazloženja za takvu odluku. U ovakvim okolnostima, sudska kontrola odluka Poreske uprave je u osnovi obesmišljena.

PREPORUKE SAVETA

- Uvođenje prepostavke pozitivne odluke u slučaju propuštanja Poreske uprave da doneše odluku u zakonskom roku;
- U okviru Upravnog suda bi trebalo ustanoviti posebna poreska odeljenja i sudije ovog suda treba podvrgnuti dodatnoj obuci u cilju boljeg razumevanja specifično poreskih pitanja.

E. NAJNOVIJE TENDENCIJE U SRPSKOM PORESKOM SISTEMU

STANJE

U Srbiji je poslednjih godina uspostavljen društveni konzensus o potrebi unapređenja ambijenta za privlačenje novih investicija, kao i za poboljšanje uslova poslovanja postojećim privrednim subjektima.

U prilog tome ide i činjenica da je Srbija do kraja 2012. godine imala stopu poreza na dobit od 10% koja je bila među najnižim u Evropi (od 01.01.2013. stopa poreza na dobit iznosi 15%). Međutim, paralelno sa tim poslednjih godina bila je prisutna tendencija uvođenja raznih neporeskih nameta i plaćanja, što je imalo za posledicu da je efektivno opterećenje privrede bilo znatno veće nego što se to može zaključiti na osnovu postojećih poreskih oblika. Neporeski nameti su se od početka svetske finansijske krize značajno povećali. Tako je, prema nalazima studije koju je uradio NALED 2011. godine, u Srbiji bilo identifikovano 370 neporeskih davanja koje plaća privreda, pri čemu taj broj ne obuhvata namete kao što su administrativne takse, kazne, penali isl.

POBOLJŠANJA

Nova Vlada je već u septembru 2012. godine ukinula čak 138 parafiskalnih nameta uvedenih Zakonom o finansiranju lokalne samouprave ili pak posebnim zakonima o šumama, vodama, vinu, putevima, stočarstvu, turizmu i dr... Pored ostalog ukinuta je obaveza plaćanja lokalne komunalne takse za isticanje firme na poslovnom prostoru za preduzetnike i mala pravna lica, ukinuta je obaveza plaćanja tzv. „šumarine“, ukinut je „zdravstveni dinar“ za Budžetski fond uveden Zakonom o duvanu idr. Ovaj korak zaslужuje pohvale obzirom da predstavlja jasan znak da će nova Vlada aktivno raditi na ukidanju široko rasprostranjene prakse uvođenja parafiskalnih nameta te da će postojeće

namete svesti na razumno meru.

PREOSTALI PROBLEMI

Uvođenje novih poreza i obaveza u toku fiskalne godine i to bez prethodne najave poreskim obveznicima, koja bi im omogućila da prilagode svoje poslovne aktivnosti novim fiskalnim opterećenjima.

Nedostatak podzakonskih akata ili kasno donošenje relevantnih podzakonskih akata može da utiče na planiranje poslovnih aktivnosti i rezultate poslovanja kompanija.

Finansiranje lokalnih samouprava još uvek nije regulisano na sistematičan način, s obzirom da zakon reguliše samo moguće oblike lokalnih poreza, ali ne daje limite niti smernice za utvrđivanje iznosa poreza, te otuda dolazi prilično šarenilo od opštine do opštine u pogledu visine ovih dažbina.

I pored pozitivnih efekata Zakona o finansiranju lokalnih samouprava kao što je gore navedeno ukidanje lokalne komunalne takse za isticanje firme na poslovnom prostoru za preduzetnike, isti zakon uvodi nekonzistentne iznose firmarina za pojedine sektore - naime Zakon propisuje da velika, srednja i mala preduzeća koja se bave delatnostima bankarstva, osiguranja imovine i lica, proizvodnjom i trgovinom naftnim derivatima, duvanskim proizvodima, cementa, poštanskih mobilnih i telefonskih usluga, elektronoprivrede, kazina i kockarnica, kladionica, noćnih barova i diskoteka plaćaju firmarine na godišnjem nivou u iznosu do 10 prosečnih zarada, dok za sve druge sektore Zakon utvrđuje iznose firmarine na godišnjem nivou do tri prosečne zarade. Najskorija iskustva iz prakse pokazuju da lokalne samouprave iznose firmarina za ove sektore utvrđuju u većem broju slučajeva u maksimalnom iznosu od 10 prosečnih zarada, iako je to samo propisani maksimum. Time se znatno povećao iznos firmarina u poređenju sa 2012. godinom kao i operativni troškovi kompanija koje su pogodjene predmetnom regulativom.

PREPORUKE SAVETA

- Savet stranih investitora veruje da bi svako novo poresko opterećenje za kompanije i fizička lica u Srbiji trebalo da se uvede kroz poreske zakone, koji bi trebalo da budu oblikovani od strane Ministarstva finansija, a ne od strane fondova, agencija ili drugih ministerstava. Cilj je da nijedno novo zahvatatanje nije moguće uvesti, niti menjati njegove osnovne elemente aktom Vlade bez aktivnog učešća Ministarstva finansija;

- Savet smatra da je potrebno preispitati sve preostale parafiskalne namete koji finansijski opterećuju privredne subjekte, a za koje oni ne dobijaju odgovarajuću korist u vidu određenih prava, usluga ili dobara;
- Savet smatra da ima osnova za razmatranje potrebe sveobuhvatnije reforme kompletнog zakonskog i podzakonskog poreskog okvira, uključujući i procedure donošenja podzakonskih akata kojima se uređuju finansijske obaveze privrede, u cilju obezbeđivanja transparentnosti i predvidivosti regulatornog okvira.
- Predlažemo da se Zakon o finansiranju lokalnih samouprava izmeni i da se utvrди isti iznos firmarina za sve sektore.

PROPISE U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Podrška novim i ubrzanje postojećih postupaka za dobijanje IPPC dozvole i dozvole za upravljanje otpadom, kao i obuka zaposlenih u lokalnim organima u pogledu izdavanja takvih dozvola.	2011		✓	
Podržati osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom i/ili pružanjem usluga u oblasti zaštite životne sredine, i podržati osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom energije iz alternativnih izvora.	2009		✓	
Uvesti ekonomske podsticaje za ulaganja u zaštitu životne sredine (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, eko-inovacije, itd.).	2010			✓
Podržati javno-privatna partnerstva koja će sarađivati sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, kao neophodan preduslov za sprovođenje bilo kog programa koji ima veze sa investicijama i rastom privatnog sektora.	2010			✓
Ohrabriti uspostavljanje partnerstva između javnih i privatnih učesnika, zajedno sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, što je neophodan preduslov za uspostavljanje odgovarajućeg programa koji će obezbediti okvir za dalja ulaganja i rast u privatnom sektoru.	2010			✓
Razviti kapacitete za termičku obradu otpada, posebno opasnog otpada, ili osnovati društvo, u saradnji sa Ministarstvom energetike, razvoja i zaštite životne sredine, koje će biti odgovorno za sakupljanje i transport ambalaže od SZBa na lokaciju izvan Srbije radi spaljivanja.	2012			✓
Uvođenje sistema praćenja kao i depozita za ambalažu.	2010			✓
Dalja obuka zaposlenih u opštinama po pitanju sprovođenja ekoloških propisa sa ciljem razvoja lokalnih kapaciteta za upravljanje otpadom, uključujući opštinske inspektore za ekologiju.	2009	✓		
Dalja edukacija građana u vezi sa zaštitom životne sredine, upravljanjem otpadom i reciklažom komunalnog otpada.	2011		✓	
Usvajanje Zakona o racionalnoj upotrebi energije.	2009	✓		
Nastaviti donošenje lokalnih i regionalnih planova o upravljanju otpadom.	2009		✓	
Donošenje Nacionalnog plana za upravljanje posebnim vrstama otpada.	2009			✓

STANJE

Nastavljena je praksa iz prethodnih godina i Srbija je nastavila da donosi propise o životnoj sredini u toku 2013. godine. Takođe, nastavljeno je korišćenje sistema podsticaja za ponovnu upotrebu i korišćenje otpada kao sekundarne sirovine, za proizvodnju energije i proizvodnju plastičnih kesa.

U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom i Zako-

nom o ambalaži i ambalažnom otpadu vrši se sakupljanje prazne ambalaže. U 2013. godini svaka kompanija koja iznosi proizvode na tržište dužna je da sakupi radi ponovnog iskorišćenja 23%, odnosno radi reciklaže 19% od ukupnog ambalažnog otpada. Operateri Sekopak i Eko 21 preuzimaju ambalažu od sredstava za zaštitu bilja i izvoze ga radi spaljivanja. Međutim, sistemskog rešenja za zbrinjavanje otpada nastalog od ambalaže od sredstava za zaštitu bilja u Srbiji još nema.

POBOLJŠANJA

Značajem se izdvaja usvajanje Zakona o efikasnom korišćenju energije, kojim se uređuju uslovi i način efikasnog korišćenja energije i energetskih resursa, sistem energetske menadžmenta, minimalni zahtevi energetske efikasnosti, finansiranje, podsticajne i druge mere u ovoj oblasti, i dr, a čije je donošenje bilo jedna od preporuka Bele knjige 2012. Osnovni ciljevi zakona su: povećanje sigurnosti snabdevanja energijom i njeno efikasno korišćenje, povećanje konkurentnosti privrede, smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu i podsticanje odgovornog ponašanja prema energiji. Zakonom se utvrđuje i način finansiranja i sufinansiranja poslova iz ove oblasti, uključujući i osnivanje budžetskog fonda za unapređenje energetske efikasnosti Republike Srbije, počev od 2014. godine. Podzakonski propisi potrebni za sprovođenje Zakona biće doneti u periodu od 8 – 18 meseci.

Takođe, u skladu sa odredbama Zakona o planiranju i izgradnji i Pravilnika o uslovima, sadržini i načinu izdavanja sertifikata o energetskim svojstvima zgrada izdate su dozvole prvim organizacijama koje su ovlašćene za izdavanje energetskih pasoša.

U decembru 2012. godine usvojen je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o energetici, kojim su izvršena preciziranja postupaka predviđenih Zakonom, što bi trebalo doprineti efikasnijoj primeni Zakona.

Usvojen je i Pravilnik o postupku obaveštavanja, odnosno razmene podataka o Seveso postrojenju, odnosno kompleksu čije aktivnosti mogu dovesti do hemijskog udesa sa prekograničnim efektima.

Cementare u Srbiji su nastavile sa zbrinjavanjem otpadnih guma, komunalnog otpada i otpadnog ulja. Ostvarena je odlična saradnja u ovoj oblasti sa Ministarstvom nadležnim za zaštitu životne sredine i svim trima cementarama su izdate integrisane dozvole (IPPC). Tokom 2012. i 2013. godine su predstavnici kompanija proizvođača i distributera sredstava za zaštitu bilja započeli obuku korisnika u pogledu trostrukog ispiranja prazne ambalaže, putem zimskih predavanja proizvođačima i podelili brošure i postere sa detaljnim uputstvom. Takođe, na sva uputstva za upotrebu Sredstava za zaštitu bilja (SZB) je dodato uputstvo o načinu ispiranja ambalaže.

PREOSTALI PROBLEMI

- Pravni okvir za trgovinu otpadom nije obezbeđen i tržište otpada nije dovoljno razvijeno.
- Sistem praćenja i izveštavanja još nije dovoljno razvijen da bi se završio nacionalni i lokalni registar izvora zagađenja.
- Sistem podsticaja za ulaganje u zaštitu životne sredine nije razvijen (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, ekološke investicije, reciklaza, itd.)
- Izdat je ograničen broj IPPC dozvola i postupak izdavanja dozvola za upravljanje otpadom je složen i dugotrajan.
- Termički tretman opasnog otpada, posebno pakovanja SZBa, se ne sprovodi i otpad se ne preuzima od SZBa iz nekoliko razloga, kao što su: nedostatak dozvola i nepostojanje odgovarajućih pripremnih linija za ovu vrstu otpada.

PREPORUKE SAVETA

- Podrška novim i ubrzavanje postojećih postupaka za dobijanje IPPC dozvole i dozvole za upravljanje otpadom, kao i obuka zaposlenih u lokalnim organima u pogledu izdavanja takvih dozvola;
- Podržati osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom i/ili pružanjem usluga u oblasti zaštite životne sredine, i osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom energije iz alternativnih izvora;
- Uvesti ekonomске podsticaje za ulaganja u zaštitu životne sredine (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, eko-inovacije, itd.)

- Podržati javno-privatna partnerstva koja će sarađivati sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, kao neophodan preduslov za sprovođenje bilo kog programa koji ima veze sa investicijama i rastom privatnog sektora;
- Ohrabriti uspostavljanje partnerstva između javnih i privatnih učesnika, zajedno sa lokalnim vlastima da bi mogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, što je neophodan preduslov za uspostavljanje odgovarajućeg programa koji će obezbititi okvir za dalja ulaganja i rast u privatnom sektoru;
- Nastaviti donošenje lokalnih i regionalnih planova o upravljanju otpadom.

SPECIFIČNO ZA ODREĐENI SEKTOR

HRANA I POLJOPRIVREDA

1. SANITARNE I FITOSANITARNE INSPEKCIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uspostavljanje jedinstvenih pravila za postupke granične sanitарне i fitosanitarne inspekcije industrije hrane, bezalkoholnih napitaka i duvana (duvanskog lista, ne-duvanskog materijala i cigareta) posebno u pogledu broja uzoraka koji se uzima iz svake robne pošiljke kao i u pogledu troškova laboratorijske analize i detaljnih rokova za izvršenje postupaka granične inspekcije.	2011		✓	
Konzistentna primena ovih jedinstvenih pravila za postupke granične sanitарне i fitosanitarne inspekcije industrije hrane i bezalkoholnih napitaka uz eliminisanje mogućnosti donošenja proizvoljnih odluka pojedinih inspektora.	2012		✓	

STANJE

U skladu sa Zakonom o bezbednosti hrane koji je usvojen 2009. godine, u oblasti sanitарне i fitosanitarne inspekcije izvršena je podela nadležnosti između dva relevantna ministarstva. Fitosanitarne, veterinarske i poljoprivredne inspekcije Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprirede zadužene su za vršenje zvaničnih kontrola hrane životinjskog i biljnog porekla u fazi primarne proizvodnje, prerade, prometa, uvoza, tranzita i izvoza. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja je nadležna za kontrolu nove hrane, dijetetskih proizvoda, aditiva, aroma, enzimskih preparata neživotinjskog porekla, kao i za sve vrste voda za piće.

Trenutno je u izradi novi Zakon o bezbednosti hrane.

POBOLJŠANJA

Od 23.01.2012. godine na snazi je novo uputstvo za službeno uzorkovanje hrane i hrane za životinje biljnog i mešovitog porekla pri uvozu, čime je smanjeno uzorkovanje, ali je dokumentacija koju treba pribaviti bila obimna (prethodne analize i slično).

Od januara 2013. godine nije potrebna nikakva dodatna dokumentacija, već je proces usklađen nalik Hrvatskoj do njihovog ulaska u EU. Dobija se neophodna dokumentacija za carinjenje robe, dok je uvoznik obavezan da za proizvode obezbedi odgovarajuće analize iz domaćih laboratorija (rok važnosti istih je 6 meseci).

PREOSTALI PROBLEMI

Glavni problem koji je utvrdio Savet je sprovođenje postupaka granične inspekcije koji je nepredvidiv zbog proizvoljne primene relevantnih propisa u sledećem smislu:

- Postupci granične sanitарне i fitosanitarne inspekcije i validacije uvozne hrane i bezalkoholnih napitaka nisu ujednačeni. U stvari, postupci ove dve inspekcijske službe se značajno razlikuju u pogledu visine troškova, dužine trajanja i mehanizama koji se primenjuju na terenu;
- Broj uzetih uzoraka, postupci uzimanja uzoraka i troškovi laboratorijske analize se značajno razlikuju ne samo između različitih graničnih sanitarnih i fitosanitarnih inspekcijskih službi, već i unutar samih inspekcijskih službi, zavisno od toga koji je inspektor na dužnosti, jer inspektori često imaju diskreciono pravo da sasvim proizvoljno odlučuju o gore pomenutim pitanjima;
- Iako troškove laboratorijske analize plaća uvoznik, granični sanitarni ili fitosanitarni inspektori imaju diskreciono pravo da određuju koja će laboratorija da vrši ispitivanje uzoraka. Pri tom, cene analiza se značajno razlikuju od laboratorije do laboratorije;
- Postupci granične sanitарне i fitosanitarne inspekcije i

- validacije hrane i bezalkoholnih napitaka traju predugo i zbog toga uvoznici ne mogu pouzdano da planiraju svoje poslovne aktivnosti u Srbiji. Vremenski rok za postupak inspekcije i validacije nije propisan i varira u zavisnosti od faktora koji nisu poznati uvozniku;
5. I pored toga što uzimanje uzoraka koje se vrši iz originalnih pakovanja često dovodi do oštećenja uvezene robe i ambalaže, uvoznik sâm snosi finansijske troškove

- mogućeg gubitka ili uništenja robe;
6. Savet smatra da je sprovođenje graničnih sanitarnih i fitosanitarnih mera koje se primenjuju na industriju hrane i bezalkoholnih napitaka nekonzistentno i nepredvidljivo što predstavlja prepreku u trgovinskoj razmeni pa se time krši princip slobodnog kretnjanja robe.

PREPORUKE SAVETA

Prema Sporazumu o primeni sanitarnih i fitosanitarnih mera Svetske trgovinske organizacije (SFS Sporazum) koji je obavezujući za sve zemlje članice uključujući i Srbiju koja ima namjeru da postane članica Svetske trgovinske organizacije, postupci sanitarne i fitosanitarne inspekcije ne smeju da predstavljaju sredstvo za proizvoljnu diskriminaciju ili prikrivenu prepreku u razmeni dobara. Stoga Savet daje sledeće preporuke:

- Uspostavljanje jedinstvenih pravila za postupke granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije industrije hrane, bezalkoholnih napitaka i duvana (duvanskog lista, ne-duvanskog materijala i cigareta) posebno u pogledu broja uzoraka koji se uzima iz svake robne pošiljke, kao i u pogledu troškova laboratorijske analize i detaljnih rokova za izvršenje postupaka granične inspekcije;
- Konzistentna primena ovih jedinstvenih pravila za postupke granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije industrije hrane i bezalkoholnih napitaka uz eliminisanje mogućnosti donošenja proizvoljnih odluka pojedinih inspektorata;
- Uskladiti novi Zakon o bezbednosti hrane, Zakon o inspekcijskom nadzoru i ostale zakonodavne akte sa evropskom regulativom čime bi se pojednostavili procesi i procedure prilikom uvoza robe, a kontrola robe/proizvoda koordinisano vršila na samom tržištu zajedničkim radom više različitih inspekcija (fito, sanitarna, komunalna, tržišna, poreska itd) sa jedinstvenim ciljem, a to je zaštita i bezbednost potrošača.

Ove mere bi u velikoj meri unapredile postupak uvoza prehrabnenih proizvoda i bezalkoholnih napitaka jer bi se njima uklonile faktičke prepreke u prometu roba i podstakla poslovna klima u Srbiji.

2. KONTROLA KVALITETA I DEKLARISANJE PREHRAMBENIH PROIZVODA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvojiti Pravilnik o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica koji će biti usaglašen sa EU regulativom tako što će se eliminisati zabrana isticanja slika voća na etiketama osvežavajućih bezalkoholnih pića i urediti oblast prezentacije i reklamiranja prehrambenih proizvoda. Usvajanjem propisa kojim će se uvesti etikete usklađene sa propisima EU će se istovremeno povećati i izvozni potencijal domaćih proizvođača jer će se smanjiti prepreke koje ograničavaju slobodnu trgovinsku razmenu.	2011	✓		
Dosledno sprovođenje Pravilnika o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica od strane nadležnih organa.	2011		✓	
Nacionalna referentna laboratorija				
Preporuka Saveta je da se ovom pitanju dâ najveći prioritet u okviru budućih planova Ministarstva poljoprivrede, jer su sredstva već obezbeđena.	2010		✓	
Preporučuje se da Ministarstvo poljoprivrede pristupi definisanju, izradi, objavljuvanju i primeni podzakonskih akata za sprovođenje Zakona o bezbednosti hrane – kao što je prvobitno planirano: u roku od dve godine od donošenja Zakona o bezbednosti hrane – u najkraćem mogućem roku (do kraja 2012. godine), čime bi se obezbedili neophodni uslovi za punu primenu Zakona.	2012			✓

STANJE

Najavljenim izmenama Zakona o bezbednosti hrane iz maja 2013. godine, kontrola hrane i prehrambenih namirnica neživotinjskog porekla će biti u nadležnosti sanitарне inspekcije Ministarstva zdravlja. Nacionalna referentna laboratorija bi trebalo da postane nezavisno telo, izdvojeno iz Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Očekuje se da će se najavljenim izmenama omogućiti potpunija kontrola tržišta hrane, posebno u domenu kontrole kvaliteta, ali i prevazilaženja slučajeva preklapanja nadležnosti inspekcija.

Usvajanjem novog Pravilnika o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane (»Sl. glasnik RS«, br. 85/2013) u oktobru 2013.godine prestao je da važi Pravilnik o deklarisanju i označavanju upakovanih namirnica (»Sl. list

SCG«, br. 4/2004, 12/2004 i 48/2004). Ovom izmenom Pravilnik je delimično usklađen sa Direktivom 2000/13/EZ o deklarisanju, prezentaciji i reklamiranju prehrambenih proizvoda, ali ne i potpuno usklađen sa Direktivom 1169/2011.

POBOLJŠANJA

Najavljene su izmene Zakona o bezbednosti hrane i njegovo potpuno usklađivanje sa važećom evropskom regulativom.

Usvajanjem novog Pravilnika o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane, regulativa je delimično usklađena sa Direktivom 2000/13/EZ o deklarisanju, prezentaciji i reklamiranju prehrambenih proizvoda, čime je omogućeno isticanje slika voća na etiketama

osvežavajućeg bezalkoholnog pića, sirupima i praškovima za osvežavajuće bezalkoholno piće. Ovom promenom rešen je problem nejednakih uslova na tržištu za izvoznike i za uvoznike, jer su uvoznici bili primorani da menjaju etikete za srpsko tržište, što je privrednim subjektima stvaralo dodatne troškove i smanji-

valo konkurentnost srpske privrede.

PREOSTALI PROBLEMI

I pored najavljenih izmena, Nacrt Zakona o bezbednosti hrane još uvek nije dostupan javnosti.

PREPORUKE SAVETA

- Usvojiti izmene Zakona o bezbednosti hrane u skladu sa relevantnom evropskom regulativom, čime će se omogućiti koordinisana kontrola tržišta hrane i prehrambenih proizvoda, i kontrola njihovog kvaliteta od strane nezavisne institucije.
- Dosledno sprovođenje Pravilnika o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane od strane nadležnih organa.
- Blagovremeno dalje usaglašavanje Pravilnika sa relevantnom Evropskom direktivom (posebno Direktivom 1169/2011)

3. STANDARDI KVALITETA U PROIZVODNJI MLEKA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Hitno osnivanje Nacionalne referentne laboratorije (NRL) kako nalaže Zakon o bezbednosti hrane i obezbeđenje njene potpune nezavisnosti. Važno je brzo opremiti NRL profesionalno i stručno na nivou koji će osigurati izvršavanje svih Zakonom propisanih zadataka, kao i da se bliže definije mesto, uloga i obaveze Nacionalne referentne laboratorije za bezbednost hrane.	2010		✓	
Preporučljivo je iskoristiti mogućnost finansiranja iz pristupnih fondova EU i Tvining projekta Delegacije Evropske Komisije. NRL bi trebalo organizovati na način koji omogućuje podršku iz kompenzacija sopstvenih korisnika i ključnih delova javnosti, što bi se zakonom propisalo.	2010			✓
U cilju primene jedinstvenog sistema ocene kvaliteta sirovog mleka, treba podržati osnivanje nacionalne laboratorije ili laboratorija za ispitivanje kvaliteta sirovog mleka.	2012			✓

STANJE

Standardi kvaliteta uopšte jesu problem koji se tiče čitave prehrambene industrije i srpskog tržišta hrane i treba ih stalno poboljšavati i unapređivati. Želeli bismo da se osvrnemo na jednu relevantnu oblast, na proizvodnju mleka, gde Savet stranih investitora može da obezbedi podršku, kao i da ukaže na neophodna poboljšanja.

Tokom poslednjih nekoliko godina, proizvodnja hrane u Srbiji je trpela negativne posledice svetske ekonomske krize u sprezi sa brojnim sopstvenim slabostima. Pravni okvir u kome proizvodnja hrane funkcioniše i dalje je nedovoljno usklađen s propisima EU, iako je pravni okvir za proizvodnju mleka i proizvoda od mleka u osnovi usaglašen sa sličnim propisima u Evropskoj Uniji. Umesto dobijanja proizvoda koji zadovoljavaju kvalitativne i sigurnosne potrebe potrošača, činjenica da se prema proizvodnji hrane ophodi kao prema socijalnoj kategoriji, odražava se u Zakonu o bezbednosti hrane iz 2009. godine, kao i Pravilniku o kvalitetu sirovog mleka koji je usvojen takođe 2009. godine.

POBOLJŠANJA

U odnosu na prethodni period, nema korenitih poboljšanja. Čini se da postojeći sistem proizvodnje bezbedne hrane počinje da funkcioniše, ali sa svim svojim nedostacima i nedoslednostima koji prete da na duži rok ozbiljno ugroze kvalitet onoga što svakodnevno konzumiramo. Jedan takav skorašnji primer je i kriza sa prekomernim količinama aflatoksina u mleku.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako postoji pravni okvir za proizvodnju mleka visokog

kvaliteta on, zbog usitnjenoosti proizvodnje mleka, u potpunosti ne odražava stvarne potrebe proizvodnje sirovog mleka u Srbiji. Osnovni razlog nedovoljne primene zahteva propisanih u navedenim pravilnicima je nepostojanje nacionalne laboratorije za ocenu kvaliteta sirovog mleka. Danas se sirovo mleko pri otkupu ispituje metodama različite preciznosti, što proizvođače mleka dovodi u neravnopravan položaj. Iako oni u velikom broju slučajeva imaju mogućnost da mleko koje proizvedu analiziraju u za to ovlašćenim laboratorijama, u praksi je ovo još uvek retko, izuzetno u slučajevima kada postoje neslaganja sa rezultatima ispitivanja koja vrše, sada već u velikoj meri, prerađivači mleka.

Iako se Zakonom o bezbednosti hrane jasno zahteva osnivanje Nacionalne referentne laboratorije kao nadzornog organa nad postojećim ovlašćenim laboratorijama, ona i dalje ne postoji. Posledica toga je da sprovođenje Pravilnika o kvalitetu sirovog mleka, kao dobra početna osnova za proizvodnju visoko kvalitetnih proizvoda, nije u potpunosti moguće, što dovodi do brojnih negativnih proratnih pojava na tržištu.

Jedna od posledica je da ovlašćene laboratorije ne rade punim kapacitetom, jer je broj analiza koji one izvrše za potrebe primarnih proizvođača mleka, naročito u pogledu ispitivanja mikroorganizama i somatskih ćelija, zanemarljivo mali. Cena koštanja takvih analiza je visoka usled njihove nerentabilnosti, a time se na posletku gubi mogućnost za ostvarivanjem dodatnog prihoda ovog sektora. Takođe, suočeni sa smanjenjem okolnih tržišta ulaskom Hrvatske u EU veliki prerađivači mleka su sada upućeni da koriste tako skupe usluge ovlašćenih laboratorijskih i time smanjuju svoju konkurentnost, prilikom dobijanja dozvola za izvoz mleka u EU.

PREPORUKE SAVETA

Kako bi se poboljšala tekuća situacija, neophodno je učiniti sledeće:

- Hitno osnivanje Nacionalne referentne laboratorije (NRL) kako nalaže Zakon o bezbednosti hrane i obezbeđenje njene potpune nezavisnosti. Pored toga, važno je brzo opremiti NRL profesionalno i stručno na nivou koji će osigurati izvršavanje svih Zakonom propisanih zadataka, kao i da se bliže definiše mesto, uloga i obaveze Nacionalne referentne laboratorije za bezbednost hrane;
- U te svrhe bi bilo preporučljivo iskoristiti mogućnost finansiranja iz pristupnih fondova EU i Twining projekta Delegacije Evropske Komisije. NRL bi trebalo organizovati na način koji omogućuje podršku iz kompenzacijom sop-

stvenih korisnika i ključnih delova javnosti, što bi se zakonom propisalo;

- U cilju primene jedinstvenog sistema ocene kvaliteta sirovog mleka, treba podržati osnivanje Nacionalne laboratorije;
- Kako bi se na duži rok uspostavio monitoring nad bezbednošću celokupnog lanca proizvodnje mleka, a time uveo red u kompletan nadzor i kontrolu poljoprivrednih inputa koji ulaze u lanac proizvodnje sirovog mleka, osigurali potrošači, ali i proizvođači mleka, aktiviranje NRL je od presudnog značaja;
- Savet smatra da lekcije koje se nauče kroz proces poboljšanja u oblastima proizvodnje mleka mogu da se prime-ne i u čitavom sektoru proizvodnje hrane.

4. SUBVENCIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvojiti četvorogodišnje strategije za sve veće sektore poljoprivredne proizvodnje, utvrđivanjem srednjoročnih do dugoročnih politika subvencionisanja;	2010			✓
Usvojiti propise koji promovišu standarde kvaliteta u poljoprivrednoj proizvodnji (na primer Globalni GAP i HACCP za mleko) i promeniti strukturu subvencionisanja po klasama kvaliteta u cilju ubrzanja efikasne proizvodnje;	2010			✓
Tamo gde su ostale kao sredstva finansijske pomoći, subvencije bi trebalo da su dostupne svim pravnim i fizičkim licima po istim uslovima, bez obzira na vlasničku strukturu ili prošlo ili sadašnje poljoprivredno zemljište, kako bi se osigurala transparentnost procesa, nagradili efikasni proizvođači i prepoznala specijalizacija i profesionalizacija poljoprivrede.	2010			✓

STANJE

Politika subvencionisanja je bila i po svoj prilici će ostati značajno sredstvo finansijske pomoći politike Srbije, ali i politika mnogih država članica Evropske Unije. Subvencije bi kao ekonomski instrument trebalo da imaju za cilj

postizanje efikasnosti i održivosti poljoprivredne proizvodnje, što bi stvorilo preduslove za veću konkurentnost sektora u izvozu i visok kvalitet u proizvodnji. Mora se uzeti u obzir činjenica da će subvencionisanje izvoza biti ukinuto onda kada se Srbija pridruži Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO), što podrazumeva da konkurenčnost izvoza bude

podržana kroz subvencije za neposrednu poljoprivrednu proizvodnju.

Vlada Srbije bi trebalo da prepozna poljoprivredni sektor kao jedan od ključnih pokretača rasta i da u skladu sa time obezbiđe sektoru predvidivost u smislu dugoročne strategije kao glavnog preduslova za stabilno poslovanje i dalje poboljšanje trgovinskog bilansa u poljoprivredi Srbije. Mi verujemo da poljoprivredni sektor Srbije ima mnogo potencijala, ali bez snažnije podrške Vlade u smislu jasne dugoročne strategije za subvencionisanje, produktivnost sektora se neće popraviti. Produktivnost može biti niska kako u smislu niskog prinosa po jedinici zemlje ili po grlu stoke (mleko, na primer), tako i u smislu niske produktivnosti zemlje i kapitala. Uzrok niske produktivnosti je loša kompozicija, nizak nivo navodnjavanja zemljišta, i slaba iskorišćenost repromaterijala i semenskog materijala s jedne strane, i zastarele mehanizacije, tehnologije i infrastrukture s druge strane.

Nakon ponovnog usmeravanja sistema subvencionisanja plaćanja po poljoprivrednoj površini (hektaru) na plaćanje po jedinici proizvoda (kilogramu), usvajanjem od strane Vlade Uredbe o uslovima i načinu korišćenja subvencija za ratarsku proizvodnju i proizvodnju krompira u 2012. godini u septembru 2012. godine, sistem subvencija je vraćen na isplatu sredstava po hektaru prijavljene površine. Ovakvi potezi doveli su do znatne konfuzije među korisnicima sub-

vencija, kao i do nedostatka predvidivosti koja predstavlja ključni faktor pri planiranju i realizaciji aktivnosti u poljoprivrednom sektoru.

POBOLJŠANJA

Napredak predstavlja odluka Vlade da Zakonom o budžetu za 2013. godinu izdvoji 41 milijardu dinara na ime subvencija u poljoprivredi, dok je predviđeni iznos za 2012. godinu iznosio svega 19,9 milijardi dinara. Takođe, Vlada je usvojila regulatorni okvir za oblast subvencija u januaru 2013. godine u vidu Zakona o podsticajima u poljoprivredi i rularnom razvoju, kao i blagovremenim donošenjem Uredbe o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i rularnom razvoju u 2013. godini koja određuje obim sredstava podsticaja.

PREOSTALI PROBLEMI

Ministarstvo poljoprivrede i Vlada usvojili su Nacionalni program poljoprivrede (NPP) u oktobru 2010. godine. Dokument je prvi nacionalni program poljoprivrede koji se odnosi na period 2010–2013. i predstavlja presek zakonodavnih, institucionalnih i finansijskih aktivnosti Ministarstva poljoprivrede, međutim, bez jasnih upućivanja na planirano obezbeđenje sredstava za realizaciju programa za poljoprivrednu ili procentualne iznose koji ukazuju na promene kao poređenje u odnosu na ostale godine.

PREPORUKE SAVETA

- Usvojiti četvorogodišnje strategije za sve veće sektore poljoprivredne proizvodnje, utvrđivanjem srednjoročnih do dugoročnih politika subvencionisanja;
- Usvojiti propise koji promovišu standarde kvaliteta u poljoprivrednoj proizvodnji (na primer Globalni GAP i HACCP za mleko) i promeniti strukturu subvencionisanja po klasama kvaliteta u cilju postizanja efikasnosti u proizvodnji;
- Tamo gde su ostale kao sredstva finansijske pomoći, subvencije bi trebalo da su dostupne svim pravnim i fizičkim licima po istim uslovima, bez obzira na prošli ili sadašnji status poljoprivrednog zemljišta kako bi se osigurala transparentnost procesa, podsticali efikasni proizvođači i prepoznala specijalizacija i profesionalizacija poljoprivrede.

5. PROCES REGISTRACIJE SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Cilj je da se evropski standardi uvedu u domaće srpsko zakonodavstvo, u smislu napora Republike Srbije da u potpunosti uskladi svoje propise sa EU i sa Svetskom trgovinskom organizacijom (STO);	2010			✓
Preporučuje se potpuno usklađivanje sa standardima EU i pravilno sprovođenje procesa registracije sredstava za zaštitu bilja u Republici Srbiji da bi se osigurala bezbednost hrane za potrošače i lojalna konkurenca između međunarodnih i domaćih društava, dok se istovremeno stvaraju povoljni tržišni uslovi za inostrana ulaganja time što svi članovi novog Zakona o sredstvima za zaštitu bilja odmah stupaju na snagu i što započinje revizija postojećih registracija.	2010			✓
Nova podzakonska akta u saglasnosti sa novim Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja koja će omogućiti efikasnu registraciju, inspekciju, prodaju, uvoz i korišćenje pesticida u poljoprivredi i šumarstvu.	2012			✓

STANJE

Trenutni Zakon o sredstvima za zaštitu bilja usvojen je 2. juna 2009. godine („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 41/09) pod odgovornošću Ministarstva poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede. On ne osigurava bezbednost hrane i predstavlja nepoznati rizik za potrošače zbog činjenice da određene izmene i dopune (članovi od 86 do 90) u novom zakonu upućuju nazad na prethodni Zakon o zaštiti bilja (Službeni glasnik SRJ br. 26/98) iz 1998. godine.

Ta odluka dovela nas je u situaciju da novoregistrovana sredstva za zaštitu bilja mogu da sadrže jednu ili više tehničkih aktivnih supstanci zajedno sa njihovim nečistoćama sa neizvesnim (eko) toksikološkim posledicama jer, možda, nikada nisu ispitana kako bi se dokazalo da su bezbedna za zdravlje ljudi i životnu sredinu.

Većini pesticida trenutno registrovanih u Srbiji ne bi bila odobrena registracija u Evropskoj Uniji i na drugim određenim tržištima za izvoz srpske hrane.

Nadležno Ministarstvo i Izvršni organ za zdravlje i bezbednost, Direktorat za regulisanje hemikalija (UK) pokrenuli su Dvojni/Tvining projekat SR/08/IB/AG/01, „Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU za stavljanje u promet i kontrolu sredstava za zaštitu bilja i pri-

menu novih zakonskih odredaba“, koji finansira Evropska Unija. Postoje 3 faze tog projekta (realizacija projekta je već počela i treba da se završi u vreme očekivanog pristupa EU, 2020–2021) koje treba da obezbede da proizvodi koji sadrže aktivne supstance koje nisu odobrene od strane EU budu uklonjeni pre pristupanja, da se registrovani proizvodi koji sadrže aktivne supstance koje su u saglasnosti sa zahtevima EU i sva neophodna ograničenja u vezi sa održavanjem aktivnih supstanci primenjuju pre pristupanja, te da se razvije i sprovede program za izdavanje odobrenja za proizvode u skladu sa standardima EU, takođe, pre pristupanja. Dvojni/Tvining projekat je trebalo da bude završen krajem juna 2013, međutim, naredni koraci još uvek nisu jasni.

Na nivou EU, ukoliko primarni podnositelj prijave želi da doda novi izvor iste tehničke aktivne supstance, ili ukoliko bilo koji drugi podnositelj prijave želi da podnese zahtev za uključenje novog izvora koji još nije ocenjen on će morati da dokaže da je njegov tehnički materijal ekvivalentan referentnom izvoru.

U Srbiji ne postoji takav proces; za sve tehničke materijale neophodno je samo da ispunjavaju zahtev Aneksa I EU o minimalnoj objavljenoj čistoći (na bazi ocjenjenih izvora), tj. sadržaj aktivnog sastojka ne sme da bude niži nego što je precizirano u odluci Aneksa I ili od strane Organizacije za

hranu i poljoprivredu (FAO). Stvarni profili nečistoća ne uzmaju se u obzir. Sve dok ne počnu da se vrše provere usaglašenosti za sve proizvode sekundarnog podnosioca prijave, Srbija neće biti u saglasnosti sa zakonodavstvom EU.

POBOLJŠANJA

Uprkos činjenici da je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede pokazalo da je otvoreno za komunikaciju, nažalost, nema poboljšanja.

PREOSTALI PROBLEMI

Međunarodnom istraživanju i razvoju u okviru industrije zaštite bilja potrebno je 10 godina da razvije jedan novi proizvod i tokom tog perioda istraživanja i razvoja uloži se oko 250 miliona evra. Obezbeđuju se i neophodni podaci (dosjei) kojima se dokazuje da proizvod nije samo efikasan za preporučen način korišćenja, već i da je bezbedan za biljku, poljoprivrednog proizvođača, krajnjeg korisnika i životnu sredinu ako se koristi u saglasnosti sa deklaracijom. Srpskim privrednim društvima i nekim generičkim proizvođačima dozvoljeno je da registruju i prodaju vrlo jeftine generičke kopije sa sadržajima u velikoj meri iz nepouzdanih izvora, koje su preplavile tržište tokom poslednjih nekoliko godina. To daje nepoštenu prednost tim privrednim društvima u odnosu na međunarodna privredna društva koja se bave istraživanjem i razvojem i ne

stvara povoljnju klimu za investicije.

Tokom Dvojnog/Tvining programa, svaki period sproveđenja za promene mora da bude primenljiv na sve vlasnike registracije u Srbiji. Prelazne mere moraju da ispoštuju sva privredna društva na srpskom tržištu počevši od istog trenutka. Novo zakonodavstvo treba da bude uvedeno 1.januara 2014. godine i treba da važi za sve vlasnike registracija, sa kaznama za neusaglašenost, tj. oduzimanjem odobrenja za proizvod. To će onda biti u saglasnosti sa zemljama EU. Promene u zakonodavstvu ili čak novo zakonodavstvo biće neophodno da bi mogao da se prilagodi predloženi plan za usklađivanje.

Mišljenje Odbora za hranu i poljoprivredu Saveta stranih investitora i dalje je da uloga lokalnih organa vlasti ima suštinski značaj i da se ona ne može zameniti nikakvim sporazumima privrednih društava. Lokalni organi vlasti imaju vodeću ulogu u stvaranju poštenog poslovnog okruženja. Sledstveno tome, principi, kao što je bezbednost hrane i korisnika, ne treba, prema našem mišljenju, da se zasnivaju na konsenzusu svih učesnika na tržištu, već moraju da slede međunarodne standarde uz aktivnu ulogu državnih organa vlasti.

Kriterijumi za proces priznavanja – priznavanja proizvoda sa odobrenjem izdatim od strane EU – moraju da budu pravilno i jasno definisani u bliskoj budućnosti.

PREPORUKE SAVETA

- Cilj je da se evropski standardi uvedu u domaće srpsko zakonodavstvo, u smislu napora Republike Srbije da u potpunosti uskladi svoje propise sa EU i sa Svetskom trgovinskom organizacijom (STO);
- Savet stranih investitora preporučuje potpuno usklađivanje sa standardima EU i pravilno sproveđenje procesa registracije sredstava za zaštitu bilja u Republici Srbiji da bi se osigurala bezbednost hrane za potrošače i lojalna konkurenčija između međunarodnih i domaćih društava, dok se istovremeno stvaraju povoljni tržišni uslovi za inostrana ulaganja time što svi članovi novog Zakona o sredstvima za zaštitu bilja odmah stupaju na snagu i što započinje revizija postojećih registracija.
- Nova podzakonska akta u saglasnosti sa novim Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja koja će omogućiti efikasnu registraciju, inspekciju, prodaju, uvoz i korišćenje pesticida u poljoprivredi i šumarstvu.

6. STOČARSTVO

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakoni i podzakonska akta moraju se primenjivati na jedinstven način na celoj teritoriji i bez izuzetaka;	2012			✓
Državna tela moraju uvesti zaštitne mere za stočarske proizvođače (posebno proizvođače mleka) kako bi ih zaštitali od preterane fluktuacije cena ratarskih proizvoda koji se koriste kao hrana za sve vrste životinja;	2012			✓
Neophodno je da se oformi grupa eksperata koji bi osmisili i pokrenuli održivu strategiju razvoja na duge staze kroz bliske kontakte da poljoprivrenim proizvođačima;	2012			✓
Povećanje izvoza u EU mora da bude podržano primenom standarda kvaliteta uključujući praksu sledljivosti i dobre prakse u proizvodnji.	2012			✓

STANJE

Stočarska proizvodnja je važna grana poljoprivrede u Republici Srbiji i uvek je imala važnu ulogu kao izvor života za domaću populaciju. Stočarska proizvodnja obezbeđuje neophodne proizvode koji su zastupljeni u ishrani stanovništva (meso, mleko, jaja), a predstavlja i osnovu za razvoj određenih industrijskih grana (prehrambena industrija, mašinska industrija, farmaceutska industrija itd.). Istovremeno, od stočarske proizvodnje se očekuje da bude izvor proizvoda koji zadovoljavaju standard kvaliteta i bezbednosti hrane.

Stepen razvijenosti stočarske proizvodnje direktn je odraz sveukupnog stepena razvoja poljoprivrede kao grane privrede u jednoj zemlji. U strukturi učešća u društvenom bruto proizvodu, udeo biljne proizvodnje je 58%, dok je učešće stočarske proizvodnje svega 42%. U EU ovaj odnos je 70% protiv 30% u korist stočarske proizvodnje.

Uprkos veoma povoljnim prirodnim uslovima u Srbiji, u poređenju sa zemljama sa visoko razvijenom poljoprivrednom proizvodnjom, Srbija značajno zaostaje po razvijenosti po svim standardima kojima se vrednuje stočarstvo (broj uslovnih grla, ukupan obim proizvodnje stočarskih proizvoda itd.). Razlozi za ovakav negativan trend u stočarstvu su: disparitet cena, gubitak tržišta, nedostatak izvoza stočarskih proizvoda (nije moguće obezbediti dovoljne količine robe za ispunjenje postojećih izvoznih kvota), snižen nivo životnog standarda u celoj populaciji, narušeni odnosi između primarne proizvodnje i pre-

rađivačke industrije, monopol na strani prerađivača (i otkupljavača živih životinja), neefikasna agrarna politika države itd.

Postojeći fondovi u stočarstvu predstavljaju značajan razvojni resurs za unapređenje genetskog kvaliteta životinja, kao i tehnologije i organizacije takve proizvodnje, uprkos činjenici da je broj životinja veoma nizak u poređenju sa raspoloživim površinama obradivog poljoprivrednog zemljišta (0,25 uslovnih grla po 1ha u Vojvodini i 0,34 uslovna grla po 1ha u centralnoj Srbiji; prosek na nivou cele Srbije je 0,3 uslovna grla po hektaru dok je u zemljama EU taj broj 0,9 uslovnih grla po 1ha).

POBOLJŠANJA

Srbija je dobila status kandidata za članstvo u EU. Ovo znači da stočarska proizvodnja mora da se prilagodi i pripremi za jedinstveno i dobro razvijeno tržište bez trgovinskih barijera.

Poljoprivrednici mogu da računaju na premije za mleko u iznosu od 5 RSD/l i umatičena grla u iznosu od 25.000 RSD/grlu.

Pri Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu počela je sa radom Nacionalna laboratorija za ispitivanje stočne hrane i animalnih proizvoda – odeljenje za mlekarstvo koja na bazi analize uzoraka mleka pojedinačnih grla i podataka o prisnosu mleka ovih grla gradi bazu podataka na nacionalnom nivou (projekat LabIS).

Srbija kao država ima pravo da učestvuje na svim evropskim konferencijama iz ove oblasti u svojstvu posmatrača i ima, već nekoliko godina, Odeljenje za međunarodnu trgovinu i sertifikaciju u okviru nadležnog Ministarstva za poljoprivredu – Direkcija za veterinu čiji je delokrug rada, između ostalog, usmeren i ka harmonizaciji domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom u Evropskoj Uniji.

PREOSTALI PROBLEMI

U trenutku kada Srbija uđe na tržište EU domaća stočarska proizvodnja će se susresti sa novim izazovima kao što su: konkurenčija na tržištu, smanjena mogućnost zaštite od uvoza, primena standartda (HACCP, ISO, GLOBAL GAB itd.), smanjen nivo podrške od strane države i dr. Neke od stvari koje zahtevaju da budu rešene u kratkom roku su:

1. Proizvodnja hrane koja zadovoljava bezbednosne potrebe potrošača;

2. Subjektivna i nekoherentna interpretacija pravilnika, zakona, podzakonskih akata u različitim regijama i od strane pojedinačnih inspektora. Ovo bi učinilo poslovanje lakšim i jednostavnijim za velike proizvođače koji rade u nekoliko regija u Srbiji u kojima se sreću sa gorenavedenim problemom. Ovo implicira potrebu za edukacijom inspekcijskih i nadzornih organa, kao i donošenje jedinstvenog pravilnika i tumačenja zakonskih odredbi u celini i sveobuhvatno;
3. Razvoj opšte, koordinisane i integralne službe za kontrolu i praćenje bolesti;
4. Uvođenje savremenih tehnologija u selekciji i reprodukciji i unapređenje životinske genetske rezerve;
5. Podizanje tehnološkog nivoa proizvodnje da bi se postigla konkurentnost na svetskom tržištu.

PREPORUKE SAVETA

- Zakoni i podzakonska akta moraju se primenjivati na jedinstven način na celoj teritoriji i bez izuzetaka;
- Državna tela moraju uvesti zaštitne mere za stočarske proizvođače (posebno proizvođače mleka) kako bi ih zaštitili od preterane fluktuacije cena ratarskih proizvoda koji se koriste kao hrana za sve vrste životinja;
- Neophodno je da se oformi grupa eksperata koji bi osmislili i pokrenuli održivu strategiju razvoja na duge staze kroz bliske kontakte da poljoprivrenim proizvođačima;
- Povećanje izvoza u EU mora da bude podržano primenom standarda kvaliteta uključujući praksu sledljivosti i dobre prakse u proizvodnji.

DUVANSKA INDUSTRIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakonodavac treba da ustanovi jasna pravila u oblasti oglašavanja i kontrole duvanskih proizvoda, koja bi se efikasno primenjivala i koja bi stvorila jednake uslove za sve učesnike na tržištu. Važno je da zakonodavac prepozna nacionalne implikacije regulatornih mera koje razmatra, tako što će sprovesti temeljnu procenu kako naučnih osnova tako i preciznu procenu širih socio-ekonomskih posledica.	2008			✓
Pre donošenja bilo koje regulatorne ili fiskalne mere od strane Vlade Republike Srbije treba osigurati transparentan dijalog i konsultacije sa duvanskim industrijom i svim relevantnim trećim stranama (uzgajivači duvana, maloprodavcima, sektorom ugostiteljstva, dobavljačima, itd.), koje mogu biti pogodjene novim merama. Zakonodavac treba da održava javne rasprave, kao i sveobuhvatnu i preciznu procenu bilo kog regulatornog predloga u početnoj fazi procesa.	2012		✓	
Savet stranih investitora ne preporučuje izmene Zakona o akcizama i njegove utvrđene i unapred određene dinamike planiranog povećanja akcize. Bilo kakva promena dogovorenog akciznog kalendara, jasno izraženog u Zakonu o akcizama ili bilo kakvo povećanje akcize, mogu ozbiljno da štete predvidljivosti regulatornog okruženja i mogu voditi ka stvaranju crnog tržišta, gubitku državnih prihoda i distorziji domaće duvanske industrije. Takođe, Vlada treba konstantno da instistira na transparentnosti oporezivanja duvana, kako bi osigurala da se sva fiskalna opterećenja duvanskih proizvoda regulišu isključivo Zakonom o akcizama.	2011		✓	
Zdravstveni budžetski fond, koji je uveden Zakonom o akcizama 2005. godine, treba da bude integrisan u specifični deo akciznog elementa definisanog Zakonom o akcizama, u skladu sa pozitivnom praksom Evropske Unije.	2012	✓		
Imajući u vidu veličinu gomilanja zaliha, Savet stranih investitora smatra da se regulisanje ove oblasti mora obaviti postepeno (do maksimalnih 45 dana u 2013. godini i maksimalnih 30 dana u 2014. godini i u periodu nakon toga), kako državni prihodi ne bi bili ugroženi, ali uz istovremenu mogućnost generisanja više vrednosti domaćeg tržišta duvana. Bilo kakvo radikalno regulisanje u ovoj oblasti može dovesti do ozbiljnog jednokratnog uticaja na budžet Republike Srbije.	2012	✓		
Srbija treba da zadrži postojeći carinski režim u oblasti duvana. Bilo koja potencijalna promena carinskog tretmana duvana i/ili duvanskih proizvoda ili davanje drugih ustupaka na uvoz cigareta iz zemalja članica Evropske Unije ili nekoj trećoj strani, izazvalo bi ozbiljne posledice na privredu Srbije, državni budžet, trgovinski deficit, zapošljavanje, makroekonomsku stabilnost, itd.	2012		✓	

STANJE

Duvanska industrija, uprkos ekonomskoj krizi, predstavlja jedan od najjačih i najvitalnijih sektora srpske privrede, doprinoseći sa 11% ukupnim budžetskim prihodima i sa

2,9% BDP-u Srbije u 2012. godini. Tri vodeće globalne duvanske kompanije uspostavile su svoja proizvodna postrojenja u Srbiji, dok je nivo stranih investicija u duvansku industriju premašio iznos od 1,2 mlrd EUR, što je jasan pokazatelj srednjoročne i dugoročne posvećenosti poslovanju u Srbiji.

Uzimajući u obzir težnju Srbije ka članstvu u Evropskoj Uniji i ekonomski značaj duvanske industrije, značaj postojanja predvidljivog fiskalnog i regulatornog okruženja koje se postepeno usklađuje sa direktivama Evropske Unije u ovoj oblasti je od ključnog značaja za obezbeđenje održivosti i daljeg razvoja industrije.

POBOLJŠANJA

U poslednjih 12 meseci uvođenje višegodišnjeg plana o akcizama na cigarete (2013-2016) i druge duvanske proizvode putem usvajanja novog Zakona o akcizama je jedno od najznačajnijih zakonodavnih dostignuća u oblasti duvana i predstavlja dodatni korak u smeru postepene harmonizacije sa odgovarajućom direktivom Evropske Unije (2011/64/EU). Ukipanje posebnog poreza namenjenog Zdravstvenom budžetskom fondu, koji je uspostavljen Zakonom o duvanu 2005. godine, i njegovo spajanje sa specifičnim komponentama akcize predstavlja još jedan pozitivan korak u pravcu transparentnosti javnih finansija. Osim toga, nova fiskalna regulativa u oblasti gomilanja zaliha/upravljanja zalihamama je stupila na snagu 1. januara 2013. godine, donoseći više jasnoće i predvidivosti, kako za duvansku industriju, tako i za državne akcizne prihode.

PREOSTALI PROBLEMI

a. Nelegalna trgovina rezanim duvanom – Talas povećanja cena izazvan uvećanjem poreskog opterećenja, a naročito istovremenim rastom PDV-a i akcize na cigarete u oktobru 2012. godine, doveli su do pojave rastućeg ilegalnog tržišta rezanog duvana. Ilegalno tržište rezanog duvana se veoma brzo širi, kako na urbanim tako i na ruralnim lokacijama u celoj Srbiji (zelene pijace, ulični prodavci, registrovani maloprodajni objekti, internet...). Shodno tome, ovaj fenomen je doveo do značajnog i naglog pada legalnog tržišta cigareta, što direktno dovodi do značajnog smanjenja očekivanih državnih prihoda u 2013. godini. Pored toga, usled rastućeg negativnog uticaja ilegalnog tržišta rezanog duvana ugroženi su održivost čitavog lanca snabdevanja u okviru duvanske industrije (uzgajivači, prerađivači, proizvođači, distributeri i trgovci) kao i legalno zapošljavanje i BDP koji svi oni generišu. Štaviše, nelegalno prodat

rezani duvan ima negativan uticaj i na same potrošače zbog nepoznatog porekla, nekontrolisane proizvodnje, nekontrolisanog skladištenja i uslova transporta kao i nepoštovanja zakona, koje se ogleda učinjenici da je ilegalni rezani duvan dostupan maloletnicima, da ne sadrži zakonom propisana zdravstvena upozorenja, da je nezakonito oglašavan i sl.

- b. Zakon o akcizama – Zakon o akcizama predstavlja korak u pravom smeru, jer predviđa dalje usklađivanje sa Evropskim Unijom u oblasti oporezivanja duvana. Imajući u vidu značaj poreske politike u oblasti duvana i njenu predvidivost za obe strane, kako za prihode države tako i za duvansku industriju, od izuzetne važnosti je da se obezbedi dosledna primena postojećeg akciznog kalendarja.
- c. Zakon o oglašavanju – Zakon o oglašavanju koji je usvojen 2005. godine već sadrži veoma restriktivne odredbe u vezi sa oglašavanjem duvanskih proizvoda. Međutim, neke njegove odredbe nisu dovoljno precizne, što omogućava proizvoljno tumačenje i dovodi do teškoća u primeni Zakona, kako za nadležne inspekcije tako i za duvansku industriju. Savet stranih investitora podstiče usvajanje novog Zakona o oglašavanju na osnovu postojećeg nacrta iz 2010. godine, a koji u razumnoj meri dalje ograničava oglašavanje duvana, u skladu sa direktivom Evropske Unije i odgovarajućim regulatornim praksama iz država članica Evropske Unije, ali i donosi pojašnjenje kritičnih odredaba i na taj način omogućava duvanskoj industriji da posluje pod ujednačenim pravilima igre.
- d. Trgovinski režim cigareta – Bilo kakva promena u oblasti uvoznog carinskog režima za cigarete u Srbiji (npr. SSP, CEFTA, Sporazum o slobodnoj trgovini sa Ukrajinom, ili bilo koji drugi sporazum o slobodnoj trgovini), može imati ozbiljne negativne posledice za predvidivost domaćeg regulatornog okruženja, kao i za zaposlenost, makroekonomsku stabilnost, a može ugroziti i poziciju Srbije kao povoljne investicione destinacije.
- e. Akcioni plan Ministarstva zdravlja – Nacrt ovog plana sadrži određene ekstremne odredbe koje mogu imati ozbiljne posledice na celokupan lanac snabdevanja u okviru duvanske industrije, počevši od uzgajivača, proizvođača pa do prodavaca, ali i na podsticaj ekspanzije nelegalnog tržišta, prihode države, nivo zaposlenosti, kao i sektor ugostiteljstva.

PREPORUKE SAVETA

- Potrebno je da se fokus svih relevantnih državnih institucija usmeri na efikasno sprovođenje zakona u cilju borbe protiv ilegalnog tržišta rezanim duvanom, koje ima značajne negativne posledice po celokupno društvo. Iskustva brojnih država članica Evropske Unije pokazuju da ova pojava nije jednokratna i da se može suzbiti jedino u dužem vremenskom periodu, planiranim, kontinuiranim i odlučnim angažovanjem svih relevantnih državnih institucija.
- Puna primena Zakona o akcizama – Bilo kakva promena u važećem akciznom kalendaru koji je predviđen Zakonom o akcizama ozbiljno bi ugrozila predvidivost regulatornog okruženja koje se odnosi na oblast duvana i duvanskih proizvoda. Naime, kako pokazuju iskustva brojnih država članica Evropske Unije, bilo kakvo drastično povećanje akciza na cigarete može dovesti do daljeg rasta crnog tržišta i distorzije domaće duvanske industrije sa posledično jakim negativnim uticajem na državni budžet i realnu ekonomiju.
- Hitno usvajanje novog Zakona o oglašavanju na osnovu nacrta iz 2010. godine. - Savet veruje da zakonodavac mora da postavi jasna pravila u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda koja bi se efikasno primenjivala i koja bi stvorila jednakе uslove za sve učesnike na tržištu. Postojeći nacrt sadrži pojašnjenja u vezi sa daljim ograničavanjem oglašavanja duvanskih proizvoda u skladu sa direktivom Evropske Unije i donosi više jasnoće u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda, naročito u vezi sa članom 64. važećeg Zakona (čl. 87-90 Nacrta zakona). Stoga, Savet poziva Vladu da usvoji nacrt i prosledi ga dalje u skupštinsku proceduru u najkraćem roku.
- Bilo koje potencijalno smanjenje postojećih carina na uvoz cigareta u Srbiju ili davanje bilo kakvih ustupaka za uvoz cigareta iz zemalja članica Evropske Unije ili nekoj trećoj strani, izazvalo bi ozbiljne posledice po srpsku privredu, državni budžet, trgovinski deficit, nivo zaposlenosti i makroekonomsku stabilnost. Savet čvrsto stoji iza preporuke da Srbija mora da zadrži trenutni carinski režim u oblasti cigareta.
- Imajući u vidu sveobuhvatna dodatna ograničenja koja su predviđena nacrtom Akcionog plana Ministarstva zdravlja, Savet stranih investitora veruje da je pre njegovog usvajanja od strane Vlade, neophodno sprovesti transparentni dijalog i konsultacije između države, duvanske industrije i svih trećih lica koja bi bila pogodjena merama iz ovog Plana (uzgajivači duvana, maloprodavci, sektor ugostiteljstva, dobavljači, itd.).
- Savet stranih investora snažno podržava otvoren i transparentan dijalog između zakonodavca i duvanske industrije generalno, po principima participacije, otvorenosti, odgovornosti, efikasnosti i koherentnosti usvojenih od strane Evropske Unije. Savet čvrsto stoji iza svog uverenja da je od najvećeg značaja da domaći zakonodavac razume uticaje nacionalnih regulatornih mera koje razmatra, uključujući i kompletну naučnu pozadinu, kao i procenu kompletnih društveno – ekonomskih posledica koje one mogu izazvati. Imajući u vidu složenost u određenim oblastima zakonodavstva korišćenje ekspertize duvanskih kompanija je veoma bitno iz aspekta tehničkih mogućnosti, primene u praksi i sprovodivosti.

SEKTOR OSIGURANJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Korigovati članove iz izvornog Nacrta zakona o osiguranju koji se odnose na donošenje podzakonskih akata i široko definisano diskrepciono pravo regulatornog tela, te u samom zakonu rešiti sporna pitanja ili odrediti rok za donošenje podzakonskih akata. Obezbediti spajanja društava koja su podelila poslove osiguranja na životna i neživotna, te doneti poseban zakon o ugovoru o osiguranju.	2012			✓
Preporuka je da se izvrše izmene i dopune Uredbe o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju kojima bi se omogućilo da donošenje novih uslova i tarifa ili izmena, kao i dopuna postojećih, trebalo da prati procedure koja postoji kod drugih vrsta osiguranja, odnosno da se usvojena akta dostavljaju NBS-u, bez prethodne saglasnosti Ministarstva. Kako bi se stimulisao razvoj privatnog zdravstvenog osiguranja, izmeniti i dopuniti: Zakon o porezu na dohodak građana (Član 14.b i Član 21.), Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje (Član13.), Zakona o porezu na dobit preduzeća (Član 9.)	2012		✓	
Vlada Republike Srbije (njeno Ministarstvo finansija i Ministarstvo unutrašnjih poslova) bi zajedno sa NBS i osiguravajućim društvima trebalo da reformiše pravni okvir u registraciji vozila koji je administrativno previše složen i u sadašnjoj situaciji jedini razlog za dominaciju tehničkih pregleda i agencija za registraciju vozila.	2010			✓
Fokus nadzora na tehničke rezerve koji će osiguravajućim društvima dati svu nadležnost da regulišu opšte uslove osiguranja i prelazak sa modela tarifa na „underwriting“ modele radi stimulisanja novih procesa i praksi kako unutar osiguravajućih društava tako i samog regulatora.	2009			✓

STANJE

Životno i neživotno osiguranje

Osiguravajuća društva i njihove aktivnosti su uglavnom regulisani i upravljuju se prema Zakonu o osiguranju, koji je usvojen 2004. godine, a kasnije dopunjavan, kao i podzakonskim aktima u vezi s tim koje je donela Narodna banka Srbije (NBS). Drugi relevantni zakonski izvori su Zakon o obaveznom osiguranju AO i podzakonski akt o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju koji je donela Vlada Republike Srbije. Lateralno relevantni zakonski izvor je Zakon o bezbednosti u saobraćaju. NBS je kompetentni organ za izдавanje i oduzimanje licenci osiguravajućim društvima i za sprovođenje nadzora u sektoru osiguranja. Ona takođe daje mišljenje o zakonima koji regulišu ovu oblast. Ministarstvo finansija je nadležni organ za davanje nacrta amandmana na važne zakone. Ministarstvo unutrašnjih poslova je nadležno za nacrte i implementiranje Zakona o bezbednosti u saobraćaju.

Zakon o osiguranju reguliše:

- Licenciranje osiguravajućih društava – obavezni zahtevi vezano za kapital, organizaciju, interne akte, politiku i biznis plan;
- Opšte uslove organizacije osiguravajućeg društva – zahtevi vezano za osnivački akt i Statut, obavezne organe (generalna skupština akcionara, upravni i nadzorni odbor i generalni direktor), "odgovarajuće i primerene" zahteve za njihovo postavljanje;
- Pitanja vezano za aktuare i internu reviziju;
- Reosiguranje;
- Aktivnosti agenata osiguranja i brokera osiguranja i licenci u vezi s tim;
- Nadzor aktivnosti osiguranja od NBS-a.

Zakon o obaveznom osiguranju AO (u daljem tekstu Zakon o AO) reguliše:

- Osnovne ugovorne elemente u ugovoru o osiguranju AO;
- Udruženje osiguravača i njegove nadležnosti;

- Procedure ograničavanja cena (uključuje Udruženje osiguravača i NBS);
- Pravni okvir polisa AO.

Podzakonski akt o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju reguliše:

- Nadležnosti Ministarstva zdravlja za izdavanje i oduzimanje licenci za dobrovoljno zdravstveno osiguranje;
- Obavezni prioritet socijalnih komponenti u zdravstvenom osiguranju (nijedan klijent ne može da se odbije za osiguranje);
- Uslove za učešće u dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju, iako je jedan set uslova već ispunjen kada su kompanije dobile licence za sprovođenje tog osiguranja – taj dualitet će stalno stvarati konfuziju.

Prema odredbama postojećeg Zakona o osiguranju, osiguravajućem društву nije dozvoljeno da se istovremeno angažuje i u životnom ili neživotnom osiguranju. Isto tako, osiguravajuća društva mogu da se angažuju samo u aktivnostima osiguranja ili reosiguranja. Period prilagođavanja u pogledu razdvajanja aktivnosti - do 31. decembra 2013. – je predviđen za postojeća kompozitna osiguravajuća društva. Nova društva moraju da prijave svoju oblast delovanja prilikom osnivanja društva. Vlada Republike Srbije je predložila amandmane na Zakon o osiguranju koji bi ograničili postojeće nejednakosti između društava koja su razdvojila svoje poslove osiguranja i onih koja su ostala kompozitna. Postoji velika zakonska nesigurnost šta će biti konačni zakonski okvir po tom pitanju.

Pregled tržišta osiguranja

27 osiguravajućih društava posluje u Srbiji: 23 od njih se bavi samo osiguranjem, a 4 samo reosiguranjem. Novi inozemni osiguravači su ušli na tržište i preko akvizicija i kao „greenfield“ investicije.

U 2013. godini, a na osnovu podataka iz prvog kvartala u poređenju sa istim periodom iz 2012. godine, tržište osiguranja je imalo ukupni rast od 2,29%, što je ekvivalentno vrednosti od RSD 15,25 milijardi.

Struktura tržišta takođe pokazuje znake promena. Doprinos ukupnim fakturisanim premijama životnog osiguranja je 19,28%; ova cifra je ohrabrujuća ali još uvek niska u poređenju sa većinom evropskih zemalja.

Vezano za neživotne vrste osiguranja, auto osiguranje je u 2012. još uvek vodeći proizvod osiguranja. Auto osigura-

nje je važan segment tržišta i u pogledu kaska sa 11,27% i kod obaveznog AO osiguranja sa 31,45%. Usvojen je dugo očekivani novi Zakon o obaveznim osiguranjima. Za skoro godinu dana prakse pokazao je određena poboljšanja, ali i slabosti u regulisanju prodaje AO koja je jedna od najosećljivijih tema na tržištu.

Visoka koncentracija tržišta je još uvek prisutna, pošto tri najveća osiguravača u Srbiji još uvek imaju kombinovani ideo na tržištu od nešto malo preko 62%.

Značajno doprinoseći u ukupnim fakturisanim premijama u Srbiji, osiguravajuća društva sa većinskim stranim vlasništvom opravdavaju veliku većinu tržišta životnog osiguranja u pogledu fakturisane premije.

U pogledu regulative, 2010. godina i prva polovina 2012. su bile godine u kojima je NBS uložila dodatne napore da bi regulisala tržišta AO. NBS i dalje razvija sistem za zaštitu prava potrošača (osiguranika).

Zakon o osiguranju

Važeći Zakon o osiguranju do sada je pretrpeo brojne izmene, uglavnom formalne, a ne suštinske koje bi omogućile razvoj delatnosti osiguranja, povezanost sa ostalim privrednim granama i ravnomernu tržišnu utakmicu bez diskriminacije pojedinih učesnika na tržištu osiguranja.

Uprkos obimnom integralnom tekstu Zakona većina važnih pitanja rešena je mnogobrojnim podzakonskim aktima čije donošenje je uglavnom u nadležnosti regulatornog nadzornog tela NBS-a, po čijoj diskrecionoj volji se i rešavaju mnoga pitanja i donose strateške odluke.

Članom 14. Zakona predviđena je nemogućnost istovremenog obavljanja poslova životnih i neživotnih osiguranja (sa izuzetkom člana 25. Zakona) što je produživanjem rokova iz člana 234. Zakona, po poslednjoj izmeni (Službeni glasnik RS br. 119/12) do 31.12.2013. godine, uveliko diskriminisalo već razdvojena osiguravajuća društva, na način da je nepotrebno, višestruko povećalo troškove poreskih obaveza za obe kompanije, kao i dupliranje opštih poslova i troškova angažovanja zaposlenih, te umanjilo poslovni i finansijski kapacitet osiguravajućih društava pri učešću u postupcima javnih nabavki.

Tarifni sistem i underwriting model

NBS reguliše tržište oštrim merama nadgledajući opšte uslove osiguranja zajedno sa tarifama, što nije slučaj sa

većinom zemalja EU gde su tehničke rezerve fokus nadzora, a opšti uslovi i tarife su potpuno u nadležnosti društava. Postojeći modeli osiguranja koji su prisutni na lokalnom tržištu su uglavnom zasnovani na navedenim osiguranjima rizika i tarifama, što nije slučaj u većini zemalja EU. Povećana potražnja za nove proizvode osiguranja kao i one krojene po meri osiguranika (što često iniciraju strani investitori) primorava osiguravače u Srbiji da prošire svoju ponudu; to će dovesti do tzv. „underwriting“ modela i konačno do razvoja tržišta osiguranja.

Većina osiguravača u Srbiji, kod pojedinih specifičnih vrsta osiguranja već koristi pricing rating tool-ove, ino-reosiguravača, kako bi kvotirana premija bila u skladu sa zahtevanom širinom pokrića i kako se omogućilo dobijanje reosiguravajućeg pokrića za preuzeti rizik.

Pojedine vrste osiguranja, kao recimo osiguranje avijacije, zbog veoma visokih limita (suma) osiguranja kod kojih se gotovo ceo rizik plasira ino-reosiguravačima, direktno zavise od kvotacije ino-reosiguravača, tj. od premijske stope koja je dobijena od ino-reosiguravača. Slična situacija je i sa osiguranjem radova velikih infrastrukturnih projekata, osiguranjem imovine velikih kompanija (naročito inostranih kompanija prisutnih u Srbiji) od „svih rizika“ itd.

Tržište osiguranja od autoodgovornosti

Osiguranje od autoodgovornosti je svakako najznačajniji segment tržišta osiguranja u Srbiji (31,5% ukupnog tržišta u 2012. godini), dok su tehnički pregledi u kojima se vrše obavezne godišnje provere svih motornih vozila najznačajniji kanal za distribuciju ovih polisa osiguranja. Članovima 44. i 45. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju zabranjeno je plaćanje provizija ovim tehničkim pregledima – bilo neposredno i/ili posredno putem povezanih lica – koje prevazilaze 5% od ugovorene premije. Tokom dugog niza godina, uz znatne razlike u postupanju među pojedinačnim društvima, ova odredba uglavnom nije poštovana na tržištu bez obzira na zakonsku zabranu, te su stope isplaćivane provizije iznosile i do 50%.

Krajem 2011. godine, Narodna banka Srbije kao Nadzorni organ nad obavljanjem delatnosti osiguranja, započela je niz aktivnosti kao što je "moralno ubedljivanje" unutar Udruženja osiguravača i/ili terenske inspekcije, sa namerom da se ove zakonske odredbe izuzetno strogo tumače, kao i da se da do znanja da NBS više neće tolerisati rašireno štetno tržišno ponašanje.

U početku je intervencija nadzornog organa dovela do promene tržišnog ponašanja i ograničavanja isplata provizije na iznose u skladu sa zakonskim odredbama. Međutim, već nakon kratkog perioda od svega 2 ili 3 meseca, tržišno ponašanje se u većini slučajeva vratilo u predašnje stanje. Nakon sprovedenih inspekcija, brojna društva kažnjena su zbog prekršaja, u nekima su čak i oduzete dozvole rukovodstvu, a neka, pogotovo značajna društva poznata kao počinioци naročito grubih prekršaja kada je u pitanju isplata previsokih provizija, čak ni više meseci nakon sprovedene inspekcije nisu (još) sankcionisana.

U ovom trenutku, društvo koje u potpunosti poštuje zakon i strogo tumačenje istog od strane Narodne banke Srbije, suočeno je sa munjevitim smanjenjem svog portfelja osiguranja od autoodgovornosti. Bez manje ili više grubog kršenja zakonskih odredbi, na današnjem tržištu je jednostavno nemoguće odbraniti sopstveno tržišno učešće, a kamoli povećati ga.

Izbor između gubitka izuzetno važnog poslovног portfelja ili poslovanja u sivoj zoni neprihvatlјiv je za svakog stranog investitora. Pošteno tumačenje važećih zakonskih odredbi, kao i njihova momentalna i ujednačena primena, neophodni su preduslovi za funkcionisanje tržišta i situaciju kompatibilnu sa opštim pravilima zakonodavstva, važećim srpskim zakonom i evropskim zakonskim normama.

POBOLJŠANJA

U odnosu na preporuke iz Bele knjige za 2012. godinu bilo je poboljšanja u oblasti dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja u korporativnim ugovaranjima gde su relaksirani troškovi bruto zarade do 5.214,00 RSD premije po zaposlenom. Novi nacrt Zakona o osiguranju još uvek nije javno dostupan.

Industrija osiguranja je sačuvala svoju finansijsku stabilnost.

PREOSTALI PROBLEMI

Zakon o osiguranju

Velikim brojem članova Zakona Narodnoj banci Srbije prepusteno je da podzakonskim aktima uredi važna pitanja, što može dovesti do velikih problema prilikom primene zakona, bilo zbog protoka vremena za donošenje novih podzakonskih akata, bilo na promenu postojećih, te bi u

samom tekstu Zakona trebalo rešiti sporna pitanja. Široko definisano diskreciono pravo regulatornog tela može doveсти do velikih problema prilikom primene Zakona, jer se na taj način gubi predvidljivost prilikom rešavanja određenih pitanja i regulisanja tržišta osiguranja, a koja je podsećamo jedna od osnovnih vrednosti vladavine zakona.

Godine 2007. (u Službenom glasniku 101/2007) dat je rok za razdvajanje kompozitnih osiguravajućih društava do kraja 2009. godine. Nakon toga, isti je prolongiran još tri puta: do kraja 2011., zatim do kraja 2012., i poslednji put do kraja 2013. godine, dok se u poslednjem nacrtu Zakona o osiguranju išlo ka ukidanju ove obaveze, a da se pri tome ne uređuje status kompanija koje su ispunile zakonsku obavezu i podele poslove osiguranja na životna i neživotna osiguranja.

U tom smislu potrebno je uvrstiti odredbe kojima bi se objedinile funkcije i rešilo poresko pitanje između poslova životnog i neživotnog osiguranja u kompanijama koje su podele poslove osiguranja na životna i neživotna.

Takođe je potrebno omogućiti spajanje društвima koja zasebno obavljaju poslove životnih i poslove neživotnih osiguranja, ukoliko društva imaju iste akcionare, odnosno ako ti akcionari imaju kontrolno učešće u oba društva. U skladu sa spajanjem navedenih društava potrebno je uvrstiti i odrebe koje propisuju da će Narodna banka Srbije izdati objedinjenu dozvolu za obavljanje svih vrsta osigu-

ranja koja su za društva važila pojedinačno.

Nije moguće adekvatno rešavanje pitanja regulisanja ugovora o osiguranju zakonom kojim se regulišu statusna pitanja (Zakon o osiguranju). Po uzoru na pravo evropskih zemalja, u skladu sa Smernicama i Direktivama EU, delatnost osiguranja neophodno bi bilo sprovesti kroz tri različita zakona: Zakon o nadzoru osiguranja (Insurance supervisory law - ISL), Zakon o ugovoru o osiguranju (Insurance contract law - ICL) i Zakon o posrednicima i zastupnicima u osiguranju. Dok se ISL bavi pre svega odnosom između nadzornog organa i osiguravajućeg društva, kao i statusnim pitanjima, ICL definiše odnos između osiguranika i osiguravača, odnosno ugovorne obaveze između njih, Zakon o posrednicima i zastupnicima u osiguranju se bavi regulisanjem načina prodaje osiguranje posredstvom drugih licenciranih lica ili alternativno tripartitan zakon.

Tržište osiguranja od autoodgovornosti

Najvažniju granu poslovanja na srpskom tržištu osiguranja i dalje pritiskaju i karakterišu loše tržišno ponašanje i nezakonite radnje sa ciljem da se glavnom kanalu distribucije (tehničkim pregledima) isplati nadoknada u skladu sa tržišnim zahtevima u visini od 30-40% zaključene premije. Zahvaljujući ovoj pojavi, trenutno vlast ograničeno interesovanje stranih investitora za tržište, odnosno ograničena spremnost prisutnih investitora da nastave sa ulaganjem u Srbiju.

PREPORUKE SAVETA

- Korigovati članove koji se odnose na donošenje podzakonskih akata i široko definisano diskreciono pravo regulatornog tela, te u samom zakonu rešiti sporna pitanja ili odrediti rok za donošenje podzakonskih akata;
- Novim Zakonom o osiguranju neophodno je omogućiti spajanje društava za osiguranje koja zasebno obavljaju poslove životnih i poslove neživotnih osiguranja, ukoliko društva imaju iste akcionare, odnosno ako ti akcionari imaju kontrolno učešće u oba društva. U skladu sa spajanjem navedenih društava potrebno je uvrstiti i odrebe koje propisuju da će Narodna banka Srbije izdati objedinjenu dozvolu za obavljanje svih vrsta osiguranja koja su za društva važila pojedinačno;
- Donošenje novog seta zakona o osiguranju: Zakon o nadzoru osiguranja (Insurance supervisory law - ISL), Zakon o ugovoru o osiguranju (Insurance contract law - ICL) i Zakon o posrednicima i zastupnicima u osiguranju;
- Vezano za tržište osiguranja od autoodgovornosti, stvaranje ujednačenog terena koji će biti usklađen sa evropskim standardima može se postići dvojakim delovanjem:
 - a) Ojačati delovanje regulatornog organa kada je u pitanju sprovođenje zakonskih odredbi na čitavom tržištu

uz kazne koje treba primenjivati bez odlaganja i bez razlike;

- b) Izmeniti Regulatorni okvir uz korišćenje najbolje prakse koja se već primenjuje na ostalim tržištima i u skladu sa standardima Evropske Unije. Moguće inicijative:
 - (i) Liberalizacija cena osiguranja od autoodgovornosti koja bi momentalno značila kako tradicionalnim kanalima distribucije (nezavisna prodajna mesta), tako i razvoju perspektivnih alternativa kao što su internet i prodajna mesta u bankama;
 - (ii) Dopustiti da osiguravajuća društva u svojim poslovnim prostorijama obavljaju registraciju automobila;
 - (iii) Revidirati broj i rokove obaveznih tehničkih pregleda za novija vozila;
- Fokus nadzora na tehničke rezerve koji će osiguravajućim društvima dati svu nadležnost da regulišu opšte uslove osiguranja i prelazak sa modela tarifa na „underwriting“ modele radi stimulisanja novih procesa i praksi kako unutar osiguravajućih društava tako i samog regulatora.

LIZING

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Iniciranje izmena odredbi Zakona o porezu na dobit preduzeća.	2009			✓
Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate.	2009			✓
Zahtev lizing sektora za dijalogom sa poreskim vlastima u pogledu utvrđivanja pravila poslovanja delatnosti operativnog lizinga u Srbiji.	2010			✓
Organizovati radne grupe i sastanke između Ministarstva finansija Republike Srbije i predstavnika lizing sektora, u cilju definisanja poreskog tretmana prenosa prava na nepokretnosti po osnovu finansijskog lizinga, koji bi bilo prihvatljiv za obe strane.	2011	✓		
Inicijativa za izmenu člana 62. Zakona o porezu na dobit pravnih lica kao i izmenu člana 6. Pravilnika o poreskom bilansu.	2011			✓
Inicijativa za izmenu odluka o javnim parkiralištima lokalnih samouprava gde bi se u slučaju vozila koja su data u finansijski lizinga predvidelo da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga.	2012			✓
Inicijativa za dopunu člana 10. Zakona o finansijskom lizingu gde bi bilo predviđeno da davalac lizinga može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju.	2012			✓
Da operativni lizing bude regulisan zakonom kao lizing u kome se ne prenose svi rizici i sve koristi na klijenta.	2012		✓	
Zakon o osiguranju imovine i lica bi trebalo uskladiti sa Zakonom o finansijskom lizingu, u smislu odredbi o pravu regresa Garantnog fonda po isplati štete prouzrokovane prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju, od vlasnika odnosno registrovanog korisnika prevoznog sredstva.	2012			✓

STANJE

Razvoj lizinga u Srbiji vezuje se za početak 2003. godine, kada je usvojen Zakon o finansijskom lizingu. Uvođenjem Zakona prvobitno je registrovano 9 lizing kompanija, da bi veoma intenzivan razvoj lizing aktivnosti u Srbiji u narednih nekoliko godina, doveo do trenutnog broja lizing kompanija kojih ima 17. Lizing kompanije koje danas posluju u Srbiji, uglavnom su afilijacije renomiranih finansijskih institucija, lidera u sferi bankarskog i finansijskog poslovanja na tržištima centralne i jugoistočne Evrope. Ove grupacije svoje znanje i visoke korporativne poslovne standarde implementirale su i na srpskom tržištu.

Tokom poslednje dve godine zabeleženo je stabilno lizing tržište, i vrednost lizing ugovora je ponovo u porastu. Ova činjenica upućuje na oporavak lizing tržišta i optimistički deluje na buduće tendencije. Sve sistemske izmene koje utiču na razvoj lizinga kao oblik finansiranja

(dozvoljeno finansiranje nekretnina, ukinut minimalni rok na koji se lizing ugovor zaključuje), kao i nepostojanje minimalnog učešća, svrstale su lizing u red ozbiljnog konkurenta raspoloživim izvorima finansiranja na domaćem tržištu. Poboljšanja na polju razvoja lizinga su i pored ovih pozitivnih promena neophodna, uzimajući u obzir činjenicu da je lizing veoma važan izvor srednjoročnog i dugoročnog finansiranja, jer predstavlja ekonomski efikasno rešenje nabavke sredstava potrebnih za poslovanje privrednih društava. Internacionali podaci na evropskom nivou ukazuju na to da je ovo posebno slučaj za finansiranje malih i srednjih preduzeća. Iniciranje i kontinuirana angažovanost ka usvajanju noviteta u okviru lizing industrije utiče na dodatnom dobijaju aktuelnosti kod domaćih i međunarodnih poslovnih subjekata.

POBOLJŠANJA

U toku 2012. godine urađeno je sledeće:

- Predloženi dodaci Zakona o porezu na dodatu vrednost su izmenjeni, čineći da ovaj PDV u transakcijama lizinga nepokretnosti bude neutralniji i učini da lizing nepokretnosti bude mnogo atraktivniji za potencijalne primaoce lizinga.
- Ministarstvo finansija je donelo pravilnik baziran na kriterijumima na osnovu kojih se definiše kada se transfer robe smatra lizing ugovorom ili ugovorom o zakupu, kojim su propisana različita pravila oporezivanja za transakcije finansijskog i operativnog lizinga.

PREOSTALI PROBLEMI

Trenutne odredbe Zakona o porezu na dobit pravnih lica, ne prihvataju pravo na zahtevanje poreskog kredita za ulaganje u lizing imovinu za lizing kompaniju (u celosti) kao ni za korisnika lizinga (izuzev, na deo investicija u poslednoj godini ugovora o finansijskom lizingu, koji se kvalifikuje kao poreski kredit). Time nabavka osnovnih sredstava po osnovu ugovora o finansijskom lizingu je manje primamljiva od na primer finansiranja nabavke sredstava putem ugovora o kreditiranju. Iniciranje izmena odredbe Zakona o porezu na dobit preduzeća, ili drugačije tumačenje iste odredbe („obvezniku koji izvrši ulaganja u osnovna sredstva u sopstvenoj registrovanoj delatnosti priznaje se pravo na poreski kredit u visini od 20% (40% za mala preduzeća) izvršenog ulaganja, s tim što ne može biti veći od 33% (70% za mala preduzeća) % obračunatog poreza u godini u kojoj je izvršeno ulaganje“), te da se navedeno ulaganje može priznati i privrednim društvima koja osnovna sredstva obezbeđuju putem finansijskog lizinga. Predlog je da se ulaganja u osnovna sredstva putem finansijskog lizinga priznaju kao poreski kredit, i to u vrednosti otplaćene glavnice finansijskog lizinga u kalendarskoj godini za tekući poreski period. S obzirom da je ugovor o finansijskom lizingu višegodišnji ugovor, tokom trajanja i otplate ugovora poreskom obvezniku se priznaje pripadajući deo ulaganja za svaku kalendarsku godinu. U slučaju raskida ugovora o finansijskom lizingu tokom perioda otplate poreski obveznik je dužan, danom podnošenja poreske prijave za naredni poreski period, da u poreskoj prijavi obračuna i plati porez, koji bi platio da nije koristio poreski kredit indeksiran od dana podnošenja poreske prijave za poreski period u kome je ostvario pravo na poreski kredit, do dana otuđenja, stopom rasta cena na malo prema podacima republičkog organa nadležnog za poslove statistike.

Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate. Poreski tretman kamata u finansijskom lizingu potrebno je izjednačiti sa poreskim tretmanom kamata u bankarskom sektoru. Stoga predlažemo ukidanje PDV-a na deo lizing naknade koji se odnosi na kamatu.

Ostati pri zahtevu lizing sektora za dijalogom sa poreskim vlastima u pogledu utvrđivanja pravila poslovanja delatnosti operativnog lizinga u Srbiji. Smatramo da bi jasnim definisanjem pravila poslovanja operativnog lizinga bila poboljšana konkurenčnost domaće privrede, kako za dalja strana ulaganja tako i za redovno obavljanje privredne delatnosti postojećih privrednih društava, kao i da bi na ovaj način bilo nastavljeno dalje približavanje poslovog ambijenta onome koji postoji u zemljama u okruženju i zemljama Evropske Unije.

Izmenama i dopunama zakona o porezu na dobit pravnih lica koji je objavljen u Službenom glasniku RS 18/2010, kao i člana 6. Pravilnika o sadržaju poreskog bilansa, utvrđena je metodologija po kojoj se kod duga prema poveriocu sa statusom povezanog lica, poreskom obavezniku priznaje kao rashod u poreskom bilansu iznos kamate i pripadajućih troškova na zajam, odnosno kredit dobijen od povezanog lica u iznosu koji odgovara visini četvorostruke (za banke desetostruko) vrednosti obveznikovog sopstvenog kapitala. Želimo da pokrenemo inicijativu za izmenu člana 62. Zakona o porezu na dobit pravnih lica kao i za izmenu člana 6. Pravilnika o poreskom bilansu iz sledećih razloga:

- Imajući u vidu specifičnosti lizing industrije u odnosu na ostala privredna društva, gde najveći deo bilansne sume čine krediti, smatramo da lizing kompanije treba da imaju povoljniji tretman u načinu priznavanja kamata od povezanih lica kada su u pitanju pozajmice od matičnih banaka.
- Navedena metodologija je nepovoljna, jer se kamate u većini slučajeva ne priznaju u celosti ili se priznaju u malom iznosu. Matične banke imaju povoljniji pristup tržištu novca, a samim tim i lizing kompanije dobijaju povoljnije kamate nego kada bi se direktno zadužile kod eksternih kreditora. Ovakav tretman utiče destabilativno na matične banke koje kreditiraju lizing kompanije, a samim tim i na razvoj srpske privrede, jer dodatni trošak plaća krajnji korisnik, tj. primalac lizinga.

Izmena Odluke o javnim parkiralištima gradova i opština u Srbiji gde bi se primalac lizinga smatrao korisnikom javnih parkirališta u slučaju kada je vozilo dato u finansijski lizing. Odlukama o javnim parkiralištima gradova i opština u Srbiji kao korisnici javnog parkirališta uglavnom su označeni vozači ili vlasnici, ako vozači nisu identifikovani. Tim odlukama nadalje je predviđeno da ukoliko korisnici javnog parkirališta prekrše odredbe ovih odluka u pogledu neplaćanje parking karte, isti su dužni platiti doplatnu kartu. U slučajevima kada je vozilo dato u finansijski lizing, odluke o javnim parkiralištima uopšte ne uzimaju u obzir posao finansijskog lizinga i shodno tome doplatne karte stižu na plaćanje lizing kućama iako su korisnici tih vozila primaoci finansijskog lizinga. Zakon o finansijskom lizingu u članu 2. definiše da je finansijski lizing posao finansijskog posredovanja koji obavlja davalac lizinga i koji podrazumeva da davalac lizinga, zadržavajući pravo svojine nad predmetom lizinga, na primaoca lizinga prenosi, na određeni vremenski period, ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga, sa svim rizicima i svim koristima povezanim sa pravom svojine. S druge strane Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima član 316 stav 1 predviđa da ukoliko je motorno, odnosno priključno vozilo predmet ugovora o finansijskom lizingu, zakupu, odnosno poslovno tehničkoj saradnji, a taj podatak je upisan u saobraćajnu dozvolu, odredbe o prekršajnoj odgovornosti vlasnika vozila predviđene ovim Zakonom, shodno se primenjuju na lice koje koristi vozilo pod navedenim osnovima. Shodno iznetom jasno je da gorepomenute odluke nisu u skladu sa višim pravnim aktima Republike Srbije – zakonima koji regulišu posao finansijskog lizinga, jer da je tako odlukama bi moralno biti predviđeno posebno pravilo za vozila koja su data u finansijski lizing da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga. Na taj način bi odluke o javnim parkiralištima širom Srbije bile u skladu sa materijalnom sadržinom zakonima koji regulišu materiju finansijskog lizinga i bile u skladu sa pravnim poretkom Republike Srbije. S druge strane lizing kuće ne bi bile opterećene velikim brojem sudskeih postupaka koje se protiv njih vode za naplatu doplatnih karata na osnovu odluka lokalnih samouprava koje nisu u skladu sa pravnim poretkom Republike Srbije.

Inicijativa za dopunu člana 10. Zakona o finansijskom lizingu gde bi bilo predviđeno da davalac lizinga može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju. Da se omogući i lizing kućama da obavljaju poslove zastupanja u osiguranju kao i poslovne banke, obzirom da su izmenama

Zakona o finansijskom lizingu poslovanje lizing kuća upodobljene sa poslovnim bankama u pogledu organa upravljanja i praćenja i merenja rizika, upravljanje rizicima i sistemom unutrašnje kontrole. Štaviše lizing kuće su i poslovno povezane sa osiguravajućim društвимa obzirom da većina lizing kuća kao obavezan uslov za zaključivanje ugovora o finansijskom lizingu predviđa obavezno kasko osiguranje predmeta lizinga kod osiguravajuće kuće. Omogućavanjem da poslove zastupanja u osiguranju mogu obavljati i lizing kuće istima bi se olakšao rad sa klijentima na način da bi se omogućilo da se sva dokumentacija za odobrenje finansijskog lizinga i izdavanje polise osiguranja moglo obavljati na jednom mestu u lizing kući prilikom potpisivanja ugovora o finansijskom lizingu. S druge strane na ovaj način lizing kućama bi se omogućilo da prošire vrste poslova u odnosu na dosadašnje, kako bi u uslovima svetske ekonomske krize omogućile stabilnost svog poslovanja, na osnovu potencijalne zarade od posredovanja u osiguranju.

Da operativni lizing bude regulisan zakonom. Razlozi za to su sledeći:

- Operativni lizing čini 18% ukupnih plasmana lizing kuća koje posluju u Srbiji. On je finansijski proizvod (van-bilansno finansiranje) i prisutan je svuda u svetu kao još jedan način nabavke i korišćenja osnovnih sredstava. Zbog svoje van-bilansne prirode veoma je tražen od strane kompanija. Fizička lica se često opredeljuju za operativni lizing zbog nepostojanja zakonskog ograničenja nivoa zaduženosti mada postoje interna pravila lizing kuća kada je nivo zaduženosti u pitanju.
- Regulisanjem operativnog lizinga stvara se sigurniji i jasniji poslovni ambijent. Po osnovu operativnog lizinga postoje značajne obaveze kompanija i fizičkih lica. Trenutna situacija dovodi do nejasnoća i nesigurnosti kod tretmana ovog proizvoda i kod klijenata i kod lizing kuća. Nejasna je primena međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS 17) i pravilno prikazivanje u finansijskim izvještajima kod obe strane, nesiguran je privredni ambijent jer se nejasnoće koriste za prevremene prihode budžeta iako je reč o vremenskom trenutku kada će PDV biti plaćen jer je ukupna obaveza nesporna. Pravila definisana pravilnikom baziranim na kriterijumima na osnovu kojih se definiše kada se transfer robe smatra lizing ugovorom ili ugovorom o zakupu, su dobrodošla u lizing industriji

u Srbiji, jer ona razjašnjavaju neke od problema vezanih za oporezivanje a koji se tiču razlikovanja transakcija finansijskog i operativnog lizinga, ali koja nisu dala konkretno rešenje za poslovanje operativnog lizinga u Srbiji.

- Proširivanjem nadležnosti Narodne banke Srbije i na ovaj tip lizinga došlo bi do uključenja još jednog dela finansijskih tokova u nadzor i kontrolu NBS-a što bi vodilo još većoj sigurnosti finansijskog sistema. NBS već dugo smatra da je nastanak operativnog lizinga posledica čvrstih ograničenja koja važe za finansijski lizing (pre svega za fizička lica). Regulisanjem operativnog lizinga moglo bi da dođe do izjednačavanja pravila za oba tipa lizinga.
- Operativni lizing se trenutno nudi kroz neodgovarajuću formu zakupa. Operativni lizing je mnogo bliži finansijskom lizingu nego klasičnom zakupu. Razdvajanje operativnog i finansijskog lizinga prema računovodstvenim standardima se vrši na osnovu 8 kriterijuma što najbolje pokazuje koliko su ovi proizvodi slični.
- Važnost boljeg regulisanja operativnog lizinga u svetu je već prepoznata tako da su međunarodna računovodstvena tela pripremila predlog promena MRS 17 koje idu u pravcu prikazivanja ukupnog operativnog lizinga u finansijskim izveštajima klijenata (ukidanje van-bilansnosti). To je najbolji dokaz da je operativni lizing finansijski proizvod. Verovatno će nadležne institucije u Srbiji biti zainteresovane da ga regulišu i nadgledaju nakon promena računovodstvenih standarda.
- Način definisanja operativnog lizinga treba da bude definisan kao lizing u kome se ne prenose svi rizici i sve koristi na klijenta. Testiranje tog osnovnog principa razdvajanja finansijskog od operativnog lizinga može se vršiti na osnovu kriterijuma iz MRS 17. Pošto su oni opisni veoma je važno dodatno ih precizirati i kvantifikovati. Najvažnije je da se odredi maksimalni dozvoljeni nivo (u procentima) otplate inicijalne vrednosti predmeta lizinga tokom trajanja ugovora i maksimalni nivo trajanja lizing ugovora u odnosu na ekonomski vek trajanja predmeta lizinga.

Uskladiti Zakon o osiguranju imovine i lica sa Zakonom o finansijskom lizingu – Zakon o osiguranju imovine i lica

iz 1996. godine odredio je obavezu organizacija za osiguranje da svojim doprinosom obrazuju Garantni fond u kojem se nalaze sredstva koja se između ostalog koriste i za naknadu štete prouzrokovane motornim vozilom, vazduhoplovom, ili drugim prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju. Istim zakonom je određeno da Garantni fond Udruženja osiguravača Srbije ima pravo regresa, po isplati naknade štete od vlasnika prevoznog sredstva i to za isplaćeni iznos štete, kamatu i troškove. Sedam godina nakon donošenja Zakona o osiguranju imovine i lica stupio je na snagu Zakon o finansijskom lizingu koji je definisao posao finansijskog lizinga kao finansijsko posredovanje koje obavlja davalac lizinga i koji podrazumeva da davalac lizinga, zadržavajući pravo svojine nad predmetom lizinga, na primaoca lizinga prenosi, na određeni vremenski period, ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga, sa svim rizicima i svim koristima povezanim sa pravom svojine, a primalac lizinga mu za to plaća lizing naknadu. Takođe isti Zakon predviđa da primalac lizinga odgovara za štetu prouzrokovanoj korišćenjem predmeta lizinga protivno ugovoru ili nameni predmeta lizinga, bez obzira da li je predmet lizinga koristio on, lice koje radi po njegovom nalogu ili drugo lice kome je on omogućio da koristi predmet lizinga.

Međutim, Zakon o osiguranju imovine i lica nije naknadno usklađen sa Zakonom o finansijskom lizingu koji je uveo u pravni sistem Republike Srbije potpuno novi pravni posao koji po definiciji i pravilima o odgovornoći za upotrebu predmeta lizinga ulazi u sukob sa postojećim pravilom o pravu regresa Garantnog fonda od vlasnika prevoznog sredstva. Potpuno je zanemarena činjenica da davalac lizinga nije u mogućnosti da utiče na ponašanje primaoca lizinga ili drugih lica koja koriste predmet lizinga i spreči upotrebu prevoznog sredstva u saobraćaju bez zaključenog ugovora o obaveznom osiguranju, dokle god se predmet lizinga nalazi u državini primaoca lizinga.

U sadašnjoj situaciji lizing kompanije se suočavaju sa regresnim zahtevima Garantnog fonda Udruženja osiguravača Srbije koje odbijaju pozivajući se na Zakon o finansijskom lizingu, dok na drugoj strani Garantni fond i pored razumevanja suštine spora nema zakonsku mogućnost da se za regres isplaćenog iznosa štete obrati bilo kom drugom licu osim vlasniku prevoznog sredstva i eventualno njegovom vozaču, po sistemu subjektivne odgovornosti štetnika za naknadu štete.

PREPORUKE SAVETA

Sledeće preporuke bi olakšale oporavak lizing tražišta u Srbiji:

- Iniciranje izmena odredbe Zakona o porezu na dobit preduzeća;
- Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate;
- Zahtev lizing sektora za dijalogom sa poreskim vlastima u pogledu utvrđivanja pravila poslovanja delatnosti operativnog lizinga u Srbiji;
- Inicijativa za izmenu člana 62. Zakona o porezu na dobit pravnih lica kao i izmenu člana 6. Pravilnika o poreskom bilansu;
- Inicijativa za izmenu odluka o javnim parkiralištima lokalnih samouprava gde bi se u slučaju vozila koja su data u finansijski lizinga predvidelo da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga;
- Inicijativa za dopunu člana 10. Zakona o finansijskom lizingu gde bi bilo predviđeno da davalac lizinga može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju;
- Da operativni lizing bude regulisan zakonom kao lizing u kome se ne prenose svi rizici i sve koristi na klijenta;
- Zakon o osiguranju imovine i lica bi trebalo uskladiti sa Zakonom o finansijskom lizingu, u smislu odredbi o pravu regresa Garantnog fonda po isplati štete prouzrokovane prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju, od vlasnika odnosno registrovanog korisnika prevoznog sredstva.

INDUSTRIJA NAFTE, DERIVATI NAFTE I GASA

STANJE

Sektor nafte i gasa jedan je od najstabilnijih sektora privrede Republike Srbije, koji je u zadnjih nekoliko godina doživeo veliku ekspanziju. Ovaj sektor će u 2013. godini doprineti sa oko 16% ukupnim prihodima budžeta Republike Srbije, a investicije u prethodnih nekoliko godina iznose preko 200 milijardi dinara. Takođe, ovo je jedan od sektora u kome se očekuju značajne investicije i u narednom periodu.

U pogledu regulative kojom je uređena ova oblast, uprkos velikim očekivanjima, izostali su efekti liberalizacije tržišta koja je načelno uvedena 2011. godine, pre svega zbog čestog menjanja zakonske regulative u oblasti poreza i uvođenja i povećanja akciza na određenje vrste naftnih derivata što je doprinelo smanjenoj mogućnosti planiranja poslovanja kompanija iz sektora, budući da je većina njih orijentisana na uvoz derivata.

Sa druge strane, veliki deo propisa, pre svega onih kojima se reguliše izgradnja energetske infrastrukture i objekata, kao i onih koji se tiču bezbednosti i zaštite od požara stari su po 40 i više godina. U međuvremenu, tehnologija je značajno napredovala, te postojeća zakonska rešenja predstavljaju prepreku ka realizaciji jednog dela investicija. Takođe, otvorile su se nove oblasti poslovanja (prodaja derivata brodovima, automatizovane benzinske stanice, korišćenje komprimovanog prirodnog gaza kao pogonskog goriva i dr.) za koje ne postoji adekvatan pravni osnov, što onemogućava realizaciju značajnih investicija u tim oblastima, usled nemogućnosti pribavljanja svih potrebnih licenci i uz gubitke države po osnovu nenaplaćenih dažbina. Zastarela regulativa iz ove oblasti, kao i nedostatak dinamičkog plana za usvajanje novih propisa iz oblasti koje su povezane i utiču na delatnost kompanija iz sektora nafte i gasa, velika su prepreke daljoj ekspanziji investicija u ovom sektoru.

Primetan je nedovoljan stepen kontrole od strane ključnih institucija na tržištu (npr. nedostatak institucionalnog kapaciteta tržišne inspekcije), kao i u velikoj meri neadekvatna zakonska regulativa. Takođe, nema adekvatnog praćenja i kontrole plasmana i kvaliteta naftnih derivata na tržištu Republike Srbije. Odsustvo adekvatne kontrole dovelo je do toga da se na tržište često isporučuju derivati lošeg kvaliteta, a takvi derivati nisu bezbedni sa stanovišta zaštite potrošača. Konačno, nedostatak adekvatne kontrole na tržištu naftnih derivata dovodi do velikih gubitaka kako za kompanije tako i za državu i budžet. Tipičan primer za to

je ukidanje akcize na lož ulje za grejanje u 2012. godini koji je usled nepostojanja adekvatne kontrole na tržištu doveo do korišćenja lož ulja kao pogonskog goriva i gubitka od nekoliko stotina miliona evra za republički budžet. Slična situacija desila se u prvoj polovini 2013. godine nakon ukidanja akciza na čist biodizel. Oba problema su rešena tako što je akciza vraćena, ali sistemski posmatrano, nije ništa urađeno po pitanju praćenja i kontrole plasmana i kvaliteta derivata na tržištu.

POBOLJŠANJA

Liberalizacija tržišta nafte i naftnih derivata stupila je na snagu 1.01.2011. godine, kada su prestale da važe Uredba o uslovima i načinu uvoza i prerade nafte, odnosno derivata nafte i Uredba o cenama derivata nafte, kojima je do tada bilo regulisano ovo tržište. Iako je ovaj potez države trebalo da predstavlja raskid sa dugogodišnjim državnim monopolom i intervencionizmom u pogledu uvoza, prerade i formiranja cena nafte i naftnih derivata, očekivani efekti su najvećoj meri izostali.

Efekti liberalizacije iz 2011. godine delimično su poništeni istovremenim stupanjem na snagu Zakona o izmenama Zakona o akcizama, kojim su uvedene tzv. „dvojne akcize“ (više akcize na gorivo iz uvoza). Međutim, u junu 2011. godine usvojen je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o akcizama, kojim su ujednačene akcize za sve motorne benzine, sa jedne strane i za sva dizel goriva, sa druge strane, dok je novim Pravilnikom o tehničkim i drugim zahtevima za tečna goriva naftnog porekla od 8.09.2011. godine liberalizovan uvoz svih tečnih goriva naftnog porekla.

U prethodnih godinu dana bilo je neznatnih pomaka kroz prihvatanje i primenu međunarodnih, pre svega evropskih, standarda i propisa u oblasti zaštite od požara. Usvajanjem regulative u ovoj oblasti obezbediće se adekvatna preventivna zaštita i mogućnost brze i adekvatne intervencije. U toku su izmene zastarelih zakonskih rešenja, kojima će se bliže definisati preventivne aktivnosti, a koje se sprovode u fazi izrade i donošenja urbanističkih planova, izrade projektne dokumentacije za izgradnju novih objekata, pregleda objekata po završetku izgradnje i pregleda u toku eksploatacije.

PREOSTALI PROBLEMI

I pored donošenja i uspostavljanja novog zakonskog okvira za regulisanje funkcionisanja zaštite od požara u Republici

Srbiji, postoji potreba donošenja ili izmena velikog broja podzakonskih akata. Potrebno je preventivne aktivnosti više usmeriti na propise kojima će se urediti građenje objekata, skladištenje hemijskog otpada, promet i upotreba pirotehničkih sredstava, kao i definisati požarno klimatska područja u Republici Srbiji. Takođe, aktivnosti treba da budu usmerene i na donošenje tehničkih propisa kojima će se definisati mere zaštite od požara u javnim i industrijskim objektima.

Pored zakona koji se odnose na oblast zaštite od požara, zakonodavne aktivnosti treba da budu usmerene na donošenje zakona kojima će se, između ostalog, definisati aktivnosti u oblasti proizvodnje i prometa eksploziva i drugih opasnih materija, kao i način skladištenja opasnih materija, zapaljivih tečnosti i gasova, uključujući i Zakon o eksplozivnim materijama i Zakon o zapaljivim tečnostima i gasovima zajedno sa podzakonskim aktima.

PREPORUKE SAVETA

- Zаконодавац треба да успостави јасан правни оквир тако да обезбеди даљу liberalizацију тржишта нафте и нафтних derivata (квалитет горива, потребни капацитети складишта, равноправни услови за увознике и домаћег производа) а онемогући било ког учесника на тржишту да коришћењем dominantног положаја при формирању како малопродајних тако вељепродајних цена утиче на посlovanje других компанија из сектора нафте и гаса („margin squeeze”);
- Законодавац треба да обезбеди доследност у поштovanju статичких докумената и усагласи са једне стране републику стратегију која се односи на сектор нафте и нафтних derivata са poreskom politikom i изменама u poreskim zakonima;
- Законодавац треба да успостави јасан правни оквир везан за обlast заštite od požara i izgradnje energetske инфраструктуре i objekata;
- Савет stranih investitora предлаže да се unapredi oblast monitoringa тржишта derivata i да се u tom smislu unapredi правни оквир доношењем адекватних propisa iz nadležnosti resornih ministarstava, kao i да се unapredi efikasnost kontrolnih institucija u cilju sprečavanja nelegitimnih aktivnosti na тржишту;
- Да се pre доношења propisa из navedenih oblasti, осигура дијалог са kompanijama из сектора нафте и гаса, будући да Савет подржава отворен и transparentni diјалог između zakonodavca i predstavnika pomenutog сектора.

LEKOVI

STANJE

Proizvodnja lekova u svim državama sveta predstavlja jednu od najznačajnijih privrednih grana, ne samo sa gledišta same privredne aktivnosti, već i sa gledišta uticaja na zdravje stanovništva. Farmaceutski sektor je značajan za privredni sistem Srbije (zapošjava preko 7000 radnika, izvoz lekova u 2012. godini bio je preko 150 miliona EUR, državi plaćeno preko 50 miliona EUR po osnovu različitih poreza, doprinos, carina, taksi). Farmaceutski sektor je pouzdan partner zdravstvenog sistema Srbije, obzirom da obezbeđuje redovno snabdevanje svim neophodnim lekovima.

Srpski sistem zdravstvenog osiguranja je takozvani Bizmarkovski model - socijalno-zdravstveno osiguranje na osnovu obaveznih doprinosa za zdravstveno osiguranje, na principima solidarnosti i jednakosti. Većina bolnica i zdravstvenih objekata je u državnom vlasništvu, dok Republički fond za zdravstveno osiguranje (RFZO) ne funkcioniše kao savremena institucija zdravstvenog osiguranja, već kao državna agencija za naplatu doprinosa koji se koriste za finansiranje zdravstvene zaštite. RFZO je u potpunosti zavisan od spoljašnjeg autoriteta - Vlade Republike Srbije. Glavni prihod dolazi od zarada zaposlenih i prometa poslodavaca. Prema podacima ALIMS (Agencije za lekove i medicinska sredstva) potrošnja lekova u Srbiji u 2011. godini iznosila je 715 miliona EUR, ili 95 EUR po glavi stanovnika na godišnjem nivou, što je značajno niže u odnosu na zemlje u neposrednom okruženju (npr. Hrvatska, Bugarska, Rumunija).

Proizvodnja i promet lekova u Srbiji regulisani su Zakonom o lekovima i medicinskim sredstvima još od 2004. godine. Brojni drugi zakoni takođe regulišu različite aspekte proizvodnje i prometa lekova: Zakon o patentima, Zakon o zdravstvenoj zaštiti (sanitarna kontrola, zdravstvena ispravnost dijetetskih suplemenata...), Zakon o zdravstvenom osiguranju (solidarnost u finansiranju zdravstvene zaštite, definisanje prava iz osiguranja...), Zakon o unutrašnjoj i spoljnoj trgovini (sa detaljno razrađenim merama zaštite konkurenkcije), Zakon o zaštiti životne sredine, upravljanju otpadom i drugi ekološki zakoni, kao i set finansijskih zakona koji se odnose na pravna lica koja se bave trgovinom roba i usluga.

Ipak, posebnu zabrinutost izaziva nedovršen pravni okvir, koji je pri tome neusaglašen sa EU legislativom u mnogim bitnim aspektima, što prouzrokuje veliku neizvesnost u sektoru zdravstva i omogućava netransparenne procedure na različitim nivoima, uključujući i odluke

Vlade i RFZO. Ne postoje rokovi za nekoliko važnih odluka, dok su postojeći vremenski rokovi često isuviše dugi i obično se ne poštuju.

Farmaceutska industrija je samo povremeno i često samo deklarativno uključena u mali segment procesa donošenja odluka, bez prilike da da pun doprinos, ili omogući prenošenje iskustava sa drugih tržišta. Kao rezultat svega toga, propisi su često neodrživi i u praksi ih je nemoguće implementirati. U isto vreme, udruženja pacijenata su marginalizovana i nemaju nikakav uticaj na odluke o tome koji lekovi će biti stavljeni na takozvanu pozitivnu listu.

POBOLJŠANJA

U novembru 2012. godine, farmaceutska industrija i udruženje veledrogerija sklopili su dogovor sa Vladom Republike Srbije o plaćanju duga RFZO prema veledrogerijama, kao i o uvođenju razumnih rokova (150 dana u 2013. godini, uz postepeno skraćenje na 90 dana od 2015. godine) za buduća plaćanja.

PREOSTALI PROBLEMI

I pored navedenog poboljšanja u praksi i dalje postoje određeni problemi, pre svega kao posledica nejednakog tretmana domaćih i stranih proizvođača lekova čemu je doprineo nedavno donet Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama. Dodatni problem predstavlja nekonzistentno tumačenje Zakona koji reguliše odnos prema založenim potraživanjima veledrogerija.

Nelikvidnost farmaceutskog sektora

Svi segmenti farmaceutskog sektora su nelikvidni. Prvi generator nelikvidnosti je država koja ne plaća realne troškove za neosigurana lica (procenjuju se na oko 60 miliona EUR godišnje) i koja je firmama u prestrukturiranju ili procesu privatizacije „oprostila“ više godina neisplaćene doprinose za obavezno zdravstveno osiguranje (procenjeno na preko 120 milijardi RSD). Drugi generator nelikvidnosti je RFZO koji apotekarskim ustanovama i bolnicama opredeljuje znatno niža sredstva nego što je realna potrošnja lekova zbog čega one ili ne plaćaju veledrogerijama ili produžuju rokove plaćanja. Sledeći generator nelikvidnosti su veledrogerije koje domaćim proizvođačima duguju oko 400 miliona EUR (većina tih dužnika je u stečaju). Na kraju ovog lanca dužništva i poverilaštva su farmaceutske kompanije koje su iscrpele sve unutrašnje rezerve.

Nekonzistentna primena Zakona o preuzimanju obaveza zdravstvenih ustanova prema veledrogerijama po osnovu nabavke lekova i pretvaranju tih obaveza u javni dug Republike Srbije („Službeni glasnik RS”, broj 119/12) unela je pravnu nesigurnost s obzirom na različito tumačenje samog Zakona od strane relevantnih ministarstava, a posebno u delu odnosa prema založenim potraživanjima veledrogerija. Dodatnu zabunu unose i različita tumačenja vremenskog perioda u kome su potraživanja nastala i pretvorena u javni dug (iako je Zakon predviđao da su javnim dugom obuhvaćena potraživanja nastala u 2012. godini, u nekim tumačenjima ministarstva uočljiva je tendencija da se javnim dugom obuhvate i potraživanja iz ranijih godina).

Porezi i komercijalni tereti poslovanja

Carinska politika Srbije, u skladu sa opštim trendom liberalizacije spoljne trgovine, u multilateralnim relacijama Srbije sa EU (SSP), WTO, CEFTA, EFTA i bilateralnim relacijama kroz FTA sa Rusijom, Belorusijom, Kazahstanom i Turskom ne propisuje zaštitne carine za uvozni готов lek. Isti princip treba da bude zauzet kada su u pitanju sirovine i drugi repromaterijal (trenutno, carina se kreće od 1% do 5% zavisno od tarifnog broja, u proseku 3,5%). Takođe, odobravanje carinskih kontigenata čak i za proizvode za koje je jasno da se ne proizvode u Republici Srbiji je birokratsko i veoma sporo.

Potrebno je izjednačiti i obezbediti podjednak tretman celog farmaceutskog sektora bilo da je u pitanju uvoz lekova ili repromaterijala, bilo da se radi o ponudi lekova na domaćem tržištu. Nejednakom tretmanu domaćih proizvođača i uvoznika doprineo je i nedavno donet Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama („Službeni glasnik RS”, br. 119/2012) jer su domaći proizvođači u zakonskoj obavezi da lek naplate od veledrogerije za 60 dana, dok ta odredba ne važi za uvoznike (nude veledrogerijama rokove plaćanja od 210 dana i duže).

Posebno zabrinjava što se u Srbiji primenjuju regulatorni standardi na nacionalnom nivou mimo svetskih i evropskih standarda koje predstavljaju samo dodatni trošak za industriju. Prvi primer je kontrolna markica na spoljnom pakovanju kutije leka kao pokušaj efikasne zaštite od falsifikata, uvedena 2011. godine. Drugi primer je Nacrt Zakona o upravljanju otpadom koji predviđa da troškove upravljanja odnosno izvoza farmaceutskog otpada sakupljenog od građana u apotekama snosi proizvođač leka, proporcionalno udelu u ukupnom prometu lekova u Republici Srbiji.

“Dualizam” cena lekova

Cena lekova je pod strogom administrativnom kontrolom, a proces utvrđivanja cene lekova je dugotrajan, netransparentan i obuhvata dvostruko utvrđivanje cene:

- Nakon dobijene dozvole o stavljanju leka u promet od strane ALIMS, prema Zakonu o lekovima, član 58, potrebno je da Vlada, na osnovu zajedničke odluke Ministarstva zdravlja i Ministarstva trgovine utvrdi maksimalno dozvoljenu veleprodajnu cenu leka. Bez ove odluke lek se ne može pojaviti na tržistu. Imajući u vidu da je u pitanju odluka Vlade kao nosioca izvršne vlasti, a ne upravni akt, ne postoji vremenski okvir za donošenje odnosne odluke. Samim tim, ne postoji ni poseban rok za postupanje po podnetim zahtevima. Kao rezultat svega toga, u prošlosti smo imali situaciju da je više od 500 lekova koji su imali dozvolu za stavljanje u promet čekalo 18 meseci da Vlada odobri maksimalnu veleprodajnu cenu, i tokom tog vremena nisu mogli da budu plasirani na tržište. Članom 58 Zakona o lekovima predviđen je izuzetak od pravila da Vlada određuje maksimalne veleprodajne cene na osnovu zajedničke odluke ministra zdravlja i ministra trgovine. Prema ovom izuzetku, odluku o utvrđivanju najviše veleprodajne cene može doneti samo ministar zdravlja, na osnovu zahteva nosioca dozvole, u slučaju neodložne potrebe za primenom leka koji je dobio dozvolu za lek, odnosno zaštite javno zdravstvenog interesa i sprečavanja nastanka štetnih posledica po život i zdravlje pacijenata ili grupe pacijenata. Ovako široko postavljeni kriterijumi, omogućavaju puno prostora za različito tumačenje i samim tim puno prostora za potencijalnu zloupotrebu od strane nadležnih organa. Štaviše, ima indicija da je u prethodnom periodu ovaj izuzetak već korišćen zarad odobrenja cena određenih lekova na netransparentan način. Dodatni problem predstavlja činjenica da se maksimalne veleprodajne cene određuju na osnovu odnosa nacionalne valute i evra, koji se povremeno objavljuje u Uredbi o kriterijumima za formiranje cena lekova za upotrebu u humanoj medicini. Međutim, ne postoje predviđeni rokovi za izdavanje Uredbe, čak i kada zvanični kurs nacionalne valute u odnosu na evro značajno fluktuiru. Zbog toga su farmaceutske kompanije u 2012. godini bile izložene gubitima u visini do 20% ukupnog prometa, usled razlike između zvaničnog kursa Narodne banke Srbije i kursa iz Uredbe, pre nego što je nova Uredba konačno objavljena u novembru 2012. godine.

- Tek kada je Vlada donela odluku o maksimalno dozvoljenoj veleprodajnoj ceni leka, nosilac dozvole za stavljanje leka u promet ima mogućnost da podnese zahtev da se lek stavi na Listu lekova koji se propisuju i izdaju na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja (tzv. Pozitivna lista). Međutim, zakon propisuje da u slučaju stavljanja na Listu lekova, RFZO ponovo određuje cenu leka, na osnovu cene u referentnim zemljama (Italija, Slovenija i Hrvatska), kao i cena lekova koji se već nalaze na Listi lekova. Na taj način, svaki lek koji se nalazi na Listi lekova dva puta prolazi kroz administrativnu proceduru određivanja cene, čime se ne samo značajno uvećavaju troškovi nosilaca dozvole za stavljanje leka u promet, već još bitnije, produžava vreme čekanja pre nego što lek postane dostupan osiguranicima u Republici Srbiji.

Nedostatak transparentnosti u procesu stavljanja lekova na pozitivnu listu

Kriterijumi za stavljanje na i skidanje sa pozitivne liste lekova nisu transparentni. Nema transparentnosti ni u radu Centralne stručne komisije, niti drugih komisija, a RFZO nema obavezu da podnosiocu zahteva za stavljanje leka na pozitivnu listu dostavi odluku nadležnih tela, dok je pravo žalbe limitirano i definisano kao mogućnost pokretanja upravnog spora pred Upravnim sudom.

Aktuelni Pravilnik RFZO-a nije usaglašen sa nedavno usvojenim Zakonom o zdravstvenom osiguranju, koji predviđa da se podneti zahtevi za stavljanje leka na pozitivnu listu razmatraju pred Republičkim stručnim komisijama, umesto pred podkomisijama RFZO-a, kao što predviđa Pravilnik RFZO-a. Rok za usaglašavanje Pravilnika i Zakona je prošao krajem marta 2013. godine

U aktuelnom Pravilniku RFZO, inovativne farmaceutske kompanije su diskriminisane u odnosu na generičke kompanije, budući da zahteve za stavljanje na pozitivnu listu mogu da podnose samo dva puta godišnje, umesto tokom cele godine, kao što je to omogućeno generičkim kompanijama.

Administrativne procedure i izdavanje dozvola

Državna administracija je spora u izdavanju različitih dozvola, rešenja, saglasnosti za uvoz, promet, distribuciju reprometrijala i gotovih lekova, uz često odsustvo koordinacije rada i međusobne komunikacije između resornih ministarstava, Agencije za lekove, RFZO i drugih državnih organa.

Prema važećoj legislativi, prvi uslov za stavljanje leka u promet je izdavanje dozvole za stavljanje leka u promet od strane ALIMS. Zakon predviđa da se ovaj postupak mora okončati u roku od 210 dana, uz mogućnost ubrzane procedure i rok od 150 dana ukoliko je u pitanju lek koji je u EU registrovan po takozvanoj centralizovanoj proceduri. Bez obzira na činjenicu da su predviđeni rokovi bespotrebno dugački (U BJR Makedoniji rok za dobijanje dozvole po ubrzanoj proceduri iznosi samo 15 dana), u praksi se ni oni ne poštuju pa se u proseku na izdavanje dozvole čeka duže od godinu dana.

Lista OTC proizvoda

Lekovi koji se mogu izdavati bez lekarskog recepta i koje plaćaju građani (tzv. Over The Counter, OTC proizvodi) u znatnoj meri finansijski rasterećuju zdravstveni budžet, što uz smanjenje broja poseta lekaru rezultira dvostrukom uštedom za državu. Lista OTC proizvoda u Srbiji nije usklađena sa sličnim listama u EU koje sadrže znatno veći broj lekova.

PREPORUKE SAVETA

- Pravni okvir mora biti zaokružen i usaglašen sa EU legislativom; transparentnost i predvidljivost poslovanja, kao i pravna sigurnost su osnovni preduslovi za održivo poslovanje farmaceutske industrije u Srbiji;
- Vlada mora da obezbedi predvidljivost procesa donošenja odluka, uz jasne rokove i transparentni process konsultacija sa predstavnicima industrije;
- Finansijski konsolidovati zdravstveni budžet Srbije i učiniti ga transparentnijim u cilju poslovne predvidljivosti biznisa i sigurnosti investicije u zdravstveni i farmaceutski sektor;
- Izmenama i dopunama Zakona ili mišljenjem Ministarstva finansija zaloge koje su proizvodjači lekova upisali u

Registar zaloga tretirati kao deo javnog duga i uredno ga servisirati proizvođačima;

- Izjednačiti carinske stope za gotove lekove i repromaterijal za proizvodnju lekova;
- Ubrzati administrativno odobravanje carinskih kontigenata proizvoda za repromaterijal koji se ne proizvodi u Republici Srbiji;
- Korigovati stopu PDV-a za repromaterijal na nivo koji važi za gotov lek;
- Uskladiti dinamiku i rokove plaćanja u celom lancu snabdevanja lekovima (proizvođač-veledrogerija-apoteka) sa rokovima plaćanja propisanim za RFZO (150 dana u 2013, 120 dana u 2014. i 90 dana od 01.01.2015) putem izmena i dopuna Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama;
- Ukinuti „kontrolne markice“ na spoljnom pakovanju kutije leka kao bespotrebnog troška za industriju i iluzije da ona predstavlja zaštitu od falsifikata;
- Ukinuti odredbe da troškove upravljanja odnosno izvoza farmaceutskog otpada sakupljenog od građana snose proizvođači lekova proporcionalno udelu kompanije u ukupnom prometu lekova u Republici Srbiji;
- Ukinuti praksu određivanja maksimalne veleprodajne cene leka, budući da Vlada već određuje cene lekova na pozitivnoj listi. Ograničavanje veleprodajnih cena lekova ne doprinosi razvoju slobodnog tržišta i konkurencije ali sprečava ulazak na tržište onih lekova koji ne mogu da se uklape u određen cenovni okvir; u pitanju je administrativna barijera koja odlaže ulazak na tržište lekova koji već imaju dozvolu za stavljanje u promet;
- Uredba o kriterijumima za formiranje cena lekova za upotrebu u humanoj medicini bi morala da se donosi na tromesečnom nivou, ili automatski kad god je razlika između zvaničnog kursa Narodne banke Srbije i kursa iz aktuelne Uredbe veća od 3%;
- Proces određivanja cena lekova i stavljanja lekova na pozitivnu listu bi morao da bude transparentan, sa jasnim pravilima, obaveznim obrazloženjem konačne odluke i pravom na žalbu; relevantna udruženja pacijenata bi morala da budu uključena u proces odlučivanja o tome koji lekovi će se naći na pozitivnoj listi;
- Dodatna vrednost inovacija u zdravstvu bi morala da bude prepoznata, jer predstavlja osnovu za postizanje najvišeg kvaliteta javnog zdravlja; neophodan je bolji i brži pristup inovativnim terapijama, pogotovo za grupe pacijenata kojima su ti lekovi najpotrebniji. Domaći i strani proizvođači lekova imaju isti cilj – obezbediti najbolju moguću terapiju za sve pacijente u Srbiji;
- Proširiti grupe lekova koji se mogu izdavati bez lekarskog recepta, uz istovremeno skidanje tih lekova sa pozitivne liste.

INDUSTRIJA PRIVATNOG OBEZBEĐENJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Nastaviti sa monitoringom procesa donošenja Zakona o privatnom obezbeđenju, uz nastavak insistiranja da Zakon u što većoj meri bude harmonizovan sa evropskim rešenjima, uz uvažavanje lokalnih specifičnosti. Izдавanje licenci službenicima obezbeđenja i kompanijama treba da bude vršeno od strane Vlade (MUP-a) ili druge ovlašćene državne agencije.	2009		✓	
Cilj donošenja Zakona jeste normativno, a ne fiskalno uređenje industrije obezbeđenja. Stoga treba da se vodi računa o principu ekonomičnosti koji podrazumeva razumne troškove koji bi na kraju procesa svakako bili prebačeni na teret korisnika usluga obezbeđenja.	2011			✓
Prilikom implementacije Zakona potrebna je pragmatična legalizacija industrije obezbeđenja, što znači da je potrebno odrediti razuman rok za obuku i licenciranje službenika obezbeđenja, kao i samih kompanija.	2011			✓
Zakon mora da obezbedi ravnopravnost svih učesnika na tržištu; Zakon ne sme da sadrži potencijalne diskriminatore elemente (tela koja nastoje da kroz Zakon dobiju konkretnе prerogative: Akreditaciono telо Srbije, Institut za standardizaciju, Komora, udruženja) jer to pored konflikta interesa otvara nove dileme tipa internacionalizacija naspram lokalizacije.	2011		✓	
Nacionalni standardi obezbeđenja ne smiju biti nametani privrednim subjektima; tržište i privredni subjekti se ne smiju dovoditi u zabludu da su takvi standardi obavezujući, naročito kada su u pitanju tenderske nabavke kod kojih je daleko važnije insistirati na dokazivanju legalnosti poslovanja svakog ponuđača.	2010	✓		
Vlada bi trebalo da podstakne usku saradnju između faktora bezbednosti (državni i privatni sektor), konsultujući velike investitore iz privatnog obezbeđenja koji mogu predstaviti svoja iskustva i najbolju praksu iz drugih zemalja EU u kojima posluju kako bi se stvorio stimulativan ambijent za dalje investiranje.	2009		✓	

STANJE

Srpska industrija privatnog obezbeđenja zapošljava preko 30.000 ljudi i broji preko 150 aktivnih kompanija za obezbeđenje, ali je Srbija još uvek jedina zemlja u regionu i Evropi u kojoj je ovaj sektor privrede već decenijama bez posebnog Zakona koji bi regulisao njegovo funkcionisanje.

Nedostatak propisa stvara ozbiljne probleme u funkcionisanju ovog tržišta, i to ga čini aktivnim izvorom korupcije. Država ne izdaje licence kompanijama – bez uspostavljenih kriterijuma u industriji obezbeđenja, svako može osnovati i voditi kompaniju za obezbeđenje; službenicima obezbeđenja se takođe ne izdaju licence za rad – nema zvanične provere i selekcije radnika pre primanja u radni odnos; kompanije uglavnom nemaju polise osiguranja od profesionalne odgovornosti; nema obaveznih obuka i programa edukacije itd.

Država je jedan od najvećih korisnika usluga privatnog sektora bezbednosti i kao takva ima kontradiktorne stavove i ponašanje kada su u pitanju javne nabavke usluga obezbeđenja. Naime, država je veoma zainteresovana da privreda i građani uredno plaćaju poreze i doprinose, i po tom osnovu sprovodi rigoroznu politiku. Međutim, kada su u pitanju pomenute javne nabavke usluga obezbeđenja najčešći kriterijum jeste najniža ponuđena cena i naručilac (država, javno preduzeće) u najvećem broju slučajeva uopšte ne vodi računa o tome da li je izabrani ponuđač izmirio sve poreze i doprinose, da li uredno isplaćuje zarade zaposlenima, koji je radni status zaposlenih itd.

Na taj način, prihvatanje „njapovoljnije“ ponude po osnovu najniže cene zapravo ima negativne posledice jer su neto efekti lošiji po državu (navodne uštede po osnovu razlike u ceni zbog odabira „njapovoljnijeg“ ponuđača su manje

od onog što bi država prikupila kada bi od istog ponuđača redovno namirivala sve što je zakonima predviđeno).

Ovo pitanje traži veću pažnju samih državnih organa, ali i Udruženja firmi za obezbeđenje koja treba da deklarativno sankcionišu svoje članice ukoliko posluju na nelegalan način („crna lista“).

I dalje se intenzivno promoviše „srpski nacionalni standard SRPS A.L2.002“ koji je napravljen putem saradnje Centra za kvalitet Privredne komore Srbije sa Institutom za standardizaciju Srbije. Kako se navodi u promotivnom tekstu, „to je prvi nacionalni standard donesen u poslednjih 50 godina na inicijativu domaće privrede, a da nije nastao prenošenjem evropskog ili svetskog standarda u srpsku standardizaciju. On je rezultat efektivnog rada PKS u korist svojih članova.“

Imajući u vidu evropsku perspektivu Srbije i njeno otvaranje za ulaganje u sektor privatnog obezbeđenja izvesno je da će i zakonodavstvo i standardi morati da budu međunarodno prepoznatljivi i priznati. Stoga, isticanje činjenice da nije bilo prenošenja evropskog ili svetskog iskustva stavlja te pokušaje u negativan kontekst.

POBOLJŠANJA

Tokom 2012. godine je došlo do značajnijih koraka ka konačnom uređenju ove oblasti: u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova je izrađen nacrt Zakona o fizičko-tehničkom obezbeđenju, pokrenut je dilijalog između javnog i privatnog sektora bezbednosti, održano je nekoliko javnih rasprava i formirana je mešovita radna grupa koja je donela važne zaključke u vezi sa nacrtom Zakona. Prema poslednjim informacijama, finalna verzija Zakona se nalazi pred

relevantnim komisijama parlamenta i očekuje se usvajanje po hitnom postupku.

Dodatne pozitivne okolnosti leže u tome što su svetske i evopske asocijacije koje okupljaju firme i profesionalce za obezbeđenje preko lokalnih predstavnika - posmatrača prisutne u Srbiji (Konfederacija evropskih kompanija za obezbeđenje (CoESS) koja okuplja sva evropska nacionalna udruženja za obezbeđenje; kao i ASIS International - najeminentnija svetska asocijacija profesionalaca iz industrije privatnog obezbeđenja koja predvodi globalnu inicijativu kada su u pitanju standardi privatnog obezbeđenja).

Obe asocijacije sa svojim međunarodnim kredibilitetom i dugogodišnjom ekspertizom su iskazale spremnost i volju da potpomognu i podrže udruženje privatnih kompanija za obezbeđenje i nadležne nacionalne organe u Srbiji u radu na usvajanju posebnih zakona koji će regulisati privatno obezbeđenje a koji će biti usklađeni sa kompleksnim evropskim zakonima i praksama u oblasti privatnog obezbeđenja.

PREOSTALI PROBLEMI

Očekivani Zakon bi trebalo da u potpunosti bude usklađen sa standardima Evropske Unije i da stvori pogodne uslove za dalja investiranja u srpski sektor privatnog obezbeđenja.

Na javnim raspravama su izneti ključni komentari u pogledu određenih članova Zakona, koji, ukoliko se ne prilagode potrebama industrije i tržišta, mogu postati problemi. Stoga, naredne preporuke balogovremeno ukazuju na takve stavove kako bi se doprinelo efikasnosti uvođenja Zakona.

PREPORUKE SAVETA

- Nastaviti sa monitoringom procesa donošenja Zakona o privatnom obezbeđenju, uz nastavak insistiranja da Zakon u što većoj meri bude harmonizovan sa evropskim rešenjima, uz uvažavanje lokalnih specifičnosti. Izdavanje licenci službenicima obezbeđenja i kompanijama treba da bude vršeno od strane Vlade (MUP-a) ili druge ovlašćene državne agencije, kako bi se izbegla monopolizacija ove industrije i konflikt interesa;
- Cilj donošenja Zakona jeste normativno, a ne fiskalno uređenje industrije obezbeđenja. Stoga treba da se vodi računa o principu ekonomičnosti koji podrazumeva razumne troškove koji bi na kraju procesa svakako bili prebačeni na teret korisnika usluga obezbeđenja;
- Prilikom implementacije Zakona potrebna je pragmatična legalizacija industrije obezbeđenja, što znači da je

potrebno odrediti razuman rok za obuku i licenciranje službenika obezbeđenja, kao i samih kompanija. Praktičan predlog kojim bi se u velikoj meri amortizovao veliki finansijski „udar” na industriju obezbeđenja i ubrzao proces primene Zakona jeste da svi radnici koji imaju zasnovan stalni radni odnos, rade duže od godinu dana i ispunjavaju Zakonske preduslove za obavljanje poslova obezbeđenja, automatski dobiju osnovnu licencu na 3 godine važenja (tranzicionalna licenca). Iskustva pojedinih zemalja iz okruženja govore da su, uprkos visokoj stopi nezaposlenosti, neodmereni troškovi obuke i licenciranja učinili privatnu industriju obezbeđenja neatraktivnom delatnošću kako za strane investitore tako i za potencijalne radnike;

- Zakon mora da obezbedi ravnopravnost svih učesnika na tržištu. Zakon ne sme da sadrži potencijalne diskriminacione elemente (tela koja nastoje da kroz Zakon dobiju konkretnе prerogative: Akreditaciono telо Srbije, Institut za standardizaciju, Komora, udruženja) jer to pored konflikta interesa otvara nove dileme tipa internacionalizacija naspram lokalizacije;
- Nacionalni standardi obezbeđenja ne smeju biti nametani privrednim subjektima; tržište i privredni subjekti se ne smeju dovoditi u zabludu da su takvi standardi obavezujući, naročito kada su u pitanju tenderske nabavke kod kojih je daleko važnije insistirati na dokazivanju legalnosti poslovanja svakog ponuđača;
- Vlada bi trebalo da podstakne usku saradnju između faktora bezbednosti (državni i privatni sektor), konsultujući velike investitore iz privatnog obezbeđenja koji mogu predstaviti svoja iskustva i najbolju praksu iz drugih zemalja EU u kojima posluju kako bi se stvorio stimulativan ambijent za dalje investiranje. Investitori su zainteresovani da u Srbiji ulažu u razvoj industrije obezbeđenja koja će u narednim godinama moći da izvozi usluge i radnu snagu.

SREDSTVA ZA ODRŽAVANJE HIGIJENE U DOMAĆINSTVU I KOZMETIKA

REGISTRACIJA BIOCIDIJIH PROIZVODA I HEMIKALIJA NAKON UKIDANJA AGENCIJE ZA HEMIKALIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
UPRAVLJANJE OPASNIM AMBALAŽnim OTPADOM				
Vlada bi trebalo da podstiče operatere da uspostave sistem sa podoperaterima i da podrži uspostavljanje mreže za tretman opasnog otpada. Bez podrške države, a uz nedostatak infrastrukture za sakupljanje i manjak licenciranih kompanija za tretman opasnog otpada, ostaje problem za čije rešavanje trenutno ne postoje ni kapaciteti ni ovlašćenja.	2012	✓		
KOZMETIČKA INDUSTRIJA				
Što se tiče organizacije procesa kontrole, naša preporuka je da se nadležni organi više usmere na kontrolu na tržištu, što je praksa u evropskim zemljama. Uvozna kontrola treba, pre svega, da bude fokusirana na dokumentaciju koja se odnosi na proizvod (dosjje proizvoda), a, tamo gde je neophodno, laboratorijske provere proizvoda.	2010			✓
Tehnički zahtevi, regulisani podzakonskim aktima, treba da budu u skladu sa svim primenljivim propisima EU - Kozmetičkom direktivom (76/768/EEC) i Kozmetičkom uredbom (1223/2009). Oba propisa, kao i drugi primenljivi propisi EU, treba da budu uzeta u obzir prilikom procesa harmonizacije srpske kozmetičke regulative.	2012		✓	
Veoma je važno biti usklađen sa ostalim, opštijim zakonima Republike Srbije, koji se mogu primeniti i na kozmetičke proizvode. Kada se usvoji podzakonski akt koji se posebno (specifično) odnosi na kozmetičke proizvode, ostali, opštiji zakoni treba da ostave dovoljno širine i da ne nameću dodatne zabrane.	2012		✓	

STANJE

Nakon odluke Vlade Srbije od 29.09.2012, ukinuta je Agencija za hemikalije i sve obaveze i sva prava su preneta na Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine.

Prelazni period je počeo nekoliko meseci ranije, usled smanjenih aktivnosti u Agenciji a nastavio se i tokom prvih nekoliko meseci rada u 2013, nakon prenošenja nadležnosti u Ministarstvo.

Pravni okvir za registraciju hemikalija je stupio na snagu krajem 2012. i prvom kvartalu 2013. godine, pa je zato proces predaje dokumentacije za godišnje obaveze registracija hemikalija bio usporen u odnosu na prethodni period.

Oblast biocida i registracije biocida nisu regulisani i potrebnim podzakonskim aktima, što je evidentno usporilo ovaj proces. Nakon ukidanja Agencije za hemikalije još uvek nisu donete dopune Zakona o biocidima, što je imalo sledeći uticaj na: predviđeno vreme potrebno za odgovor Agencije u toku procesa registracije, sporije stavljanje biocidnih proizvoda u promet, pitanje naknade za nove proizvode itd.

Sa novim podzakonskim aktima o biocidima koji su u pripremi, bićemo u poziciji da pratimo EU regulativu u ovim pitanjima, što će nam doneti velike promene u ovoj oblasti. Uz promenjeno vreme potrebno za proces registracije biocidnih proizvoda, otvorena je veća mogućnost pojave različitih proizvoda na tržištu, što može da uzrokuje ozbiljne

posledice po zdravlje ljudi i životnu sredinu.

POBOLJŠANJA

Nakon nekoliko meseci neregulisanog procesa, registracija novih biocidnih proizvoda je regulisana krajem prvog kvartala 2013. godine.

PREOSTALI PROBLEMI

Usklajivanje promena EU regulative za hemikalije i biocide putem donošenja novih podzakonskih akata, kao i obezbeđivanje operativne i ekspertske pomoći za izradu Tehničkog dosjeda za biocidne proizvode potrebni su u cilju efikasnijeg rada u ovoj oblasti.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada treba da podrži napore nadležnog Ministarstva da poveća aktivnosti u oblasti rukovanjem hemikalijama na našem tržištu;
- Takođe, potrebne su smernice za sledeće korake u procesu registracije po REACHu za lokalne kompanije, a za period od narednih pet godina kao što je predviđeno u EU.

KOZMETIČKA INDUSTRIJA

STANJE

Zakon koji reguliše kozmetičke proizvode, u pogledu njihove bezbednosti, je Zakon o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe (Službeni glasnik RS br. 92/2011). Za primenu zakona nadležno je Ministarstvo zdravlja. Bezbednost, odnosno zdravstvena ispravnost kozmetičkih proizvoda regulisana je zajedno sa ostalim predmetima opšte upotrebe (materijali u kontaktu sa hranom, materijali za pakovanje, igračke i proizvodi koji dolaze u kontakt sa kožom).

Sa druge strane, postoji nekoliko opštih zakona koji pokrivaju šire oblasti, ali se odnose i na kozmetičke proizvode. To su Zakon o trgovini, Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda i Zakon o zaštiti potrošača. Ovi zakoni su u nadležnosti Ministarstva spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija.

U skladu sa gore navedenim propisima, kozmetički proizvodi koji se nalaze na tržištu Republike Srbije mogu biti predmet kontrole sanitarno inspekcije Ministarstva zdravlja i tržišne inspekcije Ministarstva spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija, dok uvozni kozmetički proizvodi podležu i kontroli od strane granične sanitarno inspekcije Ministarstva zdravlja.

POBOLJŠANJA

Tokom 2012. godine u okviru Ministarstva zdravlja formirano je nekoliko radnih grupa zaduženih za izradu pravilnika o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti/bezbednosti za svaku od grupa predmeta opšte upotrebe.

Radna grupa za kozmetiku je tokom svog osmomesecnog rada izradila tekst Pravilnika, koristeći kao osnovu odgovarajući propis EU, odnosno izvršila harmonizaciju zahteva sa odgovarajućim propisima EU, pre svega Kozmetičkom uredbom 1223/2009. Tekst pravilnika koji je pripremila ova radna grupa prosleđen je nadležnom sektoru Ministarstva, kako bi prošao potrebnu administrativnu proceduru, što je trenutno u toku.

PREOSTALI PROBLEMI

Usvajanje Zakona o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe pre nešto manje od dve godine stvorilo je osnovu za donošenje seta podzakonskih akata, kojima bi se bliže propisali uslovi u pogledu bezbednosti/zdravstvene ispravnosti pojedinačnih predmeta opšte upotrebe. Nijedan od ovih akata još uvek nije usvojen, iako je zakonom predviđeno da podzakonski akti budu usvojeni u roku od šest meseci od dana stupanja zakona na snagu.

Takođe, iako je tekst pravilnika koji se odnosi na kozmetičke proizvode izrađen pre oko četiri meseca, još uvek nema

bilo kakvog pomaka niti zvaničnog nagoveštaja od strane Ministarstva o tome kada će ovaj dokument biti usvojen.

PREPORUKE SAVETA

- Kako bi se izvršila harmonizacija propisa u oblasti kozmetike sa odgovarajućim propisima EU neophodno je započet proces dovesti do kraja, odnosno, ubrzati administrativne procedure usvajanja pripremljenih propisa unutar Ministarstva zdravlja. Imajući u vidu da se propisi EU koji se odnose na kozmetičke proizvode konstantno ažuriraju, potrebno je da izrađeni pravilnik što pre stupi na snagu, kako bi harmonizovan tekst bio aktuelan;
- Donošenjem pravilnika o bezbednosti kozmetičkih proizvoda biće izvršeno ne samo usklađivanje tehničkih zahteva sa zahtevima koji postoje u EU, već će biti učinjen prvi korak ka organizovanju kontrole na način koji postoji u EU. Naša preporuka je da se nadležni organi više usmere na kontrolu na tržištu, što je praksa u evropskim zemljama, dok kontrola prilikom uvoza treba da bude fokusirana na dokumentaciju koja se odnosi na proizvod (dosije proizvoda), a uklonjena granična sanitarna inspekcija;
- Takođe, postojanjem konkretnog propisa koji se odnosi na kozmetičke proizvode biće izbegнуте razlike u zahtevima koje postoje od strane različitih ministarstava (naročito u oblasti deklarisanja proizvoda), a koje su posledica primene opštih propisa koji se odnose na različite vrste proizvoda i time zanemaruju specifičnosti pojedinih grupa proizvoda.

ČLANOVI SAVETA

Airport City Belgrade

AIRPORT CITY BELGRADE
Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 3189 516
E-mail: office@airportcitybelgrade.com
Web: www.airportcitybelgrade.com

AXA OSIGURANJE
Bulevar Mihaila Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 2200 400
Fax: 011 2200 401
E-mail: contact@axa.rs
Web: www.axa.rs

BASF SRBIJA D.O.O.
Omladinskih brigada 90B, 11070 Beograd
Tel: 011 30 93 403
Fax: 011 30 93 423
Web: www.bASF.rs

BOJOVIC & PARTNERS A.O.D. BEograd
Čika Ljubina 16/II, 11000 Beograd
Tel: 011 7850 336
Fax: 011 7850 337
E-mail: office@bojovicpartners.com
Web: www.bojovicpartners.com

CMS REICH-ROHRWIG HAINZ D.O.O.
Cincar Jankova 3, 11000 Beograd
Tel: 011 3208 900
Fax: 011 3038 930
E-mail: belgrade@cms-rrh.com
Web: www.cms-rrh.com

DDOR NOVI SAD A.D.O.
Bulevar Mihajla Pupina 8, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4886 141
Fax: 021 4720 675
E-mail: kabinet@ddor.co.rs
Web: www.ddor.co.rs

ALCATEL LUCENT SERBIA - OGRANAK BEOGRAD
Omladinskih brigada 88A, 11070 Beograd
Tel: 011 2286 781
Fax: 011 2288 298
E-mail: alu.belgrade@alcatel-lucent.com
Web: www.alcatel-lucent.com

ALPHA BANK SRBIJA A.D.
Kralja Milana 11, 11000 Beograd
Tel: 0800 250 250
Fax: 011 3243 516
E-mail: gm-office@alphabankserbia.com
Web: www.alphabankserbia.com

Спасић и Партнери о.д. Београд
Attorneys at Law
Spasic & Partners o.d. Belgrade

ATTORNEYS AT LAW SPASIC AND PARTNERS O.D.
BELGRADE
Gospodar Jovanova 73, 11000 Beograd
Tel: 011 2633 872, Fax: 011 3283 677
E-mail: office@spasicpartners.com
Web: www.spasicpartners.com

BAKLAJA & IGRIC LAW OFFICE
Gospodar Jevremova 47/12, 11000 Beograd
Tel: 011 3038 822; 3812 140
Fax: 011 3038 309
E-mail: advokati@baklaja-igric.com
Web: www.baklaja-igric.com

BALL PACKAGING EUROPE BELGRADE LTD.
Batajnički drum 21A, 11080 Zemun - Beograd
Tel: 011 3770 600
Fax: 011 3770 752
Web: www.ball-europe.com

BANCA INTESA A.D. BEograd
Milentija Popovića 7b, 11070 Beograd
Tel: 011 310 88 88
E-mail: kabinet@bancaintesa.rs
Web: www.bancaintesa.rs

BASLER INSURANCE
Resavska 29, 11000 Beograd
Tel: 011 2222 800
Fax: 011 334 2903
E-mail: office@basler.rs
Web: www.basler.rs

BAYER D.O.O.
Omladinskih brigada 88b, 11070 Beograd
Tel: 011 2070 251
Fax: 011 2070 261
Web: www.bayer.rs

BDK ADVOKATI/ATTORNEYS AT LAW
Dobračina 38, 11000 Beograd
Tel: 011 3284 212
Fax: 011 3284 213
E-mail: office@bdklegal.com
Web: www.bdklegal.com

BPI D.O.O.
Imotska 1, 11000 Beograd
Venac Radomira Putnika 1, 25000 Sombor
Tel: 025 451 800
Fax: 025 451 800
Web: www.bpi-holding.com

BRITISH AMERICAN TOBACCO SOUTH-EAST EUROPE
D.O.O. BEOGRAD
Bulevar Mihaila Pupina 165g, 11070 Beograd
Tel: 011 3108 700
Web: www.bat.com

CARLSBERG SRBIJA D.O.O.
Proleterska 17, 21413 Čelarevo
Tel: 021 7550 646
Fax: 021 7550 658
E-mail: info@carlsberg.rs
Web: www.carlsbergsrbija.rs

COCA-COLA HBC - SRBIJA D.O.O.
Batajnički drum 14-16, 11080 Beograd
Tel: 011 3073 100
Fax: 011 3073 199
Web: www.coca-colahellenic.com

CREDIT AGRICOLE SRBIJA A.D. NOVI SAD
Brace Ribnikar 4-6, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4876 876
Fax: 021 4876 976
E-mail: info@creditagricole.rs
Web: www.creditagricole.rs

DANUBE FOODS D.O.O.
Batajnički drum 10 deo 1b, 11000 Beograd
Tel: 011 2222 500
Fax: 011 2222 533
E-mail: office@salford.rs

DELHAIZE SERBIA D.O.O.
Jurija Gagarina 14, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 7153 400
Fax: 011 7153 900
E-mail: office@delhaize.rs
Web: www.maxi.rs, www.delhaizegroup.com

DELOITTE D.O.O.
Terazije 8, 11000 Beograd
Tel: 011 3812 100
Fax: 011 3812 112
E-mail: ceyuinfo@deloittece.com
Web: www.deloitte.com/rs

DHL INTERNATIONAL BEOGRAD D.O.O.
Jurija Gagarina 36 V
11070 Beograd
Tel: 011 3105 500
E-mail: info-rs@dhl.com
Web: www.dhl.rs

DIRECT GROUP DOO BEOGRAD
Autoput za Novi Sad 96, 11080 Beograd
Tel: 011 3532 900
Fax: 011 3532 908
E-mail: office@direct-group.com
Web: www.direct-group.com

EKO SERBIA A.D.
Member of Hellenic Petroleum group
Tošin bunar 274a, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 2061 500, Fax: 011 2061 555
E-mail: administracija@hellenic-petroleum.rs
Web: www.ekoserbia.com

ERSTE GROUP IMMORENT SERBIA D.O.O.
Milutina Milankovića 11a, 11070 Beograd
Tel: 011 2287 480
Fax: 011 2287 482
E-mail: office.rs@immorient.com
Web: www.erstegroupimmorient.rs

FINDOMESTIC BNP PARIBAS GROUP
Bulevar Mihaila Pupina 115a, 11000 Beograd
Tel: 011 333 17 33
Fax: 011 333 17 66
E-mail: office@findomestic.rs
Web: www.findomestic.rs

GRUNDFOS SRBIJA D.O.O.
Obilazni put Sever 21, 22320 Indija
Tel: 022 367 300
Fax: 022 367 302
Web: www.grundfos.rs; www.grundfos.com

HENKEL SRBIJA D.O.O.
Bulevar oslobođenja 383, 11040 Beograd
Tel: 011 2072 200
Fax: 011 2072 294
Web: www.henkel.rs

The miracles of science™

DUPONT SRB D.O.O.
Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 2090 580
Fax: 011 2090 598
Web: www.rs.ag.dupont.com

EOS MATRIX
Đorđa Stanojevića 14, 11070 Beograd
Tel: 011 3300 700
Fax: 011 3300 777
E-mail: infonyu@eos-matrix.com
Web: www.eos-matrix.rs

EUROBANK A.D. BEOGRAD
Vuka Karadžića 10, 11000 Beograd
Tel: 011 3082 860
Fax: 011 3376 807
E-mail: office@eurobank.rs
Web: www.eurobank.rs

FRESENIUS MEDICAL CARE SRBIJA D.O.O.
Beogradski put bb, 26300 Vršac
Tel: 011 3951 000
Fax: 011 3951 090
E-mail: vera.trunic@fmc-ag.com
Web: www.fmc-ag.com

HARRISONS
Bulevar Mihajla Pupina 6, PC Ušće, 11000 Beograd
Tel: 011 3129 825
Fax: 011 3129 823
E-mail: office@harrison-solicitors.com
Web: www.harrison-solicitors.com

HEWLETT PACKARD D.O.O.
Omladinskih brigada 90B, 11070 Beograd
Tel: 011 2055 800
Fax: 011 2055 936
Web: www.hp.rs

AN ARCADIS COMPANY

EC HARRIS D.O.O.
Bulevar Zorana Đindića 144v, 11070 Beograd
Tel: 011 3535 400
Fax: 011 3535 401
E-mail: sasa.trajkovic@echarris.com
Web: www.echarris.com

ERNST & YOUNG D.O.O. BEOGRAD
Španskih boraca 3, "Blue Center", 11070 Beograd
Tel: 011 2095 800
E-mail: ey.office@rs.ey.com
Web: www.ey.com/rs

EURONET SERVICES D.O.O.
Španskih boraca 3, Building B, 4th floor,
11070 Beograd
Tel: 011 30 82 331
Fax: 011 30 82 342
Web: www.euronetworldwide.com

G4S SECURE SOLUTIONS D.O.O.
Viline Vode 6, 11000 Beograd
Tel: 011 2097 900
Fax: 011 2097 914
E-mail: direkcija@rs.g4s.com
Web: www.g4s.rs

HAUZMAJSTOR D.O.O.
Dunavska 57a, 11000 Beograd
Tel: 011 3034 034
Fax: 011 2764 932
E-mail: office@hauzmajstor.rs
Web: www.hauzmajstor.rs

HINTTECH D.O.O.
Mornarska 7, 21000 Novi Sad
Tel: 021 6301 548
Fax: 021 6392 826
E-mail: serbia@hinttech.com
Web: www.hinttech.com

ECOLAB HYGIENE D.O.O.
Milana Tankosića 8, 11000 Beograd
Tel: 011 2076 800
Fax: 011 2076 802
E-mail: office.belgrade@ecolab.com
Web: www.ecolab.rs

ERSTE BANK A.D. NOVI SAD
Bulevar oslobođenja 5, 21000 Novi Sad
Erste Poslovni centar
Milutina Milankovića 11b, 11000 Beograd
Tel: 800 201 201, 060 7979 000
E-mail: info@erstebank.rs, Web: www.erstebank.rs

FIAT AUTOMOBILI SRBIJA D.O.O.
Kosovska 4, 34000 Kragujevac
Tel: 034 502 622
Fax: 034 323 000
Web: www.fiatsrbija.rs, www.fiat.com

GRAND CASINO BEograd
Bulevar Nikole Tesle 3, 11080 Beograd
Tel: 011 2202 800
Fax: 011 2202 810
E-mail: info@grandcasinobeograd.com
Web: www.grandcasinobeograd.com

HEMOFARM A.D.
Beogradski put bb, 26300 Vršac
Tel: 013 803 500
Fax: 013 831 503
E-mail: svakodobro@hemofarm.com
Web: www.hemofarm.rs

HUAWEI TECHNOLOGIES D.O.O.
Vladimira Popovića 38/V, 11070 Beograd
Tel: 011 2209 607
Fax: 011 2209 607
E-mail: office.serbia@huawei.com
Web: www.huawei.com

HYATT REGENCY BELGRADE
Milentija Popovića 5, PO Box 07, 11070 Beograd
Tel: 011 3011 234
Fax: 011 3112 330
E-mail: belgrade.regency@hyatt.com
Web: www.belgrade.regency.hyatt.com

INTERALLIS CHEMICALS
Neznanog junaka 27a, 11040 Beograd
Tel: 011 3679 230
Fax: 011 3679 231
E-mail: serbia@interallis.com
Web: www.interallis.com

JT INTERNATIONAL A.D. SENTA
Subotički drum 17, 24400 Senta
Tel: 011 2050 300
Fax: 011 2050 301
Web: www.jti.com

KNAUF INSULATION D.O.O.
Batnajčki drum 16b, 11080 Beograd
Tel: 011 3310 800, Fax: 011 3310 801
E-mail: office.belgrade@knaufinsulation.com
Web: www.knaufinsulation.rs
www.knaufinsulation.com

L'ORÉAL BALKAN D.O.O.
Bulevar Zorana Đindića 64a, 11070 Beograd
Tel: 011 2205 900
Fax: 011 2205 901
Web: www.loreal.com

Mercedes-Benz

MERCEDES-BENZ SRBIJA I CRNA GORA D.O.O.
Omladinskih brigada 33, 11070 Beograd
Tel: 011 3019 001
Fax: 011 3019 036
E-mail: informacije@daimler.com
Web: www.mercedes-benz.rs

HYP ALPE-ADRIA-BANK A.D. BEOGRAD
Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 2226 000
Fax: 011 2226 555
E-mail: office@hypo-alpe-adria.rs
Web: www.hypo-alpe-adria.rs

HYP ALPE-ADRIA-LEASING D.O.O. BEOGRAD
Poslovni centar Ušće
Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 2227 000, Fax: 011 2227 099
E-mail: leasing.belgrade@hypo-alpe-adria.rs
Web: www.hypo-alpe-adria.rs

IKEA SRBIJA D.O.O.
Autoput 22, 11070 Beograd
Tel: 011 2098 802
Web: www.ikea.com

INTESA LEASING D.O.O. BEOGRAD
Cara Uroša 54, 11000 Beograd
Tel: 011 2025 400
Fax: 011 2025 433
E-mail: ilbhead@intesaleasing.rs
Web: www.intesaleasing.rs

JANKOVIC, POPOVIC & MITIC O.D.O.
Vladimira Popovića 6, NBGP Apt. 11070 Beograd
Tel: 011 2076 850
Fax: 011 2076 899
E-mail: office@jpm.rs
Web: www.jpm.rs

JONES LANG LASALLE D.O.O.
Danube Business Center
Bulevar Mihajla Pupina 10 L, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 7850 600, Fax: 011 7850 597
E-mail: belgrade@eu.jll.com
Web: www.joneslanglasalle.rs

karanovic/nikolic

KAPSCH D.O.O.
Sava Business Center
Milentija Popovića 5B, 11070 Beograd
Tel: 060 073 0303, Fax: 011 2282 679
E-mail: kapsch.srb@kapsch.net
Web: www.kapsch.net ; www.kapsch.rs

KARANOVIC & NIKOLIC
Resavska 23, 11000 Beograd
Tel: 011 3094 200
Fax: 011 3094 223
E-mail: knserbia@karanovic-nikolic.com
Web: www.karanovic-nikolic.com

KOMERCIJALNA BANKA A.D.
Svetog Save 14, 11000 Beograd
Tel: 011 3080 100
Fax: 011 3440 033
E-mail: posta@kombank.com
Web: www.kombank.com

KPMG
cutting through complexity

KPMG D.O.O.
Kraljice Natalije 11, 11000 Beograd
Tel: 011 2050 500
Fax: 011 2050 550
E-mail: info@kpmg.rs
Web: www.kpmg.rs

KAFARGE
Banka

KBC BANKA A.D. BEOGRAD
Omladinskih brigada 90v, 11070 Beograd
Tel: 011 3050 575
Fax: 011 2282 028
Web: www.kbcbanka.rs, www.kbc.com

LUKOIL SRBIJA AD
Bulevar Mihajla Pupina 165d, 11070 Beograd
Tel: 011 222 0 200
Fax: 011 222 0 294
Web: www.lukoil.rs

MACE D.O.O.
Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 2200 250
Fax: 011 2200 265
E-mail: serbia.office@macegroup.com
Web: www.mace.co.rs ; www.macegroup.com

LAFARGE BFC D.O.O.
Trg BFC 1, 21300 Beočin
Tel: 021 874 102 ; 011 655 61 20
Fax: 021 874 143
E-mail: lfc.office@lfc.lafarge.com
Web: www.lafarge.rs ; www.lafarge.com

MARIC, MALISIC & DOSTANIC O.A.D.
CORRESPONDENT LAW FIRM OF GIDE LOYRETTE NOUEL
Resavska 32/4, 11000 Beograd
Tel: 011 3024 900, Fax: 011 3024 910
E-mail: office@mmd-associates.com
Web: www.gide.com ; www.mmd-associates.com

MERKUR OSIGURANJE A.D.O.
Bulevar Mihaila Pupina 6/22, 11070 Beograd
Tel: 011 2201 250
Fax: 011 2201 251
E-mail: office@merkur.rs
Web: www.merkur.rs

MESSER TEHNOGAS A.D.
Banjički put 62, 11000 Beograd
Tel: 011 3537 200
Fax: 011 3537 291
E-mail: postoffice@messer.rs
Web: www.messer.rs

METINVEST SMC D.O.O.
Alekse Bačvanskog 6, 11040 Beograd
Tel: 011 2660 007
Fax: 011 2660 006
E-mail: office@metinvestsmc.rs
Web: www.metinvestholding.com

METRO CASH & CARRY
Autoput za Novi Sad 120, 11080 Beograd
Tel: 011 3777 254
Fax: 011 3777 607
E-mail: pr@metro.rs
Web: www.metro.rs

NBG LEASING D.O.O.
Airport City, Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: 011 2287 982; 2288 071; 2288 074; 2288 079
Fax: 011 2287 984
E-mail: office@nbgleasing.co.rs
Web: www.nbgleasing.rs

OPPORTUNITY BANKA AD NOVI SAD
Bulevar oslobođenja 2A, 21000 Novi Sad
Tel: 021 530 111
Fax: 021 4893 123
E-mail: office@obs.rs
Web: www.obs.rs

A COMPANY OF
PEPSICO
PEPSICO
Đorda Stanojevića 14, 11070 Beograd
Tel: 011 3637 000
Fax: 011 3637 069
E-mail: belgrade.office@pepsico.com
Web: www.pepsico.com; www.pepsico.rs

PIRAEUS LEASING D.O.O.
Milentija Popovića 5b, 11170 Beograd
Tel: 011 222 8600
Fax: 011 222 8601
E-mail: office@piraeusleasing.rs
Web: www.piraeusleasing.rs

RAIFFEISEN BANKA A.D. BEOGRAD
Đorda Stanojevića 16, 11070 Beograd
Tel: 011 3202 100
E-mail: info@raiffeisenbank.rs
Web: www.raiffeisenbank.rs

METROPOL PALACE D.O.O.
Bulevar Kralja Aleksandra 69, 11000 Beograd
Tel: 011 33 33 100
Fax: 011 33 33 300
E-mail: office@metropolpalace.com
Web: www.metropolpalace.com

NESTLÉ ADRIATIC S D.O.O.
Železnička 131, 11271 Beograd-Surčin
Tel: 011 2019 301
Fax: 011 3132 022
E-mail: info@rs.nestle.com
Web: www.nestle.rs

ORION TELEKOM D.O.O.
Gandijeva 76a, 11070 Beograd
Tel: 011 2228 333
Fax: 011 2228 336
E-mail: office@oriontelekom.rs
Web: www.oriontelekom.rs

PERNOD RICARD SERBIA
Bulevar oslobođenja 211, 11000 Beograd
Tel: 011 3975 246
Fax: 011 3974 380
Web: www.pernodricard.com

PRICEWATERHOUSECOOPERS D.O.O.
Airport City Belgrade
Omladinskih brigada 88a, 11070 Beograd
Tel: 011 3302 100
Fax: 011 3302 101
Web: www.pwc.rs

RAIFFEISEN LEASING D.O.O.
Đorda Stanojevića 16, 11070 Beograd
Tel: 011 220 74 00
Fax: 011 22 89 007
E-mail: info.leasing@raiffeisen-leasing.rs
Web: www.raiffeisen-leasing.rs

MINI PANI D.O.O.
Hipodromska bb, 24107 Subotica
Tel: 024 621 521
Fax: 024 621 522
E-mail: kontakt@minipani.com
Web: www.minipani.com

NIS A.D. NOVI SAD (NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE)
Narodnog fronta 12, 21000 Novi Sad
Tel: 021 481 1111
Fax: 021 481 3037
E-mail: office@nis.eu
Web: www.nis.rs

MONDELEZ D.O.O. BEOGRAD
Omladinskih brigada 88b/III, 11070 Beograd
Tel: 011 3530 800
Fax: 011 3133 788
Web: www.mondelezinternational.com

NOKIA SOLUTIONS AND NETWORKS
SERBIA D.O.O. BEOGRAD
Đorda Stanojevića 14, 11070 Beograd
Belgrade Office Park, Building II, Gallery Floor
Tel: 011 3070 123, 011 3070 111; Fax: 011 3070 167
Web: www.nsn.com

PATRIMONS D.O.O.
Sterijina 7, 11000 Beograd
Tel: 011 277 2729
Fax: 011 278 1829
E-mail: office@patrimons.com
Web: www.patrimons.rs

OTP BANKA SRBIJA A.D. NOVI SAD
Bulevar oslobođenja 80, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4800 001
Fax: 021 4800 032
E-mail: office@otpbanka.rs
Web: www.otpbanka.rs

PHILIP MORRIS SERVICES D.O.O. BEOGRAD
Bulevar Zorana Đindjića 64a, 11070 Beograd
Tel: 011 2010 800
Fax: 011 2010 824
Web: www.philipmorrisinternational.com

PIRAEUS BANK A.D. BEOGRAD
Milentija Popovića 5b, 11070 Beograd
Tel: 011 3024 000
Fax: 011 3024 400
E-mail: banka@piraeusbank.rs
Web: www.piraeusbank.rs

PROCREDIT BANK
Milutina Milankovića 17, 11000 Beograd
Tel: 011 2077 906
Fax: 011 2077 905
E-mail: info@procreditbank.rs
Web: www.procreditbank.rs

RENEWABLE ENERGY VENTURES D.O.O. (REV D.O.O.)
Sitnička 29, 11000 Beograd
Tel: 011 3066 582
Fax: 011 3690 119
E-mail: office@reservoircapitalcorp.com
Web: www.reservoircapitalcorp.com

RioTinto

RIO TINTO
RIO SAVA EXPLORATION D.O.O.
Takovska 45/IV, 11000 Beograd
Tel: 011 2761 477
Fax: 011 2752 376
Web: www.riotinto.com; www.riotintoserbia.com

S-LEASING D.O.O.
Đorđa Stanojevića 12/III, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 2010 700; 2010 701
Fax: 011 2010 702
E-mail: office@s-leasing.rs
Web: www.s-leasing.rs

SIEMENS

SIEMENS D.O.O. BEOGRAD
Omladinskih brigada 21, 11070 Beograd
Tel: 011 2096 305
Fax: 011 2096 061
E-mail: office.rs@siemens.com
Web: www.siemens.rs

STRAUSS ADRIATIC D.O.O.
Miloša Obilića 41, 22310 Šimanovci
Tel: 022 408 000
Fax: 022 408 067
E-mail: info@strauss-group.rs
Web: www.strauss-group.rs; www.strauss-group.com

TELENOR D.O.O.
Omladinskih brigada 90, 11070 Beograd
Mob: 063 9000
Web: www.telenor.rs

TITAN CEMENTARA KOSJERIĆ D.O.O.
Živojina Mišića b.b. 31260 Kosjerić
Tel: 031 590 300
Fax: 031 590 398
Web: www.titan.rs

ROBNE KUĆE BEOGRAD D.O.O.
Makenzijeva 57, 11000 Beograd
Tel: 011 3206 540
Fax: 011 3206 550
E-mail: office@rkbeograd.rs
Web: www.rkbeograd.rs

SBB SERBIAN BROADBAND
Bulevar Zorana Đindića 8a, 11000 Beograd
Tel: 011 3305 252
E-mail: info@sbb.co.rs
Web: www.sbb.rs

SLADARA MALTINEX D.O.O.
Industrijska zona b.b. 21400 Bačka Palanka
Tel: 021 752 910
Fax: 021 6042 399
Web: www.soufflet.com

SYNGENTA AGRO D.O.O.
Sava Business Center
Milentija Popovića 5a, 11070 Beograd
Tel: 011 3129 981; 3129 982
Fax: 011 3129 980
Web: www.syngenta.rs; www.syngenta.com

TETRA PAK PRODUCTION
Milutina Milankovića 11b, 11070 Beograd
Tel: 011 2017 361
Fax: 011 2017 380
Web: www.tetrapak.rs

TPA HORWATH TAX & FINANCE D.O.O.
Terazije 5/4, 11000 Beograd
Tel: 011 3223 985
E-mail: office@tpa-horwath.rs
Web: www.tpa-horwath.com

ROCHE D.O.O.
Milutina Milankovića 11a, 11070 Beograd
Tel: 011 2022 803
Fax: 011 2022 808
E-mail: serbia.office@roche.com
Web: www.rochesrbija.rs; www.roche.com

SBERBANK SRBIJA A.D. BEOGRAD
Bulevar Mihaila Pupina 165g, 11070 Beograd
Tel: 0700 700 800, 011 2257 498
Fax: 011 2013 270
E-mail: info@sberbank.rs
Web: www.sberbank.rs

SOCIETE GENERALE BANKA SRBIJA A.D. BEOGRAD,
CLOSED JOINT STOCK COMPANY
Bulevar Zorana Đindića 50 a/b, 11070 Beograd
Tel: 011 3011 400, 011 222 1 200, Fax: 011 3132 885
E-mail: Retail banking - stanovnistvo.sgs@socgen.com
Corporate clients - privreda.sgs@socgen.com
Web: www.societe generale.rs

TELEGROUP D.O.O. BEOGRAD
Svetozara Miletića 9a, 11000 Beograd
Tel: 011 3081 981
Fax: 011 3081 991
E-mail: office@telegroup.rs
Web: www.telegroup-ltd.com; www.telegroup.rs

THE COCA-COLA COMPANY (BARLAN S&M D.O.O.)
Batajnički drum 14-16, 11080 Beograd
Tel: 011 3081 100
Fax: 011 3081 166
E-mail: obelgrade@eur.ko.com
Web: www.thecoca-colacompany.com

UNICREDIT BANK SERBIA JSC
Rajićeva 27-29, 11000 Beograd
Tel: 011 3204 500
Fax: 011 3342 200
E-mail: office@unicreditgroup.rs
Web: www.unicreditbank.rs

Consulting. Integration. Outsourcing.

S&T SERBIA D.O.O.

Đorđa Stanojevića 14/III, 11070 Beograd
Tel: 011 311 6221
Fax: 011 311 7665
E-mail: info@nt.rs
Web: www.nt.rs

SCHNEIDER ELECTRIC SRBIJA D.O.O.
Vladimira Popovića 38-40, 11070 Beograd
Tel: 011 3773 100
E-mail: podrska.klijentima@schneider-electric.com
Web: www.schneider-electric.com

SOGELEASE SRBIJA D.O.O.
Bulevar Zorana Đindića 48B, 11070 Beograd
Tel: 011 2221 369
Fax: 011 2221 388
E-mail: soglease.srbija@socgen.com
Web: www.soglease.rs

TELEKOM SRBIJA A.D.
Takovska 2, 11000 Beograd
Tel: 011 3337 171
Mob: 064 789
E-mail: prektor@telekom.rs
Web: www.telekom.rs

Tigar Tyres

TIGAR TYRES D.O.O. PIROT.

PREDUZEĆE ZA PROIZVODNJI GUMA
Nikola Pašić 213, 18300 Pirot
Tel: 010 215 7000
Fax: 010 215 7010
Web: www.michelin.rs

UNICREDIT LEASING SRBIJA DOO
Trešnjinog cveta 1, poslovna zgrada VIG Plaza
11070 Beograd
Tel: 011 3093 500, Fax: 011 3093 501
E-mail: office@unicreditleasing.rs
Web: www.unicreditleasing.rs

UNIQA NEŽIVOTNO OSIGURANJE ADO
Milutina Milankovića 134G, 11070 Novi Beograd
Tel: 011 2024 100
E-mail: info@uniqa.rs
Web: www.uniqa.rs

VIP MOBILE D.O.O.
Omladinskih brigada 21, 11070 Beograd
Tel: 060 1234
Fax: 011 2253 334
E-mail: komunikacije@vimpobile.rs
Web: www.vimpobile.rs

UNITED SERBIAN BREWERIES,
MEMBER OF THE HEINEKEN GROUP
Omladinskih brigada 90b, 11070 Beograd
Tel: 011 353 86 00, Fax: 011 3538 691
E-mail: info.serbia@heineken.com
Web: www.heinekeninternational.com

VOJVODANSKA BANKA A.D. NOVI SAD
- MEMBER OF NBG GROUP
Trg Slobode 5-7, 21000 Novi Sad
Tel: 021 4886 600, Fax: 021 6624 859
E-mail: office@voban.co.rs
Web: www.voban.co.rs

VB LEASING D.O.O. BEOGRAD
Đorđa Stanojevića 12, 11070 Beograd
Tel: 011 2016 500
Fax: 011 2016 567
E-mail: office@vbleasing.rs
Web: www.vbleasing.rs

VICTORIA GROUP A.D.
Bulevar Mihajla Pupina 115b, 11070 Beograd
Tel: 011 3532 700
Fax: 011 3532 728
E-mail: office@victoriagroup.rs
Web: www.victoriagroup.rs

WIENER STAEDTISCHE OSIGURANJE A.D.O. BEOGRAD
Trešnjinog cveta 1, 11070 Beograd
Tel: 011 2209 901
Fax: 011 2209 900
E-mail: office@wiener.co.rs
Web: www.wiener.co.rs

Law Office Miroslav Stojanović
cooperating law office of

WOLF THEISS IN COOPERATION WITH LAW OFFICE
MIROSLAV STOJANOVIC
Poslovni centar Ušće
Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: 011 3302 900, Fax: 011 3302 925
E-mail: beograd@wolftheiss.com
Web: www.wolftheiss.com

ŽIVKOVIĆ | SAMARDŽIĆ

ŽELEZARA SMEDEREVO D.O.O.
Radinac, 11300 Smederevo
Tel: 026 4624 730
Fax: 026 4621 076
Web: www.zelsd.rs

ZIVKOVIC SAMARDZIC A.O.D. BEOGRAD
Makedonska 30, 11000 Beograd
Tel: 011 2636 636
Fax: 011 2635 555
E-mail: office@zslaw.rs
Web: www.zslaw.rs

ZASLUGE

Bela knjiga 2013 je nastala zajedničkim zalaganjem brojnih članica Saveta stranih investitora. Posebno želimo da odamo dužno poštovanje odborima Saveta, koji su imali ključnu ulogu u procesu pisanja publikacije.

Želimo da odamo priznanje sledećim kompanijama za njihov doprinos Beloj knjizi 2013:

Baklaja & Igric Law Office	Karanovic & Nikolic
BALL Packaging Europe Belgrade Ltd.	KPMG d.o.o.
BASF Srbija d.o.o.	Lafarge BFC d.o.o.
Bayer d.o.o.	LUKOIL Srbija AD
BDK Advokati/Attorneys at Law	Maric, Malisic & Dostanic o.a.d. - correspondent law firm of Gide Loyrette Nouel
Bojovic & Partners a.o.d. Beograd	Messer Tehnogas A.D.
BPI d.o.o.	Mondelez d.o.o. Beograd
British American Tobacco SEE d.o.o. Beograd	NIS a.d. Novi Sad (Naftna industrija Srbije)
CARLSBERG Srbija d.o.o.	Philip Morris Services d.o.o. Beograd
DDOR Novi Sad a.d.o	Roche d.o.o.
Delhaize Serbia d.o.o.	S&T Serbia d.o.o.
DHL International Beograd d.o.o.	Telenor d.o.o.
ECOLAB HYGIENE D.O.O.	The Coca-Cola Company (Barlan S&M d.o.o.)
EOS Matrix	TPA Horwath Tax & Finance d.o.o.
Ernst & Young d.o.o. Beograd	Unicredit Bank Serbia JSC
Erste Group Immorent Serbia d.o.o.	UniCredit Leasing Srbija doo
G4S SECURE SOLUTIONS D.O.O.	UNIQA NEZIVOTNO OSIGURANJE ADO
HARRISONS	VB Leasing d.o.o. Beograd
HAUZMAJSTOR d.o.o.	Vojvođanska banka AD Novi Sad
Hemofarm a.d.	Victoria Group a.d.
Hewlett Packard d.o.o.	Wiener Staedtische Osiguranje a.d.o. Beograd
Intesa Leasing d.o.o. Beograd	Wolf Theiss in cooperation with Law Office
Jankovic, Popovic & Mitic o.d.	Miroslav Stojanovic
Jones Lang LaSalle d.o.o.	Zivkovic Samardzic a.o.d. Beograd
JT International a.d. Senta	

Želimo da iskažemo zahvalnost Smart Kolektivu za njihovu ekspertsку pomoć i doprinos u sačinjanju teksta o Manifestu društveno odgovornog poslovanja i udruženju Kozmodet za ekspertsku pomoć i doprinos u sačinjanju teksta o Sredstvima za održavanje higijene u domaćinstvu i kozmetika.

IZDAVAČ:

Savet stranih investitora
Svetogorska 37, I sprat
11000 Beograd
Srbija
e-mail: office@fic.org.rs
www.fic.org.rs

Prelom, realizacija, produkcija:

Metropolis Co. d.o.o.
Admirala Vukovića 16
11000 Beograd
Srbija
www.metropolis.rs

Štampa:

BiroGraf, Beograd

Foreign Investors Council

Svetogorska 37, I sprat
11000 Beograd
Srbija
office@fic.org.rs
www.fic.org.rs